

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
TEFSİR ANA BİLİM DALI**

**KUR'ÂN'DA MEKKE MÜŞRİKLERİNİN ELEŞTİRİ VE İTHAMLARINA
YÖNELİK CEVAPLAR**

MASTER TEZİ

**Hazırlayan
Mahmut AY**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mesut OKUMUŞ**

ANKARA-2007

ONAY

Mahmut AY tarafından hazırlanan "Kur'an'da Mekke Müşriklerinin Eleştiri ve İthamlarına Yönelik Cevaplar" başlıklı bu çalışma 06.12. 2007 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

- (İmza)
(Başkan)

Prof. Dr. İdris SENGÜL

(Üye)
Doç. Dr. Mesut OKUNMAZ

(İmza)
(Üye)
Doç. Dr. Osman AYDINLI

ÖNSÖZ

Kur'ân'ın en büyük zulüm olarak tarif ettiği şirki bilmek, peygamberlere karşı mücadele eden müşrik toplumların yapı ve karakterlerini tanımak, onları şirke sevk eden nedenleri kavramak, böylece tarihin her döneminde düşülebilecek bu büyük tehlikeden korunmak, şüphesiz ki her müslüman için büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle Kur'ân'ın evrensel mesajının öğrenilmesi ve nâzil olduğu dönemdeki toplum ile mücadele metodunun kavranması her dönemde büyük önem taşımaktadır. Bunun için Kur'ân'ın ilk muhataplarının Hz. Peygamber ve Kur'ân karşısındaki tutumlarını ve bunların sebep ve sonuçlarını ortaya koymakda büyük faydalar olacağı kanaatindeyiz.

Genel olarak şirk konusunda yapılmış bir takım çalışmalar bulunmakla birlikte doğrudan konumuzla ilgili bir çalışmaya rastlayamadık. Ülkemizde tefsir alanında şirk ve müşrikler konusunda yapılan çalışmalar genellikle şirk ve müşrikler konusunu geniş bir açıdan ele almakta ve sorunu yatay bir zeminde işlemektedir. Biz ise müşriklerin Hz. Peygamber'e ve Kur'ân'ın muhtelif ayetlerine karşı yaptıkları eleştirileri ve itiraz noktalarını dikey bir zeminde ve derinliğine işleyerek farklı bir tez hazırlamaya çalıştık. Çalışmamızın bu açıdan önemli bir takım sonuçlara ulaşmayı mümkün kılacağını ve Kur'ân'ın nüzul dönemindeki dinamizmi açığa çıkaracağı için önemli bir işlevi yerine getireceğini düşünüyoruz. Ayrıca bu çalışma geçmişte inkarı tercih edenlerle günümüz dünyasında inkarcıların ortaya koydukları kimi argümanlar arasındaki ortak ve farklı noktaları açığa çıkarması açısından da önem arz etmektedir.

Çalışmamızda Mekke müşriklerinin Kur'ân ve Hz. Muhammed'e yönelik eleştiri ve itirazlarına Kur'ân'ın eşsiz üslubuyla vermiş olduğu cevapları hadis ve tarih kaynakları başta olmak üzere, konuyla ilgili diğer eserlerden de istifade ederek bir araya getirmeye, yapılan eleştiri ve iddiaların yanlış ve tutarsızlığını ortaya koymaya gayret ettik.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde; Müşrik Arap toplumunun genel yapısı ve şirk kapsamına giren toplumların Hz. Peygamber dönemindeki inanç ve yaşantıları hakkında bilgi verdikten sonra, Mekke müşriklerini şirke sevk eden dinî, ahlakî, ekonomik, sosyal, siyasal ve diğer sebepleri izah ettik. Müşrik kavramının sözlük ve terim anlamlarıyla birlikte bu kavramla ilgili diğer kelimelerinin manalarını tespit ederek, Kur'ân'daki kullanılışlarını örneklerle gösterdik.

İkinci bölümde Mekkeli müşriklerin peygamber olmadan önce Hz. Peygamber hakkındaki düşünceleri, İslam'dan sonra Hz. Peygamber'in şahsına, peygamberliğine ve mü'minlere yönelik yapılan eleştiri ve ithamlar ele alarak bunların ne derece tutarlı olduğuna ve İslam'ın yayılmasına olumlu yada olumsuz etkilerine değindik. Araştırmamız sadece Mekkeli müşriklerin eleştirileriyle sınırlı kalmamış; benzer iddialarla mukayese yapabilmek için geçmiş peygamberlere yapılan eleştiri ve ithamlara da yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde müşriklerin Hz. Peygamber'e itirazlarının asıl hedefi olan Kur'ân'ın içeriğine yönelik eleştirileri ele alarak, bu eleştiri ve itirazların gerekçeleri, Kuran-ı Kerim'in bu eleştiri ve ithamlar karşısındaki tutumu ve verdiği cevapların gelişim sürecini inceledik.

Dördüncü bölümde müşriklerin Ahiret gününe ve diğer peygamberlere yaptıkları eleştirileri ele aldık. Müşriklerin yönettikleri eleştiri ve ithamların genel bir değerlendirmesini yaparak eleştirilerdeki tutarsızlıklar ortaya koyduk. Sonuç bölümünde ise çalışma boyunca elde ettiğimiz bilgilerin genel bir özeti sunduk, çalışmamızda istifade ettiğimiz kaynakları ise kaynakça bölümünde belirttik.

Çalışmamın başından sonuna kadar her aşamasında, ilgisini esirgemeyerek bana rehberlik eden, engin bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim, tez danışmanım Doç. Dr. Mesut Okumuş hocama teşekkür ederim.

Mahmut AY

Ankara - 2007

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. Konunun Önemi ve Amacı.....	1
2. Çalışmada Takip Edilen Yöntem.....	2
3. Kaynakların Değerlendirilmesi.....	4

I. BÖLÜM

MÜŞRİK ARAP TOPLUMU VE KUR'ÂN'DA ŞİRK KAVRAMI

1. GENEL MÜLAHAZALAR.....	6
2. İSLAM'DAN ÖNCE ARAP YARIM ADASININ GENEL DURUMU	7
2. 1. Mekke Toplumunun Genel Yapısı.....	8
2. 2. Şirk Kapsamına Giren Toplamlar.....	11
2. 2. 1. Putperestler.....	11
2. 2. 2. Yahûdiler.....	18
2. 2. 3. Hıristiyanlar.....	23
2. 2. 4. Sâbîiler.....	28
3. MEKKELİ MÜŞRİKLERİ ŞİRKE SEVKEDEN SEBEPLER.....	32
3. 1. Dinî Sebepler.....	33
3. 2. Ahlakî Sebepler.....	34
3. 3. Ekonomik Sebepler.....	36
3. 4. Psikolojik Sebepler.....	37
3. 4. 1. Büyükleme Duygusu	37
3. 4. 2. Utanma ve Dışlanma Kaygısı.....	38
3. 5. Sosyal Ve Siyasal Sebepler.....	39
3. 5. 1. Gelenekçilik, Körü körüne Taklitçilik.....	39
3. 5. 2. Kabilecilik.....	40
3. 5. 3. Emevî ve Haşimî Düşmanlığı.....	42

3. 6. Cehalet ve Su-i zan.....	43
3. 7. Hevâ ve Heveslerin İlahlaştırılması.....	45
3. 8. Şeytana Tâbî Olma.....	46
3. 9. Kadercilik.....	47
4. KUR'ÂN'A GÖRE ŞİRK VE MÜŞRİK KAVRAMLARININ MAHİYETİ.....	48
4. 1. Sözlük Anlamı.....	48
4. 2. Terim Anlamı	49
4. 3. Şirkin Kapsamı.....	54

II. BÖLÜM

MÜŞRİKLERİN HZ. PEYGAMBER'E KARŞI YAPTIKLARI ELEŞTİRİ VE İTHAMLARA CEVAPLAR

1. MÜŞRİKLERİN PEYGAMBER OLMADAN ÖNCE HZ. MUHAMMED HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ	58
2. HZ. MUHAMMED'İN ŞAHSINA YÖNELİK ELEŞTİRİ VE İTHAMLAR.....	61
2. 1. "Mecnun Olduğu" İddiası.....	62
2. 2. "Şair Olduğu" İddiası	69
2. 3. "Kâhin Olduğu" İddiası.....	76
2. 4. "Büyücü Olduğu" İddiası	80
2. 5. "Yalancı Olduğu" İddiası.....	83
2. 6. "Soyunun Kesileceği " İddiası	85
2. 7. "Bozguncu Olduğu" İddiası.....	87
3. HZ. MUHAMMED'İN PEYGAMBERLİĞİNE YÖNELİK ELEŞTİRİ VE İTHAMLAR.....	89
3. 1."İlahları Tek Bir İlah Yaptığı" İddiası.....	89
3. 2 "Allah'ın Hz. Peygamber'i Unuttuğu" İddiası.....	92
3. 3. Atalarının Dininden Döndürmekle İtham Etmeleri.....	94
3. 4. "Peygamber, Beşer Olmamalıydı" İddiası.....	97
3. 5. "Peygamber Olsaydı Evlenmezdi" İddiası.....	103

3. 6. “Yanında Bir Melek Olması Gerekirdi” İddiası	104
3. 7. “Peygamberliğini Tasdik Eden Bir İnsan Olmalıydı” İddiası.....	108
3. 8. “Peygamberlik Bize de Verilmeliydi” İddiası	109
3. 9. “Peygamber Büyüklerden Biri Olmalıydı” İddiası.....	111
3. 10. “Peygamber Mağlup Olmamalıydı” İddiası.....	113
3. 11. “Mucize İndirilseydi” İddiası.....	114
3. 12. “Beraberinde Bir Hazine İndirilseydi” İddiası.....	122
3. 13. “Peygamberse Allah’ı Göstermesi Gerektiği” İddiası	125
3. 14. “Peygamberse Bilinmeyenleri Bilmesi Gerekir” İddiası.....	125
3. 15. İman Etmeleri İçin Başka İstekler İleri Sürmeleri	127
3. 16. “Söyledikleri Doğruysa Gökten Taş Yağdırsın” İddiası.....	129
3. 17. “Peygamberlikten Bir Menfaati Olduğu” İddiası.....	134
3. 18. “Hz. Peygamberin Çelişkili Sözler Söylediği” İddiası.....	136
3. 19. Demagojilerle Davete Engel Olma Çabaları.....	137
3. 20. “Muhammed Bizim Putlara Secde Etti” İddiası.....	140
3. 21. Uzlaşma Arayışları ve Fiilî Saldırıları.....	143

III. BÖLÜM

MÜŞRİKLERİN KUR’ÂN’A KARŞI YAPTIKLARI ELEŞTİRİ VE İTHAMLARA CEVAPLAR

1. “İki Şehrin Büyüklerinden Birine İnseydi” İddiası.....	152
2. “Kur’ân Arapça Olmasaydı” İddiası.....	153
3. “Kur’ân Topluca Bir Defada İnseydi” İddiası.....	156
4. “Okuyacağımız Bir Kitap İnseydi” İddiası	158
5. “Kalplerinin Kur’ân’a Karşı Kapalı Olduğu” İddiası.....	161
6. “Kur’ân’ın Gerçek Kitap Olmadığı” İddiası.....	162

7. “Kur’ân İyi Bir Şey Olsaydı Önce Kendilerinin Kabul Etmeleri Gerekirdi” İddiası.....	164
8. “Kur’ân’ın Eskilerin Masalları Olduğu” İddiası.....	166
9. “Hz. Peygamber’e Kur’ân’ı Bir İnsanın Öğrettiği” İddiası.....	169
10. “Kur’ân’ı Şeytanların İndirdiği” İddiası.....	173
11. “Kur’ân’ın Büyü Olduğu” İddiası.....	175
12. “Kur’ân’ı Hz. Muhammed Uydurdu” iddiası.....	179
13. “Hoşlanacağımız Âyetler Getirseydin” İddiası	185

IV. BÖLÜM

MÜŞRİKLERİN DİĞER ELEŞTİRİ VE İTHAMLARINA KARŞI CEVAPLAR

1. MÜŞRİKLERİNİN ÂHİRETLE İLGİLİ ELEŞTİRİLERİNE VERİLEN CEVAPLAR.....	198
2. MÜ’MİNLERE YÖNELİK ELEŞTİRİLERE CEVAPLAR.	205
3. DİĞER PEYGAMBERLERE YAPILAN ELEŞTİRİLERE VERİLEN CEVAPLAR.....	212
4. İDDİALARIN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ.....	219
5. 1. Müşriklerinin İddialarındaki Tutarsızlıklar.....	220
5. 2. İzleyeceği Metod Bildirilerek Hz. Muhammed’in Teselli Edilmesi.....	223
SONUÇ.....	238
KAYNAKÇA.....	243
ÖZET.....	247
ABSTRACT.....	248

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen madde
as	: Aleyhisselâm
AÜB.	: Ankara Üniversitesi Basımevi
a.y.	: Aynı yer
b.	: Baskı, bin (oğlu)
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
c.c.	: Celle Celâluhû
Çev.	: Çeviren
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
H zr.	: Hazırlayan
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
M.	: Miladî
Mad.	: Maddesi
no.	: Numara
Neş	: Neşriyat
r.a.	: Radıyallahu anhu
s.	: Sayfa
sad.	: Sadeleştiren
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Terc.	: Tercüme
Thk.	: Tahkik eden
Ts.	: Tarihsiz
v.	: Vefat tarihi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

1. Konunun Önemi ve Amacı

Kur'ân'ın evrensel mesajının kavranması için nâzil olduğu dönemdeki toplum ile inanç ve fikir mücadelesinin anlaşılması büyük önem arz etmektedir. Tarihinin her döneminde hak ve batılı birbirinden ayırmak, insanlığı hidayete sevk etmek üzere Yüce Allah tarafından gönderilmiş olan elçileri yalanlayan ve onlara karşı düşman kesilerek, mücadeleye giren insanlar olmuştur. Peygamberler zincirinin son halkasını oluşturan ve bütün insanlığa rehber olarak gönderilen sevgi ve rahmet peygamberi Hz. Muhammed (sa) ve onun tebliğ ettiği Kur'ân-ı Kerim'de gerek ilk muhatapları Mekke müşriklerince, gerekse daha sonraki dönemlerde İslam'ı zulüm ve haksızlığa dayalı düzenleri için en büyük tehdit olarak algılayan müşrik toplumlarınca alaya alınmış ve yalanlanmıştır.

Hiçbir delile dayanmayan, akıl ve mantık dışı iddialarla Hz. Peygamber ve Kur'ân ile mücadele eden Mekke müşrikler'in iddiaları Kuran'da açık bir şekilde dile getirilmiş, böylece bir taraftan giriştikleri mücadelenin ne kadar yanlış olduğu ortaya konarak Hz. Peygamber ve mü'minler teselli edilirken öte yanda da aynı hatalara düşme tehlikesinden kurtarmak üzere bütün insanlar uyarılmıştır.

Zira günümüzde de hiçbir bilgiye dayanmadan; sırf cehalet ve inatlarından dolayı Hz. Peygamber'e ve İslam'a karşı körü körüne düşmanlık besleyen; haksız iddia ve ithamlarla Hz. Peygamber'i ve Kur'ân'ı karalamaya çalışan, müslümanları tahkir eden bazı toplumların varlıkları bilinmektedir. Onların iddialarındaki hata ve tutarsızlıklarını görmek ve niçin bu iddiaları ortaya attıklarını kavrayabilmek için, Mekke müşriklerinin ve daha önceki müşrik toplumların Peygamberlere ve getirdikleri mesajlara yönelik eleştiri ve ithamları topluca ele almak, hangi sâiklerle bu iddialarda bulunduklarını kavramak gerekmektedir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de zaman zaman tekrarlanan bu iddialara Kuran'ın vermiş olduğu cevapları, başta Tefsir, Hadis ve Tarih kaynakları olmak üzere diğer bilgiler ışığında bir araya getiren bu çalışmamızın, hem Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği ilahi mesajın doğru anlaşılması ve zihinlerde hiçbir şüphenin bırakılmaması, hem de İslam muarızlarına karşı mü'minlerin, inançlarını müdafaa etme noktasında katkı sağlayacağına inanmaktayız.

Çalışmamızda Mekke müşriklerinin Hz. Muhammed'e nâzil olan son ilahî kitaba ve bizzat peygamber'in kendisine yönelttikleri eleştirileri ve ithamları tespit etmeyi, Kur'ân'ın bu eleştiri ve ithamlar karşısındaki cevaplarını açığa çıkarmayı, böylece Kur'ân'ın nüzul dönemindeki canlı ve dinamik boyutunu tespit ederek değerlendirmeyi amaçlıyoruz. Ayrıca araştırmayla gerek Hz. Muhammed'in şahsına ve gerekse Kur'ân'ın içeriğine yönelik itiraz ve eleştiriler, Hz. Peygamber'i, Kur'ân'ı ve İslâm'ı inkarın ardındaki sebepler ve bunun gerekçelerini ortaya koymaya çalışacağız. Böylece Kur'ân'ın nüzul dönemindeki dinamik yapısını, inanç, ibadet ve ahlak konularında sunduğu delillerin ikna hususiyeti, bireysel ve toplumsal tepkilere karşı takındığı tutumlardaki canlı ilişkileri açığa çıkarmayı hedefliyoruz.

Çalışmamızın Hz. Muhammed döneminde gerek onun şahsına, gerekse Kur'ân'ın içeriğine yönelik eleştiri ve ithamları bir araya getirerek, müşriklerin din ve Kur'ân karşısındaki konumları ve buna yol açan nedenleri ortaya koyarak ilahi kelamın mesajları ve hedeflerinin daha iyi anlaşılmasına önemli bir katkı sağlayacağına inanıyoruz.

3. Çalışmada Takip Edilen Yöntem

Çalışmamız, Mekke müşriklerinin eleştirileri ve ithamlarını ele aldığı için, Hz. Peygamber'e yöneltilen bu iddiaların nedenlerini ve tutarlı olup olmadıklarını ortaya koymak amacıyla, öncelikle müşrik Arap toplumunun genel yapısı açıklandıktan sonra şirk kapsamına giren Putperestler, Yahûdiler, Hristiyanlar ve Sâbiîler'in Hz. Peygamber

dönemindeki inanç ve yaşantıları hakkında bilgi verilmiş, daha sonra Mekke müşriklerini şirke sevk eden dinî, ahlakî, ekonomik, sosyal, siyasal ve diğer sebepleri izah edilerek müşriklerin zihniyet dünyasının analizi yapılmıştır.

Müşrik kavramını daha iyi anlayabilmek için, bu kavramın sözlük ve terim anlamlarıyla birlikte mana itibariyle bununla ilgili ilah, rab, şefî, veli, mevlâ, şâhid, gibi diğer kavramlar açıklanarak, Kur'ân'daki kullanılışları örneklerle gösterilmiş, daha sonra müşriklerin iddialarındaki tutarsızlıklarını ortaya koymak için onların peygamberlikten önce Hz. Muhammed hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

Müşrikleri ve şirk kavramını tanımaya yönelik bu ön bilgilerden sonra, ayetlerin nüzul sıraları takip edilmekle birlikte konu bütünlüğü de gözetilerek müşriklerin iddialarına geçilmiştir. Konuyla ilgili iddiaların ve bunlara verilen cevapların tamamı dipnotta gösterilmekle birlikte, çalışmanın hacmini genişletmemek için, benzer ayetlerin tekrarından kaçınılarak, iddiayı ve buna verilen cevabı anlamaya yetecek kadar âyet metnine yer verilmiştir. İddialarla ilgili âyetler, müfessirlerin yorumlarıyla birlikte başta Hadis kaynakları olmak üzere tarih kitapları, konuyla ilgili yazılmış müstakil eserlerden istifade edilerek açıklanmış, müşriklerin Hz. Peygamber ve Kur'an'a yönelik eleştiri ve itirazlarına verilen cevapların gelişim süreci incelenmiştir.

Mekke müşriklerinin zihniyet dünyasını anlamak için, yeri geldikçe sosyolojik ve psikolojik tahliller yapılarak, Hz. Peygamber'e olan düşmanlıklarının gerçek sebepleri ortaya konmuş, böylece müşriklerin ortaya attıkları iddialar kapsamlı bir şekilde ele alınarak iddialar çürütülmüştür.

Çalışmamız Mekke müşriklerin Hz. Peygamber'e ve onun tebliği ettiği Kur'an'a yönelik eleştiri ve ithamları üzerinde yoğunlaşmakla birlikte, Mekke müşriklerinin âhiret gününe ve mü'minlere yönelik eleştirilerine yer verilmiş, ayrıca onların ortaya attıkları iddialarla mukayese yapabilmek ve iddiaların sebeplerini daha iyi anlayabilmek için geçmiş peygamberlere yapılan eleştiri ve ithamlara da değinilmiş,

böylece bütün insanlığa hidayet rehberi olarak gönderilen Kur'an'ın mesajının daha güzel anlaşılmasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

4. Kaynakların Değerlendirilmesi

Araştırmanın temel kaynağını Kur'ân oluşturduğu için, konumuzla ilgili ayetlerin tespitinde Muhammed Fuad Abdu'l Baki'nin "*el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfazi'l-Kur'ani'l-Kerim*" adlı Kur'ân fihristi başta olmak üzere, çeşitli Kur'ân fihristi ve Kur'ân meâllerinden istifade ettik. Âyet meâllerinde Doç Dr. Halil Altuntaş ve Dr. Muzaffer Şahin tarafından hazırlanan Diyanet İşleri Başkanlığınca yayınlanmış olan "*Kur'an-ı Kerim Meâl*"ni esas aldık.

Kavramların manalarını açıklarken sağlıklı verilere ulaşmak gayesiyle daha çok klasik kaynaklara Faris b. Zekeriyâ'nın (v. 395/1004) "*Megayîsi'l-Lüga*", Cevherî'nin (v. 400/1009) "*es-Sıhah*", İbn Manzur'un (v. 711/1311) "*Lisânü'l-Arab*", Fîruzâbadî'nin (v. 817/1415) "*Kamûsu'l Muhît*" ve "*Besâir-u Zevi't-Temyîz*" adlı eserine müracaat ettik. Ayrıca bazı kavramların modern Arapça'daki kullanımlarını göstermek için Serdar Mutçalı'nın "*Arapça Türkçe sözlüğü*" gibi çağdaş sözlüklerden de istifade ettik. Ayrıca bazı kelime ve kavramların anlaşılması için D. Mehmet Doğan'ın "*Büyük Türkçe Sözlük*" adlı eseriyle Diyanet İşleri Başkanlığı'nca oluşturulan komisyon tarafından hazırlanan "*Dini Kavramlar Sözlüğü*"nden yararlandık.

Çalışma boyunca değişik makalelere ve ansiklopedilerin ilgili maddelerine müracaat ettik. Özellikle "*Diyanet İslam Ansiklopedisi*", *Millî Eğitim Bakanlığı'nın "İslam Ansiklopedisi"* ve "*Şamil İslam Ansiklopedisi*"nden yararlandığımız gibi ülkemizde yayımlanmakta olan dergilerdeki makalelerden de istifade ettik.

Konumuzla ilgili âyetleri daha iyi anlayabilmek için, klasik rivayet ve direyet tefsirlerinden yararlandık. Bunlar arasında bilhassa Ebû Cafer Muhammed Et-Taberî (v. 310/923), Muhammed b. Mahmud El-Maturîdî (v. 333/944), Ebû Bekir Ahmed Er-Razî El-Cassas (v. 370/981),

Mahmud b. Ömer Ez-Zemahşerî (v. 538/1144), Muhammed b. Ahmed El-Ensârî El-Kurtubî (v. 671/1273), Nâsiruddin Ömer El-Beyzavî (v. 685/1286), Ahmed b. Mahmud En-Nesefî (v. (710/1310), İsmail b. Ömer İbn-i Kesir (v. 774/1373), Celâleyn olarak bilinen Celâlüddîn el Mahallî (v.864/1459) ve Celâluddîn es-Suyûtî (v. 911/1505), Ali b. Muhammed Eş-Şevkânî (v. 1250/ 1834), gibi klasik müfessirlerin eserlerinin orijinallerinden ve Elmalılı Hamdi Yazır (v .1942), Seyyid Kutub (v .1966), Ebû'l Al'â Mevdûdî (v. 1979), Muhammed Esed (v. 1992), Vehbe Zuhaylî gibi son dönemlerdeki müfessirlerin eserlerinden ve Diyanet İşleri Başkanlığınca oluşturulan komisyon tarafından telif edilen "Kur'ân Yolu" tefsîrinden de yararlandık.

Hizmet Peygamber'in Mekke müşrikleriyle olan münasebetlerinin hangi boyutlarda geliştiğini daha iyi ortaya koyabilmek için Sahih-i Buharî, S. Müslim, Sünen-i Ebî Davud, Müsned ve Riyazü's-Salihîn adlı hadis kaynaklarından istifade ettik.

Olayların tarihi arka planlarını öğrenmek amacıyla ilk dönem güvenilir tarih kaynaklarının başında gelen İbn-ü Hişam'ın (v.218/833) "*Siretü'n-Nebeviyye*" adlı eserinin orijinali yanında, güvenilir temel tarih kaynaklarına dayanılarak telif edilmiş olan İzzet Derveze (v.1984), Asım Köksal (v.1998), Muhammed Hamidullah (v. 2002) ve Mevlana Şibli Numanî gibi yakın dönemdeki tarihçilerin eserlerinden yararlandık. Ayrıca ilk dönem tarih kaynaklarından olması hasebiyle güvenilir kaynaklarla çelişmeden, onlara destek olması için İbn-ü Kelbî'nin (v. 206/821) "*Kitabu'l Asnâm*" adlı eserini de kullandık.

Tefsir, hadis ve tarih kitapları yanında müşriklerin içinde bulundukları psiko-sosyal durumu daha iyi anlayabilmek için Gustave Le Bon (Ö. 1931) Toshihiko Izutsu (v.1993), Muhammed Kutub, ve Ahmet Önkâl'in eserleri olmak başta olmak üzere bir çok müstakil eserden de istifade ettik.

Bahsettiğimiz bu kaynakların yanı sıra çalışmamızın başında sonuna kadar istifade ettiğimiz tüm kaynakları ayrıntılı künyeleri ile birlikte dipnotlarda ve kaynakça bölümünde belirttik.

I. BÖLÜM

MÜŞRİK ARAP TOPLUMU VE KUR'ÂN'DA ŞİRK KAVRAMI

1-GENEL MÜLAHAZALAR

Sayırsız nimetlerle donatılarak en müstesna varlık olarak yaratılan insan, tevhid çizgisinden ayrılmadan Allah'ın emir ve yasaklarına riayet ederek yaşamakla mükellef kılınmıştır. Yüce Allah, emir ve yasaklarına uyma noktasında insanı yalnız bırakmamış, tevhidi yaşama hususunda örnek olmaları için insanlara kendi cinsinden müjdeleyici ve uyarıcı peygamberler göndermiştir. Gönderilen bütün peygamberler Allah'ın bir olduğunu, zatında ve sıfatlarında ona benzeyen onun güç ve otoritesini paylaşacak başka ilahlar olmadığını, hiçbir şekilde şirk koşmadan sadece ona ibadet edilmesi ve yalnızca ondan yardım dilenmesi gerektiğini insanlığa bildirmişlerdir.

Yüce Allah insanlığa rehber olarak gönderdiği bütün peygamberleri insanlar içerisinde seçerek, onlara davetlerinde uymaları gereken yöntemleri bildirmiş, her peygamber kendisine bildirilen usuller çerçevesinde davetini yürütmüştür.¹ Ancak insanlık tarihine baktığımız zaman peygamberlerin gösterdiği doğru yoldan uzaklaşan insanlar, Allah'ın varlığını kabul etmelerine rağmen onun birliği noktasında ihtilafa düştüğünü görmekteyiz. Peygamberlerin tebliğ ettiği tevhid inancından uzaklaşan insanlar, zamanla Allah'ın yarattığı canlı yada cansız varlıkları ona ortak koşmuşlar, sadece Allah'a kul olmak, yalnız ona ibadet edip ondan yardım dilemek yerine Allah'ın yarattığı başka varlıklara ibadet eder ve onlardan medet umar hale gelmişlerdir.

Bundan dolayı Allah Teâlâ peygamberlik halkasının sonuncusu olan Hz. Muhammed (as)'i bütün insanlığa tevhidi tebliğ etmek üzere müjdeci ve uyarıcı olarak göndermiş ve *"Allah katında din ancak*

¹ Ahmet ÖNKAL: Rasulullah'ın İslam'a Davet Metodu, (Kitap Dünyası Yay.,Konya: 2006), 477.

*İslam'dır.*² “Kim İslam'dan başka bir din ararsa, (bilsin ki o din) ondan kabul edilmeyecek ve o âhirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır.”³ buyurarak İslam'ın dışındaki bütün dinlerin batıl olduğunu bildirmiştir.

Bütün peygamberler tevhidi insanlara duyurma noktasında sıkıntı çekmişler, hemen hepsi de uyarmakla görevli oldukları kavimlerinden tepki görmüşler, küfür ve şirkin ana hedefi olmuşlardır. Önceki müşrik toplumlar gibi Mekke müşrikleri de Hz. Peygamber'le, O'nun şahsında Kur'ân ve İslam'la mücadele etmişlerdir.

Yüce Allah böylece tevhide karşı amansız bir mücadele içerisine giren Mekke müşriklerine karşı mücadelesinde Hz. Peygamber'i hiçbir zaman yalnız bırakmamış, göndermiş olduğu ayetlerle onu teselli etmiştir.

2. İSLAM'DAN ÖNCE ARAP YARIM ADASININ GENEL DURUMU

Arap yarımadası, doğusunda Basra ve Uman körfezi, güneyinde Hint Okyanusu ve batısında Kızıldeniz ile çevrili bir coğrafyada Avrupa, Asya ve Afrika'nın kesişim noktasındadır. Hicaz, Necid, Yemen ve Tihamer olmak üzere dört bölüme ayrılmaktadır.⁴ Mekke Medine ve Taif gibi önemli şehirleri içerisine alması bakımından Hicaz bölgesi ayrı bir önem arz etmektedir. Mekke'nin dini bir merkez olması yanında Yemen'den başlayıp AKâbe körfezine ulaşan ticaret yolunun Akdeniz limanına ulaşması eskiden beri bölgenin önemini artırmıştır. Özellikle Hicaz ve Necid bölgesi yabancı istilalarına maruz kalmamış, nesebine ve diline yabancı unsurlar karışmadan safiyetini koruyabilmiştir.⁵ Bununla birlikte siyasî ve ticarî münasebetler yoluyla diğer toplumlarla etkileşim halinde bulunmaları nedeniyle dini ve kültürel açıdan onlardan hiç etkilenmediklerini söylemek doğru olmayacaktır.

² Ali İmran, 3/19.

³ Ali İmran, 3/85.

⁴ Kudret BÜYÜKCOŞKUN: “Arabistan mad.” DİA, (TDV. Yay. İstanbul: 1992), III, 249.

⁵ İbrahim SARIÇAM: Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, (DİB. Yay., Ankara: 2002), s. 28.

Arabistan'ın asıl sakinleri Araplar olmakla birlikte İran'a yakın yerlerde İranlılar, Yemen de İranlılarla birlikte Ebna oğulları,⁶ Hicaz bölgesinde Medine, Hayber, Vadi'l Kura ve Fedek'te Yahûdiler Arap yarımadasını çeşitli yerlerinde az da olsa Habeşliler, Rumlar ve Mezopotamyalılar bulunmaktaydı.⁷ Hicaz bölgesinde bir devlet olmayıp, bölge bir çok Arap kabilesinin kontrolünde bulunuyordu. İslamiyet'in ortaya çıktığı sıralarda Arap kabileleri bütün Arabistan'a yayılmış durumda olup, başta putperestlik olmak üzere Yahûdilik, Hristiyanlık, Mecûsîlik ve Sabîlik yarımada da ki başlıca dinlerdendi.

2. 1. Mekke Toplumunun Genel Yapısı

Arabistan yarımadasının en eski yerleşim yerlerinden birisi olan Mekke, etrafı dağlarla çevrili ziraate elverişsiz bir yerde kurulmuş olmasına rağmen, Kâbe'nin burada olması sebebiyle dini, sosyal ve ekonomik açıdan çok ayrı bir önem taşımaktaydı.

“Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk mabet, elbette Bekke'de, (Mekke) alemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir.”⁸ Âyette ifade edildiği üzere şehrin adı Kur'ân'da “بَكَّة” olarak geçmektedir. Aynı şekilde Zebûr'da da bu eski yerleşim yeri “Bekke” olarak anılmaktadır.⁹ Dinî kaynakların dışında Başta Batlamyus coğrafyası olmak üzere birçok batılı kaynakta da buranın eski bir yerleşim yeri olduğu bildirilmiştir.¹⁰

Mekke, Hz. Adem tarafından inşa edilen ancak, Nuh tufanı ile yıkılan Kâbe'nin temellerinin Yüce Allah'ın emri üzerine Hz. İbrahim'in oğlu İsmail ile birlikte yeniden inşa edilmesiyle birlikte,¹¹ onun 20 m.

⁶ Mustafa FAYDA: “Ebna” DİA, X, 78.

⁷ İbrahim SARIÇAM: a.g.e., s. 34, 35.

⁸ Al-i İmran, 3/96.

⁹ Mevlana Şibli NUMANÎ: Son Peygamber Hz. Muhammed, Çev., Yusuf KARACA, (Milsan Mat., İstanbul: 2005), 114.

¹⁰ NUMANÎ: a.g.e., 116.

¹¹ Muhammed HAMİDULLAH: İslam Peygamberi, terc., Prf. Dr. Salih Tuğ, (İrfan Yay. İstanbul: 1993), konuyla ilgili olarak bkz., I, 24; Bakara, 2/127, Hac, 22/26, 27.

doğusundaki Zemzem suyu ile Safa ve Merve gibi kutsal mekanlar ve Hac menâsiki'nin yapıldığı Arafat, Müzdelife ve Mina'nın burada olmasıyla önem kazanmıştır. Hz. İbrahim'in soyundan gelenlerin tevhid dininden ayrılmalarına rağmen Kâbe önemini yitirmemiş, Mekke dinî, ticarî ve sosyal bir merkez olma özelliğini korumaya devam etmiştir. Mekke civarındaki bölgelerde sosyal çalkantılar ve siyasî istikrarsızlıklar içerisinde insanlar korku içerisinde yaşarken¹² "Haram mıntıkası" kabul edildiği için Mekke'de insanlar güven içerisinde yaşamaktaydılar.¹³ Ancak, Kâbe kutsallığını korumasına rağmen Mekke'de İbrahim (as) 'ın getirdiği tevhid inancı yerine putperestlik hakim olmuştu.

İslam'ın ortaya çıktığı sırada Kureyş kabilesi Araplarınca iskan edilmiş olan ve onlar tarafından idare edilmekte olan şehrin nüfusu yabancı kökenlilerle birlikte on bine ulaşmaktaydı. Şehrin yönetimi ise ileri gelen on ailenin teşkil ettiği oligarşik bir idarede Emevîler askerî, Haşimîler ise dinî fonksiyonları yüklenmiş durumdaydı. Abdulmuttalip, Mekke Şehir Devlet oligarşisinin on başkanından birisiydi.¹⁴

Mekke'de yerleşik hayat yaşamalarına rağmen toplum yapısı Bedevîlerinki gibi kabile esasına dayanıyordu. Kabile hayatında temeli intikam duygusuna dayanan kan davaları, düzeni sağlayacak merkezî bir otoritenin bulunmaması sebebiyle oldukça yaygınlaşmıştı. Kabileler arasında siyasî, sosyal sebeplerle baskın, yağma ve "Eyyamü'l Arab" denilen savaşlar hiç eksik olmazdı.¹⁵

Güneyden ve kuzeyden gelen ticaret erbabının da orada yerleşmesiyle Mekke ticari önemini artırmış, büyük bir servet sahibi Mekkeli aristokratlar, daha çok zengin olmak için, başta faiz ve tefecilik olmak üzere ticarete her türlü kazancı meşru görür hale gelmişti.¹⁶

¹² Ankebut, 29/67.

¹³ İzzet DERVEZE: Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı, Terc., Mehmet Yolcu, (Ekin Yay, İstanbul: 1998), I, 35.

¹⁴ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 27-29.

¹⁵ SARIÇAM: a.g.e., s. 38,39.

¹⁶ Bkz., Kehf, 18/28, Sebe, 34/35; Müddessir, 74/11, 12; Beled, 90/6, Hümeze, 104/1-3; Kureyş, 106/1-2.

Aile hayatında nikahın dini bir mahiyeti yoktu. Nikâhsız yaşama, süreli nikah (nikah-ı mut'a), eşleri karşılıklı değiştirme (nikah-ı bedel), bir erkekten çocuk sahibi olmak için eşi ona sunma (nikah-ı istibda), büyük oğlun babasının ölümünden sonra üvey annesiyle evlenebilmesi (nikah-ı makt), başlık ve mehir vermemek için kızların değiştirilmesi (nikah-ı şigar) gibi İslam'ın yasakladığı nikah türleri toplumda yaygınlaşmıştı.¹⁷

Savaşlarda esir alınan köle ve cariyeler pazar ve panayırda alınıp satılır; mal gibi miras kalır, çeşitli işlerde çalıştırılırdı.¹⁸

Arap toplumunda erkek, kabilenin alelâde bir ferdi değil, bir savaşçı olarak kabilenin güç kaynağı kabul edilirken, kadın ve çocukların statüleri kölelerden farklı değildi.¹⁹ Fakirlik korkusuyla çocuklar öldürülür,²⁰ özellikle kız çocukları diri diri toprağa gömülürdü.²¹ Kadın ancak çocuk doğurduktan sonra aileye dahil edilirdi. Üvey anneler babadan kalma miras gibi kabul edilir, isterse büyük çocukla evlendirilirdi.²²

Câhiliye döneminde hac en önemli ve yaygın ibadetti. Araplar Hacerü'l-Esved'e saygılarını taparak gösterirler, bir çoğu erkek kadın fark etmeksizin günahlarından arındıklarını sembolize etmek üzere Kâbe'yi çıplak tavaf ederlerdi.²³ Araplar hac dönemini barış ve esenlik zamanı kabul ederek Kâbe'den başka tapınaklarda da haccederlerdi.²⁴

Arap yarım adasında bireysel ve toplumsal yaşantı bozulmuş, inanç ve ahlakî yapı kokuşmuş, Mekke güvenilen yer olma özelliğini yitirmiş, cehalet ve zulmün merkezi haline gelmişti. Kur'ân'ın diliyle insanlık, "câhiliye dönemi" ni yaşıyordu.²⁵

¹⁷ Mehmet Akif AYDIN: "Aile mad.", DİA, II, 200; SARIÇAM: a.g.e., 40.

¹⁸ SARIÇAM: s. 39.

¹⁹ AYDIN: a.g.m., II, 198.

²⁰ İsrâ, 17/31.

²¹ Tekvir, 81/8,9.

²² Abdülkerim ÖZAYDIN: "Aile mad." DİA, III, 321; bkz: Nisa, 4/22.

²³ DERVEZE: a.g.e., I, 192.

²⁴ Mustafa ÇAĞRICI: "Arap mad.", DİA, III, 319.

²⁵ Maide, 5/50, Benzer ayetler için Ali İmran, 3/154, Ahzap, 33/33, vd.

2. 2. Şirk Kapsamına Giren Toplamlar

Câhiliye dönemi Arapları çok defa birbiriyle srtşen kabileler halinde yaşadıkları aralarında siyasî ve fikrî bir birliktelik bulunmadığı için tamamen ortak bir akideye sahip değillerdi.²⁶

Kur’ân-Kerim’deki şirkle ilgili âyetleri incelediğimizde, müşriklerin eşi ve benzeri olmayan bir tek Allah inancına dayanan tevhid anlayışı yerine, başka ilahlar; yol göstericiler, hüküm koyucular, dostlar ve yardımcılar edinen kimseler olduklarını görmekteyiz. Müşrik toplum denildiğinde ilk akla gelen putperestler olmakla birlikte, dinî ve tarihî kaynaklara baktığımızda, Mekke ve civarında gerek ilahî dinlerin bozulmasıyla gerekse insanların kendi uydurmalarıyla meydana gelmiş ve kendisine taraftar bulmuş birçok dinin varlığını tespit ediyoruz. Bu çalışmamızda bunlardan ilahî dinlerin tahrif edilmesiyle oluşmuş, Yahûdilik, Hristiyanlık, Putperestlik ve Sâbîîlik dinlerinin Hz. Peygamber ve öncesi dönemlerdeki özelliklerini ve Hz. Peygamber’e karşı tavır ve davranışlarını Kur’ân ve tarihî kaynaklar ışığında incelemeye çalışacağız.

2. 2. 1. Putperestler

Put, insanların kutsal kabul ederek taptıkları, maddî türden cansız varlık ve eşyaya verilen addır. Putperestlik ise canlı veya cansız varlıkları tanrılaştırarak onlara tapınmaktır.²⁷

Kur’ân da maddî mabudlarla ilgili olarak “Evsan” (Putlar),²⁸ “Asnâm” (Heykeller),²⁹ Temasîl (Büstler)³⁰ ve “Ensâb” (Dikili taşlar)³¹ kavramları kullanılmakta olduğunu, “temâsil” ve “asnâm” kelimelerinin taştan yada

²⁶ ÇAĞRICI: a.g.m., III, 319.

²⁷ Ömer Faruk HARMAN: İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, (İFAV. Yay.İstanbul: 2006), III, 1650.

²⁸ Hac, 22/30, 31; Ankebut, 29/17-25.

²⁹ İbrahim, 14/35; Enbiya, 21/57; Şuarâ; 26/70-73.

³⁰ Enbiya, 21/53-57, Sebe; 34/12,13; Saffat, 91-96.

³¹ Maide, 5/3,90; Meâric, 70/ 43,44.

madenden yontularak şekil ve biçim kazandırılan nesneler olduklarını birbirlerinin eş anlamlısı olarak bir çok ayette kullanıldığını görüyoruz.

Kur'ân'ın ilk muhatabı olan Araplar arasında en eski ve yaygın inanç olması nedeniyle özellikle putperestlik üzerinde durmuş, Putperestliğin ortaya çıkışı ile ilgili olarak da Nuh (as)'ın kavmi örnek verilmiştir. “*Şöyle dediler: ‘Sakın ilâhlarınızı bırakmayın. Hele hele Vedd’i, Süvâ’ı Yeğus’u, Ye’ûk’u ve Nesr’i hiç bırakmayın.*”³²

Hz. İbrahim'in kavminin de benzer şekilde temsili heykeller yontarak bunlara taptıkları bildirilmektedir. “*Hani o babasına ve kavmine, “Ne bu tapınıp durduğunuz heykeller?” demişti. Babalarımızı bunlara ibadet ediyor bulduk.*” dediler.”³³

Kuran'da putperestlik örneklerinden bir diğeri de yine İsrailoğulları ile ilgilidir. Hz. Musa ile birlikte Firavun'un kavminden kurtulan İsrailoğulları yolculukları sırasında puta tapan bir kavimle karşılaşmışlar ve Musa Peygamberden kendilerine aynı şekilde bir put yapmasını istemişler. Hz. Musa da onlara ne büyük bir cehalet içerisinde olduklarını bildirmiş ve onları sadece Allah'a kulluk etmeye çağırmıştır.³⁴

Âyetlerden anlaşıldığı gibi bu tür puta tapıcılık insanlara atalarından miras kalmaktadır. Başlangıçta tevhid inancına sahip olan Mekke müşrikleri daha sonra tevhid inancından uzaklaşarak putlara tapar hale gelmişlerdir. Zira “din” kelimesi İslam'daki ıstılahî manasıyla Câhiliye döneminde de kullanılmaktaydı. İslamî dönemde olduğu gibi Câhiliye döneminde de rab ve ilah kelimelerinin aksine rahmânın çoğulunun bulunmaması, bu kelimenin bir tek tanrıyı yani Allah'ı ifade ettiğini göstermektedir.³⁵

Allah kavramı putperest Araplar için, yeni bir kavram olmayıp, hem Arap şiirinde hem de eski kitabelerde geçen bir kavramdı. “Abdullah” ismi onlarda çok yaygındı ve aralarındaki anlaşma ve yazışmalarında

³² Nuh, 71/23.

³³ Enbiya, 21/52,53.

³⁴ A'raf, 7/138, 139.

³⁵ ÇAĞIRICI: a.g.m., III, 316.

Allah'ın ismini kullanıyorlardı.³⁶ Onlar Allah'ı tanrıların başı ve Kâbe'nin Rabbi olarak kabul ediyorlar,³⁷ Dualarında Allah'ı zikrediyorlar,³⁸ özellikle de “Ya Allah” ve “Allahümme” tabirlerine yer veriyorlar, şiirlerinde Allah'a putlara tanındıklarından daha üstün sıfatlar isnat ederek onun adına ant içiyorlardı.³⁹

Onlar yeri göğü ve arasındaki varlıkları yaratan,⁴⁰ yağmuru yağdırıp toprağı canlandıran, Güneş'e, Ay'a yıldızlara hükmeden bir yaratıcı ve sığınılacak en yüce varlık olarak Allah'ın varlığını kabul ediyorlar, en büyük yeminlerini Allah adına yapıyorlar,⁴¹ ürünlerin bir kısmını Allah'a ayırıyorlar,⁴² sıkıntıya düştüklerinde ona yalvarıyorlardı.⁴³ Zira İnsanoğlu fitrî olarak kendisinden daha güçlü bir kuvvetle karşı karşıya olduğunu ve bu kuvvet karşısında aciz kaldığını bilmekte,⁴⁴ bu nedenle her zaman yüce bir varlığa inanma ve ona ibadet etme ihtiyacı hissetmekteydi.

Putperest müşrikler Allah'a inanmakla birlikte ve ona korkuda, ümitte, duada ve ibadete O'na ortak koşuyorlar,⁴⁵ cehalet ve inatlarından dolayı da yüce yaratıcıya secde etmeye yanaşmıyorlardı.

*“Onlara, “Rahman'a secdeye kapanın denildiğinde “Rahman da nedir? Senin bize emrettiğine mi secde edeceğiz?” derler ve bu onların nefretini artır.”*⁴⁶ Putperest müşriklerin, “Rahmân da neymiş!” demelerinin gerçek sebebi, Allah'ın Rahmân ismini bilmemeleri değil, İslâm karşısındaki bilinen inatçı ve isyankâr tavırlarıydı.⁴⁷

³⁶ DERVEZE: a.g.e., I, 372.

³⁷ Toshihiko IZUTSU: Kur'an'da Allah ve İnsan, Çev., Süleyman ATEŞ, (Yeni Ufuklar Neş., İstanbul: Ts), 19. MEVDÜDİ: Kur'an'a Göre Dört Terim, Terc., Osman Cilacı, İsmail Kaya (Beyan Yay. İstanbul: 1989), s.70.

³⁸ Enfal, 8/32.

³⁹ ÇAĞRICI: a.g.m., III, 317.

⁴⁰ Ankebut, 29/61; Zümer, 39/38; Zuhuf, 43/9.

⁴¹ Maide, 5/53; En'am, 6/109; Nahl, 16/38; Nur, 24/53.

⁴² En'am, 6/138.

⁴³ Yunus, 10/22; Furkan, 25/13; Ankebut, 29/25, 65; Lokman, 31/32.

⁴⁴ Muhammed KUTUB: İnsan Psikolojisi üzerine Etüdler, Çev. Bekir KARLIĞA, (İşaret Yay., İstanbul, 1992), 284.

⁴⁵ Lokman, 25/31; Ankebut, 29/61,63; Zümer, 39/38; Zuhuf, 43/9, 87.

⁴⁶ Furkan, 25/60.

⁴⁷ İmam Abdullah b. Ahmed b. Mahmud NESEFÎ: Medariku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vil, (Daru'n-Nefâis Beyrut: 1996), III, 253; KOMİSYON: Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir, (DİB.Yay., Ankara: 2003), IV, 147.

Allah'a inanmalarına rağmen tefekkür ve araştırmayı terk ettiklerinden dolayı⁴⁸ yaratıcıya bazı araçlar vasıtasıyla yaklaşabileceklerini düşünerek putlara tapmaya başlamışlardı.⁴⁹

İslam'ın zuhûr ettiği sırada Araplar arasında temelde farklı olan tanrı fikirlerinin bir noktada birleşmesinden meydana gelen bir Allah inancı gelişmişti.⁵⁰ Câhiliyede Allah kavramı diğer tanrılarla yan yana idi. Allah üstün varlıkların başında olmakla birlikte diğer tanrılara aykırı değildi.⁵¹

Câhiliye dönemi Mekke Arapları da Allah'ın varlığını kabul etmekle birlikte tahta veya taştan yapılma çok sayıda puta tapıyorlardı. İlk olarak onları puta tapmaya sevk eden sebep ise Mekke'den ayrılanların kutlu eve saygılarından dolayı haremde yanlarına aldıkları taşları götürmeleri ve konakladıkları yerlerde kendilerine uğur getirsinler diye Kâbe'nin etrafında döner gibi o taşların etrafında dönmeleri olmuştu.⁵²

Mekke de putperestliğin başlamasına sebep olan bir diğer olayda Amr b. Luhay'ın Şam' gittiğinde orada insanların putlara tapındıklarını görerek onlardan birini Mekke'ye getirmesidir. Amr, kırmızı akikten insan şeklinde yapılmış olan ve Kâbe'deki putların en büyüğü olarak bilinen Hubel isimli putu da Şamdan Mekke'ye getirerek Kâbe'nin etrafına dikmiş,⁵³ böylece Hz. İbrahim'in getirdiği tevhid dininin değiştirilmesine öncülük etmişti.

İslam'dan önce Kâbe kutsallığını korumasına rağmen Tevhid inancının sembolü olmaktan çıkıp puthane haline almış, Kureyşliler yüzyıllardan beri putperest bir toplum haline gelmişti. Kur'ân'da da adı geçen Lât, Uzzâ ve Menât⁵⁴ Kureyşliler'in en fazla önem verdikleri

⁴⁸ Zümer, 39/3.

⁴⁹ ÇAĞRICI: a.g.m., III, 317.

⁵⁰ İZUTSU: a.g.e., s. 124.

⁵¹ İZUTSU: s. 49.

⁵² İBN-Ü KELBİ: Kitabu'l Asnâm, Çev. Beyza DÜŞÜNGEN, (Ank. Ün. Yay., Ankara: 1969), 16.

⁵³ İBN-Ü HİŞAM: Siret'ün Nebeviyye, (Dar-u İhyâ-i Turâsi'l Arabî, Beyrut: 1936), I, 179; Asım KÖKSAL: İslam Tarihi, (Şâmil. Yay., İstanbul: 1989), III, 68; DERVEZE: a.g.e., I, 325.

⁵⁴ Necm, 53/19, 20.

putlardır.⁵⁵ Bunların en eskisi Menat olup Mekke ile Medine arasında Kudayd denilen yerde dikliydi. Mekke ve Medine civarında oturanlar ona saygı için kurban ve hediyeler sunarlardı. Lat adı verilen put ise dört köşeli bir kaya parçasından oluşmakta Taif'te bulunmaktaydı. Kureyş'in en büyük putu Uzza ise Nahle vadisinde bulunuyordu. Zu'l halasa, Zu'l kaffayn, Sa'd isimli putlar da o dönemde başlıca tapınılan putlardandı.⁵⁶

İsaf ve Naile isimli putlarda Kureyşlilerin saygı gösterdikleri putlardandı. Bunlar, Cürhümîlerden bir erkek ve kızı temsil etmekte olup, onların Kâbe içerisinde zina ettikleri için taş haline getirildiklerine inanılmaktaydı ve insanlara ibret olması için sergilenmekteydi. Amr b. Luhay bunlara da tapınılmasını emretmişti.⁵⁷

Bunların dışında bazı müfessirler Kureyş'e ait Cibit ve Tağut isimli iki putun varlığından söz etmiş olsalar da⁵⁸ müfessirlerin çoğunluğu, bunların Kureyş'e ait iki heykel olmaktan çok insanları şirke götüren iki kavram oldukları noktasında yoğunlaşmaktadır.⁵⁹

Bunlardan başka çeşitli kabilelerin kendilerine mahsus, kapıcıları ve bakıcıları bulunan tapınakları da vardı. Bir puta veya tapınağa gücü yetmeyenler beğendiği bir taşı Kâbe'nin veya tapınaklardan herhangi birinin önüne diker, sonra o taşın etrafında dolaşırdı.⁶⁰ Kureyşlilerden evinde putu olmayan, evlerine girerken ve çıkarken ellerini puta sürmeyen hiç kimse yoktu.⁶¹ Bir kimse yola çıkmak istediği ve yolculuktan döndüğü zaman mutlaka onlara el sürerlerdi.⁶² Mekkeli müşriklerin bir çoğu da putların isimleriyle anlıyordu. Örneğin Ebû Leheb'in adı Abdu'l Uzza, Ebû Talib'in adı Abdu Menaf olarak biliniyor, Mekkeliler yeminlerini de putlar üzerine yapıyorlardı.⁶³

⁵⁵ ÇAĞRICI: a.g.m., III, 319.

⁵⁶ İBN-Ü KELBİ: a.g.e., 29-36.

⁵⁷ İBN-Ü KELBİ: 37; KÖKSAL: İslam Tarihi, II, 70; ÇAĞRICI: a.g.m., DİA, III, 319.

⁵⁸ NESEFİ: a.g.e., I, 337;

⁵⁹ DERVEZE: a.g.e., I, 328.

⁶⁰ ÇAĞRICI: a.g.m., DİA, III, 319.

⁶¹ Kabile putlarının isimleri için bkz., KÖKSAL: İslam Tarihi, III, 76, 77.

⁶² KÖKSAL: İslam Tarihi, IV, 47.

⁶³ DERVEZE: a.g.e., I, 322.

Mekke müşrikleri putların bizzat kendilerinden ziyade, onların çağrıştırdıkları düşünce ve yaşam biçimini benimsemekte kendilerince onlara bir takım anlamlar yükleyerek, onun temsil ettiği anlamlara tapıyorlar, putları Allah ile aralarında bir aracı olarak görüyorlar,⁶⁴ Allah'a ortak koştukları varlıkları, yonttukları şekil ve heykellerde ölümsüzleştirmeye çalışıyorlardı.

Öte yandan Putperest müşrikler, Yahûdi ve Hristiyanlar gibi Allah'ı kendilerine benzeterek meleklerin O'nun kızları olduğuna inanıyorlardı.⁶⁵

*"Erkek size de, dişi ona mı? Öyle ise bu çok insafsızca bir paylaştırmadır."*⁶⁶ *"Hoşlarına gitmeyen şeyleri Allah'a isnad ederler..."*⁶⁷

Müşrikler, kız çocuklarını erkek çocuklardan daha aşağı saydıkları, hatta onların varlığından utandıkları halde melekleri Allah'ın kızları kabul ederek büyük bir tutarsızlık sergiliyorlardı. Meleklerin Allah'ın kızları olduğuna dair inançlarına bağlı olarak,⁶⁸ onlara dişi varlıkların adlarını veriyorlar⁶⁹ onlardan yardım diliyorlar,⁷⁰ resimlerini yapıp takmakla meleklerin kuvvetlerine yaklaşmanın mümkün olacağı ve bu vesile ile şefaatlere ulaşılabilceği kanaatini taşıyorlardı.⁷¹ Âyetlerden anladığımıza göre Mekke müşriklerinin bir çoğu putları meleklerin yeryüzündeki sembolleri olarak kabul ediyorlar⁷² ve onlar adına kurbanlar kesiyorlardı.⁷³

Oysa Kur'ân-ı Kerim putları, hiç bir şeye sahip olmayan,⁷⁴ yaratmayan,⁷⁵ rızık vermeyen, diriltmeyen, öldürmeyen,⁷⁶ fayda veya

⁶⁴ Zümer, 39/3.

⁶⁵ DERVEZE: a.g.e., I, 314.

⁶⁶ Necm, 53/21.

⁶⁷ Nahl, 16/62.

⁶⁸ İsrâ, 17/40; Necm, 53/21 vd.

⁶⁹ DERVEZE: a.g.e., I, 322.

⁷⁰ Yunus, 10/18.

⁷¹ Muhammed Hamdi YAZIR: Hak Dini Kur'ân Dili, (Azim Yay. İstanbul: 1992.) VII, 316.

⁷² DERVEZE: a.g.e., I, 299.

⁷³ Nâsiruddîn Ömer BEYDAVÎ: Tefsîru el-Kadî Beydavî, (Dâruttabaatu'l-âmira İstanbul: 1303), II, 474.

⁷⁴ Sebe, 34/22.

⁷⁵ Nahl, 16/20.

zarar vermeye güç yetiremeyen,⁷⁷ hiçbir sıkıntıyı gideremeyen,⁷⁸ elleri ve ayakları olmayan, görmeyen ve duymayan⁷⁹ varlıklar olarak tanımlamış, her ne şekilde olursa olsun bunlara ibadet edilmesini Allah'a ortak koşmak olarak nitelemiş ve bunu da en büyük zulüm olarak kabul etmiştir.

Öte yandan putperest müşrikler cinler ile Allah arasında akrabalık bağı olduğuna, onların olağan üstü güçlerinin varlığına da inanıyorlar, onlardan korkuyorlar ve ibadet ediyorlardı.⁸⁰ Onlar melekleri iyilik, hayır, fayda ve yardım unsuru, cinleri de kötülük zarar ve eziyet unsuru olarak görüyorlardı.

Müşrikler cinlerin insanları ıssız yerlerde gördüklerinde onu kendi hükümleri altına aldıklarına, akıllarını alarak onları şaşkın hale getirdiklerine inanıyorlar, bu nedenle yolculuğa çıktıklarında özellikle geceleyin bir vadiye iken “Bu vadinin efendisine sığınyorum” diyorlar, sara hastalığına yakalanmanın da cinlerin etkisiyle olduğuna kabul ediyorlar, ayrıca cinlerin insanların kalplerine şüphe ve vesvese verdiklerine inanıyorlardı.⁸¹ Bu nedenle Yüce Allah gece karanlığında cinlere sığınmak yerine Allah'a sığınılması gerektiğini ve her türlü vesvesenin kötülüğünden korunmanın da sadece Allah'a sığınmakla mümkün olacağını bildirmiştir.⁸²

Bu nedenle meleklerle ibadet edip şefaathlerini dilerken, cinlere de ibadet etmek ve onlara sığınmakla onların zarar ve kötülüklerinden korunmak istiyorlardı. Halbuki cinlerin yaratılma gayesi de insanlar gibi sadece Allah'a kulluk etmektir.⁸³ Onlar kulluk edilecek varlıklar değil, kendileri kulluğa muhtaç varlıklardır.

⁷⁶ Furkan, 25/3.

⁷⁷ A'raf, 7/192, Zuhuruf, 43/86-87.

⁷⁸ İsrâ, 17/56.

⁷⁹ A'raf, 7/194, 195-197, 198; Fatır, 35/14.

⁸⁰ Sebe, 34/41.

⁸¹ DERVEZE: a.g.e., I, 345-348.

⁸² Felak, 113/1-5; Nas, 114/1-6.

⁸³ Zariyat, 51/56.

Yüce Allah, âdeta Kur'ân'ın özeti mahiyetindeki İhlas suresinde müşriklerin zatı ve sıfatları hakkındaki iddialarını nefyederek, vahdâniyyet sıfatını bildirmiş, ayrıca kendisinin “Samed” sıfatıyla hiçbir varlığa muhtaç olmadığını, yarattığı varlıklar gibi doğmamış ve doğurmamış olduğunu ve hiçbir varlığın da kendisine benzemediğini zatında, sıfatlarında ve fiillerinde denginin olmadığını bildirmiştir.⁸⁴

Mekke ehlini şirke götüren düşünceler farklı farklı olup, Onların bir kısmı Tevhidi inkar ederken bir kısmı öldükten sonra dirilmeyi, diğer bir kısmı da Hz. Peygamber'in risâletini inkar ediyorlardı.⁸⁵

2. 2. 2. Yahûdiler

Hicaz Bölgesinde putperest Arapların dışında Hz. Peygamberden uzun bir zaman önce bölgeye yerleştikleri bilinen⁸⁶ Yahûdiler de yaşamaktaydı. Kur'ân'ın onlara “İsrailoğulları” diye hitap etmesinin sebebi de onların bölgeye dışardan gelmeleri idi.⁸⁷

Yahûdilik, Arabistan bölgesinde görülen ilahî dinlerin en önemlisi ve en eskisi olup, Filistin'den Suriye Hicaz arasındaki yerlere sığınmak zorunda kalan Yahûdiler vasıtasıyla gelmiş Yesrip'e kadar girmiştir.⁸⁸ Ancak Yahûdilerin Arap yarım adasına ne zaman gelip yerleştiği kesin olarak bilinmemektedir. İslam'ın çıktığı sırada Arap yarımadasının dört bir köşesinde ferdî olduğu kadar küçük camialar halinde Yahûdiler görülmekteydi.⁸⁹

Mekke döneminde nâzil olan “*Kendisine nisbet ettikleri kimsenin dili yabancıdır.*”⁹⁰ ayeti ve Yahûdileri şahit gösteren “*İsrailoğullarına sor*”⁹¹

⁸⁴ İhlas, 1-4.

⁸⁵ Mahmud EL-MATURÎDÎ: Te'vîlât-ı Ehl-i Sünne, (Müessset-ü Risâletü'n Naşirûn, Lübnan, 2004), IV, 201.

⁸⁶ DERVEZE: a.g.e., I, 403.

⁸⁷ DERVEZE: a.g.e., I, 403.

⁸⁸ SARIÇAM: a.g.e., s. 48.

⁸⁹ HAMÎDULLAH: a.g.e., I, 552.

⁹⁰ Nahl, 16/103.

⁹¹ İsrâ, 17/101, 107-108; benzer ayetler için bkz., Nahl, 16/43, Şuarâ, 26/192,197.

vb. ayetlerden hareketle müfessirler Mekke'de bir Yahûdi varlığına işaret edildiğini ifade etmişlerdir.⁹²

Miladî 6. asrın başlarında Yahudî ve Hristiyanlar son peygamber olarak insanlığın muhtaç olduğu eksik tarafları tamamlayacak bir şahsiyetin zuhur etmesi beklentisi içerisindeydiler.⁹³ Peygamberimizin isim ve sıfatları Tevrat ve İncil'de yazılı olduğundan Yahûdiler bu konuda tam bir bilgiye sahiptiler.⁹⁴ Ancak onlar, Hz. Davud'un soyundan gelecek, kendilerini sıkıntı ve baskılardan kurtaracak ve Davud devrindeki ihtişama ulaştıracak olan bir Mesih'i beklemekteydiler.⁹⁵

Aynı zamanda kaynaklarda Yahûdilerin bu peygamber'i beklediklerini, fakat ona tâbi olup yolundan gitmek için değil, doğar doğmaz ona bir suikast tertipleyip öldürmek için beklediklerini de bildirilmiştir. Hz. Peygamber'in tebliğ vazifesine başlamasından birkaç sene sonra bazı Yahûdiler onu insanlara bildirdiği şeylerden sadece haberdar olmakla kalmamışlar, aynı zamanda ona karşı bir tavır ve tutum da sergilemişlerdir.⁹⁶

*"Kendilerine kitap verdiklerimiz de onun, Rabbin katından hak olarak indirilmiş olduğunu bilirler... Onu kendi öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar, kendilerini ziyana sokanlar var ya, işte onlar inanmazlar."*⁹⁷

Sayıları birkaç yüzü geçmemekle birlikte Mekke'de Yahûdi bir azınlığın varlığı bilinmekteydi.⁹⁸ Ancak, ticaret veya başka maksatlarla Ta'if, Yemen, Medine, Hayber, Irak, Mısır Habeşistan gibi yerlere giden Mekkeliler gittikleri yerlerin ahalisine Hz. Peygamber'den ve İslam'dan bahsediyorlardı,⁹⁹ dolayısıyla sadece Mekke ve Medine'deki Yahûdiler değil, Bütün Arap Yarımadasındaki Yahûdiler yeni dinden ve peygamber'inden haberdar oluyorlardı.

⁹² DERVEZE: a.g.e., I, 93.

⁹³ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 553.

⁹⁴ A'raf, 7/157. Bakara 2/146.

⁹⁵ Günay TÜMER, Abdurrahman KÜÇÜK: Dinler Tarihi, (Minpa Mat., Ankara: 1993), s. 232.

⁹⁶ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 553, 556.

⁹⁷ En'am, 6/14, 20.

⁹⁸ DERVEZE: a.g.e., I, 98; HAMİDULLAH: a.g.e., I, 552.

⁹⁹ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 556.

Yahûdiler arasında şahsiyet ve manevi güç yönünden irade sahibi kimseler olduğu gibi İslam'ı kabul noktasında direnen hatta zalim ve taşkınlık yapan kimseler de vardı. Onlar Hz. Peygamber'i çok iyi tanımalarına rağmen İslam'a karşı tutumları nedeniyle onunla mücadele etmekteydiler.

İslam'ın ilk devirlerde İslam'ı kabul eden Abdullah İbn-ü Selam gibi bazı Yahûdiler olmasına rağmen bir çoğu İslam'a karşı girişilen propaganda ve acı olaylarda aktif rol oynamışlardır.¹⁰⁰

Mekke müşrikleri, Hz. Peygamber'e karşı getirdikleri eleştiri ve ithamlarda zaman zaman Yahûdiler tarafından telkin edilen birtakım sözleri dile getiriyorlardı. İleriki bölümlerde açıklayacağımız gibi Yahûdiler, Hz. Peygamber ile kavmi arasında geçen münakaşa ve münazaralara heyecanla katılıyorlar,¹⁰¹ onun Allah'ın rasûlu olma vasfını şiddetli bir şekilde reddederek onunla mücadele ediyorlardı.

Mekke döneminde ve hicretin ilk yıllarında Medine'de Ehl-i kitapla ilgili olarak inmiş olan âyetlerden bu dönemlerde Ehl-i kitabın müslümanlara bir ölçüde sıcak baktığı ve onlarla dostça ilişkiler içerisinde bulunduğu anlaşılmaktadır.¹⁰² Ancak hicretten sonra Medine'deki Arap kabilelerinin İslâm'ı kabul etmeleri ve Hz. Peygamber'in etrafında kenetlenmeleri özellikle Yahûdilerin beklentilerini boşa çıkarmış, kendilerinin siyasî ve ekonomik geleceklerinin tehlikede olduğunu düşünerek Mekke müşrikleriyle iş birliği yapmışlar ve müslümanlara cephe almışlardır.¹⁰³

Medine'ye hicretten sonra Yahûdilerin peygamber'in çağrısına karşı mücadeleci ve inkarcı tutumları birçok ayette ifade edilmektedir.¹⁰⁴

Görülen o ki Putperest müşriklerin Hz. Peygamber'den istedikleri saçma isteklerine Yahûdiler de ortak olmuşlardır. *“Kitap ehli, senden kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. (Buna şaşma!)”*

¹⁰⁰ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 574.

¹⁰¹ HAMİDULLAH, I, 558, 564.

¹⁰² Ankebût, 29/46, 47.

¹⁰³ KOMİSYON: a.g.e., III, 267-268.

¹⁰⁴ Bakara, 2/40,41, Bakara, 47,50,87.

*Musa'dan, bundan daha büyüğünü istemişler ve: "Allah'ı bize açıkça göster" demişlerdi.*¹⁰⁵

Müşrikler, Yahûdilere Hz. Muhammed'in dini ile kendi bağlı bulundukları putperestlik dininden hangisinin daha doğru olduğunu sormuşlar, onlarda Arap müşriklerinin daha doğru bir yolda olduklarını söylemişlerdir.¹⁰⁶ Kur'ân'ın ifadesiyle onlar, sapıklığı satın alıyorlar ve mü'minleri de saptırmak istiyorlardı.¹⁰⁷ Ne var ki onların bilginleri ve Rabbanî olanları da halkı ve kitleleri günah işlemekten ve çirkin işlere bulaşmaktan alıkoyma görevini yerine getirmemişlerdir.¹⁰⁸

Ayrıca Yahûdiler, tüm peygamberlerin kendi ataları olan İshak'ın soyundan geldiklerini ileri sürerek Araplara karşı üstünlük taslıyorlar, Araplarla Yahûdiler arasında Hz. İbrahim'i ata kabul etme, Kâbe ve Hac gelenekleriyle ilgili konularda zaman zaman tartışmalar oluyordu.¹⁰⁹

Kendilerinin Allah'ın dostları,¹¹⁰ çocukları ve sevgili kulları olduğuna,¹¹¹ onun katında büyük bir paya sahip olduklarına ve onun yanında ileri kimseler olduklarına inanıyorlardı.¹¹² Yahûdiliğin birçok hükmünün bedevîlerin hayat tarzına uygun olmaması, ayrıca onların kendilerini Allah'ın seçilmiş halkı olarak görmeleri, dinlerini yaymak için gayret göstermek yerine, fitne çıkaran ve mal düşkünü olarak şöhret bulmaları bu dinin Araplar tarafından kabul görmemesine neden olduğu söylenebilir.¹¹³ Medine çevresi ve Yemen hariç tutulursa Yahûdiliğin Araplar arasında pek fazla ilgi görmediği müşahede edilmektedir.¹¹⁴

Yüce Allah, âyetlerde Yahûdilerin Hz. Peygamber'e ve müslümanlara yönelttikleri ithamlarda haksızlıklarını ifade etmekte ayrıca da onların kendi aralarında da birlik ve bütünlüğün olmadığını

¹⁰⁵ Nisa, 4/153.

¹⁰⁶ Nisa, 4/51.

¹⁰⁷ Nisa, 4/44.

¹⁰⁸ Mâide, 5/62,63.

¹⁰⁹ DERVEZE: a.g.e., I, 409.

¹¹⁰ Cum'a, 62/6.

¹¹¹ Maide, 5/18.

¹¹² Bakara, 2/89, 111, 120, Al-i İmran, 3/78, 188, Nisa, 4/49.

¹¹³ DERVEZE: a.g.e., I, 103; Şemsettin GÜNALTAI, İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, sad. M. Mahfuz SÖYLEMEZ, Mustafa HİZMETLİ, (Ankara: 1997), s. 35.

¹¹⁴ SARIÇAM: a.g.e., s. 48.

bildirmektedir.¹¹⁵ Kur'ân'ın birbiri ardınca gelen bir çok suresi, Yahûdileri, kendilerine gönderilen ilahi gerçekleri reddetmekle ve aralarında bu konuda bitip tükenmeyen münakaşaları sürdürmekle itham etmektedir.

Yahûdiler, kendilerine açık delillerle gönderilen Hak dinin özünden uzaklaşarak, şirke dayalı bir din anlayışına sapmışlardır, bir çoğu hahamların Allah adına uydurdukları hükümleri adeta ilahi hükümlermiş gibi benimsemişler ve uygulamışlardır. Din adamlarına, dinde hüküm koyucu ve değiştirici bir vasıf vererek onları Allah'a şirk koşmuşlardır.

Kur'ân'da Yahûdilerin, Allah'a oğul isnat etme,¹¹⁶ Peygamberlere ve salih kimselere iftira atma ve haksız yere onları öldürme,¹¹⁷ dinlerini bile bile tahrif etme,¹¹⁸ hak ile batılı birbirine karıştırma,¹¹⁹ yasakları çiğneme, ahitlerini bozma,¹²⁰ vefasızlık,¹²¹ düzenbazlık,¹²² cimrilik¹²³ cehennem ateşinin sayılı günle dışında kendilerine dokunmayacağını iddia etme,¹²⁴ başkalarını kuşkuya düşürme gibi özelliklerine değinilmektedir.¹²⁵

Bununla birlikte Yahûdilerin sahip oldukları bir takım değer ve meziyetler Kur'ân'da asla inkar edilmemektedir.¹²⁶

“Kitap ehlinde öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emanet etsen, onu sana iade eder. Fakat onlardan öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet etsen, tepesine dikilip durmadıkça onu sana iade etmez.”¹²⁷

Ayrıca Kur'ân-ı Kerim yeri geldikçe bazı konularda Tevrat'ı ve Yahûdileri şahit göstermiş, gerçek durumun kendilerinden sorulabilmesi için Yahûdilere müracaat edilebileceğini bildirmiştir.

¹¹⁵ Bakara, 2/145.

¹¹⁶ Tevbe, 9/30; Yunus, 10/68.

¹¹⁷ Al-i İmran, 3/181.

¹¹⁸ Bakara, 2/75.

¹¹⁹ Bakara 2/42,174; Al-i İmran, 3/178; Nahl, 16/ 114-118.

¹²⁰ Nisa, 4/154,155.

¹²¹ Maide, 5/13.

¹²² Al-i İmran, 3/ 99.

¹²³ Al-i İmran, 3/180.

¹²⁴ Bakara, 2/80.

¹²⁵ Bakara, 2/111.

¹²⁶ Enbiya, 21/48; Casiye, 45/16-17; Ahkâf, 46/12.

¹²⁷ Al-i İmran, 3/75.

*“Eğer sana indirdiğimiz şeyden şüphe içinde isen, senden önce Kitabı (Tevrat’ı) okuyanlara sor...”*¹²⁸

Kur’ân’ı Kerim’de müslümanlara müşrik putperest kadınlarla evlenmeyi ve müşrikler tarafından kesilmiş hayvanların etini yemek yasaklanmışsa da Yahûdi ve Hristiyan kadınlarla evlenmeye ve onların kestiklerinin yenmesine müsaade edilmiştir. Kur’ân’ın Yahûdiler hakkında gösterdiği en yüksek medh ü senalara rağmen İslam ile Yahûdiler arasındaki ilişkiler daima kötüye doğru gitmiştir. İnanc açısından İslam’ın daha çok Hristiyanlık inancına karşı çıkmış olmasına rağmen Hristiyanlarla ilişkiler Yahûdilerden daha iyi olmuştur.¹²⁹

2. 2. 3. Hristiyanlar

Hristiyanlık başlangıçta Hz. İsa ile gönderilmiş, kutsal kitabı İncil vasıtasıyla Tevrat’ı tasdikleyen tevhid dini iken, sonradan aslı bozulmuş bir dindir. Kur’ân’da Hristiyanlar için “Nasârâ” kelimesi kullanılmış ve birçok ayette Yahûdilerle birlikte “ehl-i Kitap” olarak anılmışlardır.

*“De ki: "Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah'a ibadet edelim. Ona hiç bir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin." Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki: "Şahit olun, biz müslümanlarız.”*¹³⁰ Böylece Allah Tealâ her iki dininde esasen tevhid dini olduğunu belirtmiştir.

Hristiyanlık vahiy ve kutsal kitaba dayanan özde tek tanrılı olmakla beraber sonradan üçlemeye (teslis) yer vermiş, ilahi kaynaklı bir din olup, Havarilerinin arasına sonradan giren Pavlos’un yorumlarıyla¹³¹ değişik bir nitelik kazanmış, Arius ve taraftarlarının “Vahdaniyetçilik” lehinde gösterdikleri uzun çabalara rağmen¹³² Yahûdiler gibi

¹²⁸ Yunus, 10/94; bkz., İsrâ, 17/101.

¹²⁹ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 570.

¹³⁰ Al-i İmran, 3/64.

¹³¹ TÜMER, KÜÇÜK: Dinler Tarihi, s. 232.

¹³² Muhammed HAMİDULLAH: a.g.e., I, 644.

Hristiyanlar da Allah'ın gönderdiği peygamberlerin emir ve tavsiyelerinden saparak şirke düşmüşlerdir.

Hristiyanları tevhit çizgisinden saptırıp, şirke götüren en önemli unsur ise Allah'ı, ne geçmişte ne de günümüzde bir türlü izahını yapamadıkları; "izahı zor, fakat inanılması gerekli bir sır" olarak formülleştirdikleri¹³³ Baba, Oğul ve Ruhü'l-Kudüs'ten oluşan üçlü bir unsurun parçası olarak düşünmeleri, böylece önce Hz. İsa'yı sonra da Hz. Meryem'i ilahlaştırmaları olmuştur.

"Böylece "Allah için üçüncüsüdür" diyenler kâfir olmuştur. Halbuki bir tek ilahtan başka hiçbir ilah yoktur."¹³⁴ "Meryem oğlu Mesih sadece bir peygamberdir. Ondan önce de nice peygamberler gelip geçmiştir."¹³⁵

Halbuki Kur'an, Hz. İsa'yı; Tevrat'ı doğrulayan ve Ahmed isminde kendisinden sonra gelecek olan peygamberin müjdecisi olarak tanıtmakta,¹³⁶ onunla ilgili olarak asla "Allah'ın oğlu" terimini kullanmamaktadır. Hristiyanlar, bütün kainatın yegane yaratıcısı ve yaşatanı olarak Allah'a inanmakla birlikte Allah'ı Baba, Oğul ve Ruhü'l-Kudüs'ten oluşan üçlü bir unsurun parçası olarak düşündüklerinden dolayı Allah'a ortak koşmuşlardır.

Onların İsa'nın ulûhiyyetini kabul etmelerinde yada ona ilahî bir nitelik kazandırmalarındaki başlıca dayanakları O'nun babasız doğmuş olmasıdır.¹³⁷ Halbuki babasının ihtiyarlığı, annesinin kısırlığına rağmen Hz. Yahya'nın doğuşu mucizesi, Hristiyanların kabul ettiği bir olaydır.¹³⁸ Hz. Yahya'nın bu şekilde doğuşu ona bir ulûhiyyet niteliği kazandırmadığı halde, Hz. İsa'nın babasız olarak doğuşunun ona ulûhiyyet kazandırması ise anlaşılmasa bir olaydır.

Kur'an-ı Kerim sadece babası değil, annesi de olmayan Adem (as)' ile Hz. İsa'nın yaratılışını kıyaslamakta Hz. İsa'ninkinden daha mucizevî

¹³³ TÜMER, KÜÇÜK: a.g.e., s. 253.

¹³⁴ Maide, 5/71.

¹³⁵ Maide, 5/75; bkz., Nisa, 4/156,157.

¹³⁶ Saf, 61/6.

¹³⁷ DERVEZE: a.g.e., I, 428.

¹³⁸ DERVEZE: I, 427.

olan ilk insanın yaratılışına dikkat çekmekte,¹³⁹ hiçbir varlığı ona ortak koşmadan yalnızca Allah'a kulluk edilmesini istemektedir. Şüphesizki her şeyi yoktan var eden Allahu Teâlâ, mutlak kudret ve kuvvetiyle istediği anda her şeyi yaratmaya güç yetirendir.

*“Allah'ın çocuk edinmesi düşünülemez. O bundan yücedir, uzaktır. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece “ol!” der ve o da olur.”*¹⁴⁰

*“(Yahûdiler) Allah'ı bırakıp, hahamlarını; (hıristiyanlar ise) rahiplerini ve Meryemoğlu Mesih'i rab edindiler. Oysa, bunlar da ancak, bir olan Allah'a ibadet etmekle emrolunmuşlardır. Ondan başka hiç bir ilah yoktur. O, onların ortak koştukları her şeyden uzaktır.”*¹⁴¹

Hristiyanların tevhid dininden şirke doğru yönelişlerini Kur'ân âyetleri ışığında kısaca ifade ettikten sonra Hz. Peygamber dönemindeki durumlarını incelemeye geçebiliriz.

Hristiyanlık, Arap yarım adasının kuzey bölgesinde özellikle Gassânîler ve Hîreliler arasında yayılmıştı. Güney Arabistan'da ise daha çok Necran'da yoğun bir şekilde bulunuyordu.¹⁴² Bizans'a bağlı ülkelerden kaçarak, Kuzey Yemendeki Necran'a gelen Monofizitler* sayesinde Hristiyanlık burada güç kazanmıştır.

Arap yarım adasında yayılışı dar bir alanı kapsamasına rağmen¹⁴³ Hristiyanlık, Mekke, Medine ve Taif'te bilinmekteydi.¹⁴⁴ Sayıları çok fazla olmamakla birlikte¹⁴⁵ Mekke'nin dinî ve ticari bir merkez olması hasebiyle sınaî, ticari faaliyetler yanında misyonerlik faaliyetleri için buraya gelen azınlık bir nüfus bulunmaktaydı.¹⁴⁶ Mekke'de ikamet eden yabancı azınlığın çoğu Bizans, Suryan ve Suriye Hristiyanlarındandı. Sınaî ve ticarî faaliyetleri onlarla karşıladıkları için Kureyş tüccarlarının

¹³⁹ Nisa, 4/1; A'raf, 7/189; Zümer, 39/6; Ğafir, 40/67.

¹⁴⁰ Meryem, 19/35.

¹⁴¹ Tevbe, 9/31.

¹⁴² SARIÇAM: a.g.e., s. 48.

* Monofizit Hristiyanlık: Hz. İsa'da sadece bir tek tabiat, bir tek bünye olduğuna inanan inanç biçimi.

¹⁴³ DERVEZE: a.g.e., I, 421.

¹⁴⁴ SARIÇAM: a.g.e., s. 48.

¹⁴⁵ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 617.

¹⁴⁶ DERVEZE: I, 97.

teşvik ve cesaretleriyle buraya gelmişlerdi.¹⁴⁷ Şüphesizki Hristiyanlık dar bir alanda yayılmış olması Arap müşriklerinin dini düşünceleri üzerinde etkilerinin olmadığı anlamına gelmemelidir. İslam'dan önceki Araplar üzerinde Hristiyanlığın etkisi Yahûdilikten daha fazla olmuştur. Putperestliğin iptidaî ve sade yapısına nisbetle Hristiyanlığın mistik cazibesi Hristiyanların zengin kültürü, ayinleri, dinî kıyafetleri gösterişli mâbedleri, ikonaları, heykelleri ve Hristiyan misyoner ve rahiplerin telkinleri Arapların bu dine daha çok çekmekteydi. Nitekim koyu bir putperest olan İmrü'l-Kays, Abdullah b. Aclan gibi şairler bile Hristiyanlığın çekiciliğini anlatan şiirler yazmışlardır.¹⁴⁸

Kâbe'nin etrafında ve içinde Arap kabilelerini temsil etmek üzere konulmuş yüzlerce putun yanı sıra iç duvarları üzerine nakşedilmiş resimler arasında İbrahim, İsmail, İsa ve Meryem tasvirleri de görülmekteydi.¹⁴⁹ Tevhid inancı uğruna yapılmış bu mabed çok tanrı inancına dayanan bir tapınak haline gelmişti.

Tarihçiler, Hz Peygamber'den önceki dönemde Mekke'de yirmi kadar Hristiyanlık dinine geçmiş kimsenin bulunduğunu kaydetmektedirler.¹⁵⁰ Örneğin, Hz. Hatice'nin amca oğlu Varaka b. Nevfel, Hristiyan olmuş, İbranice öğrenmiş, yazı yazmayı bilen bir kimseydi.¹⁵¹ Yanında Arapça İncil nüshaları bulunan Varaka b. Nevfel dışında Mekke'deki Hristiyanların hepsi kölelerden oluşuyordu.¹⁵²

Aynı bölgede yaşayan Hristiyan Araplarla diğer Araplar, birbirleriyle ticari ilişkiler yanında akrabalık ilişkileri kurmaları zamanla birbirlerinin dini inançlarında etkilenmesine yol açmıştır.

Özellikle Allah düşüncesi; Allah'ın oğullar ve kızlar edinmesi, meleklerin Allah'ın kızları sayılması, onların şefaatçiler olarak sayılması fikri Hristiyanlardan alıntı düşüncelerdi.¹⁵³

¹⁴⁷ DERVEZE: a.g.e., I, 96.

¹⁴⁸ ÇAĞRICI: a.g.m., III, 320.

¹⁴⁹ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 71.

¹⁵⁰ HAMİDULLAH: I, 564.

¹⁵¹ DERVEZE: a.g.e., I, 96.

¹⁵² HAMİDULLAH: I, 617.

¹⁵³ DERVEZE: I, 425.

Mekkî âyetlerde Hicaz Araplarının özellikle de Mekke Araplarının Hristiyanlığın inançlarına, kıssalarına Hz. İsa'nın doğuşu ile ilgili görüşlere ilgi duyduklarını gösteren deliller bulunmaktadır.¹⁵⁴

Hız. Peygamber'in Mekke'de devam eden on üç yıllık peygamberlik mücadelesi boyunca Putperest Arapların dışında Hristiyanlardan da İslam'ı kabul edenler olmuştur.

Yahûdi ve Hristiyanlardan her biri doğru yol olarak, kendi dinini ileri sürmekte karşısındakinin ancak o dine girmekle kurtulabileceğini söylemektedir.¹⁵⁵ Ancak ne Mekkî ne de Medenî âyetlerde Medine'deki Yahûdilerinki gibi Hristiyanlarla Hız. Peygamber arasında güçlü bir sürtüşmenin varlığından söz edilmemekte,¹⁵⁶ Kur'ân- Kerim Hristiyanlar konusunda oldukça sempatik davranmaktadır.¹⁵⁷ Hız. Peygamber döneminde inançları Kur'ân'ın belirttiği ilkelere uygun düşen Hristiyan gruplar da vardı.

*“İman edenlere düşmanlık etmede insanların en şiddetlisinin kesinlikle Yahûdiler ile Allah'a ortak koşanlar olduğunu görürsün. Yine onların iman edenlere sevgi bakımından en yakınının da “Biz Hristiyanlarız” diyenler olduğunu mutlaka görürsün. Çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır. Onlar büyüklük de taslamazlar.”*¹⁵⁸

Kur'ân, îtikad noktasında Yahûdileri, amel ve ahlakî davranış noktasında Hristiyanları İslam'a daha yakın görmektedir. Yahûdilerle daha çok davranışları konusunda Hristiyanlarla ise daha çok îtikadî yapıları konusunda polemiğe girmektedir.¹⁵⁹ Kur'ân-ı Kerim, açık bir şekilde Hristiyanlara dinlerinin gereklerini yerine getirmeye çağırmaktadır.¹⁶⁰ Şüphesiz ki, Hristiyanların dinlerinin gereğinin yerine getirmeleri, onları Allah'a ve Hız. Muhammed'e imana götürecektir.

¹⁵⁴ Zuhuruf, 43/57-65.

¹⁵⁵ Bakara, 2/113, 135.

¹⁵⁶ DERVEZE: a.g.e., I, 421.

¹⁵⁷ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 639.

¹⁵⁸ Mâide, 5/82.

¹⁵⁹ Ömer ÖZSOY, İlhami GÜLER: Konularına Göre Kur'an,(Fecr Yay., Ankara: 1999) 148, 149.

¹⁶⁰ Mâide, 5/47.

2. 2. 4. Sâbiîler

Kur'ân-ı Kerimde üç ayrı ayette zikredilen Sâbiîler, iki ayette mü'minler, Yahûdiler ve Hristiyanlarla anılırken, üçüncüsünde ise bunların yanında müşrikler ve Mecusîlerle birlikte söz edilmiştir.¹⁶¹

“Şüphesiz inananlarla (Müslümanlar), Yahûdiler, Hristiyanlar ve Sâbiîlerden “Allah’a ve âhiret gününe inanan ve salih ameller işleyenler için Rableri katında mükafat vardır...”¹⁶²

Âyetlerde Sâbiîlerin Arap toplumunun etrafında yer alan dinsel geleneklerden birinin mensupları olarak bahsedilmekle birlikte ibadet şekilleri ve nerede yaşadıkları konusunda da hiç bir bilgi bulunmamaktadır.

Bazı müfessirler Sâbiîlerin muvahhidlerle birlikte zikredilmesinden, dolayı onların herhangi bir şekilde tevhid inancına bağlı oldukları kanaatine varırken diğer müfessirler onları farklı şekillerde tanımlamışlar ve Sâbiîlerin şu özelliklerini sıralamışlardır:

a. Mecusilerden bir gruptur. **b.** Putlara tapanlardır **c.** Yıldızlara tapanlardır. **d.** Güneşe tapanlardır. **e.** Yahûdi ve Hristiyanlar arasında bir anlayışa sahip olup Allah'ın varlığını kabul ederler, meleklerle taparlar,¹⁶³ Kâbe'ye doğru namaz kılarlar. **f.** Nuh (as)'ın dinine bağlıdırlar. **g.** Hiçbir bir dine bağlanmayan kimselerdir.¹⁶⁴

Araplar atalarının dininden ayrılarak yeni bir dine girenlere “Sâbiî” adını veriyorlar, bu nedenle ilk müslümanları da “dönek” anlamında “Sâbiî” olarak adlandırıyorlardı.¹⁶⁵ Abdurrahman İbn-ü Zeyd (ö.798) gibi bazı İslam alimler de müşriklerin Hz. Peygamber ve müslümanları

¹⁶¹ Bakara, 2/62; Maide, 5/69; Hac Suresi, 21/17.

¹⁶² Bakara, 2/62.

¹⁶³ Mahmud b. Ömer ZEMAHŞERÎ el-Keşşaf an Hakâiki Gavâmidit-Tenzil ve Uyuni'l-Ekâvil fî Vucuhi't-Te'vil, (Daru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut, 2006), I, 115.

¹⁶⁴ DERVEZE: a.g.e. I, 387. YAZIR: a.g.e., I, 314,315.

¹⁶⁵ DERVEZE, I, 388.

Sâbiîlerle kıyasladıkları için “Sâbiî” demektedirler.¹⁶⁶ Arapların kavminin dinini terk edip başka bir dine giren kimseye Sâbiî demeleri, bu anlamda Mekkelilerin Hz. Muhammed'e ve ilk müslümanlara da Sâbiî demeleri, müfessirlerin bir kısmında onların muvahhid olduğu kanaatini doğurmuştur.¹⁶⁷ Bazıları da Yahûdi ve Hristiyanlardan ayrı olarak zikredilmiş bulunduğundan, bunların kitap ehli olmadığını kanaatine varmışlardır.¹⁶⁸

Kur'ân ve Hadis kaynaklarında haklarında açık bir bilgi bulunmayan Sabiîlerin kim oldukları ve nerede yaşadıkları konusunda ilk dönem İslam alimleri ile sonraki dönem alimleri arasında da görüş farklılıklarının bulunduğu gibi, çağdaş İslam alimleri tarafından da nasıl bir dini grup oldukları konusunda tam bir ittifak sağlanmış değildir. Derveze (v. 1984) gibi bazı müfessirler Sâbiîlerin, Yahûdi ve Hristiyanlarla birlikte zikredilmeleri ve ilk Hicri yüzyılda kendilerinden cizye alınmasından hareketle muvahhid bir topluluk olduklarını düşünürken, Sâbiîk konusunda geniş bir çalışması bulunan Şinasi Gündüz, müslümanların Sâbiîlere ehl-i Kitap muamelesi yapmaları ve onları zimmî statüsünde vatandaşlar olarak İslam toplumunda yaşamalarını kabul etmelerinin Ehl-i Kitap oldukları anlamına gelmeyeceğini, kaldı ki müslümanların, Yahûdi ve Hristiyanlardan başka Budist, Hindu ve Mecusilere de Hristiyanlara uyguladıkları hukukî statüyü uyguladıklarını belirtmektedir.¹⁶⁹

Sâbiîlik hakkında gerek İslam alimleri gerekse diğer bilginlerinin farklı görüşler bildirmelerinin sebeplerinin başında Sâbiîliğin oldukça karmaşık bir yapıya sahip olması ve oldukça geniş olan muhtevasında bir birine zıt pek çok unsuru bulundurması yer almaktadır. Ayrıca Sâbiî din adamları arasındaki bir kısım dinî metinlerin kabul edilip edilmeme meselesi de bu ihtilafları çoğaltmıştır.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Şinasi GÜNDÜZ: Sâbiîler Son Gnostikler, (Vadi Yay., Ankara: 1999), s. 27.

¹⁶⁷ DERVEZE: a.g.e., I, 388.

¹⁶⁸ YAZIR: a.g.e., III, 308.

¹⁶⁹ GÜNDÜZ: a.g.e., s. 68.

¹⁷⁰ GÜNDÜZ: s. 67,74.

Eski bir dinî topluluk olmaları ve tarih içerisinde bazı inanç değişikliklerine girmeleri nedeniyle farklı bilgiler edindiğimiz Sâbiîler iki dini fırkaya delalet etmektedir. Birincisi Mandeiler ve Subbalar, ikincisi ise Harran Sâbiîleridir ki uzun zaman İslam hakimiyeti altında yaşamış müşrik bir fırkadır, dinî merasimlerini Süryanice olarak yapmaktadırlar.¹⁷¹

Tarihçilere göre Sabiîliğin menşei Hz. İsa öncesi dönemde resmi Yahûdilik anlayışına karşı çıkan Nasuraizm akımına kadar uzanmaktadır.¹⁷² Sâbiîlik Yahûdilikle ilgili pek çok unsuru ihtiva etmesi Sâbiîlerin ilk zamanlarda Yahûdilerle sıcak ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır. Zira “Nasurai” ismi Sâbiîlerin kendilerine verdikleri en eski isimdir. Tarihin çeşitli dönemlerinde Kudüs merkezli resmî Yahûdilik anlayışını temsil eden Yahûdiler, bu anlayışın dışında kalan ve kendilerince zındıklık olarak niteledikleri bu ekolleri çeşitli yollarla sindirmeye ve yok etmeye çalışmışlar, Yahûdilerin yürüttükleri katliamdan kurtulmayı başaran Nasuralar (ilk Sâbiîler) çareyi anavatanları Filistin-Ürdün bölgesinden göç etmekte bulmuşlardır.¹⁷³ Öte yandan Yahûdiliğin dışında Filistin-Ürdün bölgesinde diğer bazı dinsel gelenekler de Sâbiîlik üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Yahûdilerin baskıları sonucu M. I. yüzyılda anavatanları Filistin-Ürdün bölgesinden, önce Musul civarına M. II. yüzyılda da Güney Mezopotamya bölgesine yerleşmişler,¹⁷⁴ göçler sırasında kendilerini koruyan ve himaye eden Partlılar’a sevgi ve bağlılık duymuşlar, böylece Sâbiîlerin İran kültürüne sıcak bakmaları sonucu Mitrarizm ve İran ekolüne ait dinsel unsur zamanla Sâbiîliğin içine girmesine neden olmuştur. Ayrıca Sâbiîler Mezopotamya bölgesinde Nestoryanizm gibi Doğu Hristiyanlığa mensup bazı ekollerle de temas içerisinde olmuşlar ve Yahûdilere duydukları antipati yüzünden Hristiyanlarla kaynaşmışlar, Cumartesi yerine Pazar gününün kutsiyeti gibi bu dine ait

¹⁷¹ İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1967, X, 9,10.

¹⁷² İbrahim SARIÇAM: a.g.e., s. 50.

¹⁷³ GÜNDÜZ, a.g.e., s. 47, 55-58.

¹⁷⁴ SARIÇAM: a.g.e., s. 50.

bazı unsurları kabul etmişlerdir. Ancak Hıristiyanların zor kullanarak onları Hıristiyanlaştırma girişimleri kendilerine karşı tepki göstermelerine yol açmıştır.¹⁷⁵

Sâbiîlerin değer verdikleri en önemli şahsiyet Hz.Yahya olup, onu bir peygamber olarak kabul etmekle birlikte, kendilerine yeni bir öğreti veya vahiy getirdiğine inanmayıp, onun kendilerine dinlerini sadece talim ettirdiğine ve bu uğurda inançsızlarla mücadele ettiğine inanmaktadırlar.¹⁷⁶ Sâbiîler, Yahya (as), Şid (as) ve Nuh (as)'ı Tanrı tarafından temsilci ve eğitici olarak gönderilmiş elçiler olarak kabul ederken, Hz. İbrahim, Hz. Musa Hz. İsa'yı sahte peygamberler ve kötü insanlar olarak nitelendirmektedirler. Özellikle de Hz Muhammed'e karşı oldukça olumsuz bir yaklaşım sergilemekte; Hz. Peygamber'i "kan dökücünün oğlu Arap" diyerek nitelemekte ve onu kötü ruhlarla özdeşleştirmektedirler.¹⁷⁷

Putperest Arapların putları kendilerini Allah'a yaklaştıran bir ara ilah olarak gördükleri gibi Sâbiîler de yıldızların temsil ettiği birtakım ara ilahlara inanmaktaydılar. Merkezi Irak olan, yıldızlara tapmayı esas alan bu dinin Hz. Peygamber devrinde ne Irak'ta nede Arabistan'da bir etkinliği görülmemiştir.¹⁷⁸ Günümüzde yıldız falına inanma ve yıldızların gücüne sığınma bunlardan kalmadır.¹⁷⁹

¹⁷⁵ GÜNDÜZ: a.g.e., s. 72-43.

¹⁷⁶ GÜNDÜZ: s. 53.

¹⁷⁷ GÜNDÜZ: s. 145.

¹⁷⁸ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 648.

¹⁷⁹ YAZIR: a.g.e., I, 315.

3. MEKKELİ MÜŞRİKLERİ ŞİRKE SEVKEDEN SEBEPLER

Eskiden beri insanlar alışageldikleri, çoğunluğun tâbî olduğu inançları kabul etmeyen, onların yerine farklı inanç ve ibadetler yapan insanlara tepki göstermişlerdir. Farklı inançlar ve yeni düşünceler her toplumda olduğu gibi Mekke toplumunda da dikkat çekmekteydi.

Hız Peygamber'den önce Mekke toplumunda putperestlik inancına karşı gelen, putları aşağılayarak farklı dinleri kabul eden insanlar olmuş, ancak farklı inançlardan hiç birisi Hız. Muhammed kadar tepki toplamamıştı.¹⁸⁰ Çünkü o zamana kadar kimse Allah'ın Rasûlü olduğu iddiasında bulunmamış, hiç kimse onun gibi yeni bir dine kendisini adayıp, halkın ıslahı vazifesini yüklenmemişti.

Hız. Peygamber kendisine peygamberlik görevi verilip ilahi mesajı açıkça insanlara duyurmakla görevlendirildiği andan itibaren görevini hakkıyla yerine getirmenin gayreti içerisine girmiş,¹⁸¹ bıkmadan usanmadan her fırsatı değerlendirerek bütün insanları tevhide davet etmiştir. Kutlu elçinin hayatı pahasına seslendirdiği bu ilahî davet, az sayıdaki bazı insanlar tarafından kabul edilirken çoğunluğu putperest Mekke toplumu tarafından büyük bir tepki toplamış, Hız. Peygamber'e ve ona inanan mü'minlere karşı sözlü ve fiilî saldırılara neden olmuş, kendilerini yegane otorite kabul eden müşrikler, zulüm ve haksızlığa dayalı düzenlerini korumak için ellerindeki bütün güçlerini kullanarak Hız. Peygamber ve mü'minlerle mücadeleye girişmişlerdir.

Mekkeli müşriklerin Hız. Peygamber'e karşı tavır almalarına onun getirdiği ilahî mesajı kabul etmemelerinin dinî, ahlakî, sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve siyasî pek çok sebebi bulunmaktadır. Çünkü tevhid insan hayatının her alanına müdahale eden bir inanç sistemidir.

Mekke müşriklerinin doğumundan beri Hız. Peygamber'e güvenmeleri, onun yalan söylemediğini kimseyi kandırmadığını ve asla

¹⁸⁰ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 87.

¹⁸¹ Şuarâ, 26/214.

kimseye zarar vermediğini çok iyi bilmelerine rağmen ona düşmanlık beslemelerinin başlıca sebeplerini şöylece sıralayabiliriz.

3. 1. Dinî Sebepler

Mekke müşriklerini Hz. Peygamber ve mü'minlere karşı eleştiri ve ithamlarda bulunmaya sevk eden sebeplerin başında şüphesizki dini sebepler yer alıyordu.

Arabistan'da asırlardan beri putperestlik kökleşmiş, Hz. İbrahim'in tevhid dininin en mukaddes mabedi olarak kurduğu Ka'be, putlarla dolmuştu. Müşrikler yıllardır tapmakta oldukları putlardan vazgeçemez olmuşlardı. İslam ise insanları tevhid inancına; sadece Allah'a ibadet etmeye ve yalnız ondan yardım dilemeye çağırıyor, onların tapındıkları putları ve Allah'a ortak koştukları diğer varlıkları kötülüyor, onların aciz varlıklar oldukları hiç bir şey yaratamayacakları¹⁸² gibi, ne kendilerine ne de başkalarına fayda veya zarar veremeyeceklerini belirtiyordu.¹⁸³ Önceleri Hz. Peygamber'e pek fazla tepki vermeyen Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber'in onların putlarını kötülemeye, putperest olarak ölen babalarının dalalette olduklarını ve cehennemlik olduklarını bildiren âyetleri¹⁸⁴ bildirmeye başlayınca, onu büyük bir tehlike olarak görmeye başlamışlardır.

Özellikle de putların ve putperestlerin cehenneme yakıt olacaklarını bildiren âyetler nâzil olup Hz. Peygamber'in bu âyetleri sık sık okumaya başlamasıyla ona olan düşmanlıkları iyice artmıştı.¹⁸⁵ Ebû Leheb atalarının inançlarından dolayı cehennemde yanacaklarına inanmadığı için Hz. Peygamber'e karşı gelenlerin başındaydı.¹⁸⁶ Utbe b. Rebîa, Ukbe b. Ebî Muit, Şeybe b. Rebîa, Umeyye b. Halef gibi müşrikler bunun için Hz. Peygamber'in ve mü'minlerin ibadetini engelliyorlar, sadece

¹⁸² Hac, 73, 74.

¹⁸³ Araf, 7/192.

¹⁸⁴ Necm, 53/23; Enbiya, 21/98,99.

¹⁸⁵ SARIÇAM: a.g.e., 90.

¹⁸⁶ Müslim b. Haccac el-KUŞEYRÎ: Sahih-i Müslim, (Çağrı Yay. İstanbul, 1981), "Kitabu'l İman", 347.

sözlü sataşmalarla yetinmeyip bazen de fiilî saldırılara yöneliyorlardı.¹⁸⁷ Köleler başta olmak üzere fakir ve kimsesiz müslümanları hapsediyorlar ve onlara akla gelmedik işkenceler uyguluyorlardı.

Öte yandan müşrikler ölümden sonraki ebedi hayatın varlığına inanmıyorlar. "*Hayat, ancak bu dünya hayatımızdan ibarettir. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak geçen zaman yokluğa sürükler.*"¹⁸⁸ diyorlardı. Yaptıklarının hesabını vereceğini düşünmeyen, yaşamı sadece dünya hayatından ibaret sayarak sorumsuzca yaşayan insanlar diledikleri her şeyi yapıyor, hiçbir suçu işlemekten geri durmuyorlardı. Hz. Peygamber ise onlara âyet-i kerime ile her canlının ölümü tadacağını ve bütün insanların öldükten sonra tekrar diriltilerek hesaba çekileceklerini bildiriyordu.¹⁸⁹

Müşrikler inançlarını alt üst eden yeni dini kabul etmeye bir türlü yanaşmıyorlardı. Tevhid'i kabul etmeleri onlar için yıkım olacaktı, kendileri diledikleri gibi yaşayamadıkları gibi bütün Arabistan da kendilerine karşı ayaklanacak, Kâbe muhafızlığından çıkarılacaklar, çok tanrıcı kabilelerle yaptıkları bütün dostluk anlaşmaları ve kurdukları tüm dostane ilişkiler de bozulacaktı.¹⁹⁰

3. 2. Ahlakî Sebepler

Tevhid inancından uzaklaşan Mekke müşrikleri insanî ve ahlakî değerlerden de iyice uzaklaşmışlardı. Kötülüklerden emin olmak için putlara sığınarak kendilerini kötülüklere teslim etmişlerdi.

İçki, zina, fuhuş gibi ahlaksızlıklar toplumda alabildiğince yaygınlaşmış, kötülüklerden zevk alır hale gelmişlerdi¹⁹¹ Nikahsız yaşama, eşleri karşılıklı değiştirme, bir erkekten çocuk sahibi olmak için

¹⁸⁷ MÜSLİM: a.g.e., "Kitabu'l Cihad", II, 1419.

¹⁸⁸ Casiye, 45/24.

¹⁸⁹ Al-i İmran, 3/185; Mülk, 67/2, vd.

¹⁹⁰ Ebu'l Al'â MEVDÛDÎ: Tefhimu'l-Kur'an, Çev. Muhammed Han KAYANÎ ve başk., (İnsan Yay.İstanbul, 1991), IV, 200.

¹⁹¹ Tevbe, 9/69.

eşi ona sunma, üvey anneyle evlenebilme,¹⁹² başta faiz ve tefecilik olmak üzere ticarette her türlü kazancı meşru görme, fakirlik korkusuyla çocuklar öldürme gibi ahlak ve insanlık dışı şeyler Araplar için oldukça normal davranışlardı. Oysa Hz. Peygamber insanları tek Allah inancına davet ederken aynı zamanda içki, kumar, fuhuş, akraba ve komşu haklarına saygısızlık başta olmak üzere fert ve toplum hayatına zarar veren her türlü kötülükten sakınmayı emrediyordu.

Zira kitleler çoğu defa aşağı bir ahlak seviyesinde olduklarını göstermişlerdir.¹⁹³ Mekke müşrikleri de Kur'ân-ı Kerim'in kötülük işleyenlerin cezaya çarptırılacağından bahsetmesinden memnun olmuyorlardı. Çünkü onlar ölümden sonra başlayacak olan ebedî hayata ve dünya hayatında iken yaptıklarından dolayı hesaba çekileceklerine inanmıyorlardı. Müşriklerin ileri gelenleri aynı zamanda Mekke'nin en ahlaksız kimseleriydi. Onlar, insanlara zulmetmek, onlardan haksız kazanç elde etmek, içki içmek ve zina etmek gibi günahlardan dolayı hesaba çekileceklerini düşünmek bile istemiyorlardı.¹⁹⁴

Hız. Peygamber Kur'ân ayetleriyle onların kötülüklerini yüzlerine çarpıyor,¹⁹⁵ insanî değerlerden bu kadar uzaklaşmış olan Mekke toplumunu fitratlarına uygun hareket etmeye güzel ahlak sahibi olmaya çağırıyor, ancak yıllardır alışageldikleri bu kötülükleri bırakmak onlara çok zor geliyordu. Âyetlerde kötülüklerinin sıralanarak, teşhir edilmesi ve halk nazarında itibarlarının sarsılması müşrikleri son derece endişelendiriyordu. Örneğin, Velid b. Muğire, kendisinin gayr-i meşru olarak doğduğunu Kalem suresinin 10-14. ayetlerinin nâzil olmasından sonra öğrenmiş, annesinin de doğruladığı bu durum karşısında son derece rencide olmuştu.¹⁹⁶

¹⁹² AYDIN: a.g.m., II, 200; SARIÇAM, a.g.e., 40.

¹⁹³ Gustave Le BON: Kitleler Psikolojisi, (Yağmur Yayınevi, İstanbul, 1979), s. 61.

¹⁹⁴ Casiye, 45/24, İsrâ, 17/49.

¹⁹⁵ Tebbet, 111/1-5; Maun, 107/1-3; Hümeze, 104/1-9; Tekasür, 102/1-8.

¹⁹⁶ M. Asım KÖKSAL: Hz. Muhammed ve İslamiyet, (Öğretmenler matb., Ankara: 1966), 203.

3. 3. Ekonomik Sebepler

Mekke halkı suyun yetersiz olması ve toprakları verimsiz olması nedeniyle tarım yerine ticaretle uğraşıyordu, hayatları büyük ölçüde ticarete bağlıydı. Mekke Araplar için hem dinî hem de ticarî bir merkez idi. Âyetlerden de açıkça anlaşıldığına göre ticaretle bir hayli zenginleşmiş olan Mekke halkı lüks bir yaşam içerisindeydi.¹⁹⁷ Ka'be'nin içi 360 adet putla dolmuş, putperestlin merkezi haline gelmişti. Mekke'ye kabilelerin gelişinin en önemli sebeplerinden birisi de putları ziyaret etmektir. Özellikle hac mevsiminde Mekke civarına kurulan panayır, kabileler arası ticareti canlandırıyorlardı.

Kureyş müşrikleri putperestliğin yıkılmasıyla Arap kabileleri kazanmış oldukları dinî üstünlüğün ve ticarî menfaatlerin ellerinden gitmesinden endişe ediyorlardı. Put imâl ederek onların geliriyle geçinenler, İslam'ın put ticaretini yasaklamasına son derece kızıyorlardı.¹⁹⁸ Müşrikler, insanları Mekke'ye çeken şeyin putlar olduğuna inanıyorlar, puta tapıcılık kalkarsa Kâbe'ye kimse gelmeyeceğini, dolayısıyla Mekke'nin ticarî merkez olma özelliğini kaybedeceğini zannediyorlardı.

İslam'ı kabul etmeleri durumunda çok tanrıcı kabilelerle yaptıkları bütün dostluk anlaşmaları, kurdukları tüm dostane ilişkiler bozulacak ve böylece ticaret kervanlarını anlaşmalı kabile topraklarından emniyetle geçirmenin garantisi ortadan kalkmış olacaktı. Dolayısıyla bu yeni inanç yalnızca dinî nüfuzlarının değil, aynı zamanda ekonomik refahlarının da sonu demek olacaktı.¹⁹⁹

Öte yandan İslam dini faiz, tefecilik, karaborsa, yetim malı yeme gibi haksız kazanç yollarını yasaklayıp, helal yoldan ticaret yaparak kazanmayı emretmesinin onların çıkarlarına zarar vereceğini

¹⁹⁷ Vâkıâ, 56/45,46, bkz: İsrâ 17/16; Mü'minun, 23/63,64.

¹⁹⁸ SARIÇAM: a.g.e., s. 96.

¹⁹⁹ MEVDÜDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, IV, 200 28.

düşünüyordı. Dolayısıyla müşriklere göre bu yeni inanç, yalnızca dinî nüfuzlarının değil, aynı zamanda ekonomik güçlerinin de sonu demektir.

3. 4. Psikolojik Sebepler

3. 4. 1. Büyüklenme Duygusu

Mekke müşriklerini putperestlikten vazgeçerek İslam'a girmelerine engel olan en önemli sebeplerden birisi kendilerinde bir hastalık halini almış olan aşırı büyüklenme ve kibir duygusu idi.

Firavun ve benzerlerinin iddia ettikleri gibi Mekke müşrikleri de sahip oldukları servet ve evlat çokluğuna bakarak kibirleniyorlardı.²⁰⁰ Müşriklere göre bir toplumu yönetmenin şartı; çok servet ve evlat sahibi olmaktır. Hz. Peygamber gibi yetim ve öksüz olarak başkalarının himayesinde büyüyen mal ve serveti olmayan erkek çocuğu da yaşamayan birisinin peygamber olarak topluma hükmetmesini bir türlü akıllarına sığdıramıyorlar, böyle bir peygamber'e tabi olmanın kendilerini küçülteceğini düşünüyorlardı.

Ebû Leheb'in iman ettiğinde kendisine ne verileceğini sorusuna karşılık olarak Hz. Peygamber "Müslümanlara ne verilirse sana da o verilir" buyurması üzerine "Benim şunlarla bir tutulacağım dine yazıklar olsun" demesi²⁰¹ müşriklerdeki büyüklenmenin açık bir tezahürüdür.

Müşrikler sadece Hz. Peygamber'i değil ona iman eden fakir ve kimsesiz müslümanları da aşağılıyorlar, onları küçük görüyorlardı.

Hız. Peygamber'e iman edenler arasında kavminin Nuh (as)'a "Sana hep aşağılık kimseler uymuş iken, biz hiç sana inanır mıyız."²⁰² dediği gibi Mekke müşrikleri de Hız. Peygamber'e inananları akılsız ve basit kimseler olarak görerek, onlarla aynı dine girmeyi kabul etmiyorlar,²⁰³ Rasûl'ün çağrısını reddetmelerine kimsesiz ve yoksul müslümanları

²⁰⁰ Zuhurf, 43/51-54.

²⁰¹ KÖKSAL: İslam Tarihi, III, 49.

²⁰² Şuarâ, 26/111.

²⁰³ Bakara, 2/13.

gerekçe gösteriyorlardı.²⁰⁴ Müşriklerin Kur'ân'a karşı kulak tıkamalarının ardında da yine büyüklenme duygusu yatmaktaydı. *“Allah'ın âyetleri hakkında, kendilerine gelmiş bir delilleri olmaksızın tartışanlar var ya, onların kalplerinde ancak bir büyüklük taslama vardır.”*²⁰⁵

Öte yandan müşrikler, *“Bizim mallarımız ve çocuklarımız daha çoktur. Bize azap edilmeyecektir”*²⁰⁶ diyerek cehennem azabından da kurtulacaklarını düşünüyorlardı.

Hız. Peygamber ise kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimsenin cennete giremeyeceğini söylüyor,²⁰⁷ üstünlüğün soy sop üstünlüğü ile, mal ve evlat çokluğu ile değil, ancak takva ile olduğunu bildiriyordu.²⁰⁸

3. 4. 2. Utanma ve Dışlanma Kaygısı

Müşrikleri Hız. Peygamber'e karşı olmaya sevk eden bir diğer sebep; çoğunluğu teşkil eden diğer insanlardan çekinme ve yalnız kalacağı kaygısını taşıma idi. Bunu en çarpıcı örneği de Hız. Peygamber'in himayesini üzerine alan, onun söylediklerine karşı olmadığı halde çevresinden çekindiği için imanını ettiğini de açıklayamamış olan amcası Ebû Talip'tir. Hız. Peygamber amcasının ölüm anında yanına gelerek kıyamet gününde mü'min olduğuna şahitlik edebilmesi için “Allah'dan başka ilah yoktur“ demesini istemiş ancak Ebû Talip “Kureyş'in beni ayıplaması olmasaydı söyledim” diyerek yeğeninin bu teklifini reddetmiştir.²⁰⁹ Onun bu konudaki aşırı arzusu üzerine Hız. Peygamber'in sevdiklerini doğru yola iletmek gibi bir yetkisinin olmadığı dilediğini doğru yola getirecek olanın ancak Allah Teâlâ olduğunu²¹⁰

²⁰⁴ En'am, 6/52,53; Kehf, 18/28-30.

²⁰⁵ Mü'min, 40/56; benzer âyetler için Sa'd, 38/2, Furkan, 25/21.

²⁰⁶ Sebe, 34/34, 35.

²⁰⁷ MÜSLİM: a.g.e., “İman”, 149.

²⁰⁸ Hucurat, 49/13.

²⁰⁹ MÜSLİM: a.g.e., “Kitabu'l İman”, 41,42.

²¹⁰ Kasas, 28/56.

bildiren âyet nâzil olmuştur.²¹¹ Zira ondan müşrik olan babası için af dileyen Hz. İbrahim de aynı şekilde uyarılmıştır.²¹²

Ümeyye b. Ebî Salt'ın "Sakif kadınlarının Abdi Menaf Oğullarından bir gence tâbi olduğumu haber almalarından utandığım için iman etmiyorum"²¹³ demesi de bu kaygının bir başka örneğidir.

Utanma kaygısı yanı sıra bazı müşrikler, İslam'ı kabul etmeleri durumunda yurtlarından kovulacakları korkusunu taşıyorlardı. Allah Teâlâ onlara cevaben; *"Biz onları tarafımızdan bir rızık olarak, her türlü meyve ve mahsullerin kendisinde toplandığı, saygın ve güvenilirli bir yere yerleştirmedik mi?..."*²¹⁴ buyurarak korkularının yersiz olduğunu, onların ancak Allah'ın emrine itaat ettikleri takdirde güven içerisinde olacaklarını ifade etmiştir.

3. 5. Sosyal Ve Siyasal Sebepler

3. 5. 1. Gelenekçilik, Kör Taklit

İnsanlarda öteden beri alışageldikleri değerlere bağlanma yenilikler karşısında direnç gösterme eğilimi sürekli var olmuştur.²¹⁵ Ancak aklını kullanarak Allah'ın gönderdiği vahye kulak veren toplumlar, kendilerine fayda vermeyen değerleri körü körüne korumak yerine terk etmişler, dünya ve âhiret için faydalı olanı tercih etmişlerdir.

Mekke müşriklerini şirke götüren sebeplerden birisi de hiç şüphesiz köklü bir biçimde kendilerinde yer etmiş olan ve kolay kolay üstesinden gelemedikleri geçmişe körü körüne bağlılıktır. Körü körüne geleneklere bağlılık, onların görüş açılarını daraltıyor, muhakeme güçlerini zayıflatıyor ve basiretlerini kör etmiştir.

Arap toplumunda liderler var oluşlarını ve etkinliklerini tümüyle geleneklere borçluydular, onların konumları ve statüko bunlara

²¹¹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., III, 318; Muhammed Ali Es-SÂBÛNÎ: Muhtasar-ı Tefsîr-i İbn-ü Kesîr (Mektebetü'l-Asriyye, Berut:2002).III, 14.

²¹² Tevbe, 9/113

²¹³ KÖKSAL: a.g.e., III, 34.

²¹⁴ Kasas, 28/57.

²¹⁵ Muhammed HAMİDULLAH: İslam Peygamberi, I, 87.

bağlıydı.²¹⁶ Ayrıca Mekke müşrikleri Mekke'nin kendisiyle kutsallık kazandığı geleneklerden uzaklaşırlarsa Mekke'nin muhkemliğini kaybedeceği ve saldırılara maruz kalacağına, böylece maddi kazançlarını ve menfaatlerini kaybedeceklerini düşünüyorlardı.²¹⁷

Müşrikler için putperestlik, korunması gereken bir değerdi. Onlar babalarını putperestliğe inanmış olarak buldukları için onların inançlarını mutlaka devam ettirmek gerektiğini düşünüyorlardı. Atalarını taklit etmek, müşrikler için vazgeçilmez bir esastı. Zira adetleri değiştirmenin, dikili putları yıkmaktan daha zor olduğu bilinen bir gerçektir.²¹⁸

Kur'ân-ı Kerim onların bu tavır ve tutumlarını şiddetle eleştirmiş, tavır ve davranışlarını gözden geçirilmesini istemiş, körü körüne atalarını taklit etmenin kendilerini yanıltabileceklerini hatırlatmış, ancak Mekke müşrikleri öncekilerle aynı tepkiyi vermişlerdir.²¹⁹

Mekkeli müşrikler de öncekiler gibi *“Kendilerine, “Allah'ın indirdiğine uyun”, denildiği zaman, “Hayır, biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız”, derler ... ?”*²²⁰ demişlerdir.

3. 5. 2. Kabilecilik

Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'e karşı olmalarının diğer bir sebebi de bölgede hakim olan kabile yönetimi idi. Sosyal düzen kabile içerisindeki birimlere bağlı olup, bir hezimet olmaksızın biri diğerine boyun eğmezdi. Kabileler güçleri oranında itibar görürdü.

Araplarda asabiyet kabilenin ruhuydu, onlar için en büyük felaket kabilesiyle bağını yitirmesiydi. Bir kimse yabancı kabileden birini öldürürse intikam için herkes seferber olur, diyet kabul edilmekle birlikte genellikle kana kan istenirdi. Körü körüne bir tarafgirlik vardı, “Zalim olsun, mazlum olsun kardeşine yardım et” Araplar arasında darb-ı

²¹⁶ DERVEZE: a.g.e., II, 196.

²¹⁷ DERVEZE: a.g.e., I, 35.

²¹⁸ LE BON: a.g.e., s. 88.

²¹⁹ Bkz. En'am, 6/148; A'raf, 7/28; Nahl, 16/35; Lokman, 31/21; Sebe, 34/43.

²²⁰ Lokman, 31/21; Maide, 5/104.

mesel haline gelmişti.²²¹ Hz. Peygamber'in amcası Ebû Leheb dışında Haşimoğulları ve Muttalipoğulları'nın birçoğunun Hz. Peygamber'i korumasının ardında da esasen bu saik yatmaktaydı. Onlar akrabalık bağları nedeniyle Hz. Peygamber'i koruyup himaye ediyorlardı. Ancak buna rağmen peygamber'in yakın akrabalarının inkarcı bir tutum takınmaları, onun çağrısının Mekkeliler tarafından hafife alınmasında büyük etkisi olmuştur.²²² Çünkü kendi akrabalarının bile Hz. Peygamber'i kabul etmemesi, davetin seyrini etkiliyor ve insanların ondan uzaklaşmalarında etkili oluyordu.

Hz. Peygamber ise bütün kabileleri tevhid ekseninde birleşmeye çağırıyor, hiçbirinin diğerinden üstün olmadığını bildiriyordu. Onları kabilelerinden daha büyük bir sosyal bütünleşmeye, zulme ve haksızlığa karşı tevhid çatısında kenetlenmeye davet ediyor,²²³ müşrikler ise kendilerini her iki dünyada da kazançlı kılacak bu teklifi kabul etmeye yanaşmıyorlardı.

Öte yandan kölelerin efendilerin dininden başka bir dine girmelerine tahammül edemiyorlar, kölelerin bu tavrını kendilerine karşı bir başkaldırı olarak kabul ediyorlardı.

İslam dini insanlar arasında fark gözetmiyor, insanların bir tarağın dişleri gibi müsavi olduğunu ilan ediyor, üstünlüğün ancak takvada olduğunu belirtiyordu. Kureyş'in elebaşları kendilerini kölelerle bir tutan bir dine girmek istemiyorlar, sahip oldukları mevkilerini kaçırmamak için bütün güçleri ile yeni dine direnç gösteriyorlardı. Hz. Peygamber'e en şiddetli muhalefeti gösterenler Velid b. Muğire, Ebû Cehil, Ebû Leheb, As b. Vail gibi kabile reisleriydi.²²⁴ Bunlar, bol servet ve evlat sahibi olmayı üstünlük vesilesi olarak görüyorlardı. Oysa Hz. Peygamber, üstünlüğün ancak takvada olduğunu, köle ve efendinin Allah katında bir olduğunu bildiriyor her türlü sınıf farkını ortan kaldırıyordu.

²²¹ ÖZAYDIN: a.g.m., III, 321.

²²² DERVEZE: a.g.e., I, 153.

²²³ Al-i İmran, 3/103; Nisa, 4/144; Enfal, 8/62,63,73; Tevbe, 9/11,23, 71.

²²⁴ Ali Himmet BERKİ, Osman KESKİOĞLU: Hazret-i Muhammed ve Hayatı, (AÜB Ankara: 1966), 68.

3. 5. 3. Emeviler ile Haşimiler Arasındaki Düşmanlık

Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber'e muhalefesinde kabile reKâbeti de önemli bir yer işgal etmekteydi.

Haşimîlerle Emevîler arasında öteden beri süregelen bir reKâbet vardı. Abdulmuttalib'in şahsi nüfuz ve kudretiyle Haşimîlerin oldukça yükselen mevkîi onun ölümünden sonra oğulları tarafından korunamamıştı. Artık Emevîlerin bu mevkîi ele geçirebilmeleri için bir fırsat doğmuştu. Ancak tam bu sırada Haşimîlerden Hz. Muhammed ortaya çıkmış, kendisinin Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu bildirmekteydi. Haşimî soyundan bir kimsenin peygamberliğini tanımak, Haşimîlerin yüksek mevkîini tekrar kabul etmek, Emevîler'i tekrar gölgede bırakmak demekti. Dolayısıyla bu durum kabul edilemezdi.

Hz. Peygamber'in düşmanları arasında Haşimîlerden olan amcası Ebû Leheb gibi düşmanlar olmakla birlikte, ona düşmanlık edenlerin çoğunluğu Emevîlerdendi. Bedir savaşı dışında Kureyş tarafından müslümanlara karşı açılan bütün savaşları Ebû Süfyan tertiplemişti.²²⁵

Emevîlerden başka Mahzum kabilesi de kendilerini Haşimîlerin rakibi olarak görmekteydiler. Bu kabilenin reisi konumundaki Velid b. Muğire ve onun yeğeni Ebû Cehil, Hz. Peygamber'e karşı düşmanlık edenlerin başında gelmekteydi.²²⁶ Ebû Cehil'in şu sözleri Hz. Peygamber'e karşı düşmanca tavırların alınmasında ne derece etkin olduğunu göstermektedir:

“Bizimle Haşimîler arasında eskiden beri reKâbet vardır. Biz onlarla şeref hususunda anlaşmazlığa düştük. Onlar halka yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar yaya kalmış kimselere binek verdiler, biz de verdik. Onlar halka bağışta bulundular, biz de bulunduk. Sonunda aynı dereceye ulaşıp burun buruna giden iki yarış atı durumuna geldiğimizde

²²⁵ Ali Himmet BERKİ, Osman KESKİOĞLU: a.g.e., s. 70.

²²⁶ BERKİ, KESKİOĞLU: s. 70.

onlar, “İşte bizden, semâdan kendisine vahiy gelen bir peygamber çıktı.” dediler. Biz buna ne zaman ulaşacağız? Allah’a andolsun ki ona asla inanmayız.”²²⁷

Bu ve benzer ifadelerle müşrikler, peygamberliği idarecilik gibi dünyevî makamlardan birisi olarak telakki ederek Hz. Muhammed’in peygamber olmasını bir türlü kabullenemiyorlardı.

3. 6. Cehalet ve Su-i zan

Her dönemde insanı yanılsa götüren en önemli etken olan cehalet, Mekke müşriklerini inkara götüren en önemli sebeplerden birisi olmuştur. Yüce Allah, “*Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?*” *Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar.*”²²⁸ buyururken bilmenin önemine dikkat çekmiş, doğru bilginin Allah katında mutlak bir değer olduğuna işaret edilmiştir.

Câhiliye döneminde ilim kişisel veya kabile tecrübeleriyle garanti edilmişken Kur’ân’da ilim zannın tutarsız, sahte bilginin zıddı olup sağlam kesin bir bilgidir.²²⁹ Kur’ân’daki manada cehl, insanın görünen olaylar ve eşya arkasındaki ilahî iradeyi anlayamaması, Allah’ın âyetleri olan kainat varlıklarını, Allah’ın âyetleri olarak görememesi dolayısıyla kendi kendini görememesi ve değerini idrak edememesidir.²³⁰

Allah Teâlâ, *hiç bir bilgisi olmadığı halde Allah hakkında tartışmaya girerek şeytanın ardına düşmenin*”²³¹ ve bunun sonucu olarak câhilce tartışmanın müşriklerin vasıfları olduğunu bildirmektedir.²³²

Müşrikler ilim ve kitap adına hiçbir şeye dayanmadan Hz Peygamber’le mücadeleye girişmişler, onların ulûhiyyet ve risâlet konusundaki bilgisizlikleri ve ön yargıları onların gerçekleri kabul

²²⁷ İBN-Ü HİŞAM: Siretü’n Nebeviyye, I, 337, 338; SABÛNÎ: a.g.e., I, 462.

²²⁸ Zümer, 39/9.

²²⁹ İZUTSU: a.g.e., s.68.

²³⁰ İZUTSU: s. 248, 249.

²³¹ Hac, 22/3.

²³² Hac, 22/71, Hac, 22/3, 4, 8, 9.

etmelerine engel olmuştur. Onlar gerçekleri sağduyu ile dinleyip kabul etmek yerine câhilce zanlarına hevâ ve heveslerine tabi olmuşlardır.²³³

Kur'ân'ın "câhiliye zannı",²³⁴ "câhiliyye taassubu" (hamiyyetü'l-câhiliyye)²³⁵ diye tanımladığı bu tavır onları hakka teslimiyetten alıkoymuştur. Bu özelliklerinden dolayı İslam'dan önceki müşrik Araplara okuma yazma konusunda anasından doğduğu gibi kaldıkları, okuma yazma bilmedikleri yahut kendilerine ait vahyedilmiş kitapları olmayan bir toplum oldukları için "ummiyyun" denilmiştir.²³⁶

Müşriklerin Hz. Peygamber'e ve arkadaşlarına karşı izledikleri bütün zulüm hareketlerinin arkasında cehl ruhu vardır. Bu nedenledir ki müşriklerin çoğu Kâinatın tek sahibi Allah'ın ya da onun emrettiği otoritenin önünde eğilmeyi dayanılmaz bir küçüklük saymışlardır.²³⁷

Onların Allah'ın hidayetine karşı gösterdikleri kin ve düşmanlık bu "cehl" kavramının tezahürüdür.²³⁸ Mekke müşrikleri benliklerini saran bu cehaletten dolayı Hakk'a teslim olamıyorlar, makul gerekçelerle davasını çürütemedikleri Resûlullah'a câhilce teklifler getiriyorlar, onun hakkında mantıksız ve saçma ithamlarda bulunarak onu insanların gözünden düşürüp başarısız kılacaklarını düşünüyorlardı.

*"Dediler ki: "Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman yok eder." Bu hususta onların bir bilgisi yoktur. Onlar sadece zanda bulunuyorlar."*²³⁹

Âhiret hayatını inkar ederek yaşamın sadece dünya hayatından ibaret olduğunu zannedip yaptıklarının hesabının sorulmayacağını iddia etmeleri,²⁴⁰ putperestliklerinin kendi kaderleri olduğunu düşünmeleri,²⁴¹

²³³ Bkz. Rum, 30/29.

²³⁴ Al-i İmran, 3/154, bkz: Yunus, 10/36; Fussilet, 41/23; Casiye, 45/23, 24; Necm, 53/28.

²³⁵ Fetih Suresi, 48/26.

²³⁶ Cuma, 62/2.

²³⁷ İZUTSU: a.g.e., s.245.

²³⁸ İZUTSU: s. 253.

²³⁹ Casiye, 45/24.

²⁴⁰ Casiye, 45/24.

²⁴¹ En'am,6/148; Nahl, 16/35; Zuhuruf,43/20.

Allah'ın dışında başka varlıklardan şefaât beklemeleri²⁴² ve benzeri iddialarda bulunmaları müşriklerdeki câhiliye zannının ve câhiliye taassubunun tezahürleri olarak ortaya çıkmıştır.

3. 7. Hevâ ve Heveslerin İlahlaştırılması

Hevâ: En aşağıya düşmek,²⁴³ zevk, kapris ve aykırı eğilimlerde bulunmak anlamlarına gelmektedir.²⁴⁴ Mekke müşriklerini Hz. Peygamber'e karşı olmaya sevk eden sebeplerden birisi de onların aşırı istek ve arzularını dizginleyememeleriydi. Müşrikler sadece bilmemekten dolayı değil, bazen de gerçekleri bilmelerine rağmen sırf bu arzularını yenemediklerinden dolayı kendilerini ve bütün kâinatı var eden rablerine hevâ ve heveslerini ortak ediyorlardı. Zira kendilerini kontrol eden mesuliyet hislerinden uzaklaşan kitlelerin kendilerini içgüdülerine teslim ettikleri bilinmektedir.²⁴⁵

*“Tanrısını arzusundan ibaret kılan, Allah'ın kendisini saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi bir tasavvur et. Allah'tan sonra onu kim yola getirecek!..”*²⁴⁶

Müşrikler, bilgilerine rağmen gerçekleri kabul etmeyen insanlar hevâ ve hevesleri yüzünden gerçekleri göremez olmuşlardır. Çünkü hevâ ve şehvet, gözü kör, kulağı sağır, kalbi duygusuz etmekte, Hakkın duyulmasına engel olmaktadır.²⁴⁷ Nefsinin yönlendirdiği gibi hareket eden kimse, nefesine tıpkı Allah'a itaat ettiği gibi itaat etmektedir.²⁴⁸

Yüce Allah aşağıdaki ayette müşriklerin bu tavrını açıklarken Rasûlüne de takip etmesi gereken yolu bildirmektedir.

²⁴² Yunus, 10/18; Rum, 30/13.

²⁴³ Abdulkadir er-RAZÎ: Muhtaru's-Sıhah, (Mektebetü Lübnan, Lübnan, 1996),619.

²⁴⁴ Serdar MUTÇALI: Mu'cemu'l Arabiyyu'l Hadîs, (Dağarcık Yay. İstanbul: 1995), 954.

²⁴⁵ LE BON: a.g.e., s.37.

²⁴⁶ Casiye, 45/23.

²⁴⁷ YAZIR: a.g.e., 45/23.

²⁴⁸ ZEMAŞERÎ: a.g.e., IV, 220.

“Sonra da seni din işi konusunda açık bir yola koyduk. Sen ona uy, bilmeyenlerin hevâ ve heveslerine uyma.”²⁴⁹

Kureyş’in ileri gelenleri Hz. Peygamber’e “Babalarının dinine dön.” dedikleri zaman yüce Allah, bu ayeti kerimeyi indirmiş ve câhillerin hevâsından başka bir şey olmayan, hiçbir delil ve huccete dayanmayan bu sözlere inanmaması gerektiği ve Allah’ın ancak muttakîlerin yardımcısı olduğunu bildirmiştir.²⁵⁰ Ölünceye kadar Hz. Peygamber’e karşı düşmanca tutumunu değiştirmeyen Ümeyye b. Ebi’s-Salt ölüm döşeğinde “Bu hastalığın beni öldüreceği muhakkak. Ben Hanif dininin doğru olduğunu biliyorum ama Muhammed’e karşı içimdeki kuşku beni bırakmıyor, müslüman olmama engel oluyor.”²⁵¹ demesi müşriklerin hevâ ve heveslerini putlaştırmalarının bir örneğini göstermektedir.

Bütün bu örneklerde görüldüğü üzere hevâ ve hevesleri müşrikleri Allah’a ibadetten alıkoymuş, onlar kendi arzuları ve tutkularını Allah’ın güç ve otoritesine tercih etmişlerdir.

3. 8. Şeytana Tâbî Olma

Mekke müşriklerini Hz. Peygamber’e ve Kur’ân’a düşmanlığa sevk eden sebeplerden birisi de akıl ve iradelerini kullanmak yerine şeytanın vesveselerine tabi olmalarıdır. Zira şeytan her dönemde insanları Allah’ın yolundan saptırmak için çeşitli tuzaklar hazırlamakta; iyi ve güzel olan şeyleri çirkin olarak göstermeye çalışmaktadır.²⁵²

“Kim, Rahmân’ın zikri’ne karşı kör kesilirse, biz onun başına bir şeytan sararız. Artık o, onun ayrılmaz dostudur. Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan saptırırlar. Onlar ise doğru yolda olduklarını sanırlar.”²⁵³

²⁴⁹ Casiye, 45/18.

²⁵⁰ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV, 219.

²⁵¹ İZUTSU: a.g.e., s. 131.

²⁵² İsrâ, 17/62.

²⁵³ Zuhuruf, 43/36, 37; Fussilet, 41/25; Meryem, 19/83.

3. 9. Kadercilik

Müşrikler Hz. Peygamber'in putları bırakıp hiçbir şeyi ortak koşmadan Allah'a iman etmelerini istemesine karşılık olarak kendilerinin Allah'ın iradesi dışına çıkmadıklarını yaptıkları her şeyin Allah'ın izni ve isteği doğrultusunda olduğunu, uygulayageldikleri şeylerin Allah'ın dilemesi ve rızası ile uyuşan şeyler olduğunu, eğer öyle olmasa Allah'ın onları yapmaktan kendilerini men edeceğini iddia ediyorlardı.

*"Allah'a ortak koşanlar dediler ki: "Allah dileseydi ne biz, ne de atalarımız ondan başka hiçbir şeye tapmazdık, Onun emri olmadan hiçbir şeyi de haram kılmazdık."*²⁵⁴

Müşrikler Cebriye'nin sözlerini andıran ifadelerle küfürlerine mazeret göstermişlerdir. Ancak Allah Teâlâ bu ayetle iddialarını yalanlamış, aynı zamanda Cebriye ve Cehmiye'nin görüşlerinin de batıl olduğunu ortaya koymuştur.²⁵⁵ Eğer insan rüzgar karşısında bir kuş tüyü gibi küfür ve mâsiyete mecbur tutulan bir varlık olsaydı, ilahi adalet gereği onun herhangi bir şeyle mükellef tutulmaması ve âhirette de sevap ve ceza görmemesi gerekirdi.²⁵⁶ Oysa Yüce Allah olgun akıllara kavrayış kabiliyeti vermiş, hayır ve şerri yapma gücünü bahşetmiştir. Kitaplar indirmek, peygamberler göndermek suretiyle Allah'ı tanımalarına imkân sağlamak ve peygamberleri mucizelerle desteklemek suretiyle doğru tercihte bulunmak için onlara yardımda bulunulmuştur. Görülüyorki müşrikler bütün bunlara rağmen o zamana kadar inandıkları değerlerin hükümsüz kalacağını anladıklarında kendilerine gönderilen yeni dine olanca güçleriyle karşı koymuşlardır.

²⁵⁴ En'am, 6/148; Nahl, 16/35; Zuhuruf, 43/20.

²⁵⁵ İmam Ebûbekir Ahmed er-Razî, El-Cassas, Ahkâmü'l Kur'an, (Dâru'l Fikir, Beyrut: 1993), III, 575, 576.

²⁵⁶ Vehbe ZUHAYLÎ: Tefsîrü'l-Münîr, Terc. Hamdi Arslan ve başk., (Risale Yay. İstanbul: 2005), IV, 392.

4. KUR'ÂN'A GÖRE ŞİRK VE MÜŞRİK KAVRAMLARININ MAHİYETİ

4. 1. Sözlük Anlamı

Arapça bir kelime olan şirk kelimesi, (ش-ر-ك) kökünden türemiş bir mastar olup, çoğulu اشراك tır. Aynı kökten türemiş olan müşrik kelimesi de شرك fiilinin ism-i fâilidir.

Şirk (شرك) kelimesi sözlükte küfür, inkar, nesep, miras ve alışverişte ortaklık, bir şeyi paylaşmak, ortaklaşa kullanmak, nasip, pay, hisse, denk ve eşit olma anlamlarına gelmektedir.²⁵⁷

اشرك بالله “Allah’a şirk koştı”, Yani inkar etti. (كفر manasında)

شاركت فلانا، صرت شريكه “Falanca ile ortaklık yaptım.”

شركته في البيع والميراث “Alışverişte ve mirasta ortak oldum.”

ماء ليس فيه اشراك “Ortak kullanılmayan su”

لا تشرك بالله Yani Allah’a hiçbir şeyi denk tutma²⁵⁸ örneklerinde şirk kelimesinin farklı anlamları görülmektedir.

Bazı lügatçilere göre (ش-ر-ك) kökü iki anlamı içermektedir. Birincisi; tek olanın zıddına eşlik etmeyi yakın olmayı (مقارنة), ikincisi ise uzamayı bir yöne doğru yönelmeyi (استقامة) ifade etmektedir.

Birinci anlamda bir şey, tek kalmaksızın iki kişi arasında gerçekleşmektedir. Arapça’da “falancaya bir şeyde ortak oldum.” derken اشركه في الشيء denilmektedir. Kur’ân’da Musa (as) kıssasında “onu (Harun’u) kendime ortak yap” anlamında ise “واشركه في امرى”

²⁵⁷ Mecdüddin Muhammed b. Yakub EL-FÎRÛZÂBÂDÎ: Kamûsu’l Muhit: (Matbaatus’saâde, Mısır: Ts) III, 308; İsmail b. Hammad EL-CEVHERÎ: Tacü’l Lûga ve Sıhahî’l- Arabiyye, (Daru’l- Kitabu’l-Arabî, Mısır: Ts), IV, 1493; Ebu’l Fadıl Cemaleddin Muhammed b. Mukerrem İBN-Ü MANZUR: Lisanu’l Arab, (Beyrut: 1906), X, 448-451.

²⁵⁸ İBN-Ü MANZUR: X, 448-451.

buyrulmuştur.²⁵⁹ İkinci anlam ise yolun kapatılması ve ayakkabının bağı ve avcının tuzağı gibi anlamlara gelmektedir.²⁶⁰

Müfâale babından اشترك, iftial babından اشتراك, tefâul babından تشارك fiilleri de birinin diğer bir kimse ile ortaklık kurması manasında aynı anlamda kullanılmaktadır.²⁶¹

Aynı kökten gelen, الشركة: Ticarî ortaklık; الشرك: Bilinen yol; الشرك: Avcının ağı, tuzağı; الشراك: Kopmuş olan ayakkabı bağı; الشركى: Peş peşe gelen şey; رجل مشترك: Kendi kendine konuşan adam; المشارك: Hafif esen rüzgar; شرك: Kenan dağının arkasındaki bir su, Hicaz bölgesindeki bir dağın ismi anlamına gelmektedir.²⁶² Modern Arapça'da اشترك fiili, abone olmak anlamında kullanılırken, yine aynı kökten türemiş olan اشتراكية kelimesi ise sosyalizm manasına gelmektedir.²⁶³ Günümüzde kullandığımız “şirket” kelimesi de aynı kökten çıkmış olup iki ortağın sermaye ve emeklerini birbirine katmaları, alım ve satımda birbirine şerik olmalarına “şirket” denilmiştir.²⁶⁴

4. 2. Terim Anlamı

Terim olarak şirk lügat anlamına paralel bir anlam ifade etmekte olup, Allahu Teâlâ'nın ilahlığında isim, sıfat ve fiillerinde eşî dengi ve ortağı bulunduğunu kabul etmek demektir.²⁶⁵

İman ve ibadette Allah'a insan, cin, melek, put, kabir, Ay, Güneş ve yıldızlar gibi canlı yada cansız varlıkları Allah'a ortak koşmak demektir. Bu şekilde Allah'a ortak koşan kimseye de müşrik denilmektedir.

²⁵⁹ Taha, 20/32.

²⁶⁰ Ebu'l Huseyin Ahmed b. FARİS B. ZEKERİYYA: Megayîsi'l-Lüga, (Dâr-i İhya-i Kütübü'l-Arabiyye, Kahire: 1368), III, 265.

²⁶¹ İBN-Ü MANZUR: a.g.e., X, 448.

²⁶² İBN-Ü MANZUR: X, 448-450; FÎRÛZÂBÂDÎ: Kamûsu'l Muhit, III, 308; CEVHERÎ: a.g.e., IV, 1493.

²⁶³ MUTÇALI: a.g.e., 442.

²⁶⁴ Ömer Nasuhi BİLMEN: Hukuk-ı İslamiyye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kâmusu, (Bilmen Yay., İstanbul: 1976), VII, 63.

²⁶⁵ Hayreddin KARAMAN ve başk.: İlmihal, (TDV. Yay. İstanbul: 1998), I, 78.

Daha genel anlamıyla şirk; Allah'tan başkasını ibadette, yönelişte, umutta ve korkuda Allah'a ortak koştur.²⁶⁶ Mü'min ibadet ve taatında sadece Allah rızasını gözetmeli, kalbinde başka bir niyet taşımamalıdır. Bu anlamda ihlasın zıddı ise şirkir.²⁶⁷

(كفر) Falanca Allah'a ortak koştur Yani onu inkar etti (اشرك فلان بالله) anlamına gelmektedir. Bu şekilde Allah'ı inkar eden kimseye مشرك veya مشركى denilmektedir.²⁶⁸

اشرك بالله “Allah'a ortak koştur” Yani “Mülkiyetinde ve Rubûbiyyetinde Allah'a ortak koştur.” anlamına gelmektedir.

Kur'ân da Lokman (as)'ın oğluna tavsiyesi anlatılırken

يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

“Yavrum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür.”²⁶⁹ demiştir. Burada rubûbiyyetinde Allah'a ortak koşulmaması gerektiği ifade edilmiştir.

Câhiliye döneminde müşrik Araplar telbiye getirirlerken “لبيك لا شريك” “لك الا شريك هو لك تملكه وما ملك” diyorlardı.

Onlar telbiyelerinde Allah'tan başka İlah olmadığını ifade ederlerken meleklerin sembolü kabul ettikleri putları istisna kabul ediyor, sadece onların Allah'ın ortağı olduğunu söylüyorlardı. Halbuki bu şekilde onları istisna kabul ederek tevhidi gerçekleştirmek mümkün değildir. “Bizi Allah'a yaklaştırsın diye böyle yapıyoruz.” demeleri de onlara fayda vermeyecektir. Böylece onlar iyi amellerini de boşa çıkarmaktadırlar.²⁷⁰

İf'al babından اشرك, müfâale babından شارك, mastar olarak شرك ve مشركون çoğulu شركاء , if'al babından ism-i fail olan مشرك çoğulu مشركون

²⁶⁶ DERVEZE: a.g.e., I, 365.

²⁶⁷ CASSAS: a.g.e., II, 476.

²⁶⁸ CEVHERÎ: a.g.e., IV, 1493.

²⁶⁹ Lokman, 31/13.

²⁷⁰ İBN-Ü MANZUR: a.g.e., X, 448-451.

müennesi مشركة çoğulu مشركة kelimeleri, diğer sigaları ile birlikte toplam 168 ayette geçmektedir.²⁷¹

Yukardaki örneklerden de anlaşılacağı üzere "şirk" kelimesinin imanın zıddı olan küfr kelimesiyle anlam bakımından benzerliği bulunmaktadır. Çiftçinin toprağı, karanlığın her şeyi kapatması gibi kâfirden Allah'ın nimetlerini inkar etmektedir.²⁷²

Allah'a şirk koşan anlamına gelen müşrik ile Allah'a inanmayan kâfir arasındaki fark ise, ikincisinin Tanrı tanımaz olmasına karşılık müşrik'in bir yaratıcının varlığını kabul etmesi fakat başka varlık yada varlıklara da Tanrısal nitelikler yükleyerek onları gerçek Tanrıya ortak koşmasıdır.²⁷³

Küfür şirkten daha genel bir mana ifade etmekte olup, şirk küfrün özel bir hali olarak görülmektedir. Bütün müşrikler kâfir olarak kabul edilirken her kâfir müşrik olmayabilir.

Kuran'ın temel esası olan Tevhid ortağı olmayan bir Allah'a iman anlamına gelmektedir.²⁷⁴ Bu mesaj, Kur'ânî ifadeyle, "*Lâ ilâhe illallah*" şeklinde ifade edilmekte, pek çok kere önemle tekrarlanmakta ve imanın birinci şartı olarak vurgulanmaktadır.²⁷⁵ Kur'an'daki bu temel gerçeğin aksine bir inanç, tutum ve davranışın şirk olarak kabul edildiğini görmekteyiz. Kuran bize Allah'ı birçok sıfatıyla tanıtmış ve O'ndan başka bu sıfatları taşıyan; yaratan, yaşatan, nimet veren ve öldüren başka bir ilah olmadığını bildirmiştir. Yüce Allah Kur'ân'da "*Muhakkakki şirk büyük bir zulümdür*"²⁷⁶ buyurarak, şirki bir zulüm olarak tanıtmış, böylece çeşidi ne olursa olsun insanı şirke götüren her türlü düşünce ve eylemi reddetmiştir.

²⁷¹ Muhammed Fuad ABDDU'L BAKİ: Mu'cemu'l-Müfehres, شرك maddesi, (Çağrı Yay. İstanbul: 1990).

²⁷² RAZÎ: a.g.e., 506.

²⁷³ KOMİSYON: a.g.e., I, 102.

²⁷⁴ İBN-Ü MANZUR: a.g.e., III, 450.

²⁷⁵ S'ad, 38/65; Zümer, 39/6; Gafir, 40/65; Duhan, 44/8; Haşr, 59/22, Tegabun; 64/13; İhlas, 112/1-4, vd.

²⁷⁶ Lokman, 31/13.

“Hiç şüphesiz, göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. O, diriltir de, öldürür de. Size O'ndan başka ne bir dost vardır, ne de bir yardımcı.”²⁷⁷
Dolayısıyla yegane ilah Allah'tır. Allah'ın sıfatlarına sahip olan başka hiçbir varlık düşünülemez.

Kur'ân'da Yahûdi ve Hıristiyanlar kâfir olarak nitelendirilirken putperestler ise müşrik olarak nitelendirilmektedir. Bununla birlikte kâfir inanmayanların genel adı olarak kabul edilmiştir. Hıristiyanlar Hz. İsa'yı, Yahudîler de Üzeyir (as)'ı Allah'a teşbih ederek ona ilahlık vasfı vermişlerdir.²⁷⁸

Kur'ânda şirk kelimesi küfür kelimesinde ayrı anlamlarda kullanıldığı gibi bazen biri diğerinin yerine de kullanılmıştır.

“Şüphesiz, kitap ehli inkarcıları ile Allah'a ortak koşan inkarcılar, içinde ebedi kalmak üzere cehennem ateşindedirler. İşte onlar yaratıkların en kötüsüdürler.”²⁷⁹ Görüldüğü gibi burada Allah Teâlâ müşriklerle kâfirleri ayrı ayrı zikretmektedir.

Ancak Yüce Allah bazı âyetlerde de ehl-i kitabı müşrik olarak nitelemektedir. *“Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan (günah) ları ise dilediği kimseler için bağışlar. Allah'a şirk koşan kimse, şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur.”²⁸⁰*

Allah Teâlâ ehl-i kitaba hitaben bu ayeti indirmiş, bu âyetin inmesi üzerine Yahûdiler, biz müşrik değiliz, Allah'ın özel ve ileri gelen kullarındanız, demişlerdi.²⁸¹

Allah Teâlâ Kur'ân'da şirki hem Hakk'a karşı bir iftira hem de büyük bir günah ve sapıklık olarak tanımlamaktadır.²⁸² Muhammed Hamdi Yazır'a (ö.1942) göre şirk; hem Hakk'a bir iftira ve büyük günah, hem de derin bir sapıklıktır. Ve her iki şekil de büyük zulümdür. Bununla beraber bazı müşriklerde iftira durumu açık, bazılarında da sapıklık durumu

²⁷⁷ Tevbe, 9/116.

²⁷⁸ Maide, 5/73; Tevbe, 9/30.

²⁷⁹ Beyyine, 98/6.

²⁸⁰ Nisa, 4/48.

²⁸¹ YAZIR: a.g.e., II, 569.

²⁸² Nisa, 4/116.

açıktır. Kitap ehlinin şirki, sapıklıktan çok, bir iftira eseri; diğerlerinin şirki iftiradan çok bir sapıklık eseridir.²⁸³

Allah'tan başkasına dua etmek bir müşriklerin fiili olduğu halde, bazı âyetlerde bu kimseler kâfir olarak nitelenmişlerdir. Onlar ellerini suya uzatmakla nasıl ki suyu içemiyorlarsa inkârları sebebiyle de gerçekte hiçbir şey elde edemeyecekler dünya hayatında oyalanıp gidecekler âhirette ise elim bir azaba çarptırılacaklardır.²⁸⁴

Yüce Allah müşrikleri “...Kim Allah'a ortak koşarsa, sanki gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışıyor veya rüzgar onu uzak bir yere sürüklüyor gibidir.”²⁸⁵ buyurarak müşrikleri boşlukta savrulan bir insana benzetmiştir.

Görüldüğü üzere “müşrik” ve “kâfir” kavramları tamamen aynı olmamakla birlikte bazen aynı anlamlarda da kullanılmıştır. Aynı anlamda kullanıldığı zaman bile yine müşrikler Kâfir topluluğu içerisinde bir grup olarak müteâ lâ edilmektedir.

Öte yandan Yüce Allah kulunun kendisine inanıp ibadet etmesine rağmen şirk tehlikesine düşebileceğini bildirmektedir.

“...Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın...”²⁸⁶ buyurmaktadır ki burada ibadete riya ve gösteriş yapmadan, başka bir niyet taşımadan, ihlas ve samimiyetle sadece Allah'ın rızasını kazanmak için ibadet yapmak gerektiği ifade edilmiştir.²⁸⁷ Bu şekilde yapılmayan bir ibadetinde kişiyi şirke götürebileceğine dikkat çekilmiştir.

Firuzâbâdî (v. H. 817), dinde şirk koşmayı iki gruba ayırarak incelemiştir. Bunlardan birincisi; الشرك العظيم büyük şirktir. Allah'a ortak

²⁸³ YAZIR: a.g.e., III, 84.

²⁸⁴ Ra'd, 13/14.

²⁸⁵ Hac, 22/31.

²⁸⁶ Kehf, 18/110.

²⁸⁷ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., II, 550.

koşmak demektir. İkincisi ise الشريك الصغير küçük şirktir. Bu da riya ve nifak yaparak bazı işlerde Allah'dan başkasını gözetmektir.²⁸⁸

4. 3. Şirkin Kapsamı

Şirkin kapsamı, ulûhiyyette, rubûbiyyette, yönelişte ve ibadette Allah ile beraber Allah'ın dışındaki varlıkları ortak koşmaktır. Şirk belli bir inanç biçimi olmayıp, biri diğerrinin içine girmiş, birbirine karışmış inançlar topluluğudur.²⁸⁹

Kur'ânda Allah ile ortaklığı ifade eden birçok kelime bulunmaktadır. Bunlar; dost, arkadaş, koruyan, bütün alemin işini yapmayı üzerine alan anlamlarına gelen²⁹⁰ ve Allah'ın isimlerinden olan ولي kelimesi, yine aynı kökten türemiş olan dost, müttefik, yardımcı, sahip anlamındaki مولى kelimesi²⁹¹ Kur'ânda bu anlamda bir çok yerde geçmektedir.

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ
الدُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا

*“Hamd, çocuk edinmeyen, mülkte ortağı olmayan, zillet ve acizliğin gerektirdiği bir yardımcıya ihtiyacı bulunmayan Allah'a mahsustur”, de ve onu tekbir ile yücelt.*²⁹²

Bir diğeri tanık olan, bilen ve şahitlik eden anlamlarına gelen شهداء kelimesidir. Bir çok ayette sözlük anlamlarına benzer anlamlarda zikredilmektedir.²⁹³ Bunlar müşriklerin edindikleri ortaklardır.

قُلْ هَلْ مِنْ شُهَدَاءِكُمُ الَّذِينَ يُشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا فَإِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدُ مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ
أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ

²⁸⁸ Mecdüddin Muhammed b. Yakub EL-FÎRÛZÂBÂDÎ: Besâiru Zevi't Temyîz Fî Letâifi'l Kitabi'l Azîz,(Mektebetü'l İlmiyye, Beyrut, Ts.), III, 313.

²⁸⁹ DERVEZE: a.g.e., I, 298.

²⁹⁰ İBN-Ü MANZUR: a.g.e., XV, 406-415.

²⁹¹ İBN-Ü MANZUR: XV, 406-415. RAZÎ: a.g.e., 649.

²⁹² İsrâ, 17/111. Bakara, 2/107; Enfal, 8/40.

²⁹³ Hud, 11/17; Ahzab,33/45; Fetih, 48/8; Müzemmil, 73/15.

“De ki, “Haydi, Allah şunu haram kıldı” diye tanıklık yapacak şahitlerinizi getirin. Onlar şahitlik etseler de sen onlarla beraber şahitlik etme. Âyetlerimizi yalanlayanların ve âhirete inanmayanların arzularına uyma. Onlar Rablerine, başka şeyleri denk tutuyorlar.”²⁹⁴

الهة. ۞ Kelimesi, Allah-u Azze ve Celle ve onun dışında tapınılan her şeyi ifade etmektedir.²⁹⁵ Bu kelime de pek çok ayette kullanılmıştır.

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَلْبَتَغَوْا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا

“De ki: “Eğer onların iddia ettiği gibi, Allah’la beraber (başka) ilahlar olsaydı, o zaman o ilahlar da arşın sahibine ulaşmak için elbette bir yol ararlardı.”²⁹⁶

شفيع. ۞ kelimesi, ise sözlük anlamı itibariyle çift yapan, iki kat yapan, yardım eden, şefaathçi olan, kayıran anlamlarını ihtiva etmektedir.²⁹⁷ Sözlük anlamlarına benzer anlamlarda pek çok ayette geçmekte olup, melekleri ve diğer varlıkları şefaathçi kabul eden müşriklere Allah’tan başka hiç kimsenin şefaath etmeye gücü yetmeyeceği bildirilmektedir.

أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ

“Yoksa Allah’tan başka şefaathçiler mi edindiler? De ki: “Onlar hiçbir şeye sahip değillerse ve düşünemiyorlarsa da mı?”²⁹⁸

Müşrik Araplar arasında Allah’ın ulûhiyyet ve rubûbiyyetini itiraf eden yalnız şefaathçiler ve evliya ile yetinen bir takım insanlar da vardır.²⁹⁹

ارباب. ۞ Kelimesi ise efendi, sahip, besleyen, terbiye eden, ıslah eden, düzenleyen anlamlarına gelmekte olup,³⁰⁰ Kur’ân’da daha ziyade Yahûdi ve Hristiyanlar’dan örnek verilerek kendilerine özgü nüfuzu olan ve nüfuzlarından dolayı kendilerine itaat edilen kimseler hakkında uyarı

²⁹⁴ En’am, 6/150.

²⁹⁵ İBN-Ü MANZUR: a.g.e., XIII, 467.

²⁹⁶ İsrâ, 17/42.

²⁹⁷ İBN-Ü MANZUR: VIII, 183.

²⁹⁸ Zümer, 39/43. Bakara, 2/48, 254; Necm, 53/26; Müddessir, 74/26.

²⁹⁹ DERVEZE: a.g.e., I, 308.

³⁰⁰ CEVHERÎ: a.g.e., I, 30.

yapılmış, Allah'tan başka hiçbir kimsenin rab olamayacağı alemlerin yegane rabbinin Yüce Allah olduğu bildirilmiştir.

وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

“Onun size: “Melekleri ve Peygamberleri rabler edinin.” diye emretmesi de düşünülemez. Siz müslüman olduktan sonra, o size hiç inkârı emreder mi?”³⁰¹

Kur’ân’ın nüzulü sırasında Araplar ilah kelimesini anlamını bildikleri gibi Kur’ân’da kullanıldığı manalarda rab kelimesinin anlamına da biliyorlardı.³⁰²

Yine “benzer” ve “muhalif” anlamlarına gelen³⁰³ اِنْدَا , اِنْدَا نَدْ kelimeleri Allah’a ortak koşmayı ifade etmek üzere bir çok ayette kullanılmıştır.³⁰⁴

...فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ اُنْدَادًا وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“... bile bile Allah’a ortaklar koşmayın.”³⁰⁵

Her ne şekilde olursa olsun insanın yaratmanın, sevginin, korkunun, ümidin, ibadetin, yardımın, tevekkülün hükmün ve egemenliğin kaynağını Allah’tan başkasına hamletmek, Allah’a şirk koşmak demektir. İlk insan ve ilk peygamber Hz. Ademden itibaren son peygamber Hz. Muhammed’e kadar bütün peygamberler bununla mücadele etmişlerdir.

³⁰¹ Al-i İmran, 3/80.

³⁰² MEVDÜDÎ: Kur’an’a Göre Dört Terim, s.10.

³⁰³ RAZÎ: a.g.e., 573.

³⁰⁴ Bakara, 2/22, Bakara, 2/165; İbrahim; 14/30; Sebe; 24/33; Zümer, 39/8; Fussilet, 41/9.

³⁰⁵ Fussilet, 41/9.

II. BÖLÜM

MÜŞRİKLERİN HZ. PEYGAMBER'E KARŞI YAPTIKLARI ELEŞTİRİ VE İTHAMLARA CEVAPLAR

Yüce Allah ilk insan ve ilk peygamber Hz. Ademden itibaren insanlara Hak ve batılı bildirmek onları karanlıktan aydınlığa dalaletten hidayete sevk etmek için müjdeci ve uyarıcı¹ peygamberler göndermiş,² Peygamberlere iman ve itaati aynı zamanda Allah'a iman ve onu sevmenin şartı olarak bildirmiştir.³

Hakkın karşısında hiçbir kaçış yolu bulamayan aciz insanlar, tarihin her döneminde kendilerine dünya ve âhiret saadeti için yol gösteren Allah'ın elçilerini menfaatlerini tehdit eden bir unsur olarak algıladıklarından onları alaya alıp haksız eleştiri ve ithamlarda bulunmak suretiyle acziyetlerini ve çaresizliklerini ortaya koymuşlardır. İnsanların yaşadıkları topluma alışılmışın dışında yeni bir haber ulaştıran kişilere birtakım yakıştırmalarda bulunmaları öteden beri bilinen bir gerçektir.⁴ Mekke müşrikleri de önceki kavimlerin yaptıkları gibi Hz. Peygamber'e birtakım eleştiri ve ithamlarda bulunmuşlardır.

Yüce Allah, Mekke müşriklerinin gerek Hz. Peygamber'in şahsına gerekse peygamberliğine yönelik yönelttikleri bu eleştirilere ayetlerle cevap vererek, ileri sürdükleri iddiaları reddetmiş ve onların eleştiri ve ithamlarından dolayı üzülen Hz. Peygamber ve mü'minleri teselli etmiştir.

¹ Sebe, 34/28.

² Rad, 13/7.

³ Al-i İmran, 3/31.

⁴ DERVEZE: a.g.e., II, 79.

1. MÜŞRİKLERİN PEYGAMBER OLMADAN ÖNCE HZ. MUHAMMED HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

İnsanlar, yeni bir düşünce ve yeni bir yapı getirme iddiasında olan insanların sözleriyle davranışlarının çelişmemesine dikkat ettikleri gibi önceki hayatlarını da hiçbir zaman göz ardı etmemişler, onların geçmişlerini her zaman dikkate almışlardır.⁵

Şüphesiz ki insanları hidayete çağırmakla görevlendirilen hiçbir peygamber peygamberlikten önceki hayatındaki yanlışlardan dolayı kınanmış ya da suçlanmış değildir. Hz. Muhammed de diğer peygamberler gibi doğru, dürüst, namuslu, güvenilir, iffetli ve en temiz ahlâka sahip olduğunu hayatı boyunca ispatlamış birisiydi. Arapların içinden soylu bir ailede doğup büyümüş, temiz ve yüce bir karaktere sahipti. O, adaletli, sözünde ve işinde doğru, cana yakın, yoksulların ve zayıfların yardımcısıydı. Peygamberlikten önce de bu özelliklerini herkes tarafından doğruluyordu.

Hz. Muhammed'in peygamberliğinden önce ve sonra insanların güvenini sarsacak hiçbir yanlış davranışı olmadığından her zaman "emin" olarak bilinmiş ve Mekke müşrikleri her ne kadar tevhiden uzaklaşıp cehalet ve zulüm bataklığı içerisinde bocalasalar da Hz. Peygamberin ahlak ve karakterini güzelliği itiraf ederek, Hakkı teslim etmekten çekinmemişler, onun dürüstlüğü ve güvenilirliği konusunda her zaman görüş birliği içerisinde olmuşlardır. Örneğin, Kays b. Es-saib adında bir Mekkeli, peygamber olmadan önce Hz. Muhammed ile ticari ilişki kurduğunu ve ondan daha mükemmel bir ortağa asla rastlamadığını nakletmiş, "ticaretten sonra beni tamamen memnun edecek bir biçimde hesap görmeden çekilip gitmezdi." demiştir.⁶

Hz Peygamber, Arapların koyu bir câhiliyet içerisinde puta tapmak, içki, kumar, zina, faiz gibi daha bir çok çirkin işlerinden son derece nefret etmiş, kötülüklerinden daima uzak durmuştur. Çocukluk

⁵ Ali ÜNAL: Mekke Rasullerin Yolu, (Pınar Yay. İstanbul: 2004), s. 94.

⁶ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 56.

yıllarından itibâren hayatı boyunca aslâ hiç bir puta tapmadığı gibi, onlar adına kurban kesmemiş, putlar adına kesilen hayvanların etini yememiş,⁷ onlar adına yemin etmemiş, adlarını ağızına dahi almamıştır.⁸

Mekke halkı arasında akranlarına göre çok beğenilmiş; güzel ahlakı, insanlara her zaman iyi davranması, sakinliği, yumuşaklığı ve diğer üstün halleriyle sevilmiş ve kendisine hayran olunmuştur.

Sevgili peygamberimiz insanların zararına olan işlerden uzak kalırken faydalı olan işlerde de onlarla birlikte olmuştur. Zulme ve haksızlığa uğrayanlara yardım için kurulan Hılful-Fudul cemiyetine katılmış, peygamber olduktan sonra da bundan övgüyle bahsetmiştir.⁹

Hız Muhammed ile yaptığı ticaret sonunda her zamankinden iki katı kazançlı çıkarak,¹⁰ onun sözlerinde olduğu gibi ticaretinde de güvenilir bir kimse olduğuna bizzat şahit olan Hz Hatice'nin onunla evlenmesi, Haceru'l-Esved taşının yerine konmasında hakem kabul edilerek çıkabilecek büyük bir anlaşmazlığa engel olması, her zaman zayıfların, muhtaçların yardımına koşması, Mekkelilerin peygambere güvenini iyice yerleştirmiştir. Onların Hz. Muhammed'e olan güvenleri peygamber olduktan sonra da kaybolmamış, onun getirdiği dini kabul etmeseler de değerli eşyalarını ona emanet bırakmada hiçbir zaman çekinmemişler, Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretine kadar, bu emanetler Allah Rasûlü'nün yanında kalmıştır.¹¹

Müşriklerin Hz. Peygamber'e eleştiriler getirmeleri onu alaya alarak bir takım iddialarda bulunmaları, Mekke'de risâlet görevini yüklendikten üç yıl sonra "*Yakın akrabaları uyar*"¹² âyetinin nüzulüyle başlayan açık davet döneminden sonra yoğunlaşmaktadır.¹³

Örneğin, Ebû Leheb, risâletten önce oğullarına Hz. Peygamber'in iki kızıyla söz kesecek kadar Hz. Peygamber'le ilişkisinin iyi olmasına

⁷ Ahmed. İBN HANBEL: el-Müsned, (Çağrı Yay. İstanbul, 1982), II, 69.

⁸ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 49.

⁹ HAMİDULLAH: I, 52.

¹⁰ HAMİDULLAH: I, 58.

¹¹ SARIÇAM: a.g.e., s. 272.

¹² Şuarâ, 26/214.

¹³ İBN-Ü HİŞAM: Siretü'n Nebeviyye, I, 280.

rağmen peygamberlikten sonra sözden vazgeçmiş ve ona düşman kesilerek O'na eziyet edenlerin başında yer almıştır.¹⁴

İlk zamanlar Hz. Peygamber'i ve getirdiği dini ciddiye almayan Mekkeli müşrikler, her geçen gün yeni bir kimsenin İslam dinini kabul ettiklerini gördüklerinde onun her yönüyle güvenilir bir insan olduğunu bilmelerine rağmen İslam dininin yayılmasının kendi geleceklerini ciddi manada etkileyeceğini, bunun mutlaka önünün alınması gerektiğini düşünerek öncelikle Hz. Peygamberle alay etmeye başlamışlar ve birtakım iddialar ortaya atarak hem kendilerini tatmin etmeye, hem de bu dine inanmaya aday olan insanların kafalarını karıştırmayı hedeflemişlerdir. Hz. Peygamber'e yönelik olarak hafif dozda başlayan eleştiriler, onun kararlılığını gördükçe her geçen gün artmış, müşriklerin her geçen gün eleştirilmesine yenisini eklemeleriyle devam etmiştir.

Şüphesizki Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'e yönelttikleri eleştiriler kendisini tanımamalarından dolayı değildi. *“Onlar henüz kendi peygamberlerini tanımadılar da o yüzden mi onu inkar ediyorlar?”*¹⁵

Mekke toplumu, kırk yıldır aralarında yaşayan Hz. Muhammed'i yakından tanıyor, her yönden kendisini takdir ediyor ve güvenilir bir kişi olarak niteliyorlardı.¹⁶ *“...Ben sizin aranızda bundan (Kur'ân'ın inişinden) önce (kırk yıllık) bir ömür yaşadım. Hiç düşünmüyor musunuz?”*¹⁷

Müşriklerin onun peygamberliğini tanımamalarının asıl sebebi, ileriki bölümlerde örneklerle açıklayacağımız gibi “gerçeği sevmemeleri” yani doğruları kabul edip getirdiği hükümlere uymaya yanaşmamalarıdır. Bundan dolayı müşrikler, gerek Hz. Peygamber'e gerekse onun getirdiği ilahi mesaja asılsız ve tutarsız birtakım eleştirileri ve ithamlarda bulunmuşlardır.

¹⁴ DERVEZE: a.g.e., II, 181.

¹⁵ Mu'minun, 23/69.

¹⁶ NESEFİ: a.g.e., II, 225.

¹⁷ Yunus, 10/16.

2. HZ. MUHAMMED'İN ŞAHSINA YÖNELİK ELEŞTİRİ VE İTHAMLAR

“...Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve Allah'a ortak koşanlardan üzücü bir çok söz işiteceksiniz. Eğer sabreder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız bilin ki, bunlar yapmaya değer, azmi gerektiren işlerdendir.”¹⁸

Âyette müşriklerden Hz. Peygamber ve mü'minlere yönelik sözlü ve fiilî saldırılar olabileceği, dolayısıyla bu tür saldırılara karşı psikolojik olarak kendilerini hazırlamaları gerektiği ifade edilmektedir. İlahî imtihanı kazanmak, Allah'ın rızasını elde etmek için müşriklerden gelebilecek tahriklere kapılmamaları konusunda uyarılmakta; onların alaylarına, ithamlarına karşı yanlış, haksız, davranışlardan sakınmaları, sabır, azim ve kararlılıkla sıkıntılara katlanmaları durumunda bütün bunların karşılığını alacakları müjdelenmekte, böylece Hz. Peygamber ve mü'minler uzun ve çetin bir şekilde bir mücadeleye hazırlanmaktadır.

Âyette ifade edildiği gibi müşriklerin Hz. Peygamber ve mü'minlerle Mekke'de yoğun bir şekilde başlayan mücadeleleri, Medine döneminde de hiç hız kesmeksizin devam etmiştir. Medine'de Hz. Peygamber'e muhalefet edenler daha çok nifak giysilerine bürünerek, içten kıskanma, gizli komplo, jurnallik etme, emirlerde yılgınlık gösterme gibi davranışlar sergilemişlerdir.¹⁹ Nitekim müslümanlar Mekke'nin fethine kadar müşriklerin tehdit ve baskılarıyla karşı karşıya kalmışlar ve bunlarla bir çok defa savaşmışlardır. Ancak Medine dönemi müslümanların güçlenme ve zafere ulaşma dönemi olmuştur Zira 630 M. yılında Mekke'nin fethiyle mağlup olarak, hemen hepsi müslüman olmuşlardır.

Biz bu bölümde Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamber'in şahsına yönelttikleri eleştiri ve ithamları, başta Kur'ân olmak üzere Hadis-i şerifler ve tarih kitapları ve diğer kaynakların ışığında ele alarak bu eleştiri ve ithamlara verilen cevapları inceleyeceğiz.

¹⁸ Al-i İmran, 3/186.

¹⁹ DERVEZE: a.g.e., I, 292; Ahmet SEZİKLİ: Hz. Peygamber Devrinde Nifak Hareketleri, (TDV. Yay., Ankara:1994), s. 29.

2. 1. “Mecnun Olduğu” İddiası

Müşriklerin Hz. Peygamber’e yönelttikleri ithamların başında onun mecnun olduğu iddiası yer alıyordu. “Mecnun” kelimesini “akıl hastası, deli” şeklinde açıklamak mümkün olduğu gibi, o günkü inanışlar ışığında “cinlenmiş, cinin etkisi altına girmiş” şeklinde anlamakta mümkündür. Çünkü Arapların zihinlerinde cinlerin seçkin kimselerle ilişki kurduğu imajı eskiden beri vardı.²⁰ Onlar “cin” ile “cunûn” (delilik) arasında bir ilişki olduğuna inanıyorlar, insandaki deliliğin cinlerin etkisiyle oluştuğu kabul ediyorlardı.²¹

Müşriklerin Hz. Peygamber’i mecnun olmakla itham ettiklerini bildiren âyetleri incelediğimizde, bu ve benzeri ithamların peygamber olmadan önce değil, peygamberlikten sonra başladığı görülmektedir.²² Zira onlar Hz. Peygamber’e ilk nâzil olan Alak suresinin ardından bu ithamlara başlamışlardır. Yüce Allah bu sureden sonra nâzil olan Kalem suresinde onların bu iddialarına karşı Hz. Peygamber’i teselli etmiştir.

Mükâtilden nakledildiğine göre Abdullah b. Ümeyye, Nadr b. Hâris, Nevfel b. Hüveylid, Velid b. Muğire Kur’ân’ı ve Hz. Peygamber’i aşağılamak üzere ona deli ithamında bulunuyorlardı.²³

“... (Senin için), “Hiç şüphe yok o bir delidir”, diyorlar.”²⁴

Müşrikler’in Hz. Peygamber’i mecnun olarak nitelemeleri, onu akli noksanlaşmış bir hasta olarak kabul ettiklerinden değildi. Onlar muhtemelen söylediği sözlerin cinlerin telkinleriyle onun zihnini karıştırmalarıyla meydana geldiğini düşünüyorlardı.²⁵

Müşrikler Hz. Peygamber’i mecnun diye itham ederken ya alay maksadıyla mecaz anlamda veya hakikat anlamda söylüyorlardı. Müfessirlere göre bu suçlamanın sebebi; vahyin gelişi sırasında Hz. Peygamber’de genellikle kendinden geçmişçesine olağan üstü bir hal

²⁰ DERVEZE: a.g.e., I, 279.

²¹ DERVEZE: I, 344.

²² Hicr, 15/6; Mü’minun, 23/70, Saffat, 37/36; Duhan, 44/14; Kalem, 68/51.

²³ YAZIR: a.g.e., V, 192.

²⁴ Kalem, 68/51; Hicr, 15/6; Duhan, 44/14.

²⁵ DERVEZE: a.g.e., I, 351.

görülməsi nenediyle bu hali bir cin çarpması kabul ederek, onu delilikle suçlamaları ya da Hz. Peygamber'in Allah tarafından görevlendirilmiş gerçek bir elçi olmasını akli yönden imkansız bulmalarıydı.²⁶

Hz. Peygamber'in hadislerde yer alan, vahiy esnasında yüzünün koyulması ve bayılır gibi yere düşmesi gibi halleri İbn-ü Haldun'a göre tabiatı itibariyle buna alışık olmayan ruhun beşerilikten melekliğe değişmesi sürecinde zorlanmasından kaynaklanmaktadır.²⁷

Kur'ân'ın mesajı kendilerine ulaştıktan sonra onun edebî üstünlüğü karşısında hayranlıklarını bastıramayan müşrikler, gerek dil gerekse içerik bakımından Kur'ânda tenkit edebilecekleri herhangi bir kusur bulamayınca insanların Peygamberimize karşı gösterdikleri ilgi ve dikkati başka yönler'e çevirmek için onun sözüne güvenilmez bir mecnun olduğunu, dolayısıyla Kur'ân'ın da bir deli saçması olduğu yönünde propaganda yapmaya başlamışlardır. Ancak ileriki bölümlerde inceleyeceğimiz gibi Yüce Allah Kur'ân'ın üstün niteliklerini açıklayarak benzerini getirmeleri hususunda onlara meydan okumuş, onları cevapsız bırakarak menfi propagandalarını etkisiz hale getirmiştir.

Müşriklerin "*Sen mutlaka delisin*" iddialarına ilk olarak Yüce Allah Kalem suresinde cevap vermiştir.²⁸ Allah Teâlâ, henüz peygamberliğin ilk dönemlerinde nâzil olmuş olan, Kalem suresinde yemin ederek Hz. Muhammed'in, iddia edildiği gibi mecnun olmadığını, aksine Allah'ın rahmetiyle peygamberlik gibi bir şerefe erdiğini bildirerek, daha risâletin başında Hz. Peygamber'e yöneltilen bu iddiayı kesin bir dille reddetmiştir.

"*Nûn. Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına ki, sen Rabbinin nimeti sayesinde, bir deli değilsin. Şüphesiz sana tükenmez bir mükafat vardır.*"²⁹ buyurularak, kendisine yüklenen bu ağır peygamberlik

²⁶ KOMİSYON: a.g.e., III, 303.

²⁷ İZUTSU: a.g.e., s. 194.

²⁸ ŞEVKÂNÎ: Muhammed b. Ali b. Muhammed. Fethu'l-Kadîr, (Daru'l-Ma'rife, Beyrut, 1997), V, 327; NESEFÎ: a.g.e., IV, 408.

²⁹ Kalem, 68/1-3.

yükünün ve karşılaştığı zorlukların sevabını alacağı³⁰ müjdelenmiş, devamındaki. “Şüphesiz sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.”³¹ âyetiyle de yüce Allah Hz. Peygamber’in ahlakını methetmiştir. Hz. Âişe’nin ifadesiyle Hz. Peygamber’in sahip olduğu Kur’ân ahlâkıdır.³² O’nun ahlakını mü’minler için “**usve-i hasene**” yani güzel örnektir.

*“Hanginizin deli olduğunu yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler. Şüphesiz senin Rabbin, kendi yolundan sapan kişiyi daha iyi bilir. O, hidayete erenleri de daha iyi bilir.”*³³ buyurmak suretiyle asıl deli olanların yoldan sapanlar olduğunu belirten yüce Allah, Hz. Peygamber’e mecnun diyenlerin hak ettikleri cezaya çarptırıldıkları zaman kimin mecnun olduğunu göreceklerini sert bir üslûpla ifade etmiştir. Nitekim ileriki yıllarda müşrikler, müslümanlarla yaptıkları savaşlarda beklemedikleri darbeyi alarak adeta mecnuna dönmüşlerdir.

Peygamberliğin ilk dönemlerinde nâzil olan bu âyetlerle teselli olunan Hz. Peygamber müşriklerin alaycı tavır ve hareketlerine aldırış etmeden mücadelesine devam etmiştir,

Bundan sonra nâzil olan diğer âyetleri incelediğimizde, müşriklerin Hz. Peygamber’i mecnun olarak nitelemelerinin devam ettiğini görüyoruz Müşrikler daveti engellemek için her türlü yola başvuruyorlar; Hz. Peygamber bir topluluğun yanından geçerken birbirlerine işaret ederek “İşte Abdulmuttalip oğullarının kendisiyle gökten konuşulan oğlu” diyorlardı. Hz. Peygamber’in dayısının oğlu olan Esved b. Abd-i Yagus “Bugün göklerle yine konuştun mu?” diyerek onunla alay ediyordu.

Müşrikler Hz. Peygamber’e “Ey kendisine vahiy gelen adam” diye hitap ederken ona vahiy geldiğine inandıkları için böyle konuşmuyor, Firavun’un Hz. Musa’ya dediği gibi³⁴ onunla alay ediyorlardı.³⁵

*“Yoksa “O cinnet getirmiş” mi diyorlar? Hayır o, onlara Hakkı getirdi. Halbuki onların pek çoğu Hak’tan hoşlanmamaktadırlar.”*³⁶

³⁰ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., V, 327.

³¹ Kalem, 68/4.

³² MÜSLİM: a.g.e., “Müsâfirîn”, 139.

³³ Kalem, 68/5-7.

³⁴ Suarâ, 26/27.

³⁵ ZEMAŞERÎ: a.g.e., II, 419.

Zemahşerî'ye göre Mekkeli müşrikler, Hz. Peygamber akılca onların en zekisi olmasına rağmen onların yaşantısına uymaması ve onların arzularına muhalefet etmesi nedeniyle böyle söylüyorlardı.³⁷

Akıl ve iradesini serbestçe kullanamayan, ön yargılarıyla hareket eden, sadece kendi hevâ ve heveslerine tâbî olan Mekke müşrikleri kendilerini dünyada ve âhirette huzur ve mutluluğa götürecek olan bu evrensel gerçeklerden öğüt almamaktaydılar.

Halbuki *“O, hak ile geldi ve bütün peygamberleri tasdik etmiştir.”*³⁸

Hz. Muhammed kendisinden önce gelen bütün peygamberleri de tasdik etmiştir ve önceki peygamberlerin işaret ettikleri tüm özellikler Rasûlullah'da bulunmaktadır. Ayrıca o yeni bir şey söylememiş, tüm peygamberlerin tâ baştan beri taşıdıkları mesajı aktarmıştır.³⁹

Ancak müşriklerin bu Kur'ân dan öğüt almaya niyetleri yoktur.

*“Nerede onlarda öğüt almak! Oysa kendilerine (gerçeği) açıklayan bir peygamber gelmişti.”*⁴⁰

Müşrikleri Hz. Peygamber'in deli olduğu kanaatine ulaştıran diğer sebep ise Hz. Peygamber'in bütün insanların öldükten sonra tekrar dirilip hesaba çekilecek olmalarını söylemesiydi. Onlara göre bu sadece Hz. Muhammed'in deli olmasından kaynaklanan hayalleriydi.⁴¹

*“Yine inkar edenler şöyle dediler: “Çürüyüp ufalandıktan sonra sizin yeniden diriltileceğinizi söyleyen bir adamı size gösterelim mi? Allah'a karşı yalan mı uydurdu, yoksa onda delilik mi var?” Hayır öyle değil! Âhirete inanmayanlar azap ve derin sapıklık içindedirler.”*⁴²

Âhireti inkar ederek yaşamı sadece dünya hayatından ibaret sayan müşrikler, Hz. Peygamber'den bu inancı doğrulayan haberler işitince onu mecnunlukla itham etmişlerdi. Bundan dolayı Allah Teâlâ Tekvir

³⁶ Mü'minun, 23/70.

³⁷ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., III, 149.

³⁸ Saffat, 37/36,37.

³⁹ MEVDÜDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, V,17.

⁴⁰ Duhan, 44/13.

⁴¹ Celaleddin Es- SUYUTÎ: C.,MAHLÎ: Tefsiru'l Kur'ani'l-Azîm,(Çağrı Yay. İstanbul: Ts). II, 115.

⁴² Sebe, 34/7,8.

suuresinin başında⁴³ zihinlerde kıyametin dehşet tablosunu canlandırıp, dehşetli günün üzerine yemin ederek Hz. Muhammed'in peygamberliğini te'kid etmiş, bu ithamının doğru olmadığına müşriklerin kendilerine ikrar ettirmek üzere yüce Allah, *"Sizin arkadaşınız bir deli değildir."*⁴⁴ buyurmuştur.

Âyette yer alan "Arkadaşınız" tabiri onların onun çocukluk, gençlik ve olgunluk zamanındaki ve peygamberlikten sonraki halini tam manasıyla bildiklerini hatırlatmak içindir.⁴⁵ Âyetin devamında da ifade edildiği gibi onlar, Hz. Peygamber'le doğumundan beri iç içe beraber yaşamışlardır. Dolayısıyla burada Rasûlü daha önceki bildikleri gibi tanımaya ve onun aklî üstünlüğünün herkesçe bilinen bir gerçeklik olduğunu kabul etmeye çağırın bir uyarı vardır.⁴⁶ Ahlakı, akıl ve zekasının mükemmelliği ile de tanınıp bilinen bir peygamber'e "mecnun" demeleri aslında müşriklerin önceki sözleriyle çelişmeleridir.

*"Onlar düşünmediler mi ki çok iyi tanıdıkları, kendileriyle iç içe yaşamış o zatta delilikten eser yoktur. O ancak apaçık bir uyarıcıdır."*⁴⁷

Mekke müşriklerinin kırk yıldır aralarında yaşayan Hz. Muhammed'i her yönden takdir ettikleri gibi, zihinsel yönden de üstün gördükleri halde peygamberlikten sonra deli isnadında bulunmaları, onu sadece toplum karşısında küçük düşürmek, insanlar tarafından kabul görmesini engellemekti. Hz. Peygamberde delilikten hiçbir eser yoktu. O'nun söyledikleri sözler deli saçması değil, Cebrail'in kendisine vahyettiği açık âyetlerdi. O, sadece kendisine vahyedilen âyetleri tebliğ etmekteydi.⁴⁸

Yüce Allah bundan sonra nâzil olan âyetlerde Hz. Peygamber'i deli olmakla itham etmeye devam eden müşrikleri şiddetle azarlamakta, sırf inatlarından dolayı gerçekleri kabul etmeyen, cehalet içerisinde bocalayan müşrikleri şiddetle eleştirmekte böylece bu eleştirilerden dolayı rahatsız olan Hz. Peygamber ve ashabını teselli etmektedir.

⁴³ Bkz. Tekvir, 81/1-13.

⁴⁴ Tekvir, 81/22.

⁴⁵ ZUHAYLÎ: Tefsîrü'l-Münîr, V, 143; NESEFÎ: a.g.e., III, 184.

⁴⁶ DERVEZE: a.g.e., II, 183.

⁴⁷ A'raf 7/184.

⁴⁸ Tekvir, 81/23,24.

*“Kendilerini kuşatan cehalet içinde gaflete dalmış olan (ve “Muhammed delidir”, diyen) yalancılar kahrolsun!”*⁴⁹ buyuran Allah Teâlâ kendisinden başka bir ilah edinilmemesi gerektiği Hz. Muhammed’in Allah tarafından gönderilmiş açık bir uyarıcıyı olduğunu bildirmektedir.⁵⁰

Yüce Allah’ın, müşriklerin yapmış oldukları eleştiri ve ithamlara karşısında Hz. Peygamber’i teselli etme metotlarından birisinin de geçmiş peygamberleri örnek vermesidir. Çünkü Hz. Peygamber’in davası tevhid davası olup önceki peygamberlerin hepsi de de bu mücadelede zorluklarla ve benzer ithamlarla karşılaşmışlardır.

*“İşte böyle! Onlardan öncekilere hiçbir peygamber gelmemiştii ki, “O bir büyücüdür”, yahut “bir delidir”, demiş olmasınlar.”*⁵¹

Yüce Allah, Resûlullah’ın, çevresinden gördüğü kötü muameleler üzerine kendisiyle asla bağdaşmayan sıfatlar uydurmalarını yadırgamayıp üzülmemesi için geçmiş toplumların tutumlarından örnek verilmektedir. Örneğin Musa (a.s) hakkında Firavun’un *“Size gönderilen bu elçiniz mutlaka delidir.”*⁵² dediği gibi, bunlar da uyarıları hoşlarına gitmediği için, Kur’ân’ın vahyini ve Hz. Muhammed’in peygamberliğini akıl kabul etmez, delice bir iddia sayıyorlardı.

Delilikle itham edilerek çeşitli eziyetlere maruz bırakılması bakımından Hz. Nûh’un hayatı da önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu nedenle Kur’ân Hz. Nuh’un verdiği mücadeleyi değişik vesilelerle oldukça ayrıntılı biçimde anlatmaktadır.⁵³

*“Onlardan önce Nuh’un kavmi de yalanlamıştı. Onlar kulumuzu yalanlayıp “Bu bir delidir”, dediler ve kulumuz alıkonuldu.O da Rabbine, “Ey Rabbim! Ben yenilgiye uğradım, yardım et”, diye dua etti.”*⁵⁴

Dolayısıyla müşriklerin Hz. Peygamber’e yaptıkları bu itham yeni duyulmuş bir söz değildi. Mekke müşrikleri de sanki önceki müşrik toplumlarla ağız birliği etmişçesine aynı şeyi tekrarlıyorlardı. *“Onlar bunu*

⁴⁹ Zariyat, 51/10, 11.

⁵⁰ Zariyat, 51/51.

⁵¹ Zariyat, 51/52.

⁵² Şuarâ, 26/2726/27.

⁵³ Bkz. Yûnus, 10/71-73; Hûd, 11/25-49; Nûh, 71/1-28.

⁵⁴ Kamer, 54/9,10, bkz., A’raf,7/60.

*birbirlerine tavsiye mi ettiler (ki hep aynı şeyleri söylüyorlar)? Hayır, onlar azgın bir topluluktur.*⁵⁵

Önceki müşriklerden böyle bir düşünce tevarüs etme ihtimalinden sonra yüce Allah müşriklerin sırf azgınlıklarından dolayı peygamberlerini delilikle itham ettiklerini bildirmiştir. Âyetlerden anlaşıldığı üzere her dönemde akıl ve iradelerini kullanarak Hakk’a teslim olmayan toplumlar, azgınlık ve haddi aşarak, benzer şekillerde yoldan sapmaktadırlar.

*“Ey Muhammed! De ki: “Ben size ancak bir tek şeyi, Allah için ikişer ikişer, teker teker kalkıp düşünmenizi öğütüyorum. Arkadaşınız Muhammed’de cinnetten eser yoktur. O şiddetli bir azaptan önce sizin için ancak bir uyarıcıdır.”*⁵⁶ Bu âyetle de Hz. Peygamber tekrar tezkiye edilmiş, kendilerine büyük bir azap gelmeden önce onların tekrar düşünmeleri çoğunluk kendilerini yanıltıyorsa tek tek yada ikişer ikişer bir araya gelerek düşünmeleri ve Hakk’a teslim olmaları istenmiştir. Zira kitlelerin muhakemeye muktedir olmayışları, kendilerini tenkit fikrinden yani doğruyu yanlıştan ayırabilme ve tam hüküm verme kabiliyetinden mahrum etmektedir.⁵⁷

Müşriklerin o zamana kadar doğru kabul ettikleri şeylerin yanlış olduğunu öğrenmeleri kendilerine ağır geliyor, gururlarından dolayı gerçekleri kabul etmek yerine inkar ederek ondan kaçıyorlardı. Bir zamanlar hakemliğini kabul ettikleri ve her zaman kendisine güvendikleri bir kimseye birden bire deli demeleri, müşriklerin kendi tutarsızlıklarını en güzel şekilde ifade ediyordu. Şüphesiz ki Hz. Peygamber, müşriklerin iddia ettiği gibi mecnun değil, aksine “hatemu’l enbiya” olarak Allah’ın lutfuna mazhar olmuş yüksek bir şahsiyet ve üstün bir ahlâk ile her yönüyle mükemmel, bütün insanlık için örnek bir önder ve eşsiz bir rehberdir.

⁵⁵ Zariyat Suresi, 51/53.

⁵⁶ Sebe, 34/46.

⁵⁷ LE BON: a.g.e., s. 13.

2. 2. “Şair Olduğu” İddiası

Araplar İslam’dan önce şiire büyük önem veriyorlardı. Klasik Arap şiirinin belli başlı mevzuları; övme, hicvetme, kadın ve aşk, yiğitlik, kahramanlık, zühd, edeb ve hikem konularından oluşmaktaydı, din ise çok az ve müphem bir yer tutmaktaydı.⁵⁸ Mekke müşrikleri eşsiz bir üslupla inen Kur’ân âyetlerini şiire benzetiyor Hz. Peygamber’i de şair olmakla itham ediyorlardı. Ukbe b. Ebû Muayt Hz. Peygamber’e bu iddiada bulunanlardan birisiydi.⁵⁹

Şüphesizki Kur’ân-ı Kerim şiir ve edebiyatın revaçta olduğu bir topluma insan yeteneğini geride bırakan benzersiz bir üslupla indirilmiş, Hz. Peygamber insanlığa mesajını en güzel, en çekici bir şekilde sunmuştur. Ancak edebiyatta oldukça ileri seviyede olan müşrikler, Kur’ân’ın sıradan bir söz olmadığını bilmelerine rağmen gerçekleri kabule yanaşmıyorlar, birtakım iddialarla birlikte onun şair olduğunu söyleyerek karalamaya çalışıyorlardı.

Yüce Allah müşriklerin bu iddiasından ilk olarak Yasin suresinde bahsetmiş ve onlara Kur’ân’ın bir şiir, Hz. Peygamber’inde bir şair olmadığı ve buna da zaten ihtiyacının bulunmadığı bildirilmiştir.

“Biz o Peygamber’e şiir öğretmedik. Bu ona yaraşmaz da. O ancak bir öğüt ve apaçık bir Kur’ân’dır. Aklen ve fikren diri olanları uyarması, kâfirler hakkındaki o sözün de gerçekleşmesi için Kur’ân’ı indirdik.”⁶⁰

Mevdûdî’ye göre bu âyet kâfirlerin, Hz. Peygamber’in tevhid, âhiret, cennet ve cehennem hakkındaki sözlerini şiir sanıp, önemsemeyişlerine verilmiş bir cevaptır.⁶¹ Allah Teâlâ hikmetinin gereği olarak risâletten önce Hz. Peygamber’i okuma ve yazmadan aciz kıldığı gibi şiir söylemekten de aciz kılmıştı. Müşrikler, Hz. Peygamber’in hiçbir zaman

⁵⁸ Nihad M. ÇETİN: “Arap mad.”, DİA, III, 291; BEYDAVÎ: a.g.e., II, 190.

⁵⁹ ZEMAŞERÎ: a.g.e., IV, 21.

⁶⁰ Yasin, 36/69, 70.

⁶¹ MEVDÛDÎ: Tefhîmu’l-Kur’an, IV, 595.

şiiir söylemediğini çok iyi bildikleri halde sırf inatlarından ve menfaatlerinin kaybolmasından dolayı bu iftirayı atıyorlardı.⁶²

Halbuki Kur'ân'ın ne söz olarak, ne de mânâ olarak şiiir olmadığı açıktır. Kur'ân'ın sözlerinde şiiir sözünün vezin ve kafiyesi yoktur. Mânâ bakımından şiiir, gerçek olup olmadığı aranmaksızın hoşlandırmak veya tiksindirmek, coşturmak veya küstürmek gibi hayal ve zanna dayanan duyguların ifadesidir. Kur'ân ise Hakk'ın yolunu gösteren hikmetler ve hükümler içeren ilahî bir rehberdir.⁶³

Mekke toplumunda “şair” kelimesi sadece şiiir sanatında becerisi olanlar değil, aynı zaman da görünmeyen alemle irtibatı bulunan kişiler hakkında da kullanılıyordu.⁶⁴ Müşrikler eskiden beri şairin kendisiyle alışkanlık, dostluk kurduğu, bir cine sahip bulunduğuna inanıyorlardı.⁶⁵ Hz. Peygamber’inde görülmez alemin bilgisine sahip olduğunu söylüyordu ve bu bilginin tabiatüstü bir varlık tarafından gökten indirildiğini bildiriyordu. Onların bir kısmına göre Hz. Peygamber bunları cinlerin etkisiyle söylüyor. Onun söyledikleri cinlerin kendisine öğrettiği şiiirlerden başka bir şey değildi. Oysa şairler sorumsuzca sözler söyleyen söylediklerinin doğru olup olmadığını düşünmeyen kimselerdi.⁶⁶ Hz. Peygamber ise söylediği kesin olan kendi arzusu ile konuşmayan kimsedir.

Şüphesizki şiiirin kendine özgü, peygamberlikten ayrı bir yolu vardır. Kur'ân ise ne şiiirle ne de nesirle aynıdır, o bir öğüt ve apaçık Kur'ân'dır. Yüce Allah âyette "Zaten ona gerekmezdi" diyerek ona şiiirin yakışmadığını ifade etmektedir.

Müşrikler, Kur'ân'ı kendi dillerinde karşılaşmadıkları bir söz türü olduğunu çok iyi biliyorlardı ve Kuran ile şiiiri birbirinden ayırt edemeyecek kadar gafil de değillerdi.⁶⁷ Buna rağmen Hz. Peygamber'e

⁶² MATURÎDÎ: a.g.e., IV, 211.

⁶³ MATURÎDÎ: IV, 211, 212; YAZIR: a.g.e., Yasin 36/69.

⁶⁴ İZUTSU: a.g.e., s. 196.

⁶⁵ ÇETİN: a.g.m., III, 287.

⁶⁶ İZUTSU: a.g.e., s. 200.

⁶⁷ KUTUP Seyyid, Fi Zılal'il- Kur'an, (Hikmet Yay., İstanbul,1991), IX, 519.

şair, Kur'âna da şiir demelerinin sebebi; halk kitleleri arasında yeni dinin yayılmasını önlemek amacıyla propaganda savaşı başlatmaktı.

“Ne zaman onlara, “Allah’tan başka tanrı yoktur” denilse küstahlık edip kibre kapılırlar.” “Biz, deli bir şair için ilahlarımızı mı terk edeceğiz?” diyorlardı.”⁶⁸ “...Onlar, “Hayır, onu kendisi uydurdu, hayır, o bir şairdir....”dediler.”⁶⁹

Mekke müşrikleri Kur'ân'ın “hamiyyetü'l-câhiliyye”⁷⁰ olarak nitelediği câhiliyye kompleksiyle makul gerekçelerle davasını çürütemedikleri Resûlullah hakkında delilik, şairlik, kâhinlik gibi saçma ithamlarda bulunuyor, bu tür içi boş iddialarla onu insanların gözünden düşürüp başarısız kılacaklarını zannediyorlardı.

“Hayır, öyle değil. O, hakkı getirmiş, (önceki) peygamberleri de tasdik etmiştir.” “Şüphesiz siz mutlaka elem dolu azabı tadacaksınız.”⁷¹

Halbuki Kur'ân, kesin bir dille onlara gerçeği getirmiş, önceki peygamberleri reddetmemiş, getirdiği din ile diğer dinlerdeki evrensel ilkeleri açıklamış ve diğer peygamberlerin peygamberliğin gereği olarak taşıdığı bütün özellikleri üzerinde taşımaktadır.⁷²

Öte yandan müşrikler, “ilahlarımıza karşı geldiğinden ve onların iyiliklerini inkâr ettiğinden dolayı ya ilahlarımızdan biri O'na bir darbe indirecek veya bir kahraman ortaya çıkıp, bu sözleri duyarak kendinden geçecek ve onu öldürecek” hayalindeydiler.⁷³ Abdûddar oğulları Hz. Peygamber'i kasdederek "Raybü'l-menûn'u gözetin. Çünkü o bir şâirdir. Züheyr'in, Nâbiga'nın ve A'şâ'nın helâk olması gibi o da helâk olacaktır." demişler ve bunun üzerine de dağılmışlardı.⁷⁴

“Yoksa onlar, “O bir şairdir; onun, zamanın felaketlerine uğramasını bekliyoruz”, mu diyorlar?”⁷⁵ Yüce Allah müşriklerin bu iddialarına

⁶⁸ Saffat, 37/35, 36.

⁶⁹ Enbiya, 21/5.

⁷⁰ Fetih, 48/26.

⁷¹ Saffat, 37/37,38.

⁷² MEVDÛDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, V, 17.

⁷³ MEVDÛDÎ: a.g.e., V, 540.

⁷⁴ YAZIR: a.g.e., VII, 279.

⁷⁵ Yunus, 52/30.

cevaben “Onlara de ki, “Bekleyin. Ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.”⁷⁶ buyurarak onlara meydan okumuştur.

Allah, Teâlâ “Bunu kendilerine akılları mı emrediyor, yoksa onlar azgın bir topluluk mudur?”⁷⁷ sorusuyla müşriklerin bu iddialarının akıl ve mantık ile değerlendirildiğinde hiçbir anlamı olmayan sadece azgınlıkla söylenmiş, mantıksız iddialar olduğunu ifade etmiş, “O, bir şâirin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz!”⁷⁸ buyurarak Onu bir şiir gibi dinleyip geçmemeleri gerektiğini bildirmiştir.⁷⁹

Zira o zamana kadar hiç bir şairin sözü insanlarda bu kadar büyük ahlaki değişme yapmamış ve kimseye her türlü belâ ve tehlikeyi göze almalarını sağlayacak kadar tesirde bulunmamıştı.⁸⁰

“Şairlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar.”⁸¹ Bu âyette de Yüce Allah müşriklerin bu tür temelsiz iddialarını reddetmekte; inkarcı şairlere gerçekleri arayanlar değil, ancak hevâ ve hevesleri peşinde giden, zevk ve eğlence düşkünlerinin tâbi olacağını Hak ve gerçek peşinde değil, sadece kendi istek, arzu ve hevesleri peşinde giden, zevk ve eğlenceden başka bir şey düşünmeyen insanların onlara uyacağını bildirmektedir.

“Görmez misin ki onlar, her vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar ve yapmadıkları şeyleri söylerler.”⁸² Bunlar, hiciv şiirleri yazarak Kur’ân’ı ve İslâm’ı karalamaya çalışan müşrik şairlerdir.⁸³ Her boş söze dalarlar ve onların çoğu yalancıdır.⁸⁴ Onlar haktan uzak kâfir olan şairlerdir.⁸⁵

“Her vadide dolaşmak” insanları övmek ya da zemmetmek için her lüzumsuz sözü söylemek⁸⁶ her konuya girmek, her konuda söz

⁷⁶ Yunus, 52/31.

⁷⁷ Tur, 52/32.

⁷⁸ Hâkka, 69/41.

⁷⁹ YAZIR: a.g.e., VIII, 325.

⁸⁰ MEVDÛDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, VI, 453.

⁸¹ Şuarâ, 26/224.

⁸² Şu'ara, 26/225,226.

⁸³ Halil ALTUNTAŞ, Muzaffer ŞAHİN: Kur'an-ı Kerim Meâli, Dipnot (DİB.Yay., Ankara, 2005.)

⁸⁴ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., IV, 154.

⁸⁵ ŞEVKÂNÎ: IV, 152.

⁸⁶ CASSAS: a.g.e., III, 508.

söylemek demektir.⁸⁷ Onlar, iyi kötü, eğri doğru her konuya girerek toplumu etkilemeye çalışırlar. Sözleri ile yaptıkları birbirini tutmaz, yapmadıklarını söyler, söylemediklerini yaparlar,⁸⁸ kendileriyle çelişkiye düşerler; bazen bir şeyi kötüledikten sonra onu överler, bazen bir şeyi küçümsedikten sonra onu alabildiğine büyütürler, yahut aksini yaparlar, hayal yüklü kimselerdir, sözlerinin çoğu yalandır, kendilerinden sadır olmayan söz ve davranışlarla böbürlenirler.⁸⁹ Hz. Muhammed asla onlar gibi değildir.⁹⁰ Hz. Peygamber, sadece doğruluğu emreder ve tek bir yola davet eder, o'da Allah'ın yoluna davet, âhirete teşvik ve faydasız dünyadan yüz çevirmektir.⁹¹ Bu sebeple onların peşinde dürüst insanlar değil, ancak sapkınlar gider. O halde bu özellikte olan şiir ve şairle Kur'ân ve Peygamber'i karşılaştırmak büyük bir gaflettir.

Hz. Peygamber, bu tür şiirleri kastederek, *“Sizden birinizin karnının içi şiirle dolmaktansa irin dolması hayırlıdır.”*⁹² buyurmuşlardır. Ancak Hz. Peygamber şiirin her çeşidini yasaklamış değildir. Übey İbn-üKa'b (ra) den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sa) 'in “Şiirden bir kısmı şüphesizdir ki hikmettir.” buyurduğu rivayet olunmuştur.⁹³

Kur'ân insanların sosyal ve kültürel hayatlarında önemli bir yer işgal eden şiiri ve şairleri mutlak olarak yermemiş, bilâkis şiirin iyisine ve güzeline insanları özendirmiştir. Nitekim, sahabe arasında Hz. Peygamber'in takdirlerini kazanmış birçok şâir bulunmaktaydı. Hasan b. Sabit, Abdullah bin. Revaha, Kâb b. Mâlik, Ka'b b. Züheyr gibi şairler diğer şairlerden müstesna kılınmıştır. Onlar şiirleriyle peygamber efendimizi müşriklere karşı koruyorlardı.⁹⁴

Hasan b. Sabit şiirindeki maharetinden dolayı Hz. Peygamber'in iltifatına mazhar olmuş, Hz. Peygamber ona “Senin şiirin düşmanlara

⁸⁷ NESEFÎ: a.g.e., III, 225.

⁸⁸ YAZIR: a.g.e., VI, 120.

⁸⁹ ZUHAYLÎ: a.g.e., X, 224.

⁹⁰ BEYDAVÎ: a.g.e., II, 190.

⁹¹ YAZIR: VI, 120.

⁹² Abdullatîf ez-Zebidî: Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Terc., Kamil Miras (Başbakanlık Bas., Ankara: 1978), XII, 156; MÜSLİM: a.g.e., “Kitabu'l Edeb”, II, 1236.

⁹³ ZEBİDÎ: a.g.e., XII, 154.

⁹⁴ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., IV, 154; ZUHAYLÎ: X, 225.

gecenin karanlığında düşen oktan daha tehlikelidir.” buyurmuştur.⁹⁵ Ayrıca "Müşrikleri (şairlerinle) hicvet, bil ki Cebrail de seninle beraberdir" buyurarak yılmadan buna devam etmesini emretmiştir.⁹⁶ Yine Ümeyye b. Salt da Peygamber Efendimizin şairlerini beğeniyle dinlediği şairlerdendir.⁹⁷

Hız. Peygamber'in takdirini kazanan Kâ'b ve Hassan gibi şairler eski sanatlarını İslamiyet'in himaye ve teşvikiyle devam ettirmişlerdir.⁹⁸

Allah ve Rasûlünü tasdik edenler güzel ameller işleyenler, sözlerinde veya şairlerinde Allah'ı çokça ananlar, Peygamber'in getirdiği dini müdafaa edenler, şirke ve şirk ehline karşı çıkanlar, mü'minleri hicveden kâfirlere cevap veren şairler övülerek istisna edilmiştir.⁹⁹

Nitekim âyetle özellikleri anlatılan gerçek müminler, müşrik dönem şairlerini yeren yukarıdaki hükmün dışında tutulmuşlardır.¹⁰⁰ Şairlerinde Allah'ı zikreden, gerçekleri dile getiren, söyledikleriyle yaptıkları birbirine uygun olan, zulmün ve haksızlığın karşısında şairleriyle mücadele veren şairler bu gruptandır.

Ebû Hureyre (ra)'den rivayet edildiğine göre Peygamber efendimiz, *"Şairlerin söylediği en güzel beyt, Allah'ın dışındaki her şey batıldır" beytidir.*¹⁰¹ buyurmuştur.

Sahih hadis kaynaklarında yer alan birçok hadiste de iyi maksatla kullanılan şiir, yukarıda kötölenen şiirden istisna edilmiş, hatta özendirilmiştir. Peygamber Efendimiz (sa) *"Şiir kelâm gibidir; şiirin güzeli güzel söz gibi, kötüsü de kötü söz gibidir."*¹⁰² buyurarak iyi ve kötü şiirin farkını ifade etmiştir.

⁹⁵ İZUTSU: a.g.e., s. 213.

⁹⁶ MÜSLİM: a.g.e.: "Fezâilu's-Sahâbe", 153.

⁹⁷ NEVEVÎ: Riyazü'z-Salihîn, Terc. M. Yaşar KANDEMİR ve başk., (Erkam Yay.İstanbul, 2004), IV, 367.

⁹⁸ ÇETİN: a.g.e., III, 287.

⁹⁹ Neml, 26/227.

¹⁰⁰ CASSAS: a.g.e., III, 508.

¹⁰¹ MÜSLİM: "Kitabu's Şiir" II, 1768.

¹⁰² Sünen-i Dare Kutni, Ali b. Ömer Ebu'l Hasan ed-Darekutnî el-Bağdadî, (CD Beyrut: 1966), IV, 156.

Arapça'nın dayandığı, fasih kabul edilen edebî lehçelerden beslenmiş olan şiir dili, lügat bakımından çok zengin olduğu için Kur'ân ve hadisin dil inceliklerini anlamak, gramer ve lügat güçlüklerini açıklamakta eski şiirden faydalanılmıştır.¹⁰³

İslam'ın şiir hakkındaki görüşünü belirttikten sonra tekrar ifade etmek gerekir ki şiir bir manaya işaret eden vezinli ve kafiyeyle sözdür. Kur'ân şiir değildir. Kur'ân'da şiire benzeyen bir şey yoktur. İncelendiği zaman şiirle Kur'ân arasında bir münasebetin olmadığı görülecektir.¹⁰⁴

Hız. Peygamber'i davetten alıkoyamayan Kureyşliler, onu bertaraf edebilmek için değişik komplolar üzerinde fikir yürütüyorlardı. Bazıları zamanın yani ölümün nice meşhur şairleri alıp götürdüğünü hatırlatarak Hız. Peygamber'in sonunun da şairler gibi olacağını; o da diğer şairler gibi bir takım felaketlerle yok olacağını ve böylece adının unutulup gideceğini düşünüyorlardı.

Bir grup müşrik Daru'n Nedve'de toplanarak " Muhammed şairlerden biridir. Onu zincire bağlayarak hapsedelim,¹⁰⁵ önceki şairlerden Züheyr ve Nabiga nasıl yok olmuşsa Muhammed de bir gün yok olur, zamanın getireceği felaket ve musibetleri bekleyelim" demişler,¹⁰⁶ bunun üzerine Cenâbı-ı Hak aşağıdaki âyetleri inzal ederek onlara cevap vermiştir:

*"Yoksa onlar, "O bir şairdir; onun, zamanın felaketlerine uğramasını bekliyoruz" mu diyorlar? "Onlara de ki, "Bekleyin. Ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim."*¹⁰⁷

Yüce Allah müşriklerin bu beklentilerini boşa çıkarmış; onlardan bir çoğu,¹⁰⁸ mü'minlerle yaptıkları savaşlarda ölümler azâba müstehak olurken, Duha suresinde müjdelendiği üzere Hız. Peygamber zamanın felaketleriyle unutulup gitmemiş, Allah Teâlâ bazı sıkıntıların ardından ismini yücelterek ona ve kendisine tabi olan mü'minlere dünyada büyük zaferler ve fetihler, âhirette de sayısız nimetler bahşetmiştir.

¹⁰³ ÇETİN: a.g.e., III, 287, 289.

¹⁰⁴ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV. 22.

¹⁰⁵ SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 317.

¹⁰⁶ ZEMAHŞERÎ, IV, 312.

¹⁰⁷ Zariyat, 52/30, 31.

¹⁰⁸ Duha Suresi, 93/4.

2. 3. “Kâhin Olduğu” İddiası

Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber’e yönelttikleri bir diğer itham ise onun kâhin olduğu şeklindedir. Müşrikler risâletin ilk yıllarında Kur’ân’ın fesahat ve belagatını Hz. Peygamber’in karanlık güçler ve kötü ruhlarla ilişkisi olan bir kâhin olduğu iddiasıyla açıklamaya çalışmışlardır.¹⁰⁹

Kehânet, gaipen haber verme anlamına gelmekte olup, kâhin ise cinlerin kendilerine haber vermesiyle bir takım sırlar ve gelecek zamandaki olaylar hakkında bilgi veren kimsedir. Bunlardan kaybolan şeyleri bilenlere de “arrâf” adı verilmektedir.¹¹⁰ Muhammed Hamdi Yazır (ö.1942)’a göre geçmişe dair bilgi verene kâhin, geleceğe dair bilgi verene ise “arrâf” denilmektedir.¹¹¹

Kehânet, sezgi, ilham ya da bazı işaretlerin yorumuyla ilerde meydana gelecek olayları, haber verme, gizli veya esrarengiz bilgiyi ortaya çıkarma işidir.¹¹² Kehânet, falcılıktan ve bilimsel ve istatistik öngöründen farklı olarak sezgi gücüne dayanılarak, yapılmasıdır.¹¹³

Kehânet İslam’dan önce Mekke toplumunda yaygın olarak bilinen bir kavram olup, kâhinlerin cin ve şeytanlarla irtibatlı oldukları kabul edilirdi. Şairler gibi kâhinlerin de göğşe çıkıp meleklerin konuşmalarını dinleyen cinlerinin bulunduğu inanılırdı.¹¹⁴ Putperestlikle çok yakından bağlantılı olan kehânet, Yahûdilik’te yasaklandığı gibi Hıristiyanlık’ta da tasvip edilmemiş, kilise kehânetin her türlü ile mücadele etmiştir.¹¹⁵

Kâhinlik, câhiliyet döneminde apayrı bir meslekti, kâhinler yıldızları tanıyıp onlara mânâ verdiklerini iddia ediyorlardı. İnancı bozuk olan insanlarda onlara inanıyor, ruhlar, şeytanlar ve cinlerle özel temasa

¹⁰⁹ Muhammed ESED: Kur’an Mesajı, Çev., Cahit KOYTAK, Ahmet ERTÜRK, (İşaret Yay., İstanbul: 1999).II, 759.

¹¹⁰ İBN-Ü MANZUR: a.g.e., XIII, 362.

¹¹¹ YAZIR: a.g.e., VII, 279.

¹¹² D. Mehmet DOĞAN: Büyük Türkçe Sözlük, (Rehber Yay., Ankara: 1990), s. 569.

¹¹³ Ömer Faruk HARMAN: “Kâhin mad.” DİA, XIV, 170.

¹¹⁴ İlyas ÇELEBİ: “Kâhin mad.” DİA, XXIV, 171.

¹¹⁵ HARMAN: a.g.m., XIV, 170.

geçmelerinden dolayı gizli bilgileri öğrendiklerini zannediyorlardı. Dilleri genel konuşma tarzından ayrı olarak kafiye, seci'li cümleleri kendilerine has lehçe ile yarı terennümle söylerler ve genellikle herkesin kendi niyetine göre anlayacağı yuvarlak mânâlı cümleler kullanırlardı.¹¹⁶

Müşriklerin peygamber'e kâhinliği nisbet edişi kâhinlerle onun arasında bir benzerlik görmelerinden kaynaklanıyordu. Bu benzerlik; Hz. Peygamber'in okuduğu özellikle ilk zamanlarda inen seci'li, coşkulu Kur'ân ayetleriydi. Hz. Peygamber'in gelecekte haber vermesi, ölümden sonra dirilişten, cehennemden söz etmesi, Allah ile gök ve meleklerle ilişkisinin olduğunu söylemesi, melekler vasıtasıyla Kur'ân'ın indirilmiş olması onları böyle bir zanna itmişti.¹¹⁷

Mahiyet ve sosyal fonksiyonları açısından şairler ve kâhinler aynı görevi yapmakla birlikte dil bakımından şairi kâhinden ayıran en önemli nokta kâhinin sözlerini daima içerisinde hece ölçüsünün (vezin) bulunmadığı seci' denilen uyumlu bir formda söylemesiydi, ayrıca onların sözlerinde tuhaf yemin şekilleri bulunmaktaydı.

Gerçek Arap şiiri ise recezle başlamaktadır. Halbuki Kur'ân'n bazı âyetleri üslup ve şekil bakımından sec'e benzemekle birlikte sonra gelen âyetler onu seci' formundan tamamen uzaklaştırmaktadır. Seci' üslubuna alışık olan Araplar Kur'ân'ı ilk olarak duyduklarında onu sec'e benzetmişler, ancak daha sonra onun ne sec'e ne de şiire benzemediğini kendileri de itiraf etmişlerdir.¹¹⁸

Mekkeli müşrikler Hz. Peygamber'e kâhin olma iftirasını sadece halk tarafından bilinmeyen hakikatleri haber verdiğinden dolayı yapmışlardı. Çünkü Hz. Peygamber'in Allah tarafından bir melek gelerek kendisine vahiy indirildiği söylüyordu ve Hz. Peygamber'in öne koyduğu Allah'ın kelamı da kafiyeiydi. Müşrikler Kur'ân'ın içeriğine değil dış üslubuna bakarak Hz. Muhammed'e kâhin diyorlardı. Oysa Kur'ân'a göre önemli olan, mesajı taşıyan ifadenin şekli değil, mesajın muhtevasıdır.

¹¹⁶ MEVDÛDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, V, 539.

¹¹⁷ DERVEZE: a.g.e., I, 278.

¹¹⁸ İZUTSU: a.g.e., s. 202.

Ancak Arabistan'da hiç kimse onların bu iftirasına kanması mümkün değildi. Çünkü kâhinlerin mesleğini, kılık kıyafetini, dillerini ve işlerini herkes biliyordu. Onların ne yaptığını, ne maksatla insanların onların yanına uğradığını, söylediklerini, seci'li, kafiye cümlelerin nasıl olduğunu ve hangi konuları içine aldığını bilmeyen yoktu.¹¹⁹

Hız. Peygamber'e (s.a) kâhinlik iddiasının, laftan ibaret olsa da hiçbir yakışık alacak tarafı yoktu. Bu yakıştırmanın Hız. Peygamber'e yakışabileceğini, Arabistan'ın en geri zekalı adamı bile kabul edemezdi.

Müşrikler, Peygamberimiz'e böyle bir ithamda bulunmalarının başlıca sebebi; bu çeşit iftiralarla halkı Peygamber'e karşı şüpheye düşüreceklerini ve böylece bütün sözlerinin boşa gideceğini düşünüyorlardı. İşte onların bu sözleri üzerine Allahu Teâlâ *"Ey Muhammed! O halde sen öğüt ver. Rabbinin nimeti sayesinde, sen ne bir kâhinsin, ne de bir deli."*¹²⁰ diyordu.

Resulullah'ı kâhin veya deli, şair veya büyücü nitelikleri ile nitelemeye iten, Kur'ân'ın i'cazi karşısındaki şaşkınlıkları, söyleyecek söz bulamamalarıdır. Çünkü Kur'ân-ı Kerim onlar söz sanatında usta olmalarına rağmen karşılarına hiç de alışık olmadıkları bir söz türü ile çıkmıştı. Kendi ruhlarındaki bir hastalık dolayısı ile, bu kitabın Allah katından olduğunu kabullenmek istemeyince, bu sefer onun insanüstü kaynağını bazı nedenlere bağlamak ihtiyacını hissetmişlerdir.

Cenâb-ı Hak müşriklerin Hız. Peygamber'e nisbet ettikleri kâhinlik iddiasını Kur'ânda iki yerde zikrederek şiddetle reddetmiş, bu sözlerden dolayı Peygamberini teselli etmiş, böylece bu benzeri sözlerle üzülen elçisini teskin etmiş, O'nun Rabbinin nimeti ile kuşatılmış olduğunu, böylesi bir nimete eren kimsede ne kâhinlik ve ne de delilik olmayacağını bütün bunların câhillik ve azgınlıktan dolayı söylenmiş sözler olduğunu bildirmiştir." (O)Bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz! O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedi." ¹²¹

¹¹⁹ MEVDÛDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, V, 540

¹²⁰ Hâkka, 69/42.

¹²¹ Hâkka, 69/42,43.

Peygamber oluncaya kadar hiçbir kehânette bulunmamış iken Hz. Peygamber'i kâhinlikle itham etmek son derece tutarsız bir iddiadır. Ayrıca yüce Allah şeytanların semadan kulak hırsızlığı yapmalarını engellediği gibi, yakıcı alevlerle donatılmış bekçiler görevlendirerek cinlerin semadan haber sızdırmalarına da engel olmuştur.¹²² O halde şeytan ve cin gibi varlıkların vahye muttalî olmaları mümkün değilse Allah'ın izni olmadan hiçbir insanın da vahiy alması mümkün değildir.

Ayrıca o zamana kadar hiçbir kâhin toplumda yaygın olan inançlara karşı gelerek, savunduğu inancı insanlara duyurmak için canı pahasına uğraşmamış, Hz. Peygamber gibi toplumu karşısına almamıştı.¹²³

Cenâb-ı Hak bu ayetle müşriklere cevap vererek iddia ettikleri gibi Hz. Peygamber'in kâhin ya da mecnun olmadığını; akıl ve mantıkla düşündüklerinde onların böyle bir iddiada bulunmalarının tutarsız olduğunu, onların bu sözleri düşünülerek söylenmiş sözler olmayıp, sadece azgınlıktan dolayı atılmış iftiralar olduğu ifade edilmiştir.

*“Bunu kendilerine akılları mı emrediyor, yoksa onlar azgın bir topluluk mudur?”*¹²⁴ Burada yeterli bildirim ve öğüt yapıldığı halde akıl ve iz'anlarını harekete geçirmemekte ısrar edenleri ise kendilerini bekleyen ceza ile baş başa bırakmaktan başka bir yol bulunmadığı bildirilmektedir.¹²⁵ Müşriklerin çelişkili söz ve tutumlarına dikkat çekilmektedir. Zira Resûlullah'ı bir taraftan mecnun ilân ederlerken diğer taraftan da onu özel yetenek ve ince zekâ gerektiren şairlik ve kâhinlikle nitelemeleri akıl ve mantığa sığacak iş değildir.¹²⁶

Yüce Allah, müşriklerin ağır ve haksız ithamlara mâruz kalan ve bunlardan dolayı bunalan Hz. Peygamber'e, göndermiş olduğu ayetlerle onların bu sözlerine asla aldırış etmemesi gerektiği, onların bu çabalarının sonuç vermeyeceği bildirilmekte, kendisine düşenin azim ve kararlılıkla davete devam etmesi gerektiği hatırlatılmaktadır.

¹²² Suarâ, 26/210, 212; Cin Suresi, 72/8, 9.

¹²³ MEVDÛDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, V, 540.

¹²⁴ Tur, 52/32.

¹²⁵ KOMİSYON: a.g.e., V, 95.

¹²⁶ ZEMAŞERÎ: a.g.e., IV, 313.

2. 4. “Büyücü Olduğu” İddiası

Kur’ân’ın eşsiz fesahat ve belağatı karşısında hayretler içerisinde kalan Mekke müşrikleri, kendilerini büyülenmiş hissediyor, Hz. Peygamber’i de büyücülükle itham ediyorlardı. *“Fakat kendilerine hak gelince “Bu büyüdür biz onu tanımayız” dediler.”*¹²⁷

Kureyş kabilesinin ileri gelenleri Kur’ân icazı karşısında çaresiz kaldıklarını, Hz. Muhammed’in kendi kendine böyle bir kitap yazamayacağını bildiklerinden onun büyü yaptığını, Kur’ân’ın da büyü olduğunu iddia ederek peşlerine takılan kitleleri kandırıyorlar, kelimelerin üstüne basa basa onu inkar ettiklerini duyuruyorlardı. Amaçları, halk kitlelerinin kafasına kendilerinin söyledikleri sözlerden emin oldukları düşüncesini yerleştirmek, böylece çeşitli hareketlerle onları da peşlerine takmaktı.

Sihir, gerçekte görüldüğü şekilde olmayan ve insanı şeytana yaklaştıran şeydir.¹²⁸ Hz. Peygamber zamanında insanları ruhlar alemi ile birleştiren bağlar; kâhinler, sihirbazlar, gaipen haber veren şairler ve deliler idi.¹²⁹ Manalarına bakıldığında bu dört sınıf insanın manevî alem ile insanın kendi alemi arasında bağ olmaları açısından aralarında sıkı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Müşrikler, Hz. Peygamber’e şair, sihirbaz, yalancı, kâhin yakıştırmalarında bulunurken bazen bu sözlerin gerçek anlamlarını kastediyorlar, bazen de bu sözlerle kuşku uyandırmayı kin ve nefret duygularını kabartmayı ve inkarı amaçlıyorlardı.¹³⁰

Mekke müşrikleri bir seferinde de Utbe b. Rebia’yı arabulucu olarak Hz. Peygamber’e göndermişlerdi. Rebia Hz. Peygamber’e yaptığının yanlış olduğunu, dinlerini kötüleyip ilahlarıyla alay ettiğini, dolayısıyla kavminin başına büyük bir iş açtığını, bundan vazgeçmesi gerektiğini, eğer bunun için mal istiyorsa mal, kadın istiyorsa kadın, hükümdarlık

¹²⁷ Zuhurf, 43/30.

¹²⁸ İBN-Ü MANZUR: a.g.e., سحر mad., V, 348.

¹²⁹ İslâm Ansiklopedisi, “sihir mad.” X, 600.

¹³⁰ DERVEZE: a.g.e., II, 80.

istiyorsa hükümdarlık, şeref istiyorsa kendisine şeref verebileceklerini teklif edince Hz. Peygamber kendisine Fussilet suresini okuyarak cevap vermiş, bunun üzerine Rebia hayretler içerisinde kalmış daha fazla tahammül edemeyerek oradan ayrılmıştı. Âyetlerin tesirinden dolayı sararmış bir yüzle Hz. Peygamber'in yanından ayrılan Rebia, hayatında hiçbir zaman böyle bir şey işitmediğini, onun söylediklerinin ne şiir, ne sihir, nede kehânet olmadığını, onunla uğraşmayı bırakmaları gerektiğini söyleyince müşrikler Hz. Peygamber'in büyücü olduğunu, diliyle onu da büyülediğini söyleyerek oradan ayrılmışlardı.¹³¹

*"İnkârcılar "Bu Kur'ân'ı dinlemeyin, (onu etkisiz kılmak ve bastırmak için) yaygara koparın, belki baskın çıkarsınız."*¹³² diyorlardı.

Müşriklerin Hz. Peygamber'in davetini engellemek için ileri sürdükleri iddiaları herkesi düşünmeye sevk ediyordu. Hakkında bu kadar kötü propaganda başlatılan adamı merak ediyorlar, bazıları "Biz hemen büyüye kapılacak kadar çocuk muyuz?" deyip en azından Hz. Peygamber'i (sa)'ı dinlemeye karar veriyorlardı. Tufeyl b. Amr ed-Devsî' bu şekilde Kur'ân'ı dinleyerek müslüman olmuş ve ailesinden de 80 kişinin müslüman olmasına vesile olmuştu.¹³³

*"Kâfirler, kendilerine içlerinden bir uyarıcının gelmesine şaşılar ve şöyle dediler: "Bu yalancı bir sihirbazdır."*¹³⁴

*"Onlar seni dinlerlerken hangi maksatla dinlediklerini, kendi aralarında konuşurlarken de o zalimlerin, "Siz ancak büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz", dediklerini çok iyi biliyoruz. Bak seni nelere benzettiler de nasıl saptılar. Artık doğru yolu bulamazlar."*¹³⁵

Âyette vahiy tecrübesinden habersiz olan Arap müşriklerinin, kendilerine vahiy gelene kadar aklına ve ahlakına güvendikleri bir zatı büyücülükle suçlamaları da bir şaşkınlık örneği olarak gösterilmiştir.¹³⁶

¹³¹ İBN-Ü HİŞAM: Siretū'n Nebeviyye, I, 313, 314.

¹³² Fussilet, 41/26.

¹³³ MEVDÜDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, III,297.

¹³⁴ Sa'd Suresi, 38/4.

¹³⁵ İsrâ, 17/47; bkz., Yunus, 10/2.

¹³⁶ KOMİSYON: a.g.e., III, 102.

Müşrikler Kuran'ın kalplerindeki tesirini görünce Kur'an'ı sihir Hz. Peygamber'i de sihirbaz olarak göstermeye çalışıyorlardı. Çünkü onlar dikkatlerini çeken, gönüllerde tesir bırakan, sebebi bilinmeyen, harikulade her garip davranışa sihir adını veriyorlardı.¹³⁷ Dolayısıyla müşrikler ayette ifade edildiği üzere Kur'an karşısındaki acziyetlerini ona ve Hz. Peygamber'e iftira atarak kapatmaya çalışmaktaydılar.

Müşriklerin Hz. Peygamber'e büyüçülük izafe etmelerinin bir sebebi de Kur'an'ın ölümden sonra diriliş, haşır, hesaba çekilme, cennet, cehennem gibi vadettiği şeyleri büyü olarak nitelendirmeleridir.¹³⁸ İçlerinden birisinin kendilerini haşır, hesap, cennet, cehennem gibi gaybî haberlerle uyarması, onlar için kabul edilebilecek bir şey değildi.

*"...Ölümden sonra şüphesiz diriltileceksiniz" desen inkarcılar "Mutlaka bu apaçık bir büyüdür." derler.*¹³⁹

Öte yandan müşrikler büyüçülerin kişi ile hanımı arasını ayırabilme gücünün olduğuna inanıyorlardı¹⁴⁰ Hz. Peygamber de okuduğu ayetlerle karı ile kocanın, evlat ile ana babanın arasını açıyordu. O halde insanların arasını açan bir sihirbaz olmalıydı.

Onlar Hakkın ortaya çıkmasına rağmen inatlarından dolayı Kur'an'a büyü Hz. Peygamber'e de büyüçü diyorlardı. Onlara apaçık yazılı bir kitap verilse de sırf bu inattan dolayı gerçekleri kabul etmeyeceklerdi.¹⁴¹

*"Eğer sana kağıda yazılı bir kitap indirseydik, onlar da elleriyle ona dokunsalardı, yine o inkar edenler, "Bu apaçık büyüden başka bir şey değildir." diyeceklerdi.*¹⁴²

Görüldüğü üzere Hz. Peygamber'e inanmak istemeyen müşrikler, peygamberliği sihir ve hilekârlık olarak göstermeye çalışıyorlardı. Yüce Allah onlara elleriyle tutulur mücessem bir kitap da indirilmiş olsa onların görüşlerinin değişmeyeceğini, dolayısıyla Hz. Peygamber'in bu ithamlara aldırmandan davetini sürdürmesi gerektiğini bildirmiştir.

¹³⁷ ZUHAYLÎ: a.g.e., VI, 94.

¹³⁸ DERVEZE: a.g.e., I, 280.

¹³⁹ Hud, 11/7.

¹⁴⁰ Bakara, 2/102.

¹⁴¹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., I, 7.

¹⁴² En'am, 6/7.

2. 5. “Yalancı olduğu” iddiası

Mekke müşrikleri Hz. Peygamber’in tevhid mesajını ulaştırmak için gösterdiği bütün çabalara rağmen onu yalanlamaya devam ediyorlar, O da müşriklerin kendisi hakkında sarf ettikleri şair, mecnun, sihirbaz, yalancı gibi sözlerden, Kur’ân’ın asılsız ve uydurma olduğu şeklindeki gerçek dışı iddialardan dolayı son derece müteessir oluyordu. Halbuki onlar davetin ilk günlerinden beri onun yalan söylemeyeceğine inanmışlar, “dağın ardından bir ordu geliyor” dese bile tasdik edeceklerini söylemişlerdi. O halde buna rağmen kendisini yalanlamalarının sebebi ne olmalıydı?

“Ey Muhammed! Biz çok iyi biliyoruz ki söyledikleri elbette seni incitiyor. Onlar gerçekte seni yalanlamıyorlar; fakat o zalimler Allah’ın ayetlerini inadına inkâr ediyorlar.”¹⁴³

H. Muhammed toplum içinde “Emin” unvanıyla tanınmış, doğruluğu ve dürüstlüğü ona bu unvanı kazandırmıştı. O halde kendisine vahiy geldikten sonra ona “yalancı” diyenler onu tekzip etmiyor, ancak ilahî vahyi tekzip ediyorlardı.¹⁴⁴ Rivayet ediliyor ki Ebû Cehil: “Biz seni yalanlamıyoruz, sen bizim kanaatimize göre doğrusun. Biz ancak senin getirdiğini yalanlıyoruz” demiş, aynı şekilde Kureş’ten Hâris b. Âmir: “Ey Muhammed, vallahi sen bize hiç yalan söylemedin, fakat biz sana uyarsak yerimizden olacağız, bundan dolayı iman etmiyoruz” demiştir.¹⁴⁵

Cenâb-ı Hak ayette müşriklerin bir peygamber’i yalanlamalarının ilk defa olmadığını; tevhid hususunda açık delillerden sonra kendisine karşı çıkıyorlarsa, önceki peygamberlere bakması ve onlardan örnek alması gerektiğini bildirmiştir. *“Ey Muhammed! Eğer seni yalancı sayıyorlarsa bil ki, senden önce de nice peygamberler yalancı sayılmıştır. Bütün işler ancak Allah’a döndürülür.”¹⁴⁶*

¹⁴³ En’am, 6/33.

¹⁴⁴ Ömer Rıza DOĞRUL: Kur’an-ı Kerim’in Tercüme ve Tefsir-i Şerifi, (Ahmet Halit Kitapevi, İstanbul: 1947), I, 229.

¹⁴⁵ YAZIR: a.g.e., III, 414.

¹⁴⁶ Fatır, 35/4.

Âyette ifade edildiği üzere ilk yalanlanan peygamber Hz. Muhammed olmamış, ondan öncede Musa (as),¹⁴⁷ Salih (as), Şuayb (as)¹⁴⁸ gibi nice peygamberler¹⁴⁹ yalancılıkla itham olunmuşlardır. Örneğin, Sâlih peygamber'in gönderildiği kavim olan Semûd kavmi Peygamberini yalancı sayanlardan sadece birisidir. *"Bizim aramızdan vahiy ona mı verildi? Hayır o, şımarık bir yalancıdır. Onlar yarın bilecekler: Kimmiş yalancı, kimmiş şımarık!"*¹⁵⁰

Âyette ifade edildiği gibi yalan söylemeye ihtiyaç duyanlar yaptıklarının hesabını vereceklerini ummayan inkarcılardır. Onlar zulüm ve haksızlıklarının hesabını veremeyecekleri için her dönemde Allah'ın elçilerini yalancılıkla itham etmişler, böylece kendilerinin hesaptan korunabileceklerini zannetmişlerdir.

*"Yalanı, ancak Allah'ın ayetlerine inanmayanlar uydurur. İşte onlar, yalancıların ta kendileridir."*¹⁵¹ Çünkü yalan söylemek Peygamberlerin değil, hiçbir şeyi umursamayan müşriklerin adettir,¹⁵² iman etmeyenler yalancılığa daha layıktırlar.¹⁵³

Onca açık delillere rağmen Hz. Peygamber'i yalanlayanların düşecekleri kötü akıbet ise âyetlerde bir ibret tablosu olarak sunulmaktadır. Müşrikler, yalanladıkları âhiret gününde kendilerine gönderilen peygamber'i ve yalanladıklarını, Peygamber'e inanan mü'minleri de sapıklıkla itham ettiklerini itiraf edeceklerdir¹⁵⁴ Halbuki onlar dünya hayatında o Peygamber'e kulak vermemişler, akıllarını da kullanmamışlardır. Hak karşısında kör, sağır ve dilsiz kesilmişlerdir.

¹⁴⁷ Mü'min, 40/23,24.

¹⁴⁸ Şuarâ, 26/186.

¹⁴⁹ Mü'minun, 23/38.

¹⁵⁰ Kamer, 54/25,26.

¹⁵¹ Nahl, 16/105.

¹⁵² ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 467.

¹⁵³ NESEFÎ: a.g.e., II, 106.

¹⁵⁴ Mülk, 67/8, 9.

2. 6. “Soyunun Kesileceği” İddiası

Müşrikler, Hz. Peygamber’i ve onun getirdiği dini insanların gözünde değersiz göstermek için her seferinde iddialarına bir yenisini daha ekliyorlardı. Hz. Peygamber’in ardı ardına erkek çocuklarının ölmesi üzerine Mekkeli müşrikler onunla alay etmeye başlamışlar, As. b. Vail başta olmak üzere Ukbe b. Ebû Muayt ve Ebû Leheb gibi bir çok müşrik ona “soyu kesik” anlamına gelen “ebter” demişlerdir.¹⁵⁵ Ona en fazla bu sözü söyleyen As. b. Vail idi, As. b. Vail Hz. Peygamber’e oğlu Kasım öldüğü zaman “Muhammed ebterdir erkek evladı yaşamıyor“ demiş,¹⁵⁶ Kevser sûresindeki “huve’l ebter” ifadesi bunu hakkında nâzil olmuştur.¹⁵⁷

Araplarda bir kimsenin erkek çocuğu yoksa yada ölmüşse onun için ebter kullanılır, ayrıca başarısız insana da ebter denirdi.¹⁵⁸ Dostu ve yardımcısı olmayan insana “ebter” denildiği gibi kuyruğu kesilmiş erkek hayvana da “ebter“ denirdi.¹⁵⁹ Müşrikler hemen hemen bütün bu anlamlarda Resulullah’a ebter diyorlardı.

İbn-ü İshak’ın (v.151/768) rivayetine göre As. b. Vail “Bırakınız şunu, o zürriyeti kesik arkası yok bir adamdır, ölürse anısı unutulacaktır. Sizde ondan rahatlayacaksınız.” demiştir. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak Kevser sûresini indirmiştir.¹⁶⁰ Hz. Peygamber’e nâzil olan bu sûre, ile Allah’ın düşmanlarına karşı Rasûl-ü Ekrem’e zaferler nasip edeceği, dünya ve âhirette bol nimetler bağışlayacağını müjdelemektedir.¹⁶¹

*“Muhakkak biz sana Kevser’i verdik. Öyleyse Rabb’in için namaz kıl ve kurban kes. Muhakkak ki sonu kesik olan, sana buğzedendir.”*¹⁶²

¹⁵⁵ SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 553; H.Tahsin EMİROĞLU: Esbab-ı Nüzul (Konya 1965), XIV, 252.

¹⁵⁶ BERKİ, KESKİOĞLU: a.g.e., 79.

¹⁵⁷ Celaleddin Es- SUYUTÎ, C., MAHLÎ: a.g.e., II, 274.

¹⁵⁸ MEVDÛDÎ: Tefhîmu’l-Kur’an, VII, 272.

¹⁵⁹ EMİROĞLU: a.g.e., XIV, 252.

¹⁶⁰ İBN-Ü HİŞAM: Hz. Muhammed’in Hayatı, terc. Yusuf Velişah Uralgiray, (Muhammed b. Suud İslam Üniv., Riyad: 1985), II, 40.

¹⁶¹ ŞEVKANÎ: a.g.e., V, 622.

¹⁶² Kevser, 108/1-3.

Kevser kelimesi “cennet de bir nehir, çok hayır ve bitmez tükenmez iyilik”¹⁶³ manalarına gelmekle birlikte Hz. Peygamber’e vahiy, bilgi ve hikmet verilmesi, onun hem dünyada hem de âhirette şerefli ve onurlu olması, kendisine iyi ve güzel olan her şeyden bolca ihsan edilmesi anlamlarını içermektedir.¹⁶⁴ Sûrede kendisine pek çok hayırlar lutfedilmiş olan Hz. Peygamber’in bu nimetlerin şükrünü eda etmek üzere Allah’a yönelerek namaz kılması ve onun rızası için kurban kesmesi emredilmiş; bu suretle putlar için kurban kesen müşriklerin çok tanrılı inançlarının silinip, tevhid inancının yerleştirilmesi amaçlanmıştır.

Sûrede Rasûlullah’ın çocuklarının ölmesinin onun değerinden bir şey kaybettirmeyeceği, esasen ona kin tutanların adı sanı kalmayacağı bildirilmekte¹⁶⁵ ve müşriklerin davranışları kınanmakta, onların ne kadar çocukları, mal, mülk ve güçleri olsa da asıl soyu kesileceklerin kendileri olduğunu haber verilerek Hz. Peygamber ve mü’minler teselli edilmekte, ayrıca Hz. Peygamber’in sünnetini izleyen, bütün mü’minler’e bütün nimetlerin yegane sahibinin Allah olduğu bildirilmekte, tevhidi yaşama noktasında bir takım sıkıntılarla karşılaşsalar da Rablerine kulluk ettikleri müddetçe en güzel nimetlerin kendilerine verileceği müjdelenmektedir.

Müşrikler olayların sadece dış yüzüne baktıkları için Hz. Peygamber’i arkasız ve güçsüz, kendilerini kalabalık ve güçlü görüyor ve buna dayanarak Rasûl-i Ekrem’in davasının sonuçsuz kalacağından emin olduklarını söylüyorlardı.¹⁶⁶ Ancak Yüce Allah müşriklerin iddialarını boşa çıkartarak hem onun soyunu devam ettirmiş, hem de ona büyük başarılar ve zaferler nasip etmiştir. Ülkenin her köşesinden kabilelerin heyetleri gelerek biat etmişler, kısa bir sürede bütün Arabistan Rasûlullah’ın kontrolüne geçmiş, oradan da bütün dünyaya yayılmıştır. Bugünde milyonlarca müslüman her zaman, Rasûlullah’a bağlı olmakla iftihar etmekte ve binlerce insan sadece Rasûlullah’a

¹⁶³ BEYDAVÎ: a.g.e., II, 672; NESEFÎ: a.g.e., V, 564; SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 551.

¹⁶⁴ ESED: a.g.e., III, 1076.

¹⁶⁵ ZUHAYLÎ: a.g.e., XV, 648.

¹⁶⁶ KOMİSYON: a.g.e., V, 666-667.

değil, onun ashabının ailesine mensup olmayı da iftihar vesilesi kabul ederler. Rasûlullah'ın mübarek ismi 1400 seneden beri dünyanın her köşesinden yükselmektedir ve kıyamete kadar da yükselecektir.

2. 7. “Bozguncu Olduğu” İddiası

Mekke müşrikleri, Hz. Peygamber'i zulüm ve haksızlığa dayalı düzenlerini yıkmayı hedefleyen bir bozguncu olarak görüyorlardı. Hz. Peygamber sırf mal ve evlatlarının çokluğu ile kendilerini haklı ve güçlü gören müşriklerin önünde eğilmiyor, Mekke oligarşisini oluşturan müstekbirlere karşı Hakkı haykırmaktan çekinmiyor, büyük bir azim ve kararlılıkla insanları tevhide çağırıyordu. Önceleri ciddiye alınmayan bu kutsal çağrı bir müddet sonra Mekke'de yankılanmış, engellemelere rağmen, insanları etkilemeye devam etmiş; Mekke ikiye bölünmüş, aşiret, renk, ve dil bağlarının ötesinde zengin, fakir, köle, efendi ayırımı gözetmeden sadece Allah'a kulluk yapmayı hedefleyen, bir toplum oluşmaya başlamıştı.

Hz. Peygamber karı ile kocayı, anne ile evladı, efendi ile köleyi, bir birinden ayırmış, alışılmış ve yerleşmiş değerler bir bir terk edilmeye başlamıştı. Örneğin, Hz. Ebûbekir imanla şereflenmişken oğulları Abdullah ve Abdurrahman müşrikti, Ebû Uhayha müşrik oğlu Halid mü'min idi. Bilal-i Habeşi mü'min iken efendisi Ümeyye b. Halef müşrikti, yine Hz. Peygamber'in amcası Ebû Leheb azılı kâfirlerden biri iken, Ebû Talib Hz. Peygamber'in en yakın dostu ve hamisi idi.

Şüphesizki Hz. Peygamber insanları bir birinden ayırmak için çabalamamış, cehaletten zulümden ve haksızlıktan bunalmış olan insanlar, hakkın ve adaletin Hz. Peygamber'in yanında olduğunu görerek davetini kabul etmişler ve onun etrafında toplanmışlardır.

Görüldüğü gibi Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'e yönelttiği suçlama ve ithamlar arasında onun hırsız, soyguncu, kumarcı yada zinakâr olduğuna dair onu ahlakî olarak alçaltacak bir iddia yer almamaktadır. Zira Hz. Peygamber hakkında böyle bir ithamın daha

baştan reddedilmeye mahkum olacağı düşüncesi müşrikler bu yola tevessül etmekten alıkoymuştur. Çünkü Hz. Peygamber risâlet görevinin gereği olarak temiz bir soydan gelmiş, kırk yıldan beri onunla beraber yaşamakta olan müşrikler, yüz kızartacak, onu toplumda küçük düşürecek en ufak bir davranışına şahit olmamışlar, aksine onun güzel ahlakına her zaman şahit olmuşlardır.

Hz. Peygamber'in şahsına yöneltilen iddiaların tamamı risâlet görevini yüklendikten sonra, insanları tevhide davet etmesiyle birden bire başlamış olup, hepsi de asılsız, tutarsız, sadece zulüm ve haksızlığa dayalı düzenlerini devam ettirmek için insanların kendisine inanmalarını engellemek amacıyla ortaya attıkları, akıl ve mantık dışı iddialardır. Zira Hz. Peygamber'de şairlere, kâhinlere ve büyücülere benzeyen bir özellik olmadığı gibi, o ne mecnun, ne yalancı, ne de bozguncudur. O, insanları Alah'dan başkasına kulluk etmekten, zulüm ve haksızlığa boyun eğmekten kurtarıp, yalnız Allah'a kulluk etmeye çağırmış, hakkı ve adaleti esas alan tevhid ekseninde insanları din kardeşi yapmıştır. Hz. Peygamber, iddia ettikleri gibi ebter de değildir. O'nun soyu devam edecek, insanların en şerefli olarak anılmaya devam edecek, getirdiği din de ebediyyen bâkî kalacaktır.

3. HZ. MUHAMMED'İN PEYGAMBERLİĞİNE YÖNELİK. ELEŞTİRİ. VE İTHAMLAR

Müşriklerin Hz. Peygamber'e yönelttikleri itham ve eleştirilerin kendi şahsından daha çok onun peygamberliğine yapıldığına görüyoruz. Hz. Peygamber'in şahsına yönelik eleştiri ve ithamlara Kur'ân ayetleriyle karşılık verildiği gibi, peygamberliğine yönelik iddialar da aynı şekilde ortaya konarak yapılan eleştiriler cevaplanmak suretiyle şirk, zulüm ve haksızlığa dayalı saltanatlarına son verilmiştir.

Mekke döneminde Hz. Peygamber'in karşısında yer alan başlıca grup müşrik liderler olup, bunlar direnişin çatışmanın yalanlamanın ve savaşımın da önderliğini yapmışlardır.¹⁶⁷ Zira bu liderlerin bir kısmı katı yürekli, şiddete başvuran ve enâniyet sahibi insanlar iken bir kısmı da mutedil tavırlı, yumuşak insanlardır. Bu nedenle Kur'ân müşriklerle mücadelesinde bazen oldukça sert eleştiriler ve meydan okumalarda bulunurken bazen de sertlik ve hakaret olmaksızın mantıksal bir metot izleyerek onları düşünmeye sevk etmiştir.

3. 1."İlahları Tek Bir İlah Yaptığı" İddiası

Başlangıçta tevhid inancına sahip olan Mekke toplumu, İbrahim (as)'ın getirdiği Tevhid inancından uzaklaşmış, yüzyıllardan beri putperest bir toplum haline gelmişti. Onlar, tüm ilahların üstünde tek bir ilahın var olduğuna, yani Allah'a inanmakla birlikte dünyevi işlerinin hemen hepsini küçük ilahlarla ilişkilendiriyorlardı. Ticaretin, sevginin, savaşın, tarımın, hepsinin ayrı ayrı küçük ilahları vardı.

H. Peygamber ise insanları tevhid inancına; sadece Allah'a ibadet etmeye ve yalnız ondan yardım dilemeye çağırıyor, onların tapındıkları putları ve Allah'a ortak koştukları diğer varlıkları kötülüyor, onların aciz

¹⁶⁷ DERVEZE: a.g.e., II, 202.

varlıklar oldukları hiç bir şey yaratamayacakları¹⁶⁸ gibi, ne kendilerine nede başkalarına fayda veya zarar veremeyeceklerini belirtiyordu.¹⁶⁹

Hız. Peygamber'in Tevhid inancından taviz vermeden çok tanrıcılık fikrini reddetmesi, putperestler için "gerçekten hayret edilecek bir şey" idi. Bu nedenle onun peygamberlikle ilgili faaliyetlerini başlangıçta ciddiye almayan Mekke müşrikleri her geçen gün putperestlik inançlarının, toplumsal konumlarının ve çıkarlarının tehlikeye girdiğini görmeye başlamışlardı. Müşrikler, kendilerine yöneltilen davetin, içeriği üzerine düşünecekleri yerde, sırf cehalet inat ve bağnazlıklarından, birtakım saçma bahaneler ileri sürerek onu alaya alıyorlardı.

Müşriklerin Rasûlullah'ı durdurmak için o güne kadar uyguladıkları alay ve hakaret şeklindeki psikolojik baskılarının sonuç vermediğini görünce içlerinde Ebû Cehil'in de bulunduğu bir heyet oluşturmak suretiyle Resûlullah'ı Mekke'nin saygın kişilerinden olan amcası Ebû Tâlib'e şikayet etmiş, üzerinden himayesini çekmesini istemişlerdi. Ebû Tâlib'in yapılan şikayeti aktarması üzerine Hız. Peygamber, "Onlardan Arapların kendilerine inanıp bağlanacağı ve Arap olmayanlarında kendilerine cizye verecekleri bir kelimeyi söylemelerini istiyorum." Ebû Talib "Nedir o?" diye sorunca "Lâilâhe illallah'tır." buyurmuş, Oradakiler "Bir tek ilah mı? Bu acayip bir şey." demişler ve bu cevaba öfkelenerek meclisi terk etmişler.¹⁷⁰ Bunun üzerine aşağıdaki âyetler nâzil olmuştur.¹⁷¹

*"İlahları bir tek ilah mı yaptı? Gerçekten bu çok tuhaf bir şey! İçlerinden ileri gelenler fırlayıp dediler ki: "Gidin, ilahlarınıza tapmaya devam edin. İşte bu istenen şeydir. Biz bunu son dinde (en son dinî inanışlarda) duymadık. Bu ancak bir uydurmadır."*¹⁷²

Allah'la birlikte putları da ilah edinen müşrikler, atalarının yaptıkları gibi onlara kendilerini Allah'a yaklaştırmaları için ibadet ettiklerini iddia

¹⁶⁸ Hac, 73, 74.

¹⁶⁹ Araf, 7/192.

¹⁷⁰ İBN-Ü HANBEL: a.g.e., I, 227-228-362.

¹⁷¹ NESEFÎ: a.g.e., IV, 52; ZUHAYLÎ: a.g.e., XII, 168.

¹⁷² Sa'd, 38/ 5-7.

ediyorlardı.¹⁷³ Onlara göre tek Tanrı yerine birden fazla Tanrıya tapan ataları Hz. Muhammed'den daha akıllıydı.¹⁷⁴

Müşriklerin ileri gelenleri "Sizden istenen ve yapmanız gereken şey, dininize bağlanmaktır; dininize sımsıkı sarılıp Muhammed'i yenilgiye uğratmaktır."¹⁷⁵ diyorlardı. Ayrıca Müşrikler, Yahudî, Hristiyan ve diğer din mensuplarını kastederek,¹⁷⁶ "Biz bilinen son dinde böyle bir şeyi işitmedik" diyerek haksız bir gerekçenin ardına gizleniyorlardı. Onlara göre Muhammed (as) insanları aldatmaktaydı.

*"Onlar seni görünce ancak eğlenceye alırlar. "Allah'ın peygamber olarak gönderdiği adam bu mu? Biz, ilahlarımıza sımsıkı sarılmasaydık neredeyse bizi ilahlarımızdan uzaklaştıracaktı", (derler.) Onlar yakında azabı gördükleri zaman yolca kimin daha sapık olduğunu görecekler."*¹⁷⁷

Müşrikler, "neredeyse bizi ilahlarımızdan uzaklaştıracaktı" ifadesiyle Hz. Peygamber'in kendileri üzerindeki kuvvetli tesirini zımnen itiraf etmişlerdir. Bu ifade müşriklerin Hz. Peygamber'in davet hususunda zirveye vardığı hususunda açık bir itirafı olmuştur.¹⁷⁸

Görülüyor ki müşriklerin bu sözleri akıllıca düşünerek söylenmiş sözler olmayıp, onlar sadece hevâ ve heveslerine göre hareket etmektedirler. Hevâ ve heveslerini ilah edinen bu grup hayvanlara benzetilmiş hatta onlardan daha da aşağı varlıklar olarak nitelenmişlerdir.¹⁷⁹ Zira onlar akılları yerine arzularına, dünyevî ihtiraslarına uymuşlar ve apaçık gerçekler karşısında kör ve sağır kesilmişlerdir. Nitekim tarihin her döneminde, insanların bedensel arzuları, kişisel çıkarları, mevki ve makam tutkuları, onları akıl ve bilim ile düşünmeden, hak ve adaletle ölçüsüyle karar ve hüküm vermeden alıkoymuş ve yanıltmıştır.

¹⁷³ Zümer, 39/3.

¹⁷⁴ ZUHAYLÎ: a.g.e., XII, 170.

¹⁷⁵ İbn Cerîr ET-TABERÎ: Câmi'u'l-Beyân an Te'vîl-i Âyi'l-Kur'an, (Mısır: 1954) XXIII, 126; ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV, 56.

¹⁷⁶ ZEMAHŞERÎ: IV, 56.

¹⁷⁷ Furkan, 25/41,42.

¹⁷⁸ ZUHAYLÎ: a.g.e., X, 65.

¹⁷⁹ Furkan, 25/43, 44.

3. 2. “Allah’ın Hz. Peygamber’i Unuttuğu” İddiası

Hz Peygamber’e ilk vahiylerin gelmesinden sonra yaklaşık üç yıl kadar vahyin kesildiği bir fetret dönemi yaşanmıştı.¹⁸⁰ Ayrıca müşriklerin, Ashab-ı Kehf, Zülkarneyn ve ruh hakkındaki sorularına cevap vermeyen Hz. Peygamber bu konuda hemen vahiy geleceğini umuyordu, fakat vahyin gelişi on beş, yahut kırk gün gecikmişti. Bunun üzerine müşrikler, bu olayı da kullanarak Hz. Peygamber’e “herhalde Rabbin sana darıldı ve seni terk etti” demişlerdi.¹⁸¹

Müşrikler, “Eğer Kur’ân Hz. Peygamber’in kendi sözü olsaydı bir kesinti olmazdı.”diyorlardı.¹⁸² Vahyin on beş gün kesilmesiyle bazı müşriklerin “Rabbi ona darıldı ve onu terk etti” demeleri üzerine aşağıdaki âyetler nâzil olmuştur.¹⁸³

“Andolsun ki, Rabbin seni terk etmedi, sana darılmadı da. Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır. Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın.”¹⁸⁴

Böylece vahyin kesilmiş olmasına çok üzülen, kusurun kendisinde olduğunu düşündüğü; Allah’ın, kendisine darıldığını sanan Rasûlullah’a vahyin darılma sebebiyle kesilmediği belirtilerek teselli verilmiştir.¹⁸⁵

Şüphesizki vahyin kesildiği bu dönem Rabbinin elçisini unuttuğu yada terk ettiği bir dönem değil, kendisine yüklenen ağır yüke alışma,¹⁸⁶ düşünme ve olgunlaşma süresiydi. Bu süre ağır yükün gereklerini yerine getirebilmesi için takdir edilmiş bir eğitim sürecidir. Melekler ancak Rablerinin izniyle inmektedir, Allah Peygamber’ini unutmuş değildir. “Cebrail şöyle dedi: “Biz ancak Rabbinin” emriyle ineriz.

¹⁸⁰ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 88.

¹⁸¹ ZEMAHŞERÎ: III, 22, 23; Celaleddin ES-SUYUTÎ, Celaleddin EI-MAHLÎ: a.g.e., II, 268.

¹⁸² ZUHAYLÎ: XV, 541.

¹⁸³ SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 525; DERVEZE: a.g.e., II, 180; ZUHAYLÎ: XV, 539.

¹⁸⁴ Duha, 93/3-5.

¹⁸⁵ KOMİSYON: a.g.e., V, 577.

¹⁸⁶ Müzzemmil, 73/5.

Önümüzdekiler, arkamızdakiler ve bunlar arasındakiler hep onundur. Rabbin unutkan değildir.”¹⁸⁷

Şüphesizki vahyin kesilmesi, Allah'ın hikmetine bağlıdır. Yorgunlukla geçen bir günün ardından nasıl ki geceyi yaratmışsa aynı şekilde Yüce Allah, vahyin şiddetine henüz alışmamış olan Rasûlünü dinlendirmek için bir müddet vahiy göndermemiştir.

Bazı müfessirler yukardaki âyetlerde Hz. Peygamber'in âhiret hayatının dünya hayatından daha güzel olacağını müjdelendiğini ifade ederken¹⁸⁸ müfessirlerin bir çoğuna göre ise surede Hz. Muhammed'in peygamberlikten sonraki dönemiyle önceki dönemi arasında bir karşılaştırma yapılmış, bundan sonraki hayatının öncekinden daha güzel ve başarılı, peygamberlik görevinin de sonunun başlangıcından daha verimli olacağı bildirilmiş, davetinin başlangıcındaki zorluğun geçici olduğu ve uzun sürmeyeceği müjdelenmiştir.¹⁸⁹ Buna göre, sadece âhiret hayatı değil, dünya hayatında da her gelen devir, ilkinden daha iyi olacaktır. Çok geçmeden de Allah'ın bağış ve rahmeti yağmur gibi inmiş başta Mekke'nin fethi olmak üzere Allahu Teâlâ, Rasûlune bir çok fetihler ve başarılar nasip etmiş, Rasûlullah da ondan memnun kalmıştır.

Müşrikler, müslümanların hayret verecek derecede üstünlük kazanacaklarına ufak bir ihtimal gözüyle bile bakmıyorlardı. Oysa Allah Teâlâ Hz. Peygamber'e önceki dönemlerini hatırlatarak bir takım sıkıntılardan kendisini nasıl kurtardı ise gelecekte kendisine daha da büyük nimetler bahşedeceğini müjdeliyordu.

“Seni yetim bulup da barındırmadı mı? Seni yolun dışında bulup da yola iletmedi mi? Seni ihtiyaç içinde bulup da zengin etmedi mi?”¹⁹⁰

Hz. Peygamber Kureyş'in soylu bir ailesine mensup olmakla birlikte yetim ve himayeye muhtaç olarak büyümüş, gençliği de yoksullukla

¹⁸⁷ Meryem, 19/64.

¹⁸⁸ SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 526.

¹⁸⁹ YAZIR: a.g.e., IX, 270; KOMİSYON: a.g.e., V, 579; ZUHAYLÎ: a.g.e., XV, 539.

¹⁹⁰ Duha, 93/6-8.

geçmiş, daha sonra gerek kendisinin ticarî faaliyetleri gerekse zengin bir tüccar olan Hz. Hatice ile evlenmesiyle fakirlikten kurtulmuştu.

Yüce Allah bir takım sebepler yaratarak Rasûlünü nimetlendirmiş, onu başkasına muhtaç olmaktan kurtardığı gibi onu peygamberlerin sonuncusu kılarak hem dünyada hem de âhiret de en yüce makama erıştirmiştir.

3. 3. Atalarının Dininden Döndürmekle İtham Etmeleri

Mekke müşrikleri, Hz. Peygamber'in hiçbir şeyi ortak koşmadan yalnız Allah'a ibadet etme davetine karşılık onu atalarının dininden saptırmakla suçluyorlardı. Müşrikler, Hz. Peygamber'in getirdiği tevhid, risâlet, âhiret inancını inkâr etmek için babalarına itaat etmeleri gerektiğini ileri sürüyorlardı. Hz. Peygamber'in öz amcası Ebû Leheb, onun ardı sıra dolaşarak "Muhammed sizi atalarınızın dininden döndürmek istiyor, sakın inanmayın." diyordu.¹⁹¹

*"Âyetlerimiz apaçık bir şekilde onlara okunduğunda, "Bu sadece, atalarınızın tapmakta olduğu şeylerden sizi alıkoymak isteyen bir adamdır", dediler..."*¹⁹²

Hiçbir bilgiye dayanmadan körü körüne bir şeyi taklit etmek, aklen doğru olmadığı gibi, şüpheli olan hususta da delilsiz taklid, din açısından caiz değildir. Açıkça belli olmayan hususlarda delilsiz söz söylemek ve o yolda hareket etmek, şeytana uyup bilgisizce hareket etmektir. Allah Teâlâ bilinmeyen konularda körü körüne taklit etmek yerine ilim ehline sorulmasını emretmiştir.¹⁹³

Kur'ân, tam bir taklitçilik, bilinçsizlik ve körlük örneği olan bu iddia karşısında, *"Ya atalarının akıllı bir şeye ermemiş, doğru yolu bulamamışlarsa"* buyurarak¹⁹⁴ bilgide ve yaşayışta doğruya ulaşmanın

¹⁹¹ Ali Himmet BERKİ, Osman KESKİOĞLU, a.g.e., 79.

¹⁹² Ahzab, 34/43.

¹⁹³ Nahl, 16/43.

¹⁹⁴ Bakara, 2/170.

iki temel aracını olan akıl ve hidayete işaret etmiştir. Aklı kullanmak kuldan, hidayet vermek ise Allah'tandır.¹⁹⁵

Allah'ın indirdiğine uyun", denildiği zaman, müşriklerin "babalarımıza" uyarız demekten başka bir delilleri yoktur.¹⁹⁶ Halbuki müşriklerin farkında olmadıkları gerçek bu kör taklit müşrikleri büyük bir azabın eşiğine götürmektedir.

*"Kendilerine, "Allah'ın indirdiğine uyun", denildiği zaman, "Hayır, biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız", derler. Şeytan kendilerini cehennem azabına çağırıyor olsada mı?"*¹⁹⁷

Kur'ân müşriklerin bir cehaletini daha yüzlerine vurmaktadır ki bu gerçek de Hz. İsa'dan beri yeni bir peygamber gönderilmemiş olmasıdır. Esasen onların uydukları ne bir peygamber ne de bir kutsal kitapları vardır. Onlar sadece kendi hevâ ve heveslerine uyuyor, dünyevî menfaatlerden başka bir kaygı da taşımıyorlardı.

*"Yoksa bundan önce onlara bir kitap verdik de ona mı sarılıyorlar? Hayır! Onlar sadece, "Şüphesiz biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk, ve biz onların izlerinden gitmekteyiz" dediler."*¹⁹⁸

Şüphesiz ki ortaya atılan bu iddia ilk defa Mekke müşriklerince dile getirilmiş değildir. İnsanlarda öteden beri alışageldikleri değerlere bağlanma yenilikler karşısında direnç gösterme eğilimi sürekli var olmuştur.¹⁹⁹ Daha önceki ümmetlerde benzer iddialarda bulunmuşlar, atalarını ve geleneklerini bahane ederek peygamberlere karşı direnmişlerdi. Tarihin her döneminde Hak dinden uzaklaşan bütün müşrik toplumlar, sırf art niyetlerinden dolayı geçmişi ve gelenekleri gerekçe göstererek peygamberlerine aynı tepkiyi göstermişleridir.

Hz. Nuh'a karşı gelen kavminin ileri gelenleri, halka Nuh'a inanmamalarını ve inançlarını terk etmemelerini emrederek *"Sakın*

¹⁹⁵ KOMİSYON: a.g.e., II, 163.

¹⁹⁶ SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 53.

¹⁹⁷ Lokman, 31/21.

¹⁹⁸ Zuhuf, 43/21.

¹⁹⁹ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 87.

*ilâhlarınızı bırakmayın. Hele hele Vedd'i, Süvâ'ı Yeğus'u, Yu'ûk'u ve Nesr'i hiç bırakmayın.*²⁰⁰ diyorlardı.

Firavun'da Hz.Mûsâ'nın bildirdiği inançların kendi halkının geleneksel dinî telakkisini ve bu vesileyle sahip olduğu konumu tehlikeye sokacağı kaygısıyla çevresindekilere, *"Onun, dininizi değiştireceğinden yahut yeryüzünde huzursuzluk çıkaracağından korkuyorum"* diyerek Hz. Mûsâ'yı öldürmeye, karar vermişti.²⁰¹

*"Biz senden önce hiçbir memlekete bir uyarıcı göndermedik ki, oranın şımarık zenginleri, "Şüphe yok ki biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Biz de elbette onların izlerinden gitmekteyiz", demiş olmasınlar.*²⁰²

Bu ve benzeri âyetler Allah Rasûlunu bir teselli olduğu gibi, itikat ve ibadette taklidin eskiden beri gelen bir yanlış olduğunu göstermektedir. Mekke müşriklerinin akıl ve hidayetden mahrum kalmalarının temel sebebi de taklitçiliğe saplanarak Hz. Peygamber'in uyarılarından rahatsız olmaları ona karşı art niyetli yaklaşımlarıdır. Aslında bu, kendilerinin sahip oldukları şirk nizâmını korumak, kendi dünyevî saltanat ve yönetimlerine zarar gelmesini istemediklerinden kaynaklanıyordu.

Bu âyetlerin, Kureyş'ten Velid b. Muğire, Ebû Süfyan, Ebû Cehil ve Rebia'nın iki oğlu Utbe ve Şeybe hakkında nâzil olduğu ifade edilmiştir.²⁰³ Bu gibi sözleri her milletin nimet içinde yüzen varlıkları, idarecileri, liderleri ve zorbaları, Allah'ın azabından sakındırmak isteyen peygamberlerine söylemişlerdir.²⁰⁴

Esasen Hz. Peygamber, onları müşrik atalarının dininden döndürürken daha önceki ataları Hz. İbrahim'in ve bütün insanlığın atası Hz. Adem'in dinine çağırıyor, Allah Teâlâ da Kur'ân'da onlara ataları Hz.

²⁰⁰ Nuh, 71/23.

²⁰¹ Mü'min, 40/25,26.

²⁰² Zuhurf, 43/23.

²⁰³ ZUHAYLÎ: a.g.e., XIII, 112.

²⁰⁴ ZUHAYLÎ: XIII, 116.

İbrahim'in kavmini örnek vererek babalarını körü körüne taklit etmenin kendilerini yanıltarak azaba götüreceğini haber veriyordu.²⁰⁵

“Çirkin bir iş işledikleri vakit, “Biz atalarımızı bunun üzerinde bulduk, Allah da bize bunu emretti” derler. De ki, “Şüphesiz, Allah çirkin işleri emretmez. Siz bilmediğiniz şeyleri Allah'ın üzerine mi atıyorsunuz?”²⁰⁶

Mekke müşrikleri yaptıklarını kötülük olarak kabul etmiyor, atalarının ve kendilerinin putlara tapıyor olmalarını da Allah'ın takdirine bağlayarak sorumluluktan kurtulduklarını düşünüyorlardı.

Bilinmektedir ki, an'anelerin kitlelerin ruhu üzerindeki nüfuzu oldukça güçlüdür. Mabetlerde an'anelerden daha kuvvetli putlar yoktur. İnsanın ruhuna hüküm süren görünmez hakimler her türlü tazyikin tesirinden uzak kalırlar ve asırların ağır ağır aşındırmasıyla değişebilirler.²⁰⁷ müslüman olduktan sonra da Arapların birçoğunda geleneklerinden, atalarının dininden ayrılmanın getirdiği bir sıkıntı ve eziklik dönemi olmuş, fakat İslam'ın yayılmasından sonra bunlar bu tür düşünce ve endişeleri bırakıp, iyice İslam'a ısınmışlardır.²⁰⁸

Geçmişe körü körüne, sevgi beslemek, ne olursa olsun atalar taklit etmek, ilimden, dinden nasibi olmayan, cehalet ve yanlışlık içinde boğulup kalmaktır. Bir şeyi eski yada yeni olduğu için kabul yada reddedilmesi doğru değildir. İslâm, körü körüne atalara bağlanmayı ve onları taklit etmeyi reddederek akıl ve vahye dayalı bir inanç sistemi getirmiş bununla bütün cehalet ve taassupları yıkmıştır.

3. 4. “Peygamber, Beşer Olmamalıydı” İddiası

Müşriklerin Hz. Peygamber'e yönelik eleştirilerinin birisi de, kendileri gibi bir insanın peygamber olarak gönderilmesi idi. Araplar gerçekten kendilerine bir peygamber gönderilmesini istiyorlardı. Ancak hayallerindeki peygamber harikulâde olaylar sergileyen insan üstü bir

²⁰⁵ Enbiya, 21/52,53.

²⁰⁶ A'raf, 7/28, Hud, 11/109; Nahl, 16/35; Mu'minûn, 23/68; Sebe, 34/43; Zuhuruf,43/20.

²⁰⁷ LE BON: a.g.e., s. 88.

²⁰⁸ DERVEZE: a.g.e., I, 172.

varlıktı. Bundan dolayı müşrikler Hz. Muhammed'in bir insan olmasına kendileri gibi eş ve çocuklarının bulunmasına itiraz ediyorlardı.

Mekkeli müşrikler yaşadıkları çevrede mevcut olan Hristiyanlık, Yahûdilik ve Sabîlik dinlerinin etkisiyle beşerî varlıkların değil, ruhanî varlıkların peygamber olabileceklerini düşünüyorlardı. Peygamberlerle ilgili kendilerine ulaşan haberler, peygamberler hakkında anlatılanlar hayallerindeki varlığı güçlendiriyordu. Oysa peygamberliğini bildiren insan, kendileri gibi yiyor, içiyor geziyor ve kendileri gibi bir takım beşerî zaafı taşıyordu. Kendisi de durumunu itiraf ediyor ve Allah'ın izni olmadan hiçbir şey yapamayacağını, gaybı bilmediğini olağan üstü bir varlık olmayıp sadece kendisine Kur'ân'ın vahyedildiğini söylüyordu.

"Kâf Şerefli Kur'ân'a andolsun ki kâfirler, aralarından bir uyarıcının gelmesine şaşılar ve şöyle dediler: "Bu tuhaf bir şeydir!"²⁰⁹ " İçlerinden bir adama, insanları uyar ve iman edenlere, Rableri katında kendileri için bir doğruluk makamı bulunduğunu müjdele diye vahyetmemiz, insanlar için şaşılacak bir şey mi oldu"²¹⁰

Otorite sahibi müşrikler, Rasûl'ün beşer oluşunu hem kendi inkarlarına temel dayanak yapmışlar, hem de halkı davetten alıkoymada onu kullanmışlardır.²¹¹ Halbuki kendi cinslerinden ve kendi içlerinden bir kimsenin, peygamber olarak gönderildikten sonra cehennem ateşiyle onları uyarıp korkutması hayret edilecek bir şey değildir. Bu yüzden onların bu şaşkınlığı ayetlerle reddedilmiştir.²¹² Kur'ânı Kerim beşerî özellikler bakımından peygamberlerin olağan üstü varlıklar olmadığını, onların da insan olduğunu, eş ve çocukları bulunmasının ise peygamberliğe engel teşkil etmediğini haber vermektedir.²¹³

Halbuki Peygamber'in insanlar içerisinde seçilmiş bir insan olması şaşılacak bir şey olmayıp oldukça büyük bir nimet, bir hikmet ve lütuftur. Bundan dolayı yüce Allah şöyle buyurmaktadır.

²⁰⁹ Kaf, 50/1, 2; ayrıca bkz., Enbiya, 21/3.

²¹⁰ Yunus, 10/2.

²¹¹ DERVEZE: a.g.e., II, 201.

²¹² ZUHAYLÎ: a.g.e., XIII, 503.

²¹³ İbrahim, 14/11; Kehf, 18/110; Fussilet, 41/6.

“Nitekim kendi aranızdan, size ayetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik.”²¹⁴

Allah Teâlâ Hz. Peygamber’i bir beşer olarak insanlığa gönderdiği gibi önceki peygamberleri de beşer olarak göndermiştir.

“Biz senden önce de, memleketler halkından kendilerine vahyettiğimiz birtakım adamlardan başkasını peygamber olarak göndermedik ...”²¹⁵

Bu ve benzeri âyetler, insanlara cin ve melek gibi varlıklardan peygamber gönderilmediğini, müfessirlerin çoğunluğuna göre de peygamberlerin tamamının erkeklerden oluşunu ifade etmektedir.²¹⁶

“Biz onları yemek yemez bir beden yapısında yaratmadık. Onlar ölümsüz de değillerdi.”²¹⁷ “Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler de şüphesiz yemek yerler, çarşıda pazarda gezerlerdi.”²¹⁸ “Andolsun, senden önce de peygamberler gönderdik. Onlara da eşler ve çocuklar verdik...”²¹⁹

Âyetlerde peygamberlerin çocuk ve eş sahibi olmaları ifade edilirken, imâ yoluyla insanın doğal ve fiziksel hayatının pozitif değerleri vurgulanmakta ve sözde Allah’a yakın olmak için seçilen çileci ve eziyetçi doktrinler reddedilmektedir.²²⁰

Şüphesiz ki Allah Teâlâ Hz. Muhammed’i diğer peygamberlerden farklı bir nitelikte yaratmamış, onu da diğerleri gibi bir insan olarak yaratmış ve diğer insanların taşıdıkları insanî vasıfları ona da vermiştir. Dolayısıyla müşriklerin bu iddiaları kabul edilebilecek bir iddia değildir. Çünkü peygamberlik görevinin yerine getirilmesi ve onun gereği olan ikna, tartışma, hikmet ve maslahatın gereğini göz önünde

²¹⁴ Bakara, 2/151; bkz., Tevbe, 9/128.

²¹⁵ Yusuf, 12/109.

²¹⁶ KOMİSYON: a.g.e., III, 241.

²¹⁷ Enbiya, 21/8.

²¹⁸ Furkan, 25/20.

²¹⁹ Ra’d, 13/38.

²²⁰ ESED: a.g.e., II, 495.

bulundurduğumuz takdirde, Rasûlün kendilerine peygamber olarak gönderildiği kimselerin onların cinsinden olması gerektiği ortadadır.²²¹

Kur'ân önceki peygamberlerin de beşerî vasıflar taşıdığını haber verirken olağan üstü şekilde babasız olarak dünyaya gelen Hz. İsa'nın ve onu dünyaya getiren annesinin de diğer insanlardan farklı beşerî özellikleri olmadığı onların da yiyeceklerle beslenen ve fani insanlar olduğuna dikkat çekilmiş,²²² dolayısıyla Hz. Muhammed'in beşerî özellikler taşımasının hiç de yadırganacak ve eleştiri konusu yapılacak bir husus olmadığı dile getirilmiştir.

Esasen Mekkeli müşrikler de önceki peygamberlerin melek olmayıp beşerî özelliklere sahip olan insanlar olduklarını biliyorlardı. Çünkü Hz. Muhammed'den önce kendilerine gönderilen Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Salih, Hz. Şuayb ve diğer bütün peygamberler melek değil, beşerin bütün vasıflarını taşıyan kendileri gibi insanlardı. Böylece Kur'ân onların da bildiği bir gerçeği hatırlatarak iddialarına cevap vermiştir.

Şüphesizki melek ve insan iki farklı özellikteki varlıklardır. İnsanoğlunun sahip olduğu beşerî özellikleriyle farklı yaratılıştaki melekleri algılaması onlarla iletişim kurabilmesi mümkün değildir. Çünkü yeryüzünde yaşayanlar melek değil, insandır, insan da ancak kendisi gibi bir varlıkla iletişim kurabilir ve ancak bir insanı kendisine örnek alabilir. Yeryüzünde yaşayanlar melekler olsaydı o zaman Allah Teâlâ melekleri peygamber olarak gönderirdi, ancak yeryüzünde gezip dolaşan insanlardı ve insanlara kendi cinslerinden bir kimsenin peygamber olarak gönderilmesinden daha doğal bir şey olamazdı.

“De ki: “Eğer yeryüzünde, yerleşip dolaşan melekler olsaydı, elbette onlara gökten bir melek peygamber indirirdik.”²²³

Mantığın, hikmetin ve insanlara rahmetin gereği Yüce Allah'ın onlara hitap etsin, insanlar, onun dediğini iyice kavrayıp anlasınlar diye kendi cinslerinden bir peygamber göndermiştir. Ayrıca Peygamberlik sadece

²²¹ ZUHAYLÎ: a.g.e., VIII, 157.

²²² Maide, 5/75.

²²³ İsrâ, 17/95.

ona vahyolunanı iletmekten ibaret değildir. Eğer Rasûl bir melek olsaydı, insanlar buna tahammül edemezler, ondan bir şey öğrenemezlerdi. Zira meleğin tabiatı insanlarla bir arada olmaya uygun değildir.²²⁴

*“Eğer onu bir melek peygamber kılsaydık yine onu bir adam (suretinde) yapardık ve onları yine düştükleri karmaşaya düşürmüş olurduk.”*²²⁵ Âyet de onların bu iddialarının sadece bir bahane olduğunu, onların asıl maksatlarının dini yalanlamaktan başka bir şey olmadığını bildirmekte melek gönderilse bile onunda yine insan suretinde olacağını, böylece onların yine kuşkuya düşecekleri ifade edilmektedir.

Müşriklerin ısrar ettikleri gibi peygamber bir melek olsaydı, o melek bir insan suretinde gelmesi gerekecekti. Çünkü sıradan insanların meleği asıl şekliyle görmeleri mümkün değildir ve insanlara ancak bir insan örnek olabilir.²²⁶ Zira Allah Teâlâ vahiy meleği Cebrail’i insanlar içerisine gönderirken aslî suretinde değil, Dihyetü’l Kelbî’nin suretine sokarak vahiy göndermiştir.²²⁷

Vahyin doğruluğunu, ihtiva ettiği yüksek hakikatlere göre değerlendirmek yerine, onu kendilerine tebliğ edenin melek olmasında arayanlar, bu cismanî görünümlü varlığın insan olduğunu ileri sürerek yine inkâra sapacaklar, yine şüphe edeceklerdi.²²⁸

O halde insanların melekleri gerçek şekilde algılamaları mümkün olmadığından buradaki tasavvur edilen semavî elçi insan şeklinde olmak zorundaydı.²²⁹ Şayet peygamber olarak bir melek gönderseydi; insanlar onu göremezler, onunla iletişim kuramazlar, dolayısıyla peygamberliğin hedefi gerçekleşmezdi.

Ayrıca müşrikler melekleri kadın suretinde hayal edip inanıyorlardı.²³⁰ Bu inanışın yanlışlığını vurgulamak üzere, onlara melek

²²⁴ ZUHAYLÎ: a.g.e., VIII, 153.

²²⁵ En’am, 6/9.

²²⁶ DOĞRUL: a.g.e., I, 225.

²²⁷ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 8; NESEFÎ: a.g.e., II, 8.

²²⁸ KOMİSYON: a.g.e., II, 305.

²²⁹ ESED: a.g.e., I, 225.

²³⁰ Zuhurf, 43/19.

gönderilse bile bunun kadın suretinde temsil edilemeyeceği ifade edilerek onların diğer bir saplantılarını da cevap verilmiştir.

Müşrikler, gerçeği daha yakından kavramak gibi iyi niyete dayalı sebeplerle değil, sırf Hz. Peygamber'e karşı çıkmak, onunla alay etmek, acze düşürüp itibarını yıkmak maksadıyla bu tür teklifler ileri sürmekteydiler.²³¹ Oysaki Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber hakkında ortaya attıkları bu iddia yeni bir iddia olmayıp, önceki milletlerin peygamberlerine yönelttikleri iddianın aynısıdır.

“Onlar şöyle dediler: “Siz de ancak bizim gibi insansınız. Rahman hiçbir şey indirmemiştir. Siz sadece yalan söylüyorsunuz.”²³²

Nuh, Ad ve Semud kavmi başta olmak üzere geçmiş ümmetlerin bir çoğu bu iddiada bulunmuşlar,²³³ onlardan birçoğu da Mekke müşrikleri gibi beşer olarak gönderilen peygamberlere inanmadıkları gibi peygamberlerine *“...O da ancak sizin gibi bir insandır. Sizin yediğiniz şeylerden yiyor, içtiğiniz şeylerden içiyor. Andolsun! kendiniz gibi bir beşere itaat ederseniz mutlaka ziyana uğrarsınız”²³⁴* diyerek insanları Hak'tan uzaklaştırmak için çabalamışlardır.

Mekkeli müşrikler de Hz. Peygamber'i inatları yüzünden kabul etmiyorlar, getirdiği mesajı birtakım bahaneler ileri sürerek anlayamadıklarını iddia ediyorlardı. Halbuki kendi içlerinden bir beşerin olağan üstü bir çaba göstererek yaptığı daveti²³⁵ anlayamayan insanların farklı bir yaratılıştaki melekleri anlamaları ise hiç mümkün değildir.

“De ki: “Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Fakat bana ilâhınızın yalnızca bir tek ilâh olduğu vahyediliyor. Artık ona yönelin ve ondan bağışlanma dileyin. Allah'a ortak koşanların vay haline!...”²³⁶

²³¹ KOMİSYON: a.g.e., II, 305.

²³² Yasin, 36/15.

²³³ İbrahim, 14/9-11; Mü'minun, 23/33; Hud, 11/27; Şuarâ, 26/154; Kamer, 54/23, 54/24.

²³⁴ Mü'minun, 23/33, 34; bkz., Fussilet, 41/14; Tegabun, 64/5,6.

²³⁵ ZEMAHŞERÎ, a.g.e., IV, 147.

²³⁶ Fussilet, 41/6, 7.

Şüphesizki peygamberler insandır. Onları diğer insanlardan farklı kılan tarafları; vahiyle kendilerine peygamberlik görevinin verilmiş olmasıdır. Böylece Allah Tela peygamberlerinin beşer olmasına itiraz eden diğer elçilerin ümmetlerine söylediklerini tekrarlatarak Mekke müşriklerine cevap verdirmiştir.

“Peygamberleri onlara dedi ki: “Biz ancak sizin gibi birer insanız. Fakat Allah kullarından dilediğine nimetini bahşeder...”²³⁷ “İnsanlara hidayet geldikten sonra onların iman etmelerine ancak, “Allah bir beşeri mi peygamber olarak gönderdi?” demeleri engel olmuştur.”²³⁸

Görülmektedir ki bu ve benzeri saplantılar müşrikleri gerçekleri kabul etmekten alıkoymuştur.

3.5. “Peygamber Olsaydı Evlenmezdi” iddiası

Müşrikler peygamberlerin insan üstü varlık olması gerektiğini düşünerek, Hz. Muhammed’in yemesine ve içmesine itiraz ettikleri gibi eş ve çocukları olmasına da itiraz ediyorlardı.²³⁹

“Andolsun, senden önce de peygamberler gönderdik. Onlara da eşler ve çocuklar verdik...”²⁴⁰

Yüce Allah âyette Hz. Muhammed’in de diğer peygamber gibi bir insan olduğunu ve bir beşerde bulunması gereken tüm vasıfların onda da bulunduğunu bunun yadırganacak bir tarafının bulunmadığını ifade etmiş, diğer insanlar gibi onları da evlenmeye teşvik etmiş,²⁴¹ zahitlik yapmak için evlenmeyi terk etmelerini yasaklamıştır.

Hz. Peygamber de ümmetinden evliliğe gücü yetenlerin evlenmesini tavsiye etmiş, evliliğin dini yaşamaya engel değil, dini vazifeleri yerine getirmede kolaylık sağlayacağını ifade etmiştir.²⁴²

²³⁷ İbrahim, 14/11.

²³⁸ İsrâ, 17/94.

²³⁹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e. II, 393.

²⁴⁰ Ra’d, 13/38.

²⁴¹ Rûm, 30/21.

²⁴² MÜSLİM: a.g.e., “Nikâh,” II, 1018.

3. 6. “Yanında Bir Melek Olması Gerekirdi” İddiası

Müşrikler, bir taraftan Hz. Peygamber’in kendileri gibi bir insan olmasını kabul edemezken, bir taraftan da onun yanında bir meleği görmek istediklerini ifade ediyorlardı. Meleklerin varlığına inanan müşrikler, onların Allah ile ilişkisinin olduğunu kabul ediyor, peygamberliğini pekiştirmesi için ondan beraberinde melek indirmesini istiyorlardı.²⁴³

Kur’ân’da müşriklerin bu iddialarına ilk olarak Furkan suresinde yer verilerek onların, peygamber’in insan üstü bir varlık olabileceğine inanmaları, kendileri gibi beşerî vasıfları olmasını eleştiri konusu yapmaları dile getirilmiştir. *“Dediler ki: “Bu ne biçim peygamber ki yemek yer, çarşıda, pazarda dolaşır. Ona bir melek indirilseydi de bu onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya!”*²⁴⁴

Müşrikler, ilahi vahyin iniş tarzını inandırıcı bulmadıkları için, sırf inat ve taassuplarından dolayı böyle bir istekte bulunuyorlardı Aslında Hz. Peygamber’e melek inmekle birlikte müşrikler onun hakiki suretinde gelip Hz. Peygamber’le dolaşmasını ve bunu gözleriyle görmeyi istiyorlardı.²⁴⁵ Onlar kibir ve inatlarından dolayı, sadece melekleri değil meleklerle birlikte Allah’ı da görmek istiyorlar, Allah’ı ve melekleri görmeden iman etmeyeceklerini bildiriyorlardı.²⁴⁶

Müşrikler, aynı sure de iki kez tekrarlanan bu sözleriyle, Hz Muhammed’in sıradan insanlarda görülen özellikleriyle peygamber olamayacağını iddia ediyor; kendisine inanmaları için yanında beşerî özellikleri taşımayan bir melek bulunması ve Rasûlullah’ın uyarıcılık görevini bu meleklerle sürdürmesi gerektiğini savunuyorlardı.

Âyetlerdeki tekrarından da anlaşıldığı üzere Mekke müşrikleri bir çok defa aynı eleştiriyi getirmişlerdi.²⁴⁷ Rasûlullah kavmini İslam’a davet ettiği

²⁴³ DERVEZE: a.g.e., I, 331.

²⁴⁴ Furkan, 25/7.

²⁴⁵ KOMİSYON: a.g.e., II, 303.

²⁴⁶ Furkan, 25/21.

²⁴⁷ En’am, 6/8; Hicr, 15/7; Furkan, 25/21; Necm, 53/26.

bir sırada ona Zem'a b. Esved b. Abdulmuttalib, Nadir b. Haris b. Kelede, Abede b. Abdi Yağus, Ubeyy b. Halef ve As. b. Vail b. Hişam 'ın Hz. Peygamber'e: "Ya Muhammed! Seninle birlikte, senin yerine insanlarla konuşacak, seninle birlikte görülecek bir melek görülse ya!" demeleri üzerine aşağıdaki âyet nâzil olmuştur.²⁴⁸

*"Bir de dediler ki, "Ona (açıktan göreceğimiz) bir melek indirilse ya! Eğer (öyle) bir melek indirseydik artık iş bitirilmiş olurdu, sonra da kendilerine göz açtırılmazdı."*²⁴⁹

Müşrikler, kendileri için nasıl bir sonuç getireceğini bilmedikleri halde Hz. Peygamber'in yanında meleği görmek istiyorlardı. Halbuki onlar meleği görmelerinden sonra ya meleğin Rasûlullah'a kendi suretinde geldiğini açıkça gördükleri halde iman etmeyecekleri için helak edilmeleri gerekli olurdu; ya da meleği kendi suretinde gördükleri anda, dehşetten dolayı birden yok olurlardı.²⁵⁰ Çünkü her kim mucize istemiş de o mucize kendisine gönderildiği halde iman etmemiş ise Allah sünneti gereği onu derhal helak etmiştir.²⁵¹

*"Onlar kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbin'in gelmesini ya da Rabbinin bazı ayetlerinin gelmesini mi gözlüyorlar? Rabbinin ayetlerinden bazısı geldiği gün, daha önce iman etmemiş veya imanında bir hayır kazanmamış olan bir kimseye imanı fayda vermez."*²⁵²

Esasen onların Hakk'ı yalanlamalarının asıl sebebi, Allah'ın ayetlerinden yüz çevirmeleri, düşünme ve tefekkürün bütün kapılarını kapatmaları, anlama ve idrak etme gücünü tamamiyle işlemez hale getirmeleridir.²⁵³

*"Biz melekleri ancak hak ve hikmete uygun olarak indiririz. O zaman da onlara mühlet verilmez."*²⁵⁴ Melekler, Allah'ın takdir ettiği ve

²⁴⁸ YAZIR: a.g.e., III, 389; ZUHAYLÎ: a.g.e., IV, 139.

²⁴⁹ En'am, 6/8.

²⁵⁰ ZEMAŞSERÎ: a.g.e., II, 8; YAZIR: III, 389.

²⁵¹ ZUHAYLÎ: a.g.e., IV, 141.

²⁵² En'am, 6/158.

²⁵³ ZUHAYLÎ: IV, 140.

²⁵⁴ Hicr, 15/8.

hikmetinin gerektirdiği şekliyle indirilmiştir. “Hak ile indirdik” ifadesiyle “azap ile indiririz” manası kastedilmiştir. Cezayı acil olarak gelmesini istemek hikmetli bir hareket değildir. Dolayısıyla meleklerin indirilmesinde insanlar için fayda değil azap vardır.²⁵⁵

*“Cebrail şöyle dedi: “Biz ancak Rabbinin” emriyle ineriz. Önümüzdekiler, arkamızdakiler ve bunlar arasındakiler hep onundur. Rabbin unutkan değildir.”*²⁵⁶

İnsanların hidayeti için melekler göndermek hiç şüphesiz ki yüce Allah için mümkün olmayacak bir şey değildir, mutlak güç sahibi olan Allah için böyle bir şey asla zor da gelmez. Ancak yüce Allah insanlara örnek olması için kendileri gibi insanları peygamber göndermiştir. Melekleri ise nurdan yaratılmış, gözle görülmez varlıklardır.

İnsanların melekleri aslî şekilleriyle görmeleri ve onlarla temas kurmaları mümkün değildir. Allah sadece dilediği zaman onları farklı suretlerde insanlara göndermiş, onları ancak peygamberler aslî şekillerinde görebilmişlerdir.²⁵⁷ Birçok üstün özelliklere sahip seçilmiş bir insan olan Hz. Peygamber bile vahiy esnasında büyük bir dehşet ve sıkıntı yaşamış, Cebrail’in ilahi vahyi getirmesi ona dahi çok ağır gelmiş, soğuk bir günde bile buram buram terlemiş, deve üzerinde vahiy gelmişse devenin karnı yere degecek şekilde bacakları eğilmiştir.²⁵⁸ Bir defada Hz. Peygamber’in dizi, Zeyd ibn Sabit’in dizi ile temas halinde iken vahiy gelmiş, Zeyd o kadar büyük bir ağırlık hissetmişti ki bu ağırlık altında ayağı kırılacak gibi olmuştur.²⁵⁹ Seçilmiş bir insan olan Hz. Peygamber bile Cebrail ile karşılaşp ondan vahyi alırken zorlanmış ise, sıradan insanların Cebrail’i melek suretinde görmesi ve peygamberle birlikte ondan vahiy alması tahammül edilebilir bir husus değildir.

Şayet Cenâb-ı Hak insan olan peygamberle birlikte bir melek gönderseydi, meleklerin ondan vahyi öğrenebilmeleri için insan suretine

²⁵⁵ ZUHAYLÎ: a.g.e., VII, 244.

²⁵⁶ Meryem, 19/64.

²⁵⁷ Necm, 53/5-7.

²⁵⁸ İbrahim CANAN: Kütüb-i Sitte Muhtasarı ve Şerhi, (Akçağ Yay., Ankara: 1992), XV, 396.

²⁵⁹ İsmail CERRAHOĞLU: Tefsir Usulü, (TDV. Yay.,Ankara 1988), s. 50.

bürünmüş olması gerekirdi ki onlar aynı şüphe ve tereddüde yine düşecekler, yine işin içinden çıkamayacaklardı.²⁶⁰ Öte yandan yerde ve gökte ne kadar melek olursa olsun kendi başlarına Allah'ın izni olmadan hiç kimseye bir faydalarının olması söz konusu değildir.

*“Göklerde nice melek var ki Allah'ın dileyip razı olduğuna izin vermeden önce onların şefaathları hiç bir işe yaramaz.”*²⁶¹

Ayrıca Allah Teâlâ mü'min kullarına gerektiğinde melekler göndererek de yardım etmiştir. Yüce Allah, Rasûlünü her zaman koruyacağını, dilerse hazine de melek de göndereceğini ifade etmek üzere Bedir savaşı'nda bir tane değil, binlerce melek göndermiştir.²⁶²

*“Hani sen müminlere: “Rabbimizin, indirilmiş üç bin melek ile yardım etmesi size yetmez mi?” diyordun. Evet, sabrettiğiniz ve Allah'a karşı gelmekten sakındığınız takdirde; onlar ansızın üzerinize gelseler bile Rabbimiz nişanlı beş bin melek size yardım eder.”*²⁶³

Yüce Allah birçok ayette meleklerin katındaki önemini belirtmiş,²⁶⁴ onların yeryüzüne rablerini emriyle²⁶⁵ ve ancak hak ve hikmete uygun olarak inceklerini,²⁶⁶ mü'minlere yardımcı ve şefaatçi olacaklarını,²⁶⁷ kâfirlere karşı sert ve acımasız olacaklarını bildirmiştir.²⁶⁸

Müşriklerin Hz. Peygamber'den olağan üstü birtakım isteklerde bulunmalarının asıl sebebi ona imkansız teklifler getirerek sıkıntıya sokmak ve böylece daveti engellemektir.

*“Belki de sen, “Ona bir hazine indirilseydi veya beraberinde bir melek gelseydi ya!” demelerinden dolayı sana vahyolunanlardan bir kısmını gözardı edeceksin ve o yüzden göğsün daralacak. Fakat sen, ancak bir uyarıcısın. Allah ise her şeye vekildir.”*²⁶⁹

²⁶⁰ ZUHAYLÎ: a.g.e., IV, 140.

²⁶¹ Necm, 53/ 26, Bakara, 2/255.

²⁶² YAZIR: a.g.e., IV, 528.

²⁶³ Al-i İmran, 3/124,125.

²⁶⁴ Bkz: Bakara, 2/97, 98, 177, 285; Nisa, 4/136; Tahrim, 66/6; Tekvir, 81/19, vd.

²⁶⁵ Meryem, 19/64.

²⁶⁶ Hicr, 15/8.

²⁶⁷ Enbiya, 21/ 26-29.

²⁶⁸ Nebe, 78/38.

²⁶⁹ Hud, 11/12.

Allah (c.c.) müşriklerin Hz. Peygamber'e yönelttilen bu benzeri iddialardan dolayı üzümlere görevini ihmal etmemesi gerektiğini, esasen onların bu ithamlarda bulunmalarının sebebi; psikolojik bir savaş başlatarak kendisini yıpratmak ve görevini yapamaz hale getirmek olduğunu hatırlatmakta, bunun için bu sözlerle aldırış etmemesi gerektiği, Allah'ın her şeye vekil olduğu bildirilmektedir. Davet esnasında meleklerin Hz. Peygamber'in yanında olması yada olmaması esasen hiçbir şeyi değiştirmeyecektir.

*"Biz onlara melekleri de indirseydik, kendileriyle ölümler de konuşsaydı ve her şeyi karşılarında toplayaydık Allah dilemedikçe yine de iman edecek değillerdi. Fakat onların çoğu bilmiyorlar."*²⁷⁰

Görülüyorki müşriklerin Hz. Muhammed'in yanında melek görmek istemeleri samimiyetten uzak, tamamen saçma bir iddiadan başka bir şey değildir.

3. 7. "Peygamberliğini Tasdik Eden Bir İnsan Olmalıydı" İddiası

Hz. Peygamber'e iman etmekte direnen Mekke müşrikleri onun peygamber olduğunu gösteren bir delil arıyorlar, bunun için kendisinin peygamber olduğunu tasdik eden bir insan olmasını istiyorlardı.

*"De ki, "Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür? De ki, "Allah benimle sizin aranızda şahittir..."*²⁷¹

Vâhidî'nin, bu âyetin inmesine sebep olduğunu kaydettiği bir rivayete göre Mekke ileri gelenleri Resûlullah'a hitaben "Ey Muhammed, söylediklerinle ilgili olarak hiç kimsenin seni tasdik ettiğini görmedik. Hatta Yahûdilere, Hıristiyanlara sorduk, peygamberliğine dair bir haber olmadığını söylediler. Bize, senin Allah'ın elçisini şahitlik edecek birini göster" demişler, bunun üzerine yukarıdaki âyet nâzil olmuştur.²⁷²

²⁷⁰ En'am, 6/111.

²⁷¹ En'am, 6/19.

²⁷² YAZIR: a.g.e., III, 399; KOMİSYON: a.g.e., II, 309.

Hız. Muhammed'in peygamberliği, her Şeyden 6nce Allah Teâlâ'nın zatındaki ilmi ve kendi kalbindeki Őahitliđi ile sabittir. O'nun Allah'ın Resulü olduğunu hiç kimse bilmez ve Şahitlik etmezse bile Allah Şahittir. O dilerse bir çok mucize yaratarak peygamberliğini ispat eder ve de etmiştir.²⁷³

“Kendilerine kitap verdiklerimiz onu kendi 6z oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Kendilerini ziyana sokanlar var ya, işte onlar inanmazlar.”²⁷⁴

Zemahşerî ve diğer birçok mûfessir, âyetle Ehl-i kitabın tanıdıkları ifade edilenin Hız Muhammed olduğunu belirtmiŐler,²⁷⁵ bazıları da bunun Kur'ân-ı Kerîm olduğunu, söylemişlerdir.²⁷⁶ Yahûdi ve Hıristiyanların Hız. Muhammed'in peygamberliğini inkâr etmeleri, mûŐriklerin inkarlarından daha saçmadır. 6nk6 Hız. Muhammed'in peygamber olduğunu ve Kur'ân'ın Allah katından geldiğini en iyi onlar bilmekteydiler.

“De ki: “Sizinle benim aramızda Şahit olarak Allah yeter. 6nk6 o kullarından hakkıyla haberdardır, onları hakkıyla g6rendir.”²⁷⁷

Cenâb-ı Hak, Hız. Peygamber'in davetini b6t6n g6c6yle s6rd6rmesi ve mûŐrikleri ikna etmeye abalamasına rağmen, mûŐriklerin inkârda inat etmeleri ve k6staha tavırlarını s6rd6rmeleri karşısında rasûl6ne g6ven telkin ederken inkârcılara da yaptıklarından haberdar olunduğu bildirilmiştir.

3. 8. “Peygamberlik Bize de Verilmeliydi” İddiası

Mekke mûŐriklerinin Hız. Peygamber'e karşı olmalarının bir diğer sebebi de risâlet g6revinin aralarından sadece Hız. Muhammed'e verilmiş olması ve onların bundan mahrum kalmalarıydı. Ona karşı duydukları bu kıskançlık y6z6nden bir t6rl6 gerçekleri kabule yanaşmıyorlar, daveti engellemek için her t6rl6 çabayı g6steriyorlardı.

²⁷³ YAZIR: a.g.e., III,400.

²⁷⁴ En'am, 6/20.

²⁷⁵ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 11; TABERÎ: a.g.e., VII. 164; NESEFÎ: a.g.e., II, 11.

²⁷⁶ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., II, 132.

²⁷⁷ İsrâ, 17/96.

Özellikle müşrik liderlerin takındıkları bu ve benzeri tutumlar Mekke döneminde İslam'ın geniş bir kitleye yayılmasına engel olmaktaydı.

Halbuki Allah, maddi olan nimeti, imtihan gereği herkese verir; peygamberlik gibi Allah nezdinde değerli manevi nimetini ise üstün meziyetleri sebebiyle seçtiğine vermektedir.

*“Onlara bir âyet geldiği zaman, “Allah elçilerine verilenin bir benzeri bize de verilinceye kadar asla inanmayacağız” derler. Allah elçilik görevini nereye koyacağını çok iyi bilir. Suç işleyenlere Allah katından bir horluk ve yapmakta oldukları hilekarlık sebebiyle çetin bir azap erişecektir.”*²⁷⁸

Müfessirlerin çoğuna göre âyet, müşriklerin ileri gelenlerinin Hz. Peygamber'e karşı kıskançlıklarını dile getirmektedir.²⁷⁹ Müşrik liderler Mekke'deki merkezî konumlarının ve statükonun tehdit altında olduğunu düşünüyorlardı.²⁸⁰ Halbuki peygamberlik görevi kazanma ile elde edilmiş kesbî bir görev olmayıp yüce Allah'ın kendi iradesiyle kulları arasından seçtiği vehbî bir görevdir.

Nübüvvet ve risâlet bu konuda kendisine güvenilen, onu yüklenmeye ehil olan, sıkıntılarına katlanmaya muktedir olan kimselere bağışlanır. Nübüvvet, nüfuz, sulta yahut mal, mevki, nesep veya evlat çokluğuna dayalı olarak kazanılan dünya mevkilerinden bir mevki değildir.²⁸¹

Allah'ın birine peygamberlik vermesi sadece O'nun bir lütfüdür. Yüce Allah mutlak irade ve tasarrufuyla, peygamberliği lütfedeceği kişiyi yüksek ahlâkî ve zihnî melekelerle donatmıştır. Buna karşılık kendilerini de peygamberliğe lâyık görenlerin ruhları isyan, kıskançlık, hile ve desisecilik, gurur ve kibir gibi fenalıklar kaplamıştır.²⁸²

Esasen tarihin her döneminde ve günümüzde inkarcılık veya batıl inançlarda ısrar etmenin temelinde çoğunlukla kıskançlık gurur ve kibir, yanlış inanç ve telkinlerin etkisi gibi psikolojik sebepler bulunmaktadır.

²⁷⁸ En'am, 6/124.

²⁷⁹ ZEMAHŞERÎ, a.g.e., II, 49; SÂBÛNÎ: a.g.e., II, 493; ZUHAYLÎ: a.g.e., IV, 340.

²⁸⁰ DERVEZE: a.g.e., II, 258.

²⁸¹ ZUHAYLÎ: a.g.e., IV, 341.

²⁸² KOMİSYON: a.g.e., II, 369.

Şüphesizki Allah Teâlâ kullarından dilediğine peygamberlik verebileceği gibi, dilediğini ıslah ederek hidayete erdirir, dilediğini de yok eder. Kin, büyüklük taslama, Peygamber'e uymayı kendilerine yediremememe, Hz. Peygamber'in risâletle görevlendirilmesini hazmedememe, Mekke müşriklerini Hakk'a teslimiyetten alıkoymuştur.

3. 9. “Peygamber Büyüklüklerden Biri Olmalıydı” İddiası

Zengin ve lider konumundaki müşrikler, bir taraftan peygamberliğin kendileri gibi bir insana verilemeyeceğini iddia ederken öte yandan da eğer peygamberlik bir insana verilecekse bu yetim ve öksüz büyümüş, çobanlık yapmış başkasının himayesine muhtaç bir insana değil, zengin ve varlıklı olan büyüklere verilmesi gerektiğini söylüyorlardı.

Müşriklerin gözünde Rasûller, zavallı aciz ve güçsüz yaratıklardı. Kendileri gibi güç ve kuvvete, mal, mülk ve servete sahip değillerdi. Onlara göre şerefli insanlar; zengin, güçlü, mevki ve makam sahibi insanlardı.²⁸³ Onlara göre bir toplumu yönetmenin şartı; çok servet ve evlat sahibi olmaktı. Bu kadar otorite sahibi dururken Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e indirilmesinin yanlış olduğunu söylüyorlar, dolayısıyla bu davetin gerçek olmadığını iddia ediyorlardı.

*“Yine Onlar: “Bu Kur'ân, şu iki şehirden bir büyük adama indirilmeli değil miydi?” dediler.*²⁸⁴ Müşriklere göre peygamberlik Mekke'nin zenginlerinden Velid. b. Muğire ve Taifli Urve b. Mes'ud'a gelmeliydi. Peygamberlik gibi şerefli bir görev ancak böyle kimselere yakışırdı.²⁸⁵ Onlar ileri yaşlarda güç ve otorite sahibi ve toplumda saygınlığı olan kimselerdi. Velid b. Muğire “Benim yaşım ondan daha büyük, aynı zamanda mal ve evladım ondan daha çoktur” diyordu.²⁸⁶ İnsanlara yasa koyabilecek, yol gösterebilecek, otoriteleri ve nüfuzlarıyla onların

²⁸³ ÜNAL: a.g.e., 192, 194.

²⁸⁴ Zuhurf, 43/31.

²⁸⁵ NESEFÎ: a.g.e., IV, 172; ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV. 189; Celaleddin Es- SUYUTÎ:

C., MAHLÎ: a.g.e., II, 165;

²⁸⁶ ZUHAYLÎ: a.g.e., IV, 340.

gösterilen yolda yürümelerini sağlayacak ancak onlardı.²⁸⁷ Ebû Cehil de "Abdümenâf oğulları bizimle şeref konusunda yarıştılar, nihayet koşuda denk iki at gibi olduğumuz sırada: "bizden bir peygamber var ona vahyolunuyor' demişler, vallahi biz buna asla razı olmayız. Meğer ki ona geldiği gibi bize de vahiy gelsin" demişti.²⁸⁸

Hız. Muhammed bir kabile lideri veya aşiret başkanı olmadığı gibi Mekke'nin yada Taif'in zenginliği ile ünlü birisi de değildi. Ancak O Mekke'de Haşimoğulları'nın seçkin bir ailesine mensuptu. Ayrıca Hız. Muhammed peygamber olarak gönderilmeden önce çevresinde üstün ahlâkı ile tanınırdı, peygamberlikten önceki arkadaşları ve dostları ahlakı düzgün, saygın kimselerdi. Bunların en tanınmış Hız. Ebû Bekir'dir. Kureyş'in saygıdeğer şahsiyetlerinden ve Hız. Hatice'nin yeğeni olan Hakim b. Hizan, Ezd kabilesine mensup tabip ve şair Dımad b. Sa'lebe ve Mahzun kabilesinden Kays b. Saib onun samimi dostlarından.²⁸⁹ Görülüyor ki Peygamber efendimiz İslam'dan öncede dost ve arkadaşlarının zengin ve şöhret sahibi kimseler olmasına değil, ahlaklı ve dürüst kimseler olmasına dikkat ederdi.

Oysaki peygamberlik müşriklerin düşündüğü gibi zengin ve şöhret sahibi liderlere verilecek dünyevî bir üstünlük aracı olmadığı gibi çalışmakla da elde edilen bir görev değildir. Allah'ın kullarından ancak kendi dilediğine verdiği bir görevdir. Hız. Muhammed'e kadar gönderilen bütün peygamberler kendi çabalarıyla değil, Allah'ın seçmesiyle peygamber olmuşlardır.

Esasen bu iddialar onca itibarlı kişiler, önderler varken peygamberlik şerefine kendileri gibi beşerî özellikler taşıyan birine verilmesi karşısında içlerini kaplayan kıskançlık duygusunun tezahürüydü.²⁹⁰

Peygamberlik için seçilme ölçüsü; şüphesiz ruhî, edebî ve ahlakî değerlerdir. Müşrikler bu tavırlarıyla Allah'ın hakimiyeti, saltanatı ve iradesine müdahale ettiklerinin farkında değillerdir. Şüphesiz ki onların

²⁸⁷ DERVEZE: a.g.e., I, 214.

²⁸⁸ YAZIR: a.g.e., III, 512.

²⁸⁹ SARIÇAM: a.g.e., s. 78.

²⁹⁰ ZEMAŞERÎ: a.g.e., IV, 57.

yaptıkları açıkça Allah'ın hakimiyetine bir müdahaledir.²⁹¹ Müşriklerin mantıkları kibir ve büyükleme üzerine kurulu olduğu için aynı zamanda peygamberliğin kendilerine değil de Hz. Muhammed'e verilmesi onları inkara sürüklemiştir.²⁹² Âyetlerde müşriklerin bu iddialarının tekrarlanması, söz konusu liderlerin arka arkaya defalarca Rasûle karşı katı kalpliliklerini ve onunla eğlenmeyi sürdürdüklerini göstermektedir.²⁹³

Mekke döneminde, Arapların Hz. Peygamber'in çağrısına karşı tutumlarında, özellikle Mekke'nin liderleri, efendileri, eşrafı, zengin ve soylularının büyük etkisi olmuştur.²⁹⁴ Esasen müşriklerin güvensizliğine yol açan şey Hz. Peygamber'in, onun tebliğ ettiği mesajın özüdür, özellikle de onların düşünce tarzlarına ve sosyal geleneklerine ters düşen Allah'ın mutlak birliği ve benzersizliği konusundaki ısrarıdır.²⁹⁵

Kur'ân bu iddiaları çarpıcı bir şekilde susturmuş, iddiaların gerçekte hiçbir şekilde ilgisi olmadığını geçmiş peygamberleri örnek vererek açıklamıştır.

3. 10. "Peygamber Mağlup Olmamalıydı" İddiası

Peygamberlerin insanüstü güçleri olduğuna inanan bazı müşrikler, müslümanların Uhud savaşında mağlup olmasının ardından yine Hz. Muhammed'in gerçek peygamber olmadığı iddiasını gündeme getirmişlerdir.

Uhud harbin de bazı müşrikler "eğer Muhammed (as) gerçekten peygamber olsaydı mağlup olmazdı, gördüğünüz gibi O bazen galip geliyor bazen de mağlup oluyor o peygamber değil, bizim gibi bir insandır." diyorlardı.²⁹⁶

²⁹¹ ZUHAYLÎ: a.g.e., XII, 128.

²⁹² ZUHAYLÎ: XII, 174.

²⁹³ DERVEZE: a.g.e., II, 212.

²⁹⁴ DERVEZE: I, 377.

²⁹⁵ ESED: a.g.e., III, 925.

²⁹⁶ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., I, 325.

“Ey iman edenler! Siz eğer kâfir olanlara uyarsanız sizi gerisin geriye (küfre) çevirirler de büsbütün hüsrana uğrarsınız.”²⁹⁷

Âyette mü'minlerin kâfirlere uymaması gerektiği Allah'ın dinine sımsıkı sarıldıkları takdirde yardım ve zaferin yine kendilerinin olacağı, aksi takdirde onlara uyarlarsa tamamen helak olacakları bildirilmiştir.

Öte yandan Kureyşliler Uhud harbinde zaferi kazanmış olmalarına rağmen korkularından dolayı hiçbir neden yokken geri dönüp gitmişler, müslümanları tamamen yok etmek istemelerine rağmen bunu başaramamışlardır.²⁹⁸ Böylece Allah müslümanlardan daha çok ve güçlü olmalarına rağmen müşriklerin kalplerine korku salarak, tekrar saldırmalarını önlemiş ve mü'minlere yardım etmiştir.

3. 11. “Mucize indirilseydi” İddiası

Mucize, sözlükte bir şeye güç yetirememek, anlamında ج ع ك kökünden türemiş olup, harika, insanı aciz bırakan, güç yetiremez hale getiren, anlamlarına gelmektedir. Istilahî anlamda ise Rasûller'in sıdkını göstermek hususunda Allah'ın şehâdetidir.²⁹⁹ Peygamber olduğunu ileri süren kimseler peygamberliğini kabul etmeyen kimselere meydan okumak üzere eşyanın alışılmış düzeninden çıkarak gösterdikleri, onların bir benzerini yapmalarını imkansız kılan olağan üstü şeylerdir.³⁰⁰ Bu kelime Kur'ân'da “Aciz kalmak, güçsüz bırakmak, Allah'ın ayetlerini yalanlamak amacıyla yarışmak” anlamında yirmiden fazla ayette geçmektedir.³⁰¹

Hiz. Peygamberin risâlet görevinin ne olduğunu kavrayamayan müşrikler kendilerini tatmin edici bir takım maddi mucizeler

²⁹⁷ Al-i İmran, 3/149.

²⁹⁸ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., I, 325; Celaleddin ES-SUYUTÎ, Celaleddin EI-MAHLÎ: a.g.e., I, 63.

²⁹⁹ İBN-Ü MANZUR: a.g.e., V, 369; CEVHERÎ: a.g.e., II, 880, 881.

³⁰⁰ DOĞAN: a.g.e., 792; İslam Ansiklopedisi, “Mucize mad.”, VIII, 445.

³⁰¹ ABDU'L BAKÎ: a.g.e., عجز mad., 446.

istiyorlardı.³⁰²... Önceki peygamberlerin gönderildikleri gibi o da bize bir mucize getirsin", dediler."³⁰³

İnatlaşmayı adet haline getiren müşrikler, onca açık delile rağmen önceki peygamberler gibi peygamberliğine delalet eden açık mucizeler talep ediyorlar,³⁰⁴ Salih'in devesi Musa'nın asası İsa'nın ölülerini diriltip kör ve alacalıyı tedavi etmesi gibi mucizeler bekliyorlardı.

Ancak âyetlerde ifade edildiği üzere müşriklerin mucize talepleri, samimi ve hakikati kabule meyilden dolayı değil, onlar sadece inat, küfür ve istihza sâikleriyle bu tür taleplerde bulunuyorlardı.³⁰⁵ Müşriklerin mucize isteklerinin cevapsız kalışı, Rasûlün davetine karşı olanların onun aleyhinde propagandalar yapmaları ve tuzaklar hazırlamalarında önemli bir dayanak olmuştur.³⁰⁶

Âyetlerdeki tekrarlardan anlaşılacağı üzere Mekke müşrikleri Hz. Peygamber'i zor durumda bırakmak için, küstahlıklarından dolayı defalarca ondan mucize talep etmişlerdir.³⁰⁷

Mekke müşrikleri Hz. Peygamber'in davetinin doğruluğunu ispat etmesi için mucizeler istemişlerdir. Yüce Allah başlangıçtan beri insanlara uyarıcı olarak göndermiş olduğu Hz. Peygamber'i şartlara ve ihtiyaçlara göre bir takım mucizelerle desteklemiştir. Mucizeler, kelimelerince idrak edilmeleri açısından **hissi mucizeler**, **haberî mucizeler** ve **aklî mucizeler** olmak üzere üç grup halinde toplanmıştır.³⁰⁸

Ancak Hz. Peygamber'e yapılan, gerçekliğinde şüphe olmayan, bir takım Rabbanî yardımların meydan okuyuş mucizesi olarak değerlendirilmemesi gerekir.³⁰⁹ Hz. Peygamber'in eliyle meydana gelen bazı harikulâde olaylar, müşriklerin meydan okumalarına cevap olarak

³⁰² ZUHAYLÎ: a.g.e., IV, 204.

³⁰³ Enbiya, 21/5.

³⁰⁴ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., III, 74.

³⁰⁵ ÖNKAL: a.g.e., 350.

³⁰⁶ DERVEZE: a.g.e., II, 263.

³⁰⁷ Bkz.En'am,6/37; Yunus, 10/20; Ankebut, 29/50; Ra'd,13/7; Enbiya, Enbiya, 21/5; Taha, 20/133.

³⁰⁸ Halil İbrahim BULUT: "Mucize mad."DİA, XXX, 350-352.

³⁰⁹ DERVEZE: II, 270.

meydana gelmemiş, bunlarla nübüvvetin ispatı da amaçlanmamıştır, esasen bunlar müslümanların imanını artırmak ve onları gönül huzuruna kavuşturmaya yönelik, Allah tarafından verilmiş bir lütuftur.

“Dediler ki, “Ona Rabbinden bir mucize indirilse ya! De ki: “Şüphesiz Allah’ın, bir mucize indirmeğe gücü yeter. Fakat onların çoğu bilmiyor.”³¹⁰ Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber’den peygamberliğini ispat etmek üzere mucize istemeleri üzerine Yüce Allah onların istedikleri şekilde bir mucize yaratmaya kadir olduğu, ancak onların çoğunun ondaki hikmetleri anlayamayacakları belirtilmiştir.

“Fakat onların çoğu bilmezler” ifadesiyle onların çoğunluğunun işi yokuşa sürüklemek için, sırf inat olsun diye bunu istediklerini ve onların aslında ne istediklerini dahi bilmediklerini, Hz. Peygamber’in kendisinin her ne şekilde olursa olsun Allah’ın dilemesi olmadıkça hiç bir şey indirme gücüne sahip olmadığı ifade edilmiştir.³¹¹

Yüce Allah müşriklerin birçok mucizeye inanmadıkları gibi Allah’ın birliği ve Hz. Muhammed’in peygamberliğini ispat için gösterilecek diğer mucizelere de inanmayacaklarını bildirmiştir. “Onlara gökten bir kapı açsak da oradan yukarı çıkmaya koyulsalar yine “Gözlerimiz döndürüldü, biz her halde büyülenmiş bir toplumuz”, derlerdi.”³¹²

Müşrikler yine tasdik etmezler, “gözlerimiz perdelendi, görmemiz engellendi, zihinlerimizdeki işler birbirine karıştı. artık sadece hayal görür olduk” derlerdi.³¹³ Zira onların asıl amaçlarının gerçeği arayıp bulmak, ona inanmak değildir, onlar, bu istekleriyle güya Hz. Peygamber’i zor durumda bırakmayı amaçlamaktadırlar.

Bazı tefsirlerde işaret edildiği gibi, iyi niyetli bazı müslümanlar da inkarcıların mucize istemekte samimi olduklarını düşündükleri için, Rasûlullah’dan bu isteklere olumlu karşılık vermesini beklemişlerdi.³¹⁴ Ancak yukardaki ve benzeri âyetlerde müşriklerin samimiyetsizliğine

³¹⁰ En’am, 6/37.

³¹¹ ZUHAYLÎ: a.g.e., IV, 187.

³¹² Hicr, 15/14,15; bkz., En’am, 6/109.

³¹³ ZUHAYLÎ: VII, 247.

³¹⁴ ZEMAŞERÎ: a.g.e. II, 44.

dikkat çekilmiştir. Zira müşrikler şahit oldukları bir çok mucizeyi reddetmişler, gözleriyle gördükleri halde inkar etmişlerdir.

Müfessirlerin çoğuna göre “şakku'l-kamer” olarak bilinen meşhur olay Hz. Peygamber zamanının da hicretten önce gerçekleşmiş Mekkelilerin kendisinden bir mucize istemeleri üzerine Hz. Peygamber'in eliyle işaret edip ayı ikiye bölünmüş, herkes ayı iki parça halinde görmüş, sonra Hz. Peygamber'in işaretiyle ay tekrar birleşmiştir.³¹⁵ Ancak bunun üzerine, ayette de ifade edildiği gibi "Muhammed bizi büyüledi." demişler,³¹⁶ dolayısıyla bu olay müşriklerin imana gelmesine vesile olmamıştır, peşin hükümlü, olaylar karşısında tarafsız düşünme melekesini kaybetmiş insanlar ne kadar mucize getirilirse getirilsin kabul etmeye yanaşmamakta batıl inançlar içerisinde bocalamaktadırlar.

Müşrikler inat ve kibirlerinden dolayı kendilerine mucizelerin en büyüğü de indirilse Allah'ın hidayetini diledikleri müstesna, onlar yine de inanmayacaklardır. Çünkü iman mucizeler üzerine oturmaz. İman iyi niyet doğru yöneliş ve Allah'ın kişinin gönlünü ona açmasına bağlıdır.³¹⁷

Müşriklerin her fırsatta Hz. Peygamber'den mucize istemeleri Hz. Peygamber'in de bundan iyice rahatsız olduğunu gören Allah Teâlâ, peygamber'in vahiy gelmesi dışında diğer insanlardan bir farkı olmayıp,³¹⁸ istediği zaman mucize göstermeyeceğini, gaybın ancak Allah'ın yanında olduğunu³¹⁹ ve peygamberliğine de sadece Allah'ın şahitliğinin yeterli olacağını onlara bildirmesi istemiştir.³²⁰

Şüphesiki yüce Allah, her kavme olağan üstü şeyle göstermek için değil, onları yanlışlıktan, zulümden ve haksızlıktan uyarmak üzere peygamberler göndermiştir.

³¹⁵ ZEMAHŞERÎ: a.g.e. II, 44; SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 329, 330; ŞEVKÂNÎ: a.g.e., V, 148.

³¹⁶ Kamer, 54/1-3.

³¹⁷ DERVEZE: a.g.e., II, 261.

³¹⁸ Kehf, 18/110; Fussilet, 41/6, 7.

³¹⁹ Yunus, 10/20.

³²⁰ Ankebut, 29/52.

“İnkâr edenler, “Ona Rabbinden bir mucize indirilseydi ya!” diyorlar. Sen ancak bir uyarıcısın. Her kavim için de bir yol gösteren vardır.”³²¹

Âyetle müşriklerin istedikleri türden herhangi bir mucizenin bile hakkı inkara eğilimli olanları ikna edemeyeceği ifade edilmektedir.³²² Öte yandan Yüce Allah, peygamberler bir takım mucizeler gösterebilirler bile, Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamberin mucize göstermesinin mümkün olmadığını bildirmektedir. *“...Hiçbir peygamber Allah'ın izni olmadan bir mûcize getiremez. Allah'ın emri gelince de hak yerine getirilir...”³²³*

Allah Teâlâ müşriklerin istedikleri mucizeleri getirmeye elbette kadirdir fakat onun hikmeti bunları ertelemeyi gerektirmektedir.³²⁴ *“Bizi, mucizeleri göndermekten, ancak, öncekilerin onları yalanlamış olması alıkoymuştu.”³²⁵* Bir nesilden sonra diğer bir nesle ilahi ayetlerin sürekli gönderilmemesinin sebebi; öncekilerin bunları reddetmesidir. Bununla beraber ilahi âyetler daha sonraki nesillere de gönderilmiştir.³²⁶

Âyetlerden anlaşılmaktadır ki sadece Mekke müşrikleri değil, önceki kavimlerde peygamberlerinden birtakım mucizeler talep etmişler, fakat kendilerine gösterilen mucizeler ancak mü'minlerin imanını inkarcıların da küfrünü artırmıştır.³²⁷ Ayrıca âyetlerde kavimlerin topluca helak olmalarının sebeplerinin başında da kendilerine verilen mucizeleri inkar etmeleri olduğu bildirilmektedir.³²⁸

Eski bir Arap toplumu olan Semûd kavminin istedikleri mucize gerçekleştiği halde, bir mucize olarak yaratılan ve kesinlikle zarar vermemeleri istenen deveyi boğazlamışlar,³²⁹ böylece Allah'ın emrini dinlemedikleri için cezalandırılmışlar, Yüce Allah azgınlıklarından dolayı

³²¹ Ra'd, 13/7.

³²² ESED: a.g.e., II, 573.

³²³ Mü'min, 40/78.

³²⁴ ZUHAYLÎ: a.g.e., IV, 186.

³²⁵ İsrâ, 17/59.

³²⁶ DOĞRUL: a.g.e., II, 467.

³²⁷ Hud, 11/53; Şuarâ, 26/154.

³²⁸ Mü'min, 40/21, 22.

³²⁹ Bkz. A'râf, 7/73-79, Hûd, 11/61-68; Şuarâ, 26/141-159; Şems, 91/14.

korkunç bir sarsıntı ile helâk etmiştir.³³⁰ Helak edilen Semud kavminin izlerinin Arap topraklarına yakın olması, onların yollarının üzerinde bulunması sebebiyle de onları örnek vermiştir.³³¹

Yine kıtlık, kuraklık, malların eksilmesi, ölümlerin çoğalması, meyve ve sebzelerin son derece azalması, tufan, çekirge sürüleri, bitkilerin çoğalması, kurbağa yağması ve kan³³² gibi mucizelerle gönderilen Musa ve Harun (as)’ı Firavun ve ileri gelenleri inkar etmişler mucize olarak gösterilenlere *“Bizi büyülemek için her ne getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz.”*³³³ diyerek o zamana kadar görülmedik büyüklükteki mucizeleri gülerek inkar etmişlerdir.³³⁴ Mucizeleri, sihir kabul ederek,³³⁵ zalimliklerinden ve büyüklük taslamalarından ötürü onları inkar etmişlerdir.³³⁶

Mucizeler karşısında inanmayanların durumu genelde menfî olmuştur.³³⁷ İçlerinde Firavunun sihirbazları gibi hakikati görerek iman edenlerin sayısı azdır.³³⁸ Mucizeleri “sihir” olarak niteleyen Firavun ve yandaşlarının iddialarına karşı Hz. Musa’nın sihirbazlara gösterdiği âsâ mucizesi de sihirbazları ikna ettiği halde firavun ve yandaşlarının imana gelmesine vesile olmamıştır.³³⁹ Aynı şekilde Hz. İsa’ya verilen birçok mucizeye de inkarcılar inanmamış onlarda “sihir” diyerek inkar etmişlerdir.³⁴⁰ Daha nice kavimler peygamberlerin getirdiği mucizelere inanmayarak reddetmişlerdir.³⁴¹

³³⁰ A’raf, 7/73-79; Hûd, 11/61-68; Hâkka, 69/5.

³³¹ ZUHAYLÎ: a.g.e., VIII, 98.

³³² A’raf, 7/133.

³³³ A’raf, 7/132.

³³⁴ Zuhuruf, 43/47, 48.

³³⁵ Yunus, 10/76. Mü’min, 40/23, 24.

³³⁶ Neml, 27/14.

³³⁷ ÖNKAL: a.g.e., s. 91.

³³⁸ A’raf, 7/120.

³³⁹ Bakara, 2/102; A’raf, 7/106-126.

³⁴⁰ Saf, 61/6-9.

³⁴¹ Mu’min, 40/22.

Peygamberlerin risâletini ispatlayan olağan üstü hareketler, inanmamakta direnen zalim ve nankör müstekbirlerin azaba çarptırılmaları için bir gerekçe olmuştur.³⁴²

Hız. Peygamber'in elçiliği zaman ve mekan ötesi evrensel bir nitelik taşımaktadır ve bu risâletin en büyük ve ölümsüz mucizesi Kur'ân-ı Kerim'dir. Kur'ân'da inkarcıların hissi mucize isteklerine karşılık Hız. Peygamber'in beşerî özelliklerine, sadece tebliğle görevli olduğuna, inkarcılara mucizelerin de fayda vermeyeceğine dikkat çekilmiştir.

Unutulmamalıdır ki önceki toplumlar henüz bağımsız düşünme evresine varamamış olduklarından peygamberleri insanların dikkatlerini uyandırabilmek için sembolik nitelikte bir takım mucizelere ihtiyaç duymuşlardır. Fakat Kur'ân insanlığın belli bir düşünce ve inanç sistemini bir takım mucizevî alamet yada işaretlerin zuhuruna ihtiyaç duymadan kavrayabileceği bir çağda vahyedilmiştir.³⁴³

*"Hiçbir peygamber gönderilmemiştir ki ona, insanları imana getirecek bir âyet, bir mucize verilmemiş olsun. Bana gönderilen de Allah'ın gönderdiği vahiydir."*³⁴⁴

Geçmiş peygamberin nübüvvet delilleri daha ziyade duyularla algılanabilen fevkalâdelikler iken, Hız. Muhammed'de bu delil Kur'ân mucizesine dönüşmüştür. Önceki peygamberlerin tebliği kendi toplum şartları ile sınırlı iken Hız. Peygamber'in tebliği evrensel ve kıyamete kadar gelecek bütün toplumları içine almaktadır.³⁴⁵ İslam alimleri Hız. Muhammed'e verilen asıl ve en büyük mucizenin Kur'ân-ı Kerim olduğu konusunda fikir birliği içerisindeyler.

*"İnanmayanlar, "Doğru söylediğine dair bize Rabbinden açık bir delil getirse ya!" dediler. Önceki kitaplarda olanların apaçık delili (olan Kur'ân) onlara gelmedi mi?"*³⁴⁶

³⁴² ÜNAL: a.g.e., 96.

³⁴³ ESED: a.g.e., II, 571, 572.

³⁴⁴ MÜSLİM: a.g.e., İman, 239.

³⁴⁵ BULUT: a.g.m., XXX, 350-352.

³⁴⁶ Taha, 20/133.

Allah'ın varlığına ve birliğine delalet eden onca mucize apaçık ortada dururken müşrikler ısrarla Hz. Peygamberden önceki peygamberlerinki gibi mucize istiyorlardı. Halbuki kendilerine gönderilen Kur'ân bütün çağlara hitap eden evrensel bir mucizeydi. Ancak onlar ondan öğüt almamakta direnmekte, Kur'ân'ın ifadesiyle aslandan kaçan yabanî eşekler gibi Kur'ândan kaçmaktaydılar.³⁴⁷

*“Kendilerine okunan kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmedi mi? Şüphesiz bunda inanan bir kavim için bir rahmet ve bir öğüt vardır.”*³⁴⁸ Müşrikler, gerçeği anlamak için değil, sadece Hz. Peygamber'i güç durumda bırakmak maksadıyla sürekli ondan hissî mucizeler göstermesini istiyorlardı. Müşriklerin niyetleri gerçeği aramak olsaydı, bütün zaman ve mekanların en büyük mucizesi olan Kur'ân onlara yetecekti. Zira insanlara asıl gerekli olan Kur'ândır, gelip geçici hissî mucizeler değil, her zaman ve mekanda okunacak olan, değişmeyecek ve yok olmayacak olan ebedî mucizedir.³⁴⁹

Kur'ân'daki rahmet ve ibret kaynaklarından feyiz almanın yolu Kur'ân'a ve Peygamber'e savaş açmak değil, hakikatleri görünce inanmaya hazır bir içtenliğe, dürüstlüğe sahip olmaktır.³⁵⁰ İlmiyle her şeyi kuşatan Allah, olan her şeye şahittir. Asıl ziyana uğrayanlar, apaçık mucizeleri kabul etmeyerek inkara devam edenler olacaktır

Şüphesiz ki Yüce Allah hikmetinin gereği olarak Hz Peygamber'in elçiliğinin temelini olağanüstü şeyler üzerine kurmamış, elçiliğinin doğruluğuna ve çağrısının gerçekliğine delil olarak Kur'ân'ı göndermiş, onun yeni bir üslupla gelen çağrısı gözleri ve dikkatleri evrene ve apaçık işaretlere yöneltmiştir.³⁵¹

Mucizelerin gönderilmesinde daha çok ikna etme değil korkutma, amacı ön plandadır. Oysa Kur'ân akıl ve sağduyu ile düşündürmeyi hedeflemektedir. Öte yandan Yüce Allah âyetlerde Peygamberlerin

³⁴⁷ Müddessir, 74/49-51.

³⁴⁸ Ankebut, 29/51.

³⁴⁹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e. III, 346.

³⁵⁰ KOMİSYON: a.g.e., IV, 260.

³⁵¹ DERVEZE: a.g.e., II, 268.

onların istedikleri mucizeleri getirmek amacıyla gönderilmediğini bildirerek, Allah'ın varlığının ve birliğinin en güzel ispatı olarak gözleri önünde duran mucizeleri görmeye ve onlardan ibret almaya davet etmektedir.³⁵² Zira aklını kullanarak düşünenler için arzda ve semâvâtta birçok âyet, mucize, Allah'ın kudretini apaçık gösteren deliller vardır.

“Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki üzerine uğrarlar da onlardan yüzlerini çevirerek geçerler.”³⁵³

Yüce Allah, insanlar düşünüp gerçeği anlasın ve kabul etsinler diye sivri sinekten, ucsuz bucaksız göklerin yaratılışına, iyi ve kötü şeylerden örnekler vermiştir. Fakat inkârlarda direnen müşrikler, sırf kişisel çıkarları yüzünden hak dine ve peygambere karşı kör bir mücadeleye girmiş, hak ve batıl arasında direnerek inkârlarını sürdürmüşlerdir.

“Şüphesiz, haklarında Rabbinin sözü (hükmü) gerçekleşmiş olanlar kendilerine bütün mucizeler gelse bile, elem dolu azabı görünceye kadar inanmazlar.”³⁵⁴ “De ki, “Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde olanları bilir. Batıla inanıp Allah'ı inkar edenler var ya; işte onlar asıl ziyana uğrayanlardır.”³⁵⁵

Müşrikler ancak azabın gelmesini beklemektedirler, çetin bir azapla cezalandırıldıklarında gerçekleri anlayacaklardır. Ancak o zaman imanları onlara fayda vermeyecektir. Bu nedenle Yüce Allah Hz. Peygamber'e kendisine düşen görevin câhillere aldırmadan davete devam etmek olduğunu bildirmiştir.³⁵⁶

3. 12. “Beraberinde Bir Hazine İndirilseydi” İddiası

Mekke müşrikleri çoğu kere Hz. Peygamber'den genel manada mucize talebinde bulundukları gibi, bazen de isteklerini açıkça

³⁵² Gaşiye, 88/17-21.

³⁵³ Yusuf, 12/105, bkz., Al-i İmran, 3/190; Mü'min, 40/79-81.

³⁵⁴ Yunus, 10/96, 97.

³⁵⁵ Ankebut, 29/52.

³⁵⁶ Kamer, 54/4-7.

söyleyerek, gerçekten peygamberse istediklerini gerçekleştirmesi gerektiğini iddia ediyorlardı

Müşrikleri öteden beri sâhir, kâhin, arrâf dedikleri kimselerde olağan üstü güçlerin mevcut olduğuna inandıkları için, *“Muhammed madem peygamberdir, gaipden haber veriyor, o halde geçimini sağlamak için ne diye bu kadar uğraşıyor gökten kendisine bir hazine indirilmeli, o da bu sıkıntılardan kurtulmalıydı.”*³⁵⁷ şeklinde alaylı ifadelerle Hz. Peygamber’i sıkıştırmaya çalışıyorlardı. Abdullah b. Ebî Ümeyye b. Muğire el-Mahzumî, “Muhammed’e Rabbinin nezdinden onu çalışmaktan ticaretle meşgul olmaktan müstağnî kılacak ve doğruluğuna delalet edecek bir hazine indirilmeli değil miydi?” diyerek Hz. Peygamber’e eleştiri getirmişti.³⁵⁸

*“Ey Resulüm! Şimdi belki sen, “Ona bir hazine indirilse, ya da beraberinde bir melek gezip dolaşsa ya” diyorlar diye sana gönderilen vahyin bir kısmını terk edecek olursun ve bundan dolayı da göğsün daralır. Sen yalnızca bir uyarıcısın. Allah ise her şeye vekildir.”*³⁵⁹

Âyet müşriklerin kendisinden mucize isteyerek başkaldırmaları karşısında sıkıldığını hatta zaman zaman bu sıkıntıdan dolayı kendisine vahyedilenlerin bir kısmını onlara okumamayı düşünecek derecede kalbinin daraldığını göstermektedir.³⁶⁰

Müşriklerin böyle alaylı teklifleri karşısında incinen Hz. Peygamber’in, ortamın yumuşayacağı beklentisiyle onlara ters gelen âyetlerin tebliğini bir süre geciktirmesi ihtimaline karşı yüce Allah, bunun doğru olmayacağını, Peygamber’in asıl görevinin Allah’ın gönderdiği vahyi eksiksiz olarak insanlara ulaştırmak olduğunu, bundan ötesinin Allah’a ait bulunduğunu Resûlüne bildirmiş; ayrıca Allah’ın her şeye vekil olduğunu,³⁶¹ her türlü rızkı verenin kendisi olduğunu³⁶² o halde

³⁵⁷ Furkan, 25/7, 8.

³⁵⁸ ZUHAYLÎ: a.g.e., VI, 286.

³⁵⁹ Hud, 11/12-15.

³⁶⁰ DERVEZE: a.g.e., II, 262.

³⁶¹ KOMİSYON: a.g.e., III, 159.

³⁶² Bakara, 2/212.

Rabbine tevekkül etmesi ve güvenmesi gerektiğini³⁶³ hatırlatarak ona cesaret, ümit ve teselli vermiştir.

Şüphesiz ki Allah Rasûlü'nün insanlara hazine dağıtmak gibi bir amacı yoktur, böyle bir görevle de görevlendirilmemiştir. *"De ki: "Size Allah'ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Gaybı da bilmiyorum. Ve size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyuyorum." De ki: "Kör ile gören bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?"*³⁶⁴

Aslında Hz. Peygamber'in böyle bir tevazu ile samimi beyanlarda bulunması, zihni ve gönlü hakikate açık insanlar için, dağları altına çevirmekten daha güçlü ve ikna edici bir delildir.³⁶⁵

Hz. Peygamber'den hazine indirmesini isteyenlere verilen cevap daha önce Nuh (as)'ın kavmine verdiği cevabın bir benzeriydi.³⁶⁶ Zira hiçbir Peygamber, müşriklerin iddia ettikleri gibi mucizeleri göstermek için gönderilmemiştir. Bütün varlığın sahibi ancak Allah Teâlâ'dır.

*"Her şeyin hazineleri yalnız bizim yanımdadır. Fakat biz, onu ancak ihtiyaca göre, belli ölçülerde veririz."*³⁶⁷

Hz. Muhammed'in hedefi, kendisine uyup iman edenleri hazine sahibi yapmak, onlara herkese garip görülecek işler yaptırmak, yahut onlara herkesin talih ve encamı hakkında sözler söyletmek değildi.³⁶⁸

Âyette Hz. Peygamber'in tabiat üstü bir güce sahip olduğu reddedilirken onun herhangi bir şekilde ilahlaştırılması önlenmiş, kendisinin önceki peygamberler gibi sadece bir insan Allah'ın mesajını insanlara iletmek için seçtiği bir kul olduğuna işaret edilmiştir.³⁶⁹

Cehalet içerisinde bocalayan müşrikler bunları idrak edememektedir. Şüphesiz ki Hz. Peygamber'in yanında Allah'ın hazineleri olmadığı gibi, onlar da diğer insanlar gibi gaybı bilemez, o yalnızca Kur'ân'ı okuyarak akıllara ve kalplere hitap etmektedir.

³⁶³ Ahzab, 33/3.

³⁶⁴ En'am, 6/50.

³⁶⁵ KOMİSYON: a.g.e., II, 324.

³⁶⁶ Hud, 11/31.

³⁶⁷ Hicr, 15/21.

³⁶⁸ DOĞRUL, a.g.e., I, 232.

³⁶⁹ ESED: a.g.e., I, 234.

3. 13. “Peygamberse Allah’ı Göstermesi Gerektiği” İddiası

“Bize kavuşacaklarını ummayanlar, “Bize melekler indirilseydi, yahut Rabbimizi görseydik ya!”, dediler. Andolsun, onlar kendi benliklerinde büyüklük tasladılar ve büyük bir taşkınlık gösterdiler.”³⁷⁰

Müşrikler kibirlerinden dolayı kendilerini Peygamberin yerine koyuyorlar, hatta ondan daha üstün görüyorlar, onlar bununla da kalmayıp Allah'a karşı büyüklük taslayarak Allah'ı da inkar etmişlerdi.

Onlar Allah'ı görmenin mümkün olmadığını bile bile inatlarından dolayı bu tür isteklerde bulunuyorlardı.³⁷¹ Halbuki daha önce Hz Musa'nın kavmi de Allah'ı açıkça görmeden ona iman etmeyeceklerini söylemişti.³⁷² Hz. Musa da Rabbinden kendisini göstermesini dilemiş, ancak Hz. Musa dağa yansıyan Allah'ın nurunu görmeye bile tahammül edememiş, bu olağan üstü olayın dehşetinden dolayı kendinden geçip yere yığılmıştı.³⁷³ Hz. Musa bir peygamber olarak sadece Allah'ın nurundan bir parçanın dağa yansımaya dayanamazken, sıradan insanların dünya şartları içerisinde duyularının buna tahammül etmesi asla mümkün değildir.

“O gün bir takım yüzler aydındır. Rablerine bakarlar.”³⁷⁴ Ehl-i Sünnet alimleri, diğer ayetlerden de hareketle³⁷⁵ ayetteki bu bakışı "görme" mânâsında anlayarak, âhirette müminlerin Allah'ın cemalini göreceğini ifade etmişlerdir. Ehl-i sünnete göre Allah'ın affına ve rızasına eren her kul onun cennetine kavuşacak ve cemalini görecektir.

3. 14. “Peygamberse Bilinmeyenleri Bilmesi Gerekir” İddiası

Peygamber'in olağanüstü güçlere sahip olması gerektiğine inanan Mekke müşrikleri davetin engellemek ve onu zor durumda bırakmak için

³⁷⁰ Furkan, 25/21.

³⁷¹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., III, 208.

³⁷² Bakara, 2/55.

³⁷³ A'raf, 7/143.

³⁷⁴ Kiyamet, 75/22.

³⁷⁵ Yunus, 10/26.

her seferinde gerçekleşmesi mümkün olmayacak bir istekle karşısına çıkıyorlardı.

Mekkelilerin “Ey Muhammed! ucuzlayacak ve pahalalanacak şeyleri Rabbin sana haber vermiyor mu? Bazı şeyler satın alalım, pahalısından da kâr edelim. Kuraklığı sana bildirmiyor mu? Bereketli topraklara göç edelim” demeleri üzerine aşağıdaki âyetler nâzil olmuştur.³⁷⁶

“De ki, “Ben size, “Allah’ın hazineleri benim yanımdadır” demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size “ben bir meleğim” de demiyorum. Ben sadece, bana gönderilen vahye uyuyorum...”³⁷⁷ “...Eğer ben gaybı biliyor olsaydım daha çok hayır elde etmek isterdim ve bana kötülük dokunmazdı. Ben inanan bir kavim için sadece bir uyarıcı ve bir müjdeciyim.”³⁷⁸

Hız. Peygamber, diğer peygamberler gibi kendisine vahyolunanı tebliğ ve onları uygulamada örnek bir insan olup, Allah’ın sıfatlarından ve fiillerinden hiç birine sahip değildir, dolayısıyla bilinmeyi bilmek gibi bir özelliği bulunmamaktadır. Ancak Hız. Peygamber’i başlangıçtan beri kâhin yada sâhir olduğunu düşünen müşrikler, onda birtakım olağanüstü özellikler görmek istiyorlardı. Halbuki Allah’ın bildirmesi dışında hiçbir peygamber gaybı bildiğini iddia etmemiştir.

Eğer ki peygamber gaybı bilseydi, fakirlik, hastalık, yaralanma ve mağlubiyet gibi çeşitli kötü şeyleri, dünyanın afet ve zararlarını kendinden uzaklaştırırdı. Hak dine davetin etkili olacağı kimselerle etkili olmayacağı kimseleri birbirinden ayırt ederdi.³⁷⁹

Rasûlullah, Allah’ın lütuf ve ihsanından bağımsız aşkın sıfatlar izafe edilmesinden hoşlanmamış; görevinin elinden geldiğince iyi bir kul olmak, Allah’ın kendisine yüklediği risâlet ve tebliğ görevini eksiksiz bir şekilde yerine getirmek olduğunu vurgulamıştır.³⁸⁰

³⁷⁶ SÂBÛNÎ: a.g.e., II, 56; ZUHAYLÎ: a.g.e., V, 152.

³⁷⁷ En’am, 6/50.

³⁷⁸ A’raf, 7/188.

³⁷⁹ ZUHAYLÎ: V, 153; NESEFÎ: a.g.e., III, 189.

³⁸⁰ KOMİSYON: a.g.e., II, 502.

H.z.Muhammed peygamber olmakla birlikte imkânlarının ve kabiliyetlerinin Allah'ın verdikleriyle sınırlı olup olağan üstü hiçbir güce sahip olmadığını rahatlıkla insanlara açıklamış, böylece insanın Allah karşısında nasıl bir kulluk bilincine sahip olması gerektiği hususunda da örnek bir tavır sergilemiştir.

3. 15. İman Etmeleri İçin Başka İstekler İleri Sürmeleri

Müşriklerin, özellikle peygamberlik kavramı hakkındaki bilgileri önyargılara dayanıyor, gerçek peygamberlikle müşriklerin zihinlerindeki peygamberlik kavramı tamamen farklı anlamlar ifade ediyordu.³⁸¹ Birçoğuna göre peygamber insan üstü niteliklere sahip olmalıydı.

Mekke müşriklerinin H.z. Peygamber'e yönelttikleri eleştiri ve alaycı tavırların artarak devam etmesi üzerine Yüce Allah inkarda direnen müşrikleri tehdit etmek üzere aşağıdaki âyetleri nâzil etmişti.

*“Onlar gökten ve yerden önlerindeki ve arkalarındakine bakmazlar mı? Eğer dilersek onları yere geçirir veya gökten üzerlerine parçalar düşürürüz. Bunda, Rabbine yönelen her kul için bir ibret vardır.”*³⁸² Bu ayetini işitmeleri üzerine müşrikler H.z. Peygamber'e gelerek söylediklerin doğru ise aşağıdaki istekleri gerçekleştirmedikçe kendisine iman etmeyeceklerini bildirmişlerdir.³⁸³

“Dediler ki: “Yerden bize bir pınar fışkırtmadıkça, yahut senin hurmalardan, üzümlerden oluşan bir bahçen olup, aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtmadıkça, yahut iddia ettiğin gibi, gökyüzünü üzerimize parça parça düşürmedikçe, yahut Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmedikçe, yahut altından bir evin olmadıkça, ya da göğşe çıkmadıkça sana asla inanmayacağız. Bize gökten okuyacağımız bir kitap

³⁸¹ DERVEZE: a.g.e., I, 379.

³⁸² Sebe,34/9.

³⁸³ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e. II, 510; ZUHAYLÎ: a.g.e., VIII, 148.

indirmedikçe göğre çıktığına da inanacak değiliz.” De ki: “Rabbimin şanı yücedir. Ben ancak resul olan bir beşerim.”³⁸⁴

Hız. Muhammed'de de bu şekilde güçler bulunması gerektiğini düşündükleri için müşrikler bir seferinde ondan safa tepesini altın kütlesi haline getirmesini,³⁸⁵ ölmüş atalarını diriltmesini ve onlarla konuşmayı üzerinde bulundukları dağları yürüterek Mekke arazisinin genişletilmesini ve Hız. Süleyman'ın yaptığı gibi, rüzgarla dağları yarmasını istemişler,³⁸⁶ Resulullah ise, kendisinin bunları gerçekleştirmek gibi bir görevinin olmadığını, Allah dilerse her şeyi yapabileceğini bildirmiş, iman ederlerse dünya ve âhirette nasiplerini alacaklarını, etmezlerse Allah'ın bu konudaki hükmü gelinceye kadar sabredebceğini ifade etmiş, umduğunu bulamamanın verdiği üzüntüyle oradan ayrılmışlardır.³⁸⁷

Müşrikler tarafından vuku bulan bütün taleplere karşı Hız. Peygamber'in verdiği cevap, kendisinin risâlete ermiş bir insandan başka bir şey olmadığını söylemektir. Onun için muhaliflerin âkibeti hakkındaki beyanatı yavaş yavaş gerçekleşecektir.³⁸⁸

Geçmişte Allah'ın gönderdiği bir çok mucizeyi inkar eden Firavun da Hız. Musa'ya *“(Eğer doğru söylüyorsa) ona altın bilezikler atılmalı,”*³⁸⁹ diyerek böyle bir şeyin Allah'ın elçisini zor durumda bırakmaya çalışmıştı ancak Allah'a ve peygamberlerine karşı kibir ve inadı onu helake sürüklemişti.

*Yüce Allah onlara Kur'ân'dan başka bir mucize aramamaları gerektiğini bildirerek “Kendisiyle dağların yürütüleceği veya yeryüzünün parçalanacağı, ya da ölümlerin konuşurulacağı bir Kur'ân olacak olsaydı (o yine bu kitap olurdu.) Fakat bütün emir yalnız Allah'ındır...”*³⁹⁰ *buyurmakta, böylece Yüce Allah bu âyet de bir kez daha ne*

³⁸⁴ İsrâ, 17/90-93.

³⁸⁵ İBN-Ü HANBEL: a.g.e., I, 242,258.

³⁸⁶ ZUHAYLÎ: a.g.e.,VII, 145.

³⁸⁷ İBN-Ü HİŞAM: Siretü'n Nebeviyye, I, 316.

³⁸⁸ DOĞRUL: a.g.e., II, 472.

³⁸⁹ Zuhurf, 43/53.

³⁹⁰ Ra'd, 13/31.

peygamber'in ne de Kur'ân'ın onların istedikleri mucizeleri getirmek amacıyla gönderilmediğini bildirmektedir.

3. 16. "Söyledikleri Doğruysa Gökten Taş Yağdırsın" İddiası

Hız. Peygamber'e ve mü'minlere karşı o kadar mücadele etmelerine rağmen henüz başlarına bir musibet gelmediğini gören müşrikler, daha çok şımararak bir takım felaketlerle yok edilmelerini isteyecek kadar küstahlaşmışlardı. Halbuki sünnetullah, onların istediği zaman felaket gönderilmesi şeklinde değil, Allah'ın dilediği zaman ve dilediği şekilde cezalandırılmalarıydı.

"Allahım! Eğer bu kitap senin katından gelmiş bir hakikatse gökten üzerimize taş yağdır veya bize acı veren bir azap gönder!" ³⁹¹ *"Eğer doğru söyleyenler iseniz, (söyleyin) bu tehdit ne zaman?" diyorlar.* ³⁹² *"İnsan hayra dua eder gibi şerre dua eder, İnsan çok acelecidir."* ³⁹³

İnsan tabiatı gereği hayrı sevdiği için daima hayırda acele etmektedir. Kızgınlık anında da şerde acele etmektedir. Halbuki Allah insanların hayrı acele istedikleri gibi şerri de istedikleri zaman onların dualarını kabul etmekte acele davranıyordu hepsi ölür helak olurlardı. ³⁹⁴ Şüphesiz Allah Teâlâ kulları gibi aceleci değildir. O kullarına mühlet vermektedir. Ancak bu mühlet akıl ve iradesiyle düşünüp karar verenleri hidayete erdirirken gerçekleri inkarda direnenlerin de azgınlığını artırmaktadır. Nitekim, Mekke müşriklerinden Nadir bin Haris veya Ebû Cehil, Hız. Peygamber'e "Kendisiyle tehdit ettiğin azaptan payımıza düşeni ver." diyerek alay ediyorlardı. ³⁹⁵

Esasen ilahi cezanın inmesi etrafında yapılan tartışma eski ümmetler arasında da vuku bulmuş ezeli bir tartışmadır. Azgınlıkta had safhaya varmış olan Mekke müşriklerinin bu istekleri Nuh, Âd, Semûd,

³⁹¹ Enfâl, 8/32.

³⁹² Yunus, 10/48.

³⁹³ İsrâ, 17/11.

³⁹⁴ Yunus, 10/11.

³⁹⁵ ZUHAYLÎ: a.g.e., XII, 176.

Lût ve kavimleri, Eykeliler ve Firavun'un isteklerinin aynısıydı. Onlar *da* “*Ey Rabbimiz! Hesap gününden önce payımızı hemen ver!*” diyerek peygamberlerini yalanlamışlar ve vaadedilen azabın bir an evvel gelmesini istemişlerdi.³⁹⁶ Şuayb (as)’ın kavmi de “*Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi gökten üzerimize bir parça düşür.*”³⁹⁷ diyerek kendilerini yok eden azabı inkar etmişlerdi.

Müşriklerin “gökten parçalar inse” iddialarına Allah Teâlâ şu ayetle cevap vermektedir.³⁹⁸ “*Yoksa, bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Asıl, inkar edenler tuzağa düşecek olanlardır. Gökten düşmekte olan parçalar görseler, “Bunlar, üst üste yığılmış bulutlardır” derler.*”³⁹⁹

Müşrikler, istedikleri gibi gökten bir kütle düşürüldüğünü gözleriyle görseler dahi gelip kafalarına çarpmadıkça onun varlığını kabul etmeyeceklerdir. Onlar, kibirlerinden dolayı gözle görülen şeyleri dahi inkar ederek, Hakk’ı en şiddetli bir şekilde inkar etmektedirler.⁴⁰⁰

Müşriklerin bir özelliği de sıkıştıkları zaman Allah’ı hatırlamaları, O’na sığınmaları, başlarındaki bela ve musibetleri kaldırması için Allah’a yakarmaları, sıkıntı geçer geçmez de tekrar ona ortak koşmalarıdır.⁴⁰¹

Kureyş müşrikleri İslam’ı hafife alıp Hz. Peygamber’e karşı gelince Hz. Peygamber de Yusuf (as)’ın kıtlık seneleri gibi bir kıtlıkla müptela olmaları için beddua etmiş, başlarına gelen kıtlık ve açlık nedeniyle ölüleri ve kemikleri yemeye mecbur kalmışlardır. Bu zor durumun atlatılması için Rasûlullah’tan dua etmesini istemişler ve Hz. Peygamber’in duasıyla yağmur yağmış ancak onlar bolluğa kavuşunca tekrar eski inançlarına dönmüşlerdir.⁴⁰²

“*Şimdi onlar azabımızı mı acele olarak istiyorlar? Fakat azabımız onların yurtlarına indiğinde o uyarılmış olanların sabahı ne kötü olur! Ey*

³⁹⁶ Sa’d, 38/12-6.

³⁹⁷ Şuarâ, 26/187.

³⁹⁸ ZEMAHŞERÎ: a.g.e. IV, 313.

³⁹⁹ Tur, 52/42, 43.

⁴⁰⁰ SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 318.

⁴⁰¹ Yunus, 10/12; Rum, 30/33; Zümer, 39/8, 49.

⁴⁰² İBN-Ü HANBEL: a.g.e., II, 431.

*Muhammed! Bir süreye kadar onlardan yüz çevir. (Bekle ve) gör. Onlar da yakında görecekler.*⁴⁰³

“Yakında görecekler” cümlesi hakkında müfessirler, Bedir savaşına kadar, ölünceye kadar ve kıyamete kadar şeklinde yorumlar yapmışlar; “Müşriklerin başına gelecek esaret, ölüm ve âhiret azabı gibi cezaları senin göreceğin gibi onlarda sana dünyada verilecek zaferleri ve âhirette verilecek sevapları göreceklerdir.” şeklinde yorumlamışlardır.⁴⁰⁴

Âyetler müşrikler için güçlü bir uyarıcıdır. Ancak Rasûlün onları Allah’ın azabı ve helakiyle uyarmasının şiddetini artırmasına karşın onlar alaycı tavırlarını ısrarla sürdürmüşlerdir.⁴⁰⁵

Yüce Allah azgın toplumların bir çoğu helak ederken bir kısmını da rahmet ve merhametinin gereği olarak mühlet vermekte bu mühlet içerisinde bir kısmının iman etmesi, bir kısmının sulbünden de mü’min nesiller gelmesi için azabı ertelemektedir.⁴⁰⁶ Şüphesiz ki Allah kendisi için rahmet ve merhameti ilke olarak seçmiştir, günahkar kimseleri çevre ve ortamı hesaba katmadan cezalandırmayacağını, onlara tövbe edip doğru yola gelmeleri için zaman verdiğini ifade etmektedir.⁴⁰⁷

Hiz. Peygamber’e ve mü’minlere karşı düşmanlıkta ileri gitmelerine rağmen helak edilmemelerinin bir sebebi de Hiz. Peygamber’in onların arasında olmasıydı. *“Oysa sen onların içinde iken Allah onlara azap edecek değildi. Bağışlanma dilerlerken de Allah onlara azap edecek değildir.”*⁴⁰⁸

Buharî ve Müslim’in Enes b. Malikten rivayetine göre Ebû Cehil b. Hişam: “Allahım! Eğer bu senin katından indirilmiş gerçekse gökten taş yağdır yahut bize acıklı bir azap getir.” dediği zaman nâzil olmuştu.⁴⁰⁹

Hiz. Peygamber’in Mekke’de yaşıyor olması farkında olmasalar da müşriklere bir güvence vermektedir. Öte yandan bir kısmı azgınlıkta ileri

⁴⁰³ Saffat, 37/176-179.

⁴⁰⁴ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV, 52.

⁴⁰⁵ DERVEZE: a.g.e., II, 219.

⁴⁰⁶ ZUHAYLÎ: a.g.e., VI, 112.

⁴⁰⁷ ESED: a.g.e., I, 393.

⁴⁰⁸ Enfal, 8/32,33.

⁴⁰⁹ ZUHAYLÎ: V, 234.

gitse de aralarında hatalarını anlayarak bağışlanma dileyenler de vardı. Belki de inkar edenlerin sulbünden Allah Teâlâ iman eden nesiller getirecekti. Âyetlerden çıkarabildiğimiz bu sebepler yanında belki de başka hikmetlerden dolayı Allah Teâlâ, Mekke müşriklerini topluca helak etmek suretiyle cezalandırmamıştı. Nitekim onlar dan bir çoğu Mekke'nin fethiyle İslam'la şereflenmişler, bazıları da Medine döneminde yapılan savaşlarda helak olup gitmişlerdir.

Cenâb-ı Hak müşriklerin dünyada iken köklerinin kazınması şeklinde bir azap ile cezalandırılmayacaklarını ancak gerektiğinde başka şekilde bir azap ile cezalandırılacaklarını ifade etmiştir. *“Onlar Mescid-i Haram'dan (mü'minleri) alıkoyarken ve oranın bakımına ehil de değillerken, Allah onlara ne diye azap etmesin?”*⁴¹⁰

Müşrikler, Hz. Peygamber Kâbe'yi tavaf ederken onun karşısına çıkıyorlar, onunla alay ediyorlar, ıslık çalıyorlar, tavafını ve duasını karıştırmaya çalışıyorlardı.⁴¹¹ *“Onların, Kâbe'nin yanında duaları ıslık çalıp el çırpırmaktan ibarettir. Öyle ise (ey müşrikler) inkar etmekte olduğunuzdan dolayı tadın azabı.”*⁴¹²

Öte yanda âyetlerde Hz. Peygamber'in istediği zaman azabı getirme yetkisinin bulunmadığı ve her milletin bir eceli olduğu, insanlara tanınan bu mühlet tamamlanınca herkes yaptığıının karşılığını bulacağı, bu mühleti ertelemek veya çabuklaştırmak, peygamberler de dahil, hiç kimse için mümkün olmadığı,⁴¹³ ansızın gelecek olan azabı tattıklarında inkarcılar için hiçbir kurtuluş yolu kalmayacağı,⁴¹⁴ bildirilmektedir. Onlar şiddetli azapla karşılaştıklarında pişmanlıklarını ifade edecekler,⁴¹⁵ azaptan kurtulmak için yeryüzünde sahip oldukları her şeyi fidye olarak verseler bile bu onlara hiçbir fayda vermeyecek, onlara adaletle hükmedilecektir.⁴¹⁶

⁴¹⁰ Enfal, 8/34.

⁴¹¹ ZUHAYLÎ: a.g.e., V, 236.

⁴¹² Enfal,8/35.

⁴¹³ Yunus, 10/49, bkz., A'raf, 7/34.

⁴¹⁴ Ankebut, 29/53-55, bkz., Yunus, 10/51-53.

⁴¹⁵ En'âm, 6/27, 31; Ahzâb, 33/66, 68; Nebe, 78/40.

⁴¹⁶ Al-i İmran, 3/91; Yunus, 10/54.

Müşriklerin hesap etmedikleri, âkıbetlerini gördüklerinde güç ve kuvvetlerinin, yaptıkları hilelerin kendilerine fayda sağlamadığını görecekler, bunun karşısında pişmanlıklarını ve üzüntülerini kalplerinde gizlemekten başka hiç bir şey yapamayacaklardır.⁴¹⁷

*“Artık sen çarpılacakları günlerine kadar onları kendi hallerine bırak O gün tuzakları kendilerine hiçbir fayda vermeyecektir ve kendilerine yardım da edilmeyecektir.”*⁴¹⁸

Çarpılacakları günün Bedir günü veya ilk sura üflendiği gün olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür.⁴¹⁹ Ayrıca Mekkeliler’in Resûl-i Ekrem’i öldürmek için suikast hazırlığı içinde oldukları, son cümlesinde de planlarının boşa çıkacağı ve asıl kendilerinin perişan olacakları haber verilmektedir.

Nitekim Medine’ye hicretten kısa bir süre önce müşrikler Dârünnedve’de toplanıp bu konuyu enine boyuna tartışmış, müşterek bir suikast planı hazırlamışlar,⁴²⁰ fakat bu plan boşa çıktığı gibi Resûlullah’ı öldürmeyi planlayan suikastçıların kendileri de kısa bir süre sonra Bedir Savaşında öldürülmüşlerdir.⁴²¹

*“Şüphesiz zülmedenlere bundan başka bir azap daha var. Fakat onların çoğu bilmezler.”*⁴²² Burada azabın mahiyeti tam olarak açıklanmamıştır. Müfessirler âhiretteki azabın dışında var olduğu ifade edilen bu azabı Bedir savaşından önceki yedi yılda meydana gelen kıtlık, mal ve evlatların yok olup gitmesi, hastalıklar, belalar ve dünyevi musibetler olabileceği gibi,⁴²³ Bedir savaşında uğrayacakları hezimet ve kabir azabı olarak yorumlamışlardır.⁴²⁴ Taberî, bu konuda bir sınırlandırma yapmadan kabir azabı dahil kıyamet gününden önce

⁴¹⁷ ZEMAHŞERÎ: a.g.e.II, 262.

⁴¹⁸ Tur, 52/45,46.

⁴¹⁹ NESEFÎ: a.g.e., IV, 283; ZUHAYLÎ: a.g.e., XIV, 79.

⁴²⁰ İBN-Ü HANBEL: a.g.e., I, 348.

⁴²¹ ZEMAHŞERÎ: IV, 313.

⁴²² Tur, 52/47.

⁴²³ ZUHAYLÎ: XIV, 79.

⁴²⁴ ZEMAHŞERÎ: IV, 313.

karşılaşacakları her türlü musibeti bu kapsam içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴²⁵

Müşriklerin azap beklentisi mü'minlere bir zarar vermezken, kendilerinin imanlarına engel olmuş,⁴²⁶ Allah'ın ayetlerine karşı kör ve sağır olan müşriklerin bir çoğuna müslüman olmak nasip olmamıştır.

3. 17. “Peygamberlikten Bir Menfaati Olduğu” iddiası

Dünya hayatında sadece menfaati ön planda tutan bazı müşrikler Hz. Peygamber'in mücadelesinin de dünyevî bir menfaat kaygısına dayandığını düşünüyorlardı. Esasen âhîret inancını reddeden, yaşamı sadece dünyadan ibaret sayan bir toplum için böyle bir düşüncenin yadırganacak bir tarafı da bulunmamaktaydı. Kur'ân-ı Kerim onların bu iddialarına bir soru ile karşılık vermiştir.

“Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da onlar bu yüzden bir borç yükü altına mı girmişlerdir? (Bunun için mi inanmıyorlar?)”⁴²⁷

Halbuki, peygamberler, tebliğ faaliyetinin karşılığında ücret beklemezler, muhataplarda maddi anlamda borç altında değillerdir. Onlar maddi kaygılardan öte kutsal bir görev üstlenmişlerdir. Bundan dolayı bütün peygamberler yaptıkları davetin karşılığında insanlardan bir beklentilerinin olmadığını bildirmişlerdir.⁴²⁸

Yüce Allah bu konuda Mekkelilerin nüfusunun çokluğu ve gücüyle tanınmış bir toplum olduğunu bildikleri için Nuh kavmini örnek vermektedir. Zira Nuh (as) kavmine *“Eğer yüz çeviriyorsanız, sizden zaten hiç bir ücret istemedim. Benim ücretim, ancak Allah'a aittir. Bana müslümanlardan olmam emredildi.”⁴²⁹ demiştir.*

H. Peygamber de aynı şekilde müşriklerden bir ücret talep etmediği halde câhilliklerinden, küfürlerinden ve inatlarından dolayı kendilerine

⁴²⁵ TABERÎ: Câmi'u'l-beyân,(Mevsuatü's Şamile CD) XI, 498.

⁴²⁶ Kehf, 18/55, 56.

⁴²⁷ Kalem, 68/46; bkz., Tur, 52/40.

⁴²⁸ En'am 6/90; Hud, 11/29,51; Şuarâ, 26/180; Yasin, 36/21.

⁴²⁹ Yunus, 10/72.

getirdiğın Hakk'ı yalanlamaktadırlar.⁴³⁰ Bu ayetle peygamberlik ispat edilmektedir. Çünkü peygamber insanları bir menfaat için değil, hayra bizzat hayır olduğu için çağırılmaktadır.⁴³¹ Hz. Peygamber insanları tevhide davet ederken onlardan her hangi bir karşılık istemiş olsa müşriklerin ona karşı tavır almalarının belki bir anlamı olabilirdi. Oysa Hz. Peygamber onları tevhide davet ederken hiçbir ücret yada karşılık beklememiş, diğer peygamberler gibi sadece insanların dünya ve âhiret saadetine kavuşmaları için çaba göstermiş, hidayetini ancak Allah'tan olduğu bilinciyle⁴³² görevini hakkıyla yapmaya gayret etmiştir.

Bu gerçeğin tekrar edilmesi, müşrik liderlerden ve zenginlerden bazılarının peygamberin özel bir beklenti için çabaladığını zannettiklerini yada onun çağrısında makamlarını ve servetlerini tehdit eden bir yapı gördüklerini düşündürmektedir.⁴³³

Müşrikler tevhidin kendi rabliklerine son vereceğini biliyorlar, ancak kendilerinden boşalan tahta Hz. Peygamber'in oturacağını zannediyorlardı. Onların bilmedikleri gerçek insanlığı tevhide çağırın Rasûllerin amacı kendileri rableşmek değil, kendileriyle birlikte bütün insanlığı bir tek rabbin huzurunda boyun eğdirmektir.⁴³⁴

Mekkî surelerin zekattan söz etmesi, onları sadaka vermeye ve iyilik etmeye, köle azad etmeye, yetim hakkı yememeye çağırması ilk andan itibaren zengin müşrik liderleri kendi mallarına göz diktiği servetlerini ellerinden almak için komplolar düzenlediği şeklinde ithamlarda bulunmaya itmiştir.⁴³⁵

“İşte, o peygamberler, Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. (Ey Muhammed!) Sen de onların tuttuğu yola uy. De ki, “Bu tebliğ'e karşı sizden bir ücret istemiyorum. O (Kur'ân) bütün âlemler için ancak bir

⁴³⁰ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., IV, 450.

⁴³¹ ZUHAYLÎ: a.g.e., XV, 74.

⁴³² Ebu Zekakeriyya Yahya b. Şerif en-NEVEVÎ: Riyazü's-Salihîn, (Matbaatü'l-Asriyye, Beyrut:2005), 59.

⁴³³ DERVEZE: a.g.e., II, 173.

⁴³⁴ ÜNAL: a.g.e., s. 193.

⁴³⁵ DERVEZE: a.g.e., II, 174.

uyarıdır.”⁴³⁶ “De ki: “Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, yakınlıkta sevgiden başka bir ücret istemiyorum...”⁴³⁷

Âyet-i Kerime’de Yüce Allah doğru yolun ancak peygamberlerin yolu olduğunu bildirerek, peygamberlerin, insanları bu yola davet ederken her hangi bir karşılık beklemediklerinin altını çizmiş, sadece insanların kurtuluşları için çabalayan bu elçilerin davetine karşılık vermemenin yanlış olduğunu, bu yola girmenin kendilerine bir şey kaybettirmeyeceğini iyice düşünmeye davet etmiştir.

3. 18. “Hz. Peygamberin Çelişkili Sözler Söylediği” iddiası

Hız. Peygamber, kendisine indirilen ve eski bir hükmü ortadan kaldıran bir âyeti tebliğ ettiğinde inanmamak için bahane arayan Mekke müşrikleri onu zor durumda bırakmak için, neshedilen âyetleri kastederek “sen bir gün söylediğini başka bir gün değiştiriyorsun” diyorlardı.⁴³⁸ “Şayet Peygamber’in bildirdikleri Allah’tan olsaydı âyetlerin değişmemesi gerekirdi” iddiasını ileri sürerek, Hız. Peygamber’in âyetleri işine geldiği şekilde değiştirdiğini söylüyorlardı. Halbuki Hız. Peygamberin önceden bildirdiğini değiştirme gibi bir yetkisi yoktu, O sadece Allah Teâlâ’nın Cebrail vasıtasıyla kendisine vahyettiği âyetleri tebliğ etmekteydi.

*“Biz bir ayeti değiştirip yerine başka bir âyet getirdiğimiz zaman -ki Allah neyi indireceğini gayet iyi bilir- onlar Peygamber’e: “Sen ancak uyduruyorsun”, derler. Hayır, onların çoğu bilmezler.”*⁴³⁹

*“Biz herhangi bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturur (ya da ertelersek), yerine daha hayırlısını veya mislini getiririz. Allah’ın gücünün her şeye hakkıyla yettiğini bilmez misin?”*⁴⁴⁰

⁴³⁶ En’am, 6/90; Şura 42/23.

⁴³⁷ Şura, 42/23.

⁴³⁸ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e.II, 465; NESEFÎ: a.g.e., II, 432.

⁴³⁹ Nahl, 16/101.

⁴⁴⁰ Bakara, 2/106.

Sözlükte “izale etmek, iptal etmek, yok etmek” gibi anlamlara gelen nesh,⁴⁴¹ dinî bir terim olarak “dinî bir hükmün yürürlükten kaldırılması veya daha sonra gelen bir hükümle değiştirilmesi” anlamına gelir.⁴⁴²

Nesh, birbiriyle çelişkili olan iki sözden öncekinin bir sonraki ile yürürlükten kaldırılması değildir. Allah’ın kelâmında bir çelişki bulunmamaktadır.⁴⁴³ Allah’ın kelimelerinde bir değişme olmadığı gibi, O’nun sözünü değiştirecek kimse de yoktur.⁴⁴⁴ Psikolojik olarak iyi veya kötü adetlere saplanmış olan bir cemiyeti alışkanlıklarından birden koparıvermek mümkün değildir. Kur’ân insanları tedrici olarak kendine yaklaştırmıştır.⁴⁴⁵

İlk bakışta Kur’ân’da çelişki gibi görülen ifadelerin Kur’ân’ın kendi bütünlüğü içinde ele alındığında sanıldığı gibi olmadığı anlaşılmaktadır.⁴⁴⁶ Esasen Kur’ân’ın bu özelliği fert ve toplum planının da öngördüğü düzenlemeleri, insan fıtratını zorlamadan gerçekleştirmek istemesindendir. Bu da Kur’ân’ın fonksiyonel oluşunun tabii bir sonucudur.⁴⁴⁷

Cenâb-ı Allah, varlık âleminde bugün yarattığını yarın yok ederek, diğer bir şeye dönüştürmekle ilmine, kudretine, iradesine hiçbir noksanlık âriz olmayacağı gibi, şeriata ait âlemde de farklı zamanlarda farklı şer’î hükümler inşa etmekle, ilminde ve iradesinde bir noksan değil, her birinde bir hikmetinin tecellisini ve kemalini göstermiş olur.⁴⁴⁸

3. 19. Demagojilerle Davete Engel Olma Çabaları

Müşriklerin Hz. Peygamberle mücadele şekillerinden birisi de sözlerini anlamazlıktan gelerek onunla demagoji yapmaktı. Onlar

⁴⁴¹ RAZÎ: a.g.e., 577, 578.

⁴⁴² KOMİSYON: a.g.e., I, 103.

⁴⁴³ Süleyman ATEŞ: Gerçek Din Bu, (Yeni ufuklar Neşriyat, İstanbul:Ts.), I, 190.

⁴⁴⁴ En’am Suresi 6/115; Yunus Suresi/10/64; Kehf Suresi 18/27; Kaf Suresi, 50/29.

⁴⁴⁵ CERRAHOĞLU: a.g.e., s. 127.

⁴⁴⁶ Halis ALBAYRAK: Kur’an’ın Bütünlüğü üzerine, (Şule Yay., İstanbul: 1983), s. 41.

⁴⁴⁷ ALBAYRAK: s. 37.

⁴⁴⁸ YAZIR: a.g.e., II/106.

böylece hem Hz. Peygamber'i hem de Kur'ân'ı alaya almış oluyor, bununla da onu insanların gözünde küçük göstermeyi hedefliyorlardı.

*“Hiç şüphesiz siz ve Allah'tan başka kulluk ettikleriniz cehennem odunusunuz....”*⁴⁴⁹ ayetini işiten Abdullah b. Zibara müşriklere, “Muhammed'e sorun. Allah'ın dışında her ma'budun cehennemde midir? O halde biz meleklerle ibadet ederiz, Yahûdiler Üzeyir'e, Hristiyanlar ise İsa'ya ibadet ederler. O halde melekler, Üzeyir ve İsa cehennemde midir?” demesi üzerine, âyete karşı Abdullah b. Zibara'nın verdiği bu cevaba oldukça sevinen müşrikler Hz. Peygamber'in *“Allah'ın dışında kim kendisine ibadet edilmesini isterse ibadet edenlerle birlikte cehennemdedir.”* buyurması üzerine sevinçleri uzun sürmemiştir.⁴⁵⁰

*“Şüphesiz kendileri için tarafımızdan en güzel mükafat hazırlanmış olanlar varya; işte bunlar cehennemden uzaklaştırılmışlardır.”*⁴⁵¹ Burada Yüce Allah, Üzeyir (as), İsa (as) ve melekleri kastederek onların cehennemde olmadığını bildirmiştir.⁴⁵² Çünkü onlardan hiç birisi Allah'ı bırakarak kendilerine ibadet edilmesini istememiştir. Dolayısıyla müşriklerin bu sözleri demagojiden öte bir iddia olmayıp, onların gerçekleri anlamalarına da engel olmuştur.

Her fırsatta Hz. Peygamber'i küçük düşürmeye çalışan müşrikler Kur'ân'da zikredilen lanetlenmiş bir ağacı da alay konusu etmişlerdi.

*“... Sana gösterdiğimiz o rüyayı da, Kur'ân'da lanetlenmiş bulunan o ağacı da sırf insanları sınamak için vesile yaptık.”*⁴⁵³

Cehennemde böyle bir ağaç bulunacağı bildirilince Ebû Cehil gibi fırsatçı müşrikler, “Muhammed hem cehennemin taşı bile kavuracağını söylüyor hem de orada ağaç biteceğinden söz ediyor” diyerek Resûlullah'ı alaya almışlar, bunun üzerine söz konusu olan âyet inmiştir.⁴⁵⁴ Buna göre ağaçla ilgili olarak Kur'ân'da verilen bilgi bir

⁴⁴⁹ Enbiya Suresi 21/98, 99.

⁴⁵⁰ İBN-ÜHİŞAM: Siretü'n Nebeviyye, I, 385, 386.

⁴⁵¹ Enbiya, 21/101.

⁴⁵² ZEMAŞŞERÎ: a.g.e. III, 103.

⁴⁵³ İsrâ, 17/60.

⁴⁵⁴ Celaleddin Es- SUYUTÎ: C., MAHLÎ: a.g.e., I, 234; NESEFÎ: a.g.e., II, 463.

imtihandır; mümin bu bilgiye inanmakla imtihanı kazanmış, kâfir de inkâr etmekle imtihanı kaybetmiş olur.

Hakk'ı kabul konusunda önyargı ve inatlarını bir türlü aşamayan müşrikler nâzil olan her bir âyette bir kusur yada inkarlarına gerekçe olabilecek bir ifade aramaya devam ediyorlardı. Onda hiçbir tutarsızlık bulamayan müşrikler, “(Rabbinizi) ister Allah diye çağırın, ister Rahman diye çağırın...”⁴⁵⁵ âyetinin nâzil olması ve Hz. Peygamber'in Allah'ı farklı isimlerle anması üzerine “Bizim iki ilaha dua etmemizi yasaklarken kendisi iki ilaha dua ediyor.” diyerek yeni bir iddia ortaya atmışlardı.⁴⁵⁶

Halbuki bu onların bu iddiaları cehaletten kaynaklana su-i zandan başka bir şey değildi. Âyetin devamında Allah Teâlâ bu iki kelimenin ayrı ayrı varlıkları ifade etmediğini, her ikisinin de eşi ve benzeri olmayan yüce yaratıcının isim ve sıfatları olup, hangisiyle çağırırsanız çağırın, en güzel isimlerin Allah'ın olduğu ifade edilmekte,⁴⁵⁷ Hamdin sadece çocuk edinmeyen, mülkte ortağı olmayan, zillet ve acizliğin gerektirdiği bir yardımcıya ihtiyacı bulunmayan Allah'a mahsus olduğu bildirilmektedir.⁴⁵⁸ Böylece Allah Teâlâ, Allah'ın rahmet sıfatını inkar eden Mekke müşriklerine Allah adını anarak dua etmekle Rahman adını anarak dua etme arasında hiçbir fark olmadığını belirtmektedir.⁴⁵⁹

Müşrikler bazen de ehl-i kitaptan öğrendikleri geçmiş ümmetlerle ilgili olayları Hz. Peygamber'e sorarak onu imtihan etmeye kalkıyorlardı. Nadir b. Haris ve Ukbe b. Muayt Yahûdilere gelerek Muhammed (as) karşısında ne yapmaları gerektiğini sormuş, Yahûdi bilginleri de onlara kendisine üç soru sormalarını istemiş, bu sorulara doğru cevap verirse onun gerçek bir peygamber olduğunu aksi halde sadece bir yalancı olduğunu söylemişlerdi.⁴⁶⁰

Hz. Peygamber müşriklerin kendisine yönelttiği; geçmişte yaşayan yiğitlerin maceraları, ruhun mahiyeti ve yeryüzünün doğu ve batısına

⁴⁵⁵ İsrâ, 17/110.

⁴⁵⁶ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 515.

⁴⁵⁷ SÂBÛNÎ: a.g.e., II, 322.

⁴⁵⁸ İsrâ, 17/110,111; Haşr, 59/24.

⁴⁵⁹ ZUHAYLÎ: a.g.e., VIII, 172.

⁴⁶⁰ İBN-Ü HİŞAM: Siretü'n Nebeviyye, I, 222- 224.

ulaşan kimsenin hikayeleri hakkındaki sorulara âyetlerle cevap vermesine ve ehl-i kitabında bunu doğrulamasına rağmen onlar Hz. Peygamber'i alaya almaya ve onu toplum gözünde küçük düşürmeye için karalamaya devam etmişlerdir.

Müşrikler yine Hz. Peygamberle alay ederek şirk koşmalarının sebebini de Allah'a bağlıyorlar, Allah dilememiş olsaydı, kendilerinin şirk koşmalarının asla mümkün olmayacağını iddia ediyorlardı.

“Allah’a ortak koşanlar dediler ki: “Allah dileseydi ne biz, ne de atalarımız ondan başka hiçbir şeye tapmazdık, Onun emri olmadan hiçbir şeyi de haram kılmazdık.”⁴⁶¹

Yüce Allah onların bu iddialarını Zuhruf Sûresinde tekrar dile getirerek cevap vermiştir. *“Eğer Rahman dileseydi biz onlara kulluk etmezdik”, dediler. Bu konuda hiç bir bilgileri yoktur. Onlar sadece yalan söylüyorlar.”⁴⁶²*

Görülüyor ki müşrikler gerçek delillerle susturamadıkları Hz. Peygamber'i bir takım akıl ve mantık dışı söz oyunları ile susturmayı denemişler, ancak bunda da muvaffak olamamışlardır.

3. 20. “Muhammed Bizim Putlara Secde Etti” İddiası

Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'e yaptıkları eleştiri ve ithamların ardı arkası kesilmek bilmiyor, insanları yanıltmak ve davetine engel olmak için her türlü karalama ve iftira kampanyasını sürdürüyorlardı.

Mekke'de müslümanlar üzerine uygulanan baskı ve şiddetin iyice artması üzerine Habeşistan'a hicret etmişlerdi. Müslümanların Habeşistan'a hicret etmelerinden rahatsız olan Mekkeli müşrikler Onların orada güçlenmelerinden ve kendileri için bir tehdit unsuru olmalarından çekindiklerinden dolayı onların Mekke'ye geri dönüşünü sağlamak amacıyla yeni bir iddia ortaya atmışlardı.

⁴⁶¹ Nahl, 16/35.

⁴⁶² Zuhruf, 43/20.

İddiaya göre; Hz. Peygamber Kureyşin kendinden çekindiğini, ve müslümanlara eza ve cefa yaptıklarını görünce“ Keşke şunları bana yaklaştıracak bir vahiy nâzil olsa“ diye temennide bulunmuş, sonra kavmine yakınlık göstermeye başlamış, onlarda ona yaklaşmışlar ve bir seferinde Hz Peygamber, Kâbenin etrafında otururken Hz Peygamber Efendimiz (SAS) Necm suresini okumuş, sureyi okurken “*sizde gördünüz değil mi? Lat ve Uza'yı ve öteki üçüncü Menatı*”⁴⁶³ ayetlerine gelince bunlardan sonra تلك الغرانيق العلى وان شفاعتهن لترتجى “*Bunlar yüksek garâniktir ve şefaatleri de umulur.*” demiş ve sureyi okumaya devam ederek bitirmiştir. Surenin sonunda secdeye kapanmış oradaki müşriklerin hepsi de Peygamberin okuduğundan çok memnun olmuşlar ve secdeye kapanmışlardır.⁴⁶⁴

Halbuki bu iddia tamamen yanlıştır. Allah Rasûlu nübüvvetin beşinci yılında, Ramazan ayında Kâbe’de müşriklerin de hazır bulunduğu bir sırada Necm suresini okumaya başlamış, Peygamber efendimizi dinleyen müşrikler, putlarının zemmedileceğinden korkarak öteden beri putlar hakkında söyleye geldikleri “Onlar o yüce ak kuğulardır, herhalde onların şefaati umulur “ sözünü bir aralık söyleyivermişlerdir.⁴⁶⁵ Halbuki Hz Peygamber’den böyle bir söz ve eylem sadır olmamıştır. Zira ayetlerin siyaki da bu tür bir konuya geçişe izin vermemektedir.⁴⁶⁶ Hz. Peygamber’in okuduğu Necm Suresinde putların isimlerinin geçtiği için müşriklerin buna sevinmesi üzerine aşağıdaki âyet nâzil olmuştur.⁴⁶⁷

*“Allah bir tek (ilah) olarak anıldığında âhirete inanmayanların kalpleri daralır. Allah’tan başkaları (ilahları) anıldığında bakarsın sevinirler.”*⁴⁶⁸

Allah hiçbir zaman puta secde etmeyi meşru kılmamış ve izin vermemiş, bilakis bütün peygamberlerin diliyle bunu nehyetmiştir.⁴⁶⁹

⁴⁶³ Necm, 53/19-23.

⁴⁶⁴ BERKİ, KESKİOĞLU: a.g.e., 97.

⁴⁶⁵ Asım. KÖKSAL: İslam Tarihi, IV, 177.

⁴⁶⁶ DERVEZE: a.g.e., II, 232.

⁴⁶⁷ ZUHAYLÎ: a.g.e., XII, 303.

⁴⁶⁸ Zümer, 39/45.

⁴⁶⁹ SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 324.

Şirkle savaşmak için gönderilmiş bir Allah elçisinin böyle bir pozisyona girmesi imkansızdır.⁴⁷⁰

Öte yandan müşrikler Rasûl-u Ekrem, Kur'ân okuduğu sırada gürültü ederek okunan Kur'âna söz karıştırmaya çalışırlardı. Fussilet suresindeki şu âyet-i kerime buna işaret etmektedir. *"İnkâr edenler: "Bu Kur'ân-ı dinlemeyin, okunurken gürültü yapın, belki üstün gelirsiniz" dediler."*⁴⁷¹

Putlara secde eden Hz. Peygamber değil, müşriklerdir. Onlar putlarının adını işittikleri için kendileri putlarına ta'zim maksadıyla secde etmişlerdir. Hatta Kureyş'den yaşlı bir adam secdeye varamadığı için eliyle yerden bir miktar toprak veya taş alarak alnına sürmüş "bana da bu kadarı yeter" demiştir.⁴⁷²

Âyet-i kerimeler Garânik hadisesinin doğru olmadığını ortaya koymaktadır. Bu hikaye peygamberlerin risâletini tebliğ hususundaki masumiyetlerine de aykırıdır. Bu hikayenin uydurma olduğunu ispat eden en kuvvetli delil Necm suresinin kendisidir. Bu surede Allah'ın birliği anlatılmakta ve putperestliğin ne kadar saçma bir şey olduğu bütün âleme ilan edilmektedir.⁴⁷³

Kuran'ı Kerim âyetleri, hadis-i şerifler ve tarihi kaynaklar, Hz. Peygamber'in asla müşriklerin putlarını övmediğini ve onlar için secdeye varmadığını, Necm suresinin altmış ikinci âyet-i kerimesinin secde ayeti olması nedeniyle Hz. Peygamber'in bu ayeti okuduğu için secde ettiğini ifade etmekte, Arapların nazım ve nesrinde ilâhlarını "gâranik" kelimesiyle anlattıkları kesinlikle görülmediğini, bu hikâyenin lisan bakımından da çürük olduğunu belirtmektedir.⁴⁷⁴

Müşriklerin ortaya attıkları bu asılsız iddia Hz. Muhammed'in peygamberliği süresince izlediği genel tebliğ çizgisi, tevhid konusundaki tavizsizliği ve peygamberliğin masumiyet ilkesine de tamamen aykırıdır.

⁴⁷⁰ DERVEZE: a.g.e., II, 233.

⁴⁷¹ Fussilet, 41/26.

⁴⁷² KÖKSAL: a.g.e., IV, 177.

⁴⁷³ Necm, 53/18-23.

⁴⁷⁴ Bkz. BERKİ, KESKİOĞLU: a.g.e., 103.

3. 21. Uzlaşma Arayışları ve Fiilî Saldırılar

Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'e giriştikleri mücadelenin en tehlikeli boyutlarından birisi de Hz. Peygamberle uzlaşma çabası adıyla onu kendi saflarına çekme çabalarıydı. Konuyla ilgili âyetler dikkate alındığında müşrikler davetin başarıya ulaşmaması ve onun kabul görmesinin engellenmesi için uzlaşma adı altında sinsi tuzaklar hazırlıyorlardı.

Müşrikler Ebû Tâlib aracılığı ile birkaç kez Hz. Peygamber'e haber göndererek dinleriyle ve tanrılarıyla uğraşmaması, onları kötülememesi, aksi takdirde kendileriyle savaşacaklarını bildirerek uyarmışlar, Hz. Peygamber ise sağ eline ayı sol eline de güneşi koysalar davasından vazgeçmeyeceğini, gerekirse bu uğurda öleceğini ifade ederek kararlılığını bildirmiştir.⁴⁷⁵

Esasen müşrikler bir taraftan Hz. Peygamber'i yalanlarken bir taraftan da uzlaşma görüntüsü altında ona bir takım komplolar hazırlıyorlardı. Bir seferinde Hz. Peygamber'in bir müddet kendi ilâhlarına tapmasını, bir müddet de kendilerinin bir Allah'a tapmalarını teklif etmişlerdi.⁴⁷⁶ Mekke müşrikleri Hz. Peygamber'e gelerek "gel biz senin taptığına tapalım, sende bizim taptıklarımıza tap, böylece seninle ortaklık yapmış oluruz. Senin taptığın bizim taptıklarımızdan iyi ise bundan payımızı alırız. Bizim taptıklarımız senin taptığından daha iyi ise sende bundan nasibini almış olursun" demişler, Hz. Peygamber bunun üzerine nâzil olan Kâfirun suresini müşriklere okumuştur.⁴⁷⁷

*"O halde yalanlayanlara boyun eğme. İstediler ki, haktan taviz vererek yumuşak davranasın, böylece onlar da yumuşak davransınlar."*⁴⁷⁸

⁴⁷⁵ İBN-Ü HİŞAM: Siretü'n Nebeviyye, I, 284, 285.

⁴⁷⁶ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., V, 328.

⁴⁷⁷ İBN-Ü HİŞAM: a.g.e., I, 388; ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., IV, 613.

⁴⁷⁸ Kalem, 68/8-10.

Âyette müşriklerin, Resulullah'tan tevhid mücadelesinde tavizkâr davranması, onların batıl inançlarını, zulüm ve haksızlıklarını, kabullenip eleştirmemesi yönündeki isteklerine boyun eğerek tuzağa düşmemesi konusunda uyarılmakta, tevhidden asla taviz vermemesi istenmektedir. Zira tevhid inancının şirkin hiçbir çeşidini kabul etmesi mümkün değildir.

Allah Teâlâ, diğer peygamberlere yaptığı gibi Hz. Muhamed (as)'ı bizzat kendisi eğiterek davete hazır hale getirmiştir.⁴⁷⁹

*“De ki: “Ey insanlar, eğer benim dinimden herhangi bir şüphede iseniz, bilin ki ben, Allah'ı bırakıp da sizin taptıklarınıza tapmam, fakat sizin canınızı alacak olan Allah'a kulluk ederim...”*⁴⁸⁰

Bu Âyet-i Kerime ile Hz. Peygamber, müşriklere bu konudaki beklentilerine son vermelerini hatırlatmış ve kendisinin hidayet yolunu bırakıp dalalet yolunu seçerek Allah'tan başkasına ibadet etmeyeceğini kesin olarak bildirmiştir.⁴⁸¹ Böylece tevhid inancıyla asla bağdamayacak bu çirkin teklifi kesin bir biçimde reddetmiştir. Âyette ifade edildiği üzere Hz. Peygamber müşriklerin açıktan tehditlerinden yılmadığı gibi uzlaşma adı altında gizli tuzaklarına da kapılmamış, Allah'ın yardımı ile sabır ve sebat göstererek onlarla mücadelesini sürdürmüştür.

Şüphesiz ki müşriklerin Hz. Peygamberle olan mücadeleleri sadece bu tür sözlü sataşmalardan ibaret kalmamıştı. Zira kitlelerde muhakeme kudreti bulunmadığı, münakaşaya ve itiraza tahammülleri olmadığı için üzerlerine tesir eden telkinler idrak sahalarının tümünü kaplayarak derhal fiil haline geçmektedir.⁴⁸²

Nitekim müşrikler hasetlerinden çıkıracak bir dereceye gelmişler, ellerinden başka bir şey gelmediğinden gizlice isabet-i ayn ile onu öldürmek istemişlerdi. Onlar bu amaçla Beni Esed kabilesi içerisinde gözü isabet ettiği bilinen kimseleri getirerek Rasûlullah'a hususi olarak

⁴⁷⁹ ÖNKAL: a.g.e., s. 78.

⁴⁸⁰ Yunus Suresi, 10/104.

⁴⁸¹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e. II, 278.

⁴⁸² LE BON: a.g.e., s. 77

baktırmışlardır.⁴⁸³ Hz. Peygamber'i ortadan kaldırmak onu yok etmek için her türlü yolu kullanan müşrikler, bu yolu da kullanmaktan çekinmemişlerdir.

Hz. Peygamber'e ve mü'minlere karşı yapılan hakaret, alay, iftira, eziyetler yanında onunla uzlaşma teklifleri de Hz. Muhammed'i davasından vazgeçiremiyordu. Hz. Peygamber kendisine yöneltilen bütün makam, mevkii, kadın ve servet tekliflerini kesin bir şekilde reddediyor, müşriklerle asla uzlaşmayacağını ve bu konuda bir taviz vermesinin de mümkün olamayacağını bildiriyordu.

Başta Ebû Cehil olmak üzere müşrikler Hz Peygamber'e her fırsatta alay eleştiri ve küfür dolu sözlerle sataşmalar yaparken⁴⁸⁴ bunlarla yetinmeyen müşriklerden Ebû Leheb, Ukbe b. Muay, Hakem b. As gibi azılı olanları ise zaman zaman ona fiili saldırılarda bulunuyorlar, namaz kılarken üzerine ve yemek tenceresine koyun rahmi atıyorlardı. Kureyş müşrikleri Ebû Talib'in vefatlarından sonra onun sağlığında yapmadıkları kötülükleri yapmışlardı. Zira peygamberleri en zayıf anında yok etmeye çalışmak öteden beri inkarcıların başvurdukları bir metot olmuştur.

Hz. Şuayb'a kavminin *"Eğer kabilen olmasaydı seni taşta tutardık"*⁴⁸⁵ dedikleri gibi müşriklerde Hz. Peygamber'in amcasının vefatından sonra Hz. Peygamber'e ellerinden gelen her türlü kötülüğü yapmaktan geri durmamışlardır. Hz. Peygamber her gün daha fazla hakaret ve eziyetlere maruz kalmasına rağmen tevhid davasından en ufak bir taviz vermemiş, ilahî mesajı duyurmak maksadıyla, önce Taif'e gitmiş, ancak burada beklediğini bulamamıştır. Taifliler kendisini kabul etmeyerek taşlamışlardır. Davetini sunduğu insanlar, onu inkar ederken onu taş yağmuruna tutarken Hz. Peygamber aralarından Allah'a iman edenler çıkabileceğini ümit ederek düşmanlarının hidayetini dilemiş, kendisine

⁴⁸³ BEYDAVÎ: a.g.e., II, 542; Konyalı Mehmed VEHBİ: Hulasat'ül Beyan Fi Tefsiri'l-Kur'an, (Üçdal Neşr. İstanbul: 1969), XV, 6099.

⁴⁸⁴ İBN-Ü HİŞAM: Hz. Muhammed'in Hayatı, II, 33.

⁴⁸⁵ Hud Suresi, 11/ 91.

yönelik ekonomik ve sosyal boykota rağmen yılmadan davetini sürdürmüştür.

Müşrikler, Hz. Peygamber'i tanımlamada bir türlü karara varamıyorlardı, onun hakkında ileri sürdükleri bir görüşü uzun süre benimsemiyorlardı. Çünkü onlar sürekli görüş değiştiriyorlardı. Kur'ânın ruhları üzerindeki sarsıcı etkisini çeşitli bahanelerle izah etme çabası içindeydiler, ama beceremiyorlardı. Bu yüzden söylediklerinin hiçbirini tutmuyor, bir iddiadan diğerine geçiyorlar, şaşkınlıktan adeta ne yapacaklarını bilemez hale gelmişlerdi. Nihayet Darun-Nedve'de toplanarak baskı ve türlü eziyetlerle engelleyemedikleri Hz. Peygamber'i öldürme kararı almışlardı.

*"Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek, ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da tuzak kuruyordu. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır."*⁴⁸⁶

İlahi vahiyle kendisine durumun bildirilmesi üzerine Hz. Peygamber Medineli müslümanların davetiyle daha önceden oraya hicret eden muhacirler gibi yanına sadık dostu Hz. Ebû Bekir'i alarak hicret etmiş, böylece müşriklerin hesabı bir kez daha suya düşmüştü.

Görülüyor ki müşrikler Hz. Peygamber'in davetini engellemeyi, başarısızlığa uğratmayı, insanları ondan alıkoymayı, aleyhinde kamuoyu oluşturmaya ve nihayet baş edemeyeceklerini anladıklarında onu yok etmeyi kendilerine başlıca görev olarak görmüşlerdir. Medine'de zuhur eden nifak hareketlerinde de Mekke müşriklerinin yaptıkları teklif ve tehditlerin büyük rolü görülmüştür.⁴⁸⁷

Ancak Hz. Peygamber hakkında söyledikleri bütün iddiaların Allah tarafından bilindiği haber verilerek Hz. Peygamber teselli edilmiş, Peygamber'in görevinin, insanları imana zorlamak değil, Kur'ân'ı açıklayarak tebliğe devam etmesi istenmiştir.

⁴⁸⁶ Enfal, 8/30.

⁴⁸⁷ SEZİKLİ: a.g.e., s. 28.

“Biz onların ne dediklerini çok iyi biliyoruz. Sen, onlara karşı bir zorba değilsin. O halde sen, benim uyarımdan korkan kimselere Kur’ân ile öğüt ver.”⁴⁸⁸

Âyetlerde görüldüğü gibi müşriklerin Hz. Peygamber’e yönelttikleri ardı arkası kesilmeyen fütursuzca hareketlere karşı Yüce Allah onu sürekli teselli etmiş, yeni bir azim ve irade ile davete sevk etmiştir.

Böylece Mekke müşrikleri tarih boyunca bütün peygamberlere yapılan asılsız ve haksız eleştiri ve ithamları tekrarlamışlar, içlerine bir türlü sindiremedikleri ilahî mesajı dinlememek için Hz. Peygamber’i susturmayı hedeflemişlerdir.

Hz. Muhammed’in peygamberliğine yapılan eleştiriler, genel olarak statü bakımından kendilerinden daha aşağı konumda gördükleri bir insanın peygamberliğini kabullenememeden dolayı, onu aciz bırakma düşüncesiyle kendisinden olağanüstü bir takım isteklerde bulunma, yalan, iftira ve demagojilerle davetini engellemeye yönelik çabalardır. İddiaların hemen hepsi zulüm ve haksızlığa dayalı saltanatlarını, sömürü düzenlerini kaybetmek istemeyen servet ve saltanat sahibi Mekke müşriklerinin tamâmen cehalet, kibir ve ihtirasları yüzünden, sadece Hz. Peygamber’i yıpratmaya yönelik olarak ortaya atılmış ancak Kur’an âyetleriyle reddedilmiş, asılsız ve tutarsız iddialardır.

⁴⁸⁸ Kaf, 50/45.

III. BÖLÜM

MÜŞRİKLERİN KUR'ÂN'A KARŞI YAPTIKLARI ELEŞTİRİ VE İTHAMLARA CEVAPLAR

Şüphesiz Kur'ân, sadece Mekke toplumu için değil, bütün insanlık için bir öğüt olarak gönderilmiş ilahî bir kitaptır.¹ Hakkında şüphe olmayan toplanma günüyle insanları uyarmak² hem bu dünyada hem de âhirette insanlığı saadete erdirmek için vahyedilmiştir.

İnsanlık tarihinin her döneminde peygamberler vasıtasıyla bildirilen ilahî kitapları kabul edenler olduğu gibi reddedenler de olmuştur. Kur'ân'ın ilk muhatapları olan Mekke müşrikleri de Kur'ân'ın mesajını açıktan duyurmaya başlamasıyla Hz. Muhammed'e ve O'nun tebliğ ettiği Kur'ân'a yoğun bir şekilde eleştiri ve ithamlarda bulunmaya başlamışlardır. Zira onlar Kur'ân'ı dinleyen ve düşünenlerin Rasûlullah'ın etrafında bir güç oluşturmalarından endişe ediyorlardı.³ Çünkü Kur'ân'ın tesiri bütün gönülleri derinden sarıyor, muhatabına ona bağlanmaktan başka çare bırakmıyordu. Bu nedenle müşrikler onu dinlememek için parmaklarıyla kulaklarını tıkıyorlar, O'nu dinlemeyi yasak ediyor, ayetlerin işitilmemesi için gürültü çıkarıyorlar ve Kur'ân hakkında olmadık yalanlar uyduruyorlardı.⁴ Rivayet edildiğine göre müşriklerden Velid b. Muğire, As b. Vail es-Suhmî, Esved b. Muttalip, Esved b. Abd-i Yegus ve Haris b. Hanzala Peygamberimiz ve Kur'ânla sürekli alay ediyorlardı.⁵

İslam'ın yayılmasında davetin fertler arasında kabulünde ve islamî bir kadronun oluşmasında şüphesiz ki Kur'ân'ın müstesna bir yeri vardı. Cenâb-ı Hak, Rasûlüne insanları İslam'a çağırırken Kur'ân'a sımsıkı sarılmasını, hareket metodunu ona göre belirlemesini açıkça

¹ Zuhruf, 43/44.

² Şura, 42/7.

³ ÖNKAL: a.g.e., 183.

⁴ Fussilet Suresi, 41/26.

⁵ ZUHAYLÎ: a.g.e., VI, 119.

bildirmekte,⁶ *“Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle davet et”* buyurarak⁷ Kur’ân ve ondaki mev’izalarla⁸ insanları uyarmasını emretmekte ve Peygamber’e ve Kur’ân’a karşı çıkan müşriklerin eleştiri ve ithamlar karşısında alması gereken tavrı da göstermekteydi.

Hız. Peygamber, müşriklerin kendisine yönelttikleri sözlere karşı çoğu kere sadece Kur’ân ayetlerini okuyarak cevap veriyor,⁹ önyargısı olmadan Kur’ân’ı dinleyen, âyetler üzerinde tefekkür eden insanların çoğu, onun fesahat ve belağatı karşısında teslim olmaktan kendilerini alamıyorlar ve müslüman oluyorlardı.

Hız. Muhammed’in, müşriklerin kendisi hakkında sarf ettikleri sözlerden müteessir olduğu ve Kur’ân’a kulak vermemelerinden dolayı son derece üzüldüğü zaman Yüce Allah *“İman etmiyorlar diye neredeyse kendini helâk edeceksin!”*¹⁰ buyurarak, O’nun hissettiği bu derin üzüntüye işaret etmiş, kavminin yüz çevirmesi kendisine ağır gelen Hız. Peygamber’e O’nu reddedenlerin gerçekte Peygamber’i değil, Allah’ın âyetlerini inkâr ettiklerini bildirerek teselli etmiştir.

*“Ey Muhammed! Biz çok iyi biliyoruz ki söyledikleri elbette seni incitiyor. Onlar gerçekte seni yalanlamıyorlar; fakat o zalimler Allah’ın ayetlerini inadına inkâr ediyorlar.”*¹¹

Nitekim Tirmizî’de yer alan rivayete göre Ebû Cehil, Hız. Peygamber’e “Biz seni değil, bildirdiklerini yalanlıyoruz” demiştir.¹²

Şüphesiz ki müşriklerin Hız. Peygamber’e düşmanlığının asıl sebebi; insanlara tebliği ile memur olduğu Kur’ân-ı Kerim idi. Kur’ân-ı Kerim vahyedilmesi ve muhtevası itibarıyla hem Hız. Peygamber, hem de tebliğ ettiği insanlar için ağır sorumluluklar içermekteydi.¹³ Dünya

⁶ Zuhuruf, 43/43, bkz., En’am, 6/19,51; Nahl. 16/44; Furkan, 25/52; Kaf, 50/45.

⁷ Nahl, 16/125.

⁸ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 473.

⁹ İBN-Ü HİŞAM: Siretü’n Nebeviyye, I, 313,314.

¹⁰ Şuarâ, 26/3.

¹¹ En’am, 6/33.

¹² Ebu İsa Muhammed b. İsa TİRMİZİ: (Çağrı Yay. İstanbul: 1981), V, 261, “Tefsîru’l Kur’an”, 7/1.

¹³ Haşr, 59/21.

lezzetlerine alışan bir kimse ibadet etmekle yükümlü kılınmasından, günah ve haramların yasaklanmasından son derece nefret duyacaktır.¹⁴

“Şüphesiz biz sana ağır bir söz vahy edeceğiz.”¹⁵

Âyette “ağır söz” ile kastedilen şüphesiz ki Kur’ân-ı Kerîm’dir; yüceliği, önemi ve değerinden, içeriğinde yer alan haramlar, helaller, vaad ve vaidlerden getirdiği sorumlulukların ağırlığından dolayı ona ağır söz denilmiştir.¹⁶ Yüce Allah Hz. Peygamber’e vahyedilen Kur’ân ile kendisine yüklenen görevin ağır bir görev olduğunu haber verirken, önceki peygamberlerden örnekler vererek bu görevi başarmak için yapması gerekenleri kendisine bildirmiştir.

“Nuh’un haberini onlara oku. Hani o bir vakit kavmine şöyle demişti: “Ey kavmim! Eğer benim konumum ve Allah’ın ayetleriyle öğüt vermeme size ağır geliyorsa, ben sadece Allah’a dayanıp güvenmişim...”¹⁷

Hız. Peygamber’in bu ağır görevi başarabilmesi için, özellikle gece namazlarına devam ederek bütün benliği ile rabbine yönelip, her türlü sıkıntı karşısında sadece O’ndan yardım dilemesi istenmiştir.¹⁸

Şüphesiz ki Kur’ân ihtiva ettiği mükellefiyetleri ile ağır olduğu gibi, vahyin Hz. Peygamber’e gelişi de aynı şekilde ağırdır. Zira vahiy geldiği zaman onun ağırlığı yüzünden Hz. Peygamber’in yüzünün kireç gibi bembeyaz kesildiğini ifade edilmiştir.¹⁹

Esasen Hz. Peygamber’e yüklenmiş olan görevin zorluğu Kur’ân ayetlerini tebliğ etmeye başlamasıyla ortaya çıkacaktır. Bundan dolayı Allah Teâlâ, Peygamberine Kur’ân’ı sevenler olacağı gibi onu sevmeyenler, onu duymamak için kaçanlar olacağını; dolayısıyla buna alışması bundan dolayı üzülmemesi gerektiğini bildirmektedir. Böylece henüz risâletin ilk yıllarında nâzil olan bu ayetle Hz. Peygamber’e yüklenen görevin ağırlığı vurgulanarak psikolojik olarak bu ağır göreve hazırlanmaktadır. *“Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, sana indirilen*

¹⁴ ZUHAYLÎ: a.g.e., VI, 209.

¹⁵ Müzzemmil, 73/5.

¹⁶ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., V, 387.

¹⁷ Yunus, 10/71.

¹⁸ Müzzemmil, 73/6-10.

¹⁹ ZEMAŞERÎ: a.g.e., IV, 480.

*Kur'ân ile sevinirler. Fakat gruplardan onun bir kısmını inkar edenler de vardır...*²⁰

Mekkeli putperestler²¹ ile Yahûdi ve Hristiyanlardan bazıları kitaplarında mevcut olan bilgileri içeren bazı ayetlere sevinirken, Hz. Peygamber'in sıfatlarını ve kitaplarında mevcut iken kendi elleriyle değiştirdikleri hükümleri ihtiva eden bazı âyetleri inkar ediyorlardı.²² Onlar Allah'ın yeri ve göğü yaratmasıyla ilgili ayetlere sevinmelerine rağmen ona şirk koşulmamasını ve bütün emirlerini yerine getirilmesini içeren ayetlerden dolayı Kur'ân'ı inkar ediyorlardı.²³

Müşrikler Kur'ân'ı dinlerken onda kusur bulmak için dikkat kesiliyorlardı.²⁴ Yüce Allah onların Kur'ân'ı hangi maksatla dinlediklerini bildiğini ifade ederek,²⁵ onların Kur'ân hakkındaki bütün eleştirilerine cevap vermekte böylece bir taraftan Rasûlünü teselli ederken öte yandan da müşriklerin iddialarını en etkili bir biçimde çürütmektedir.

Kur'ân-ı Kerim, müşriklerin meydan okuyuşlarına karşı cevap olarak indirilmiş bir kitap olmamakla birlikte, müşriklerin Hz. Peygamber ve onun getirdiği mesaja karşı tavırlarına seyirci de kalmamıştır. Her yönüyle mucize bir kitap olan Kur'ân bir yandan onların iddialarına karşı etkili ve en mükemmel cevaplarla karşılık vererek onları düşünmeye davet ederken, bir yandan da şiddetli uyarılarla onları tehdit etmiş, böylece Allah Teâlâ Hz. Peygamber'i ve müslümanları desteklemiş, eylemlerini kararlılıkla sürdürmeleri için onlara güven vermiştir.

Şimdi müşriklerin Kur'ân Kerim'e yönelik eleştiri ve ithamları sıralamaya ve bunları Kur'ân âyetleri, hadis-i şerifler ve tarih kaynakları ışığında cevaplamaya çalışacağız.

²⁰ Ra'd, 13/36.

²¹ ŞEVKÂNÎ: Fethu'l-Kadîr, III, 109.

²² ZEMAHŞERÎ: Keşşâf, II, 392; NESEFÎ: Medariku't-Tenzîl, II, 362.

²³ ZUHAYLÎ: Tefsîrû'l-Münîr, VII, 160.

²⁴ Muhammed ESED: Kur'an Mesajı, II, 568.

²⁵ İsrâ, 17/47.

1.” İki Şehrin Büyüklerinden Birine İnseydi“ İddiası

Mekke müşriklerinin Kur’âna yönelik eleştirilerinin başında Kur’an’ın şehrin ileri gelen servet ve saltanat sahibi insanlar yerine Hz. Muhammed’e gönderilmiş olmasıydı. Onlar peygamberliğin Hz. Muhammed’e indirilmesini hazmedemeyip onu küçümsedikleri gibi Kur’ân’ın kendilerine değil de, kendileri gibi mal ve servete sahip olmayan, himayeye muhtaç birine indirilmesini de yanlış buluyorlardı.

Müşriklere göre Kur’ân gerçekten ilahî bir vahiy olsaydı, ne bir serveti ne de doğduğu şehirde üstün bir statüye sahip olmayan Muhammed (as)’a değil, yüksek itibarlı bir şahsa inerdi.²⁶ Onlara göre değerli olan; soy sop, zenginlik, iktidar, sosyal statü gibi maddî ve dünyalık şeylerdi. *“Bu Kur’ân iki şehrin birinden bir büyük adama indirilseydi ya!” dediler.*²⁷

Mekkelilerden Ebû Cehil’in amcası Velid b. Muğire-el Mahzûmî,²⁸ Atebe b. Rebia, Taiflilerden Habib b. Amr b. Umeyr Es Sekafî, Ebû Mes’ud Es-Sakafî, İbn Abd, Yaley l Es Sekafî²⁹ gibi ileri gelen kimselere gelmeliydi.

Müşrikler, Kur’ân’ın güzelliğini hissediyorlar, fakat onu Peygamber’e yakıştıramıyorlar, büyüklüğü dünya malı, dünya makamı ile sanıyorlar, dünyaca zengin gördükleri kimseleri peygamber’den büyük sayıyorlar ve Kur’ân’ı da onlara layık görüyorlardı.³⁰ Oysa Allah Teâlâ peygamberlik görevini kime vereceğini herkesten iyi bilendir. Yüce Allah, müşriklerin yönelttiği bu eleştiriye âyet-i kerime ile şöyle cevap veriyordu.

*“O zikir (Kur’ân) içimizden ona mı indirildi?” Hayır, onlar benim zikrimden şüphe içindedirler. Hayır, henüz azabımı tatmadılar.*³¹ Şüphesiz ki Kur’ân, müşriklerin gözlerinde büyük olan insanlara değil,

²⁶ ESED: a.g.e., II, 732.

²⁷ Zuhur Suresi, 43/31.

²⁸ ZUHAYLÎ: a.g.e., XIII, 122.

²⁹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e. IV, 189; NESEFÎ: a.g.e., IV, 172.

³⁰ YAZIR: a.g.e., VII, 51.

³¹ Sa’d, 38/8.

Allah katında en seçkin olan insanlara; hem kalp hem de bedence temiz olan, soy itibariyle en temiz ve en şerefli olan kimseye indirilecekti.³² Allah Teâlâ maddî, dünya nimeti, imtihan gereği herkese vermiş, bütün insanlığın hidayeti için Kur'ân gibi mucize bir kitabı ise üstün meziyetleri sebebiyle Hz. Muhammed'e vermiştir.

“Rabbini rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbini rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır.”³³

Şüphesizki insanlar insanlar arasında rızıkları, maddi ve manevi makamları paylaştiran Allah'tır. İnsanların bir kısmını diğerine kuvvet ve zayıflık, ilim ve cehalet, şöhret ve unutulmuşluk, zengin ve fakirlik noktasında üstün kılan ancak ve ancak yüce Allah'tır.³⁴ O rahmeti ile bütün canlıları rızıklandıran istediğini istediğine veren istediğinden de alandır.

Görülüyorki müşrikler bu iddialarıyla Hz. Muhammed'e vahyin gelmesine karşı çıkmakla hem Hz. Peygamber'i küçümseyip onu alaya almışlar, hem de Allah'ın iradesine karşı gelmişlerdir.

2. “Kur'ân Arapça Olmasaydı” İddiası

Müşrikler, önceki kutsal kitapların Arapça olmaması nedeniyle Kur'ân'ın Arapça gönderilmiş olmasını da eleştiri konusu yapıyorlar, Kur'ân'ın Arapça olarak indirilmesinin kurala ters düştüğünü iddia ederek bunu mü'minlere karşı bir koz olarak kullanıyorlardı.

“Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki, onlara (Allah'ın emirlerini) iyice açıklasın...”³⁵

Kur'ân'ın Arapça olarak indirilmesinin temel sebebi; son peygamberin Araplar arasından seçilmiş olmasıdır. Bunun doğal bir

³² SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 234.

³³ Zuhur Suresi, 43/32.

³⁴ ZUHAYLÎ: a.g.e., XIII, 125.

³⁵ İbrahim, 14/4.

sonucu olarak önce onlar ıslah ve irşad edilecek, sonra da onların aracılık ve örneğiğinde diğer kavimler İslâm'a gireceklerdi.³⁶

Âyette ifade edildiği üzere Allah'ın adeti böyledir. Öteden beri emredilmiş olduğu şeyleri kavmine anlatması için her peygamber, gönderildiği ümmetin ve içinde yaşadığı topluluğun dili ile gönderilmiştir.

*“Eğer biz onu başka dilde bir Kur’ân yapsaydık onlar mutlaka, “Onun âyetleri genişçe açıklanmalı değil miydi? Başka dilde bir kitap ve Arap bir peygamber öyle mi?”, derlerdi. De ki, o, inananlar için bir hidayet ve şifâdır. İnanmayanların kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kur’ân onlara kapalı ve anlaşılmaz gelir. (Sanki) onlara uzak bir yerden sesleniliyor.”*³⁷

İbn-ü Cerir (v. 310/923), Sa'd b. Cübeyr'den rivayetle Kureyş'in “Keşke bu Kur’ân, hem Arapça hem de başka dillerde indirilseydi.” demeleri üzerine Allah Teâlâ bu ayeti indirmiştir.³⁸ Şüphesiz ki Kur’ân, mânalarının anlaşılması ve hükümlerinin yerine getirilmesi için indirilmiş bir kitaptır. Kur’ân-ı Kerîm'in ilk muhatapları Arap toplumu olduğuna göre, onun Arapça olarak indirilmesinden doğal bir şey de yoktur. Kur’ân başka bir dilde indirilseydi belki onlara itiraz hakkı doğacak, yabancı bir dilde indirilen kitabı anlayamadıkları için inkar edeceklerdi. Oysa Kur’ân Arapça olarak nâzil olmuş, ihtiyaçlara cevap vermek üzere parça parça indirilmiştir. Böylece Arapların kolayca anladıkları, içerisinde kendilerini buldukları, ihtiyaçlarını karşıladıkları Kur’ân'ın evrensel mesajı onlar aracılığı ile insanlığa ulaşmıştır. Ayrıca Kur’ân'ın Arap dili ile indirilmiş olması onun sadece Araplar'a indirilmiş olduğunu anlamına gelmez. Hz. Muhammed bütün insanlığın peygamberi olduğu gibi Kur’ân'da bütün insanlığa hitap eden evrensel bir mesajdır.³⁹

Eğer bütün dillerle indirilseydi de Arapçası gibi birçok Kur’ân bulunsaydı, böyle bir mucize büsbütün zararlı ve tevhid hikmetine aykırı

³⁶ KOMİSYON: a.g.e., III, 203.

³⁷ Fussilet, 41/44.

³⁸ ZUHAYLÎ: a.g.e., XII, 510.

³⁹ Âl-i İmrân, 3/138; A'râf, 7/158; Ra'd, 13/37; Sebe, 34/28.

olurdu, kavimler arasında kavga ve anlaşmazlığı azaltacak yerde çoğaltır, birleştirecek yerde dağıtırdı.⁴⁰

*"Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'ân olarak indirdik."*⁴¹

Şüphesiz ki Kur'ân'ın Arabistan'da ve Arapça olarak indirilmesinin coğrafi, sosyolojik, psikolojik ve dil ile ilgili sebepleri vardır. Arap yarımadası Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı ve dünya ticaret yollarının kesiştiği bir noktada bulunmaktadır. Siyasî güçlerin aksiyon ve reaksiyonlarının toplandığı bir merkezde yer alan Arap toplumu, bu kıtalarda yaşayan insanları ve bunların yaşayışlarını tanıma imkânına sahiptir. Asırlar boyunca dillerinin safiyetini korudukları gibi belirtilen nitelik ve enerjilerini de muhafaza etmişlerdi.⁴²

Arapça hece harflerindeki güzellik ve sağlamlık, kelimelerindeki uyum ve ahenk, anlamlarındaki genişlik, istikaklarındaki asalet ve çeşitlilik ve daha başka özellikleri ile bilhassa terkip ve irabındaki incelik ve parıltılı yönleri bakımından diller içinde çok kuvvetli ve sağlam bir beyan aracı olarak dikkat çekmektedir. Kur'ân bu dilin, en açık, en güzel ve en seçkin lehçeleri üzere nâzil olmuştur.⁴³

Ayrıca Kur'ân'ın nazmı, Arap diline öyle yüksek bir insicam, salâbet ve halavet ihsan etmiş, öyle güzel bir beyan ve ifade üslubu kazandırmış ki, onun Allah kelâmı olmasından kaynaklanan bu bedî'î üslup ve fitrî beyan, Arap şâir ve belagatçıları bir benzerini getirmekten aciz bırakma konusunda başlı başına rol oynamıştır.⁴⁴

*"Böylece biz onu (Kur'ân'ı) Arapça bir hüküm olarak indirdik. Sana gelen bu ilimden sonra eğer sen onların hevâ ve heveslerine uyarsan, Allah tarafından senin için ne bir dost vardır, ne de bir koruyucu."*⁴⁵

Âyette Yüce Allah, müşriklerin ileri sürdükleri fikirlerin hiçbir tutarlı tarafı bulunmadığını bir kez daha dile getirirken, öte yandan da Hz.

⁴⁰ YAZIR: a.g.e., V, 169.

⁴¹ Yusuf, 12/2.

⁴² KOMİSYON: a.g.e., III, 203.

⁴³ YAZIR: V, 29.

⁴⁴ YAZIR: V, 30.

⁴⁵ Ra'd, 13/37.

Peygamber'i onların bu iddialarından etkilenmemesi ve asla arzularına uymaması hususunda açık bir şekilde uyarmaktadır.

“Bundan önce bir rehber ve bir rahmet olarak Musa'nın kitabı da vardı. Bu ise, onu doğrulayan ve zulmedenleri uyarmak, iyilik yapanlara müjde olmak üzere Arap diliyle indirilmiş bir kitaptır.”⁴⁶

Âyette Yüce Allah Kur'ân'ın ilahî bir kitap, olduğu konusunda Tevrat'ı şahit göstererek Arapların yakınlarında olan ve temas halinde bulundukları Yahûdilerin buna tanıklık edeceklerini bildirmekte, Tevrat nasıl ki Hz. Musa'ya gönderilmiş ilahî bir kitap ise Kur'ân'ın da aynı şekilde insanları uyarmak üzere Hz. Muhammed'e gönderilmiş, ilahî bir kitap olduğunu bildirmektedir.

3. “Kur'ân Topluca Bir Defada İnseydi” İddiası

İnanmamak için türlü bahaneler üreten müşriklerin başka bir iddiası da Kur'ân'ın topluca indirilmek yerine parça parça indirilmiş olmasıydı.

“İnkâr edenler, “Kur'ân ona bir defada toptan indirilseydi ya!” dediler. Biz Kur'ân'la senin kalbini pekiştirmek için onu böyle kısım kısım indirdik ve onu ağır ağır okuduk.”⁴⁷

Müşrikler, “Hz. Muhammed iddia ettiği gibi peygamber ise, Rabbi niçin ona işkence ediyor? Kur'ân'ı ona bir defada indiremez mi? Tevrat'ın, İncil'in ve Zebûr'un indirildiği gibi Kur'ân'ın da bir defada inmesi gerekmez miydi?” diyorlardı.⁴⁸ Halbuki Hz. Muhammed, Hz. Musa ve Hz. İsa gibi okur yazar değildi. Kur'ân'ı Kerim Hz. Muhammed'e onlardan farklı olarak bir seferde değil, onun iyice öğrenmesi ve ezberlemesi, meydana gelen olaylar ve kendisine yöneltilen sorulara cevap olması için parça parça gönderilmişti.⁴⁹

Bazı müşriklerde Kur'ân'ın adım adım indirilmesini Hz. Peygamber'in kişisel ve siyasal ihtiyaçlarına uydurmak için kendisinin tanzim ettiğini

⁴⁶ Ahkâf, 46/12.

⁴⁷ Furkan, 25/32.

⁴⁸ NESEFÎ: a.g.e., IV, 243; ZUHAYLÎ: a.g.e., X, 54.

⁴⁹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., III, 212.

iddia etmişlerdi.⁵⁰ “*Andolsun, düşünüp öğüt alsınlar diye o sözü (Kur’ân ayetlerini) onlara aralıklarla ulaştırdık.*”⁵¹

Şüphesiz ki Kur’ân’ın tamamının birden indirilmesi yerine, âyet âyet indirilmesi, onun inkar edilmesini gerektirecek bir sebep değildir. Esasen Kur’ân’ın parça parça indirilmesi, bir benzerini yapma hususunda inkarcılara da vakit kazandıracak, “biz de onun bir benzerini yazabiliriz” iddialarını gerçekleştirmelerine fırsat verilmişti. Ancak, müşriklerin bu ve benzeri iddialarının iyi niyetli insanların zihnini karıştırması ihtimali bulunduğu için bunlara cevap verilmiştir.

Kur’ân-ı Kerim’in bu şekilde indirilmesi eleştiri konusu olacak bir kusur olmayıp, tam tersi içerisinde pek çok hikmetleri barındıran bir ihtiyaçtır. Allah Teâlâ, Kur’ân’ın tamamını bir defada değil de yaklaşık yirmi üç sene zarfında, âyet âyet, indirmekle Hz. Peygamber’in geçirdiği değişik şartlar içerisinde ilahi vahyi kalbi sağlamlaştıran bir kuvvet kaynağı kılmış,⁵² böylece hem vahyi Hz. Peygamber’in gönlüne iyice yerleştirmeyi hem de mü’minlerin ruhlarına sindirebilmelerini ve ondan azamî ölçüde istifade etmelerini istemiştir.

Allah’ın dinini peygamberinin kalbine iyice yerleştirmek, Kur’ân’ın ezberlenmesi ve anlaşılmasına ve hükümlerinin tam bir şekilde uygulanmasına yardımcı olmak, ümmi bir peygamber’in Kur’ân’ı muhafazasına imkan vermek, mükellefleri bir anda pek çok hükümle yükümlü kılma meşakkatine sokmamak, İslam’daki tedricilik prensibini gözetmek, olaylara, acil ve özel durumlara çözümler getirerek ayetlerin iyice kavranmasını sağlamak, Kur’ân’ın parça parça indirilmesindeki hikmetlerin sadece bazılarıdır.⁵³ Aslında müşriklerin amacı; gerçeği bulmak değil, taassup duygularıyla bağlandıkları bâtil inançlarını, sosyal statülerini ve dünyevî çıkarlarını korumaktır.

⁵⁰ ESED: a.g.e., II, 732.

⁵¹ Kasas Suresi, 28/51.

⁵² DOĞRUL: a.g.e., II, 579.

⁵³ ZUHAYLÎ: a.g.e., X, 54.

“Onlar sana hiçbir misal getirmezler ki (buna karşılık) sana gerçeği ve en güzel açıklamayı getirmiş olmayalım”⁵⁴

Müşrikler Hz. Peygamber ve Kur’ân hakkında ne kadar Hakka aykırı söz söylerlerse söylesinler, yüce Allah ayetlerle onların sözlerini çürütmüş, huccetlerini doğru, daha fasih, daha açık, net ve değişmeyen hakikat ile onlara cevap vermiştir.⁵⁵

“Hayır, biz hakkı batılın üzerine atarız da beynini parçalar. Bir de bakarsın yok olup gitmiş...”⁵⁶ Âyetlerde geçtiği üzere müşriklerin İslâm hakkında kuşku uyandıran, zihinleri karıştırmayı hedef alan iddiaları, soruları ve hileleri en doğru deliller, en kesin açıklamalarla boşa çıkarılmıştır.⁵⁷ Böylece Allah Teâlâ, Hak karşısında batılın hiçbir varlık gösteremeyeceğini, onların bu mücadelelerinin sonuçsuz kalacağını bildirmiştir.

Şüphesiz ki bu âyetlerde Kur’ân’ın ilk muhataplarına cevap verilmekle birlikte, tarihin her döneminde herhangi bir düşüncüyü yada inancı hiçbir delile ve haklı gerekçeye dayanmadan yok etmeye çalışan, körü körüne gerçeklerle mücadele eden bütün insanlara yol gösterilmekte açık delillerle ortaya konulan hakkın karşısında direnmenin kimseye fayda sağlamayacağı bildirilmektedir.

4. “Okuyacağımız Bir Kitap İnseydi” İddiası

Müşriklerin Kur’an’a yönelik bir diğer eleştirisi de onun yazılı bir kitap olarak gönderilmiş olmamasıydı, onlar bundan dolayı Kur’ân’ın Allah tarafından indirilmiş gerçek bir kitap olmadığını iddia ediyorlardı.

“Bize gökten okuyacağımız bir kitap indirmedikçe göğşe çıktığına da inanacak değiliz...”⁵⁸ Müşrikler, herkesin şahsıyla ilgili bilgilerin yer

⁵⁴ Furkan, 25/33.

⁵⁵ ZUHAYLÎ: a.g.e., X, 55.

⁵⁶ Enbiya, 21/18.

⁵⁷ ZEMAHŞERÎ: a.g.e. III, 212.

⁵⁸ İsrâ, 17/93.

aldığı bir kitap getirmesini istiyorlardı.⁵⁹ Onlar Hz. Peygamber'e "Allah'tan bize "Rabbu'l Aleminden filancaya" şeklinde yazılmış bir kitap gelmedikçe sana iman etmeyeceğiz. Eğer Muhammed sözünde doğru ise Allah'tan üzerinde herkesin affedildiğini ve ateşten korunduğunu ifade eden bir yazı gelsin."⁶⁰ "Her birimiz sabah olunca başı ucunda Allah'tan kendisine gönderilmiş açık bir mektup bulsun"⁶¹ diyorlardı. Halbuki müşriklerin bu ve benzeri iddialarının asıl sebebi inatlaşmak ve işi yokuşa sürmekti.

*"Hatta onlardan her bir kişi, kendisine açılmış sayfeler verilmesini istiyor. Hayır, hayır! Onlar âhiretten korkmuyorlar."*⁶² Onlar cehennem azabından korkmuş olsalardı böyle bir istekte bulunamazlardı. Allah Teâlâ onları bu isteklerinden dolayı kınamaktadır.⁶³

*"Eğer sana kağıtta yazılı bir kitap indirmiş olsak da onu elleriyle tutsalardı, yine de o kâfirler: "Muhakkak ki bu, apaçık bir sihirdir" derlerdi."*⁶⁴ Allah Teâlâ ayetteki bu ifadeyle Kur'ân'ın inzalını te'kid etmiştir. Zira görme duyusu bazen hayal vb. şekiller ile aldanabilmektedir. Ancak dokunma maddi delillerin en güçlüsü el, aldanma ihtimalinden en uzak olanıdır.⁶⁵

Ancak müşrikler kendilerine elle tutulur gözle görülür bir kitap gönderilmiş olsa da Kur'ân hakkındaki fikirlerini değiştirmeyecektir. Esasen onların itirazları kitabın şekline değil, içeriğine idi. Zira Kur'ân, onların bütün inançlarını temelden yıkıyor, yaşam biçimlerini tümünden değiştiriyordu, dolayısıyla onların Kur'ân'a muhalif olmalarının ardındaki gerçek onların iddia ettiği gibi Kur'ân'ın yazılı bir kitap olarak gönderilmemiş olması değil, kendi kibir ve inatlarıydı.⁶⁶

⁵⁹ ZUHAYLÎ: a.g.e., VIII, 148.

⁶⁰ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV, 493.

⁶¹ ZUHAYLÎ: XV, 233.

⁶² Mûdessir, 74/52, 53.

⁶³ ZUHAYLÎ: XV, 234.

⁶⁴ En'am, 6/7.

⁶⁵ ZUHAYLÎ: IV, 141.

⁶⁶ SÂBÛNÎ: a.g.e., I, 457.

Mekke müşriklerinin *"Bize gökten okuyacağımız bir kitap indir."*⁶⁷ diyerek yazılı, yada açılmış sayfaları olan bir kitap istemeleri,⁶⁸ Yahûdilerin isteklerinin aynısıydı. Zira müşriklerin Kur'ân'a ve Hz Peygamber'e yönelik getirdikleri eleştiri ve ithamların bir kısmını Yahûdi ve Hristiyanların etkileri olduğu bilinmekteydi.⁶⁹ Kur'ân-ı Kerîm gibi her yönüyle mucize bir kitap gözleri önünde dururken Ehl-i kitabın ve müşriklerin gökten bir kitap indirilmesini istemeleri, imana girme niyetlerinin değil, sadece cehalet ve kibirlerinin göstergesidir. Yüce Allah onların bu isteklerine İsrâiloğulları'nı örnek vererek cevap vermektedir.

*"Kitap ehli, senden kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. (Buna şaşma!) Musa'dan, bundan daha büyüğünü istemişler ve: "Allah'ı bize açıkça göster" demişlerdi."*⁷⁰ İsrailoğullarının istedikleri gibi Mekke müşrikleri de elleriyle sayfalarını tutacakları, okuyacakları bir kitap istiyorlardı. Hz. Peygamber ise Kur'ân'ı vahiy yoluyla aldığını söylüyordu. Onlara göre bu inanılacak bir şey değildi.

*"Hayır düşündükleri gibi değil! Şüphesiz bu (Kur'ân) bir uyarıdır. Artık kim dilerse ondan öğüt alır. Bununla beraber, Allah dilemedikçe öğüt alamazlar..."*⁷¹

Âyette samimiyet ve iyi niyetle öğüt almak, gerçeği bulmak isteyenlerin, aradıklarını Kur'ân'da bulacakları bildirilmiştir. Kuşkusuz her şey Allah'ın dilemesine, izin ve imkan vermesine bağlıdır.⁷²

Esasen müşrikler bu ve benzeri istekleriyle sadece Hz. Peygamber'i zor durumda bırakmayı amaçlamışlardır. Âyet-i kerimede onların bu tür istekleri gerçekleştirilse ve kendilerine kağıt üzerinde yazılmış bir kitap indirilse onların yine de inanmayacakları, bunun apaçık bir büyü olduğunu iddia edecekleri açıklanarak, gerçek niyetleri yüzlerine

⁶⁷ İsrâ, 17/93.

⁶⁸ Müddessir, 74/52.

⁶⁹ HAMİDULLAH: a.g.e., I, 558.

⁷⁰ Nisa, 4/153.

⁷¹ Müddessir, 74/56.

⁷² KOMİSYON: a.g.e., V, 425.

vurulmuş, böylece iman etmelerine engel olarak ileri sürdükleri haksız bir gerekçe çürütülmüştür.

5. “Kalplerinin Kur’ân’a Karşı Kapalı Olduğu” İddiası

İlk zamanlar Kur’ân’ın kendilerine gönderilmemesine itiraz eden Mekke müşrikleri daha sonra onun özünden ve içeriğinden ziyade şekline itiraz ederek, eleştiriler getirmişler, nihayet Kur’ân hakkında kalplerinden geçenleri itiraf ederek, Kur’ân ne kadar mükemmel bir kitap olursa olsun ona karşı kalplerinin kapalı olduğunu onu, dinlemeye ve anlamaya hiç niyetlerinin olmadığını itiraf etmişlerdir.

“Dediler ki, “Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz örtüler içerisindedir. Kulaklarımızda bir ağırlık, seninle bizim aramızda da bir perde vardır. O halde sen (istediğini) yap, şüphesiz biz de yapacağız.”⁷³

Müşrikler Kur’ân’a karşı kalplerinde bir sevgi bulunmadığı bu nedenle ona inanmadıklarını, onu kabul etmediklerini ve Hz. Peygamber’in davetini engellemek için ellerinden geleni yapacaklarını, Hz. Peygamber’in de kendilerini engellemek için ne yapabilecekse yapmasını istiyorlardı.⁷⁴ Böylece onlar Kur’ân’ın i’cazı karşısındaki acziyetlerini itiraf ediyorlar, onu inandırıcı bulmadıkları için değil, ne kadar mükemmel olursa olsun ona karşı kalplerinin, akıllarının kapalı, kulaklarının tıkalı olduğu için onu hiçbir zaman kabul etmeyeceklerini söylüyorlar, ruhlarını saran büyükleme ve inatlaşmadan dolayı okunan Kur’ân’a kulak verip dinlemeye, anlamları üzerinde zihin yormaya bile gerek duymadıklarını ifade ediyorlardı. Esasen kitlelerin muhakemeye muktedir olmayışları, kendilerini tenkit fikrinden yani doğruyu yanlıştan ayırabilme ve tam hüküm verme kabiliyetinden mahrum etmektedir.⁷⁵

Şüphesizki Kur’ân ilâhî rahmetin insanlar üzerine tecelli etmesidir. Bu rahmetten gerektiği gibi yararlanabilmek için, öncelikle bunu

⁷³ Fussilet, 41/5.

⁷⁴ ZEMAŞERİ: a.g.e., IV, 141.

⁷⁵ Gustave Le BON: a.g.e., s. 77.

gönülden istemek, ona samimiyetle kulak vermek ve mesajını anlamaya çalışmak gerekir. Zira bu, inanmanın vazgeçilmez şartıdır. Mekke müşrikleri bu temel esasa uymayarak, akıl ve iradeleriyle tercihlerini Haktan yana değil, inatlaşarak batıldan yana yapmaktadırlar.

Müşriklerin Kur’ân karşısındaki bu tavırları İsrailoğullarının Tevrat karşısındaki tavırları gibidir. Zira Hz. Musa’nın davetine karşılık olarak İsrailoğulları *“Kalplerimiz kılıflıdır”*,⁷⁶ diyerek Hz. Musa’nın söylediklerinden bir şey anlamadıklarını söylüyorlardı. Yüce Allah onların bu duyarsızlığının asıl sebebinin, tabiatlarında böyle bir kavrama ve anlama kıtlığı olduğundan değil, öteden beri peygamberleri ve onlara indirilen ilâhî hakikatleri inkâr etmeleri, böylece inkârcılığın kendilerinde âdeta bir karakter haline geldiği için Allah’ın rahmetinden mahrum kaldıklarını, dolayısıyla Mekke müşriklerinin de aynı şekilde Hz. Muhammed’in davetine karşı kapalı hale geldiklerini belirtmektedir.

Medine döneminde İslam’a karşı teveccühlerin hızla artması göstermektedir ki, nefsini önyargılardan ve inatlaşmadan koruyup akıl ve iradesiyle Kur’ân’a yönelen herkes Allah’ın eşsiz rahmetinden istifade edecek ve böylece dünya ve âhiret mutluluğuna erecektir.

6.”Kur’ân’ın Gerçek Kitap Olmadığı” İddiası

Çeşitli bahanelerle Kur’ân’ı dinlemeye ve anlamaya yanaşmayan Mekke müşrikleri bu sefer de onun Allah tarafından gönderilmiş gerçek bir kitap olmadığını iddia ederek, Kur’ân’ı inkar ediyorlardı.

*“İçlerinden öylesi var ki ona (Kur’ân’a) inanır; yine onlardan öylesi de var ki ona inanmaz. Rabbin bozguncuları daha iyi bilendir.”*⁷⁷

Yüce Allah onlara yıldızlar üzerine yemin ederek *“O, elbette değerli bir Kur’ân’dır.”*⁷⁸ buyurmaktadır. Kur’ân dilinin ve üslûbunun üstünlüğü, beyan gücü, belagatı, mana enginliği, ifade inceliği, parlak delil

⁷⁶ Bakara, 2/88.

⁷⁷ Yunus, 10/40.

⁷⁸ Vâkıâ, 56/75-77.

getirişyle mükemmel bir kitaptır.⁷⁹ Müşriklerin Kur'ân'ı inkar etmeleri parıltılarına herkesin şahitlik ettiği yıldızları inkar etmek gibidir. Gözü olan herkes nasıl ki Allah'ın bu ayetlerini görerek onların varlıklarından asla şüphe etmiyorsa Kur'ân âyetleri de yıldızlar gibi gerçek olup insanlığın yolunu aydınlatarak cehalet ve dalalet karanlıklarını dağıtmaktadır.

“Görebildiklerinize ve göremediklerinize yemin ederim ki, o (Kur'ân), hiç şüphesiz çok şerefli bir elçinin sözüdür.”⁸⁰

Yüce Allah burada Kur'ân-ı Kerîm'in ilahî kitap olmadığı yolundaki bütün iddiaları yalanlamış, en kuvvetli bir şekilde yemin ederek onun değerli bir elçinin sözü olduğunu vurgulamıştır.

“Kitap ehli inkarcılar ile Allah'a ortak koşan inkarcılar, apaçık delil kendilerine gelinceye kadar, küfürden ayrılacak değillerdi. Bu delil, tertemiz sayfeleri okuyan, Allah tarafından gönderilen bir peygamberdir. O sahilelerde dosdoğru hükümler vardır.”⁸¹

Kur'ân'da kitap ehline ve müşriklere din hakkında zorlandıkları her şeyi açıklayan parlak, hakikat, haktan sapmayan, muhkem ve dosdoğru hükümler vardır. O bir kurtuluş hidayet ve hikmettir.⁸² Ancak ehl-i kitap ve putperest müşrikler dünyevi menfaatlerinin kaybolacağı kaygısıyla yüce kitaba ve onu getiren Peygamber'e düşman kesilmişlerdir.

“Kendilerine kitap verilenler, ancak kendilerine o apaçık delil geldikten sonra ayrılığa düştüler...”⁸³

“Onlar bu sözü (Kur'ân'ı) hiç düşünmediler mi? Yoksa kendilerine, önceki atalarına gelmeyen bir şey mi geldi?”⁸⁴ Müşrikler, önceki ümmetlere peygamberlerin geldiklerini tevatür yoluyla bilmelerine rağmen, Peygamber'in Kur'ân ile gelişini şartlara aykırı, olağanüstü bir durum olduğunu iddia ediyorlardı. Halbuki diğer peygamberler nasıl kutsal kitaplarla gelmişse Hz. Peygamber de Kur'ân ile gönderilmiştir.

⁷⁹ DERVEZE: a.g.e., I, 234.

⁸⁰ Hâkka, 69/38-40.

⁸¹ Beyyine, 98/1-3.

⁸² ZUHAYLÎ: a.g.e., XV, 585.

⁸³ Beyyine, 98/4, 5.

⁸⁴ Mû'minun, 23/68.

“Şimdi siz gaflet içinde eğlenerek bu söze mi (Kur’ân’a mı) şaşıyorsunuz, gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz?...”⁸⁵

Yüce Allah müşriklere hitaben Kur’ân’ın Allah tarafından gönderilmiş bir kitap olmasının asla şaşılabacak ve alaya alınacak bir husus olmadığını, bu tavrın ancak Haktan yüz çevirmiş müstekbirlerin tavrı olduğunu ifade etmektedir.

Özellikle Yahûdiler, Mekke’ye ticarî seyahat yaptıkları gibi Araplar da Yahûdilerin yaşadığı bölgelere gidiyorlardı. Böylece Araplar Tevrat hakkında bilgi sahibi oldukları gibi, Hz. Peygamber’in tebliğlerinden haberdar olan ve henüz onunla herhangi bir nüfuz çatışmaları bulunmayan Yahûdiler de Kur’ân hükümlerinin özü itibariyle Tevrat’la uyuştuğunu biliyorlardı. Âyette onların bu bilgisi de Hz. Muhammed’in Hak peygamber olduğunu kanıtlayan bir delil olarak gösterilmektedir.⁸⁶

“Size Kitab’ı hak olarak indiren o iken ben Allah’tan başka bir hakem mi arayacağım?” (de.) Kendilerine kitap verdiklerimiz de onun, Rabbin katından hak olarak indirilmiş olduğunu bilirler. O halde sakın şüphecilerden olma.”⁸⁷ “...İşte bunlar Kitabın ayetleridir. Sana Rabbinden indirilen gerçektir, fakat insanların çoğu inanmazlar.”⁸⁸

Böylece Yüce Allah bir kez daha Kur’ân’ın gerçekten ilahî bir kitap olduğunu bildirirken bununla birlikte insanların bir kısmının bu kitaba inanmayacaklarını belirterek, ilahî mesaja kulak tıkayan müşriklerden dolayı üzülen Rasûlünü teselli etmekte, onların Kur’ân’ı reddetmelerinin sebebinin kendisi olmadığı bildirilmektedir.

7. “Kur’ân İyi Bir Şey Olsaydı Önce Kendilerinin Kabul Etmesi Gerekirdi” İddiası

İslam’ı ilk dönemlerinde Hz. Peygamber’in mesajını dinleyerek onu kabul edenler arasında Mekke’nin seçkinlerinin de yer almasına

⁸⁵ Necm, 53/59-62.

⁸⁶ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., II, 46.

⁸⁷ En’am, 6/114.

⁸⁸ Ra’d, 13/1.

rağmen, Mekke toplumunda çoğunluğu ezilen ve hakları çiğnenen, güçsüz ve fakir insanlar oluşturmaktaydı. Mal ve servetlerine güvenerek kendilerinin her konuda önde gören müstekbir Mekke müşrikleri, dünyalık olarak kendilerinden aşağı konumdaki Ammar, Suheyb ve İbni Mes'ud gibi fakirlerin Kur'ân'ı dinleyerek müslüman olmalarını hazmedemiyorlar,⁸⁹ kendilerinin kabul etmediği her şeye kötü diyerek Kur'ân'ı dinlemek isteyenlere de engel olmaya çalışıyorlardı.

İbn-ü Münzir'den rivayet edildiğine göre Ömer b. Hattab'ın kendisinden önce müslüman olan Zinnire adında bir cariyesi vardı. Ömer onu yoruluncaya kadar dövüyordu. Kureyşli inkarcılar, "Bu işte bir hayır olsaydı Zinnire hayırda bizi geçemezdi" diyorlardı.⁹⁰

*"İnkâr edenler, inananlar için, "Eğer o Kur'ân iyi bir şey olsaydı, onlar onu kabulde, bizi geçemezlerdi" dediler. Onunla doğru yolu bulamadıkları için; "Bu eski bir uydurmadır", diyecekler."*⁹¹

İbn-ü Abbas (v. 67/687) ve Kelbî'nin rivayetine göre Beni Amr, Katafan, Temim, Esed, Hanzale, ve Eşca kabileleri müslüman olan Gıfar, Eslam, Ceheyne, Müzeyne ve Huzaa kabileleri için "Şayet Muhammed'in getirdiği hayır olsaydı, deve çobanları bizi geçemezdi. Çünkü biz onlardan daha şerefliyiz." diyorlardı.⁹²

*"Böylece insanların bazısını bazısı ile denedik ki, "Allah aramızdan şu adamları mı iman nimetine layık gördü?" desinler. Allah şükreden kullarını daha iyi bilen değil mi?"*⁹³

Böylece servet ve saltanatlarına güvenerek inkârda ısrar eden Mekke müşriklerinin, Allah'tan gelecek her iyi ve güzel şeyin öncelikle kendilerine gelmesi gerektiği konusundaki iddialarının yanlış olduğu; insanların Allah katındaki değerlerinin dünyevî üstünlüklere bağlı olmadığını bildirilmekte ve müşriklerin kabul etmediği her şeyin yanlış olduğunu iddia etmedeki mantikî tutarsızlık ortaya konmaktadır.

⁸⁹ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., III, 228.

⁹⁰ ZUHAYLÎ: a.g.e., XIII, 271.

⁹¹ Ahkâf, 46/11.

⁹² BEYDAVÎ: a.g.e., II, 428; ZUHAYLÎ: XIII, 271.

⁹³ En'am, 6/53.

8. Kur'ân'ın Sadece Eskilerin Masalları Olduğu İddiası

Mekke müşriklerinin bir kısmı da Kur'ân ayetlerini önceki uluslar arasında dolaşan sözler ve onlardan alıntı hurafeler olarak nitelendiriyorlardı. Özellikle de Kur'ân'da yer alan kıssaları sıradan hikayeler olarak görüyorlar, hedeflerini anlamak yerine onlarla alay ediyorlar ve isteseler kendilerinin de böyle hikayeler söyleyebileceklerini iddia ederek Hz. Peygamber'in davetini engellemeye çalışıyorlardı.

"Kendisine âyetlerimiz okunduğunda: "Eskilerin masalları" der".⁹⁴

Âyetlerde geçen esâtîr kelimesinin tekili olan ustûre, "hikâye, kıssa, tarih" anlamına gelen Grekçe historia kelimesinden Arapçalaştırılmış olup Arapçada daha çok eğlence için anlatılan, eski dönemlere ait abartılı veya asılsız hikâyeler, masallar için kullanılmaktadır.⁹⁵ Müşrikler Kur'ân-ı Kerîm'in ilahî kitap olduğunu bilmelerine rağmen insanların zihinlerini karıştırmak için sık sık onun eskilerin masalları olduğunu ileri sürüyorlardı.

Hz. Peygamber'e en çok eza ve cefa verenlerden birisi de Hire'den gelmiş İran Fars krallarını, Rüstem ve İsfendiyar'ın başından geçen olayları öğrenmiş olan Nadir b. Haris'ti. Nadir, "Muhammed size esatir-i evvelîn'i anlatıyor, gelin onun anlattıklarından daha güzelini size anlatayım." diyerek insanları yanıltmaya çalışıyordu.⁹⁶

Müşriklerin bu çabaları, gerçeklerden haberi olmayan insanları saptırmak, onların gerçeklere yaklaşmalarını engellemek için çevirdikleri entrikalardan bazılarıydı. Halbuki Kur'ân masallar kitabı olsaydı ondaki tutarsızlıklar mutlaka ortaya çıkardı. O şüphesizki geçmişi ve geleceği, gizli ve aşikar her şeyi bilen Yüce Allah tarafından gönderilmiş bir kitaptır.

"Onlara karşı âyetlerimiz okunduğu zaman, "Duyduk, istesek biz de bunun benzerini elbette söyleriz. Bu, eskilerin masallarından başka bir

⁹⁴ Kalem, 68/15, Nahl, 16/24; Furkan, 25/5.

⁹⁵ KOMİSYON: a.g.e., II, 368.

⁹⁶ İBN-Ü HİŞAM: Siretü'n Nebeviyye, I, 320,321.

şey değildir.” dediler.⁹⁷ ” Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Kur’ân uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir.”⁹⁸

Âyetlerdeki tekrarlardan anlaşıldığına göre⁹⁹ müşrikler, Kur’ân’ı hafife almak ve Hz. Peygamber’in davetine engel olmak için her fırsatta onun bir masal kitabı olduğu iddiasını yayıyorlardı. Kur’ân-ı Kerîm müşriklerin bu iddialarına karşı defalarca meydan okumuş, kitabın Allah’tan geldiğine inanmıyorlarsa bir benzerini yapmalarını istemiştir. Ancak bunu başaramayan müşrikler gerçeği kabul edip teslim olmak yerine onu karalayarak insanların gözünden düşürmeye çalışmışlardır.

Yüce Allah, Hiçbir şekilde masala benzemediği halde, Kur’ân’ı masal kitabı olarak nitelemelerinin sebebini açıklarken; müşriklerin işledikleri günahlarla kalplerinin kararması nedeniyle masal ile gerçeği ayırt edemez hale geldiklerini bildirmektedir.

“Hayır hayır, öyle değil. Aksine onların kazandığı günahlar kalplerinin üzerine pas olmuştur.”¹⁰⁰ Onların işledikleri günahlar hakkı batıldan ayırt etmelerine engel olmuştur. Yoksa akl-ı selim sahibi herkes Kur’ân âyetleri ile masallar arasındaki farkı ayırt edebilecek durumdadır.

Nitekim Hz. Peygamber bu ayeti açıklamak üzere şöyle buyurmuştur: *“Bir kul günah işlediği zaman kalbinde siyah bir leke meydana gelir. Eğer o kul günahı terk edip bağışlanmayı dilerse, bu leke kaybolur. Şayet tövbe etmez ve günah işlemeye devam ederse, o zaman bu siyah nokta büyüyerek onun bütün kalbini kaplar.”¹⁰¹*

İnkarda inatlarından dolayı onların kalplerinde ve kulaklarında gerçekleri anlamalarına engel olan perdeler ve ağırlıklar oluşmuştur.¹⁰² *“Onlar, bütün delilleri görseler de ona inanmazlar.”¹⁰³* Bu nedenle

⁹⁷ Enfal Suresi, 8/31.

⁹⁸ Yusuf, 12/111.

⁹⁹ Enfal Suresi, 8/31; Nahl; 16/24; Kalem, 68/15.

¹⁰⁰ Muttaffifin, 83/14.

¹⁰¹ MÜSLİM: a.g.e., “Kitabu’l İman”, I, 128.

¹⁰² En’am, 6/25; En’am, 6/25.

¹⁰³ En’am, 6/15.

müşrikler Allah'ın gönderdiği kitabı inkar etmelerinden dolayı âhiret de onu görmekten mahrum olacaklardır.¹⁰⁴ Mü'minler ise sayısız cennet nimetleri yanında Rablerini görme şerefine de nail olacaklardır.¹⁰⁵

Mekkeli müşrikler, diğer iddialarında haklı olmadıklarını bildikleri gibi, bu iddialarında da haklı olmadıklarını, çok iyi biliyorlar, fakat sırf inatlarından dolayı gerçeği söylemeye yanaşmıyorlardı. Bir seferinde Ebû Sûfyân: "Ben onun söylediklerinin bazısını doğru buluyorum" deyince Ebû Cehil de: "Sakın bunun hiçbir şeyini ikrar etme" demesi üzerine, o da: "Ölüm bana ondan daha kolaydır" demiştir.¹⁰⁶

Müşrikler, Mekke'ye gelerek Muhammed (sa)'e inen kitabı soran hacı kabilelerini Rasûlullah'tan uzaklaştırmaya çalışıyorlardı.¹⁰⁷

*"Hem başkalarını Kur'ân'dan uzak tutuyorlar hem de kendileri ondan uzak duruyorlar. Böylece aslında kendilerini mahvediyorlar, ama bunun farkında değildirler."*¹⁰⁸ İşte bu şekilde insanların gerçeği kabul etmesini engelleyenler, kendi günahlarının yanında, yanıltıkları kimselerin günahlarını da yüklenmiş olacak ve kıyamet gününde bunun da cezasını çekeceklerdir.¹⁰⁹

Şüphesiz bu uyarı sadece Mekke toplumu için değil, benzer davranışlar göstererek hakkı görmezlikten gelen ve ona karşı düşman kesilen bütün insanlar için geçerlidir. Hayırlı işler yaparak topluma örnek olan insanlar kendileri sevap işledikleri gibi başkalarını da sevap kazanmasına vesile olmakta, aynı şekilde zararlı işler yaparak kötülüğe çığır açarlarda hem kendine hem de başkalarına zarar vermektedir.

Nitekim Hz. Peygamber de iyi bir şeye önderlik edenlerin, onu yapanların sevabı kadar sevap kazanacakları gibi kötülüğe ön ayak olanların da kendi günahlarıyla birlikte saptırdıkları insanların günahı kadar günah yüklenmiş olacaklarını haber vermiştir.¹¹⁰

¹⁰⁴ Mutaaffifîn, 83/15-17.

¹⁰⁵ SÂBÛNÎ: a.g.e., III, 498.

¹⁰⁶ YAZIR: a.g.e., III, 406.

¹⁰⁷ ZUHAYLÎ: a.g.e., VII, 329.

¹⁰⁸ En'am, 6/26.

¹⁰⁹ Nahl, 16/25.

¹¹⁰ MÜSLİM, a.g.e., "İlim", III, 2059.

“Âyetlerimiz kendisine okunduğu zaman, “Öncekilerin masalları!”, der. Yakında biz onun burnunu damgalayacağız.”¹¹¹

Yüce Allah, onları küçültmek ve değersiz olduklarını ifade etmek üzere “burnunu damgalayacağız” buyurmuştur. Bazı müfessirlere göre Bedir savaşında mağlup edilmek suretiyle cezalandırılmışlar, bazılarına göre de onlar hem dünya da hem de âhiret de hak ettikleri cezaya çarptırılacaklardır.¹¹²

9. “Hz. Peygamber’e Kur’ân’ı Bir İnsanın Öğrettiği” İddiası

Baştan beri Kur’ân’ın mesajını kabul etmeye yanaşmayan Mekke müşrikleri Hz. Peygamber’i ve Kur’ân’ı insanların gözünde değersiz göstermek için ellerinden gelen her türlü çabayı sarfediyorlar, akıllarına gelen her türlü iftirayı atarak İslam’a engel olmaya çalışıyorlardı. Bazıları Kur’ân’ı Hz. Peygamber’in kendisinin uydurduğunu iddia ederken bir kısmı da O’nu başka bir insanın kendisine öğrettiğini ileri sürüyorlardı.

Esasen müşrikler, Kur’ân-ı Kerîm’in hükümlerini kendi bâtıl inançları ve zulme dayalı mevcut düzenlerini tehdit ettiğini gördükleri için değişik yollarla Kur’ân’ın yayılmasını önlemeye çalışıyorlardı. Bu nedenle Hz. Muhammed’in Kur’ân’ı bir insandan öğrendiği şayiasını yayarak aleyhinde propaganda yapıyorlardı. Kur’ân’a yönelik almış oldukları bu tavırlardan dolayı üzülen Hz. Peygamber’i, Allah Teâla yine ayetlerle teselli etmektedir.

“Andolsun ki biz onların, “Kur’ân’ı ona bir insan öğretiyor” dediklerini biliyoruz. Kendisine nispet ettikleri kimsenin dili yabancıdır. Bu Kur’ân ise gayet açık bir Arapçadır.”¹¹³

Bazı müfessirler ayette ismi açıklanmadan Hz. Peygamber’in kendisinden Kur’ân’ öğrendiği iddia edilen kişi “Mekke’de Amir b.

¹¹¹ Kalem, 68/15.

¹¹² ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., IV, 446.

¹¹³ Nahl, 16/103.

Hadra'mî'nin "Cevrâ" veya "Yeîyş" adında Rum asıllı okuma-yazma bilen ve kitap ehli bir köledir. Herkesi İslâm'a davet eden Allah'ın elçisi bazen Merve'de onu meclisine alıp konuştuğundan dolayı müşrikler Hz. Peygamber'in Kur'ân'ı ondan öğrendiğini iddia etmişlerdir.¹¹⁴ Bunun dışında, bu kişinin Ehl-i kitap'tan Bel'am isimli Mekkeli bir kılıç ustası, Yaîş ya da Cebr isimli bir Hristiyan köle veya Selman-ı Farisi olduğu şeklinde çeşitli rivayetler vardır.¹¹⁵ Ayrıca Nadir b. Haris b. Abdudhar bu kimselerin Huveytî b. Abduluzza'nın kölesi Addas, Alâ b. Hadremî'nin kölesi Yesar, Ebû Fukeyhe Er Rumî olduğunu da iddia etmiştir.¹¹⁶ Ancak müfessirlerin bazılarına göre Hz. Peygamber'in kendisinden Kur'ân'ı öğrendiği iddia edilen kişinin kimliği hakkında yürütülen tahminler tamamen spekülatif nitelik taşımaktadır.¹¹⁷

Böylece müşriklerin ortaya attıkları iddiadaki tutarsızlık ve çelişki ortaya çıkmıştır. Okuma yazma bilmediği herkesçe yakinen bilinen bir insana böyle bir iddiada bulunmak, üstelik her yönüyle eşsiz güzelliğe sahip olan bu yüce kitabın bir yabancı tarafından yazdırıldığını iddia etmek, şüphesiz ki akıl ve mantıkla izah edilebilecek bir husus değildir.

*"Bu Kur'ân, Allah'tan inmemiş de, başkası tarafından uydurulmuş değildir. Fakat o kendinden öncekileri doğrulayıcı ve Kitabı açıklayıcı olarak, indirilmiştir. Bunda hiçbir şüphe yoktur. (O) alemlerin Rabbi tarafından'dır."*¹¹⁸

Kur'ân'ın Allahtan başkası tarafından uydurulması mümkün değildir. Çünkü Kur'ân fesahatı ve belagatı, özlü oluşu gaybdan haber vermesi, getirdiği şeriâtın asaleti, dünya ve âhiretle ilgili bilgi ve manaları içermesi sebebiyle ancak Allah tarafından gönderilebilir. Kur'ân yarattıklarının kelamına benzemeyen Allah kelimidir. Allahtan başka kimse onun benzerini getiremez, kimse onunla yarışamaz.¹¹⁹

¹¹⁴ YAZIR: a.g.e., V, 260.

¹¹⁵ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 466, ZUHAYLÎ: a.g.e., VII, 436.

¹¹⁶ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., III, 201.

¹¹⁷ ESED: a.g.e., II, 552.

¹¹⁸ Yunus, 10/37.

¹¹⁹ ZUHAYLÎ: a.g.e., VI, 163.

“Hayır öyle değil, onlar, ilmini kavrayamadıkları ve kendilerine yorumu gelmemiş olan bir şeyi yalanladılar. Kendilerinden öncekiler de böyle yalanlamışlardı. Şimdi bak, o zalimlerin sonu nasıl oldu.”¹²⁰

Esasen onlar, Kur’ân’ı anlamadan, mahiyetini bilmeden, üzerinde düşünmeden ve anlamlarını yeteri kadar kavramadan onun asılsızlığını ileri sürüyorlardı; bunun sebebi de kendi dinlerine uymayan şeylerden nefret etmeleri, atalarının dinini terketmekten korkmalarıdır.¹²¹

Bu âyet bize, müşriklerin Kur’ân karşısındaki ön yargılı tutumlarını bildirmesi yanında, bütün insanlığa bir inancı yada düşüncüyü, kabul veya reddederken onun içeriği hakkında yeterli bir bilgi birikimine sahip olmak; onu iyice kavrayıp yorumlamak; gerektiğini hatırlatmaktadır.

“De ki: “O kitabı göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir. Şüphesiz o, bağışlayandır, çok merhamet edendir.”¹²²

Kur’ân, Allah’ın yardımı olmadan hiçbir insanın, kendi beşerî yetenekleriyle ulaşamayacağı zenginlikte sırlar, gayb âlemine ilişkin bilgiler ve gerçekler içermektedir; dolayısıyla Kur’ân’ın insan değil Allah’ın sözü olduğunu kanıtlayan delil yine Kur’ân’ın kendisidir.¹²³ Göklerin ve yerin sırrını bilen Yüce Allah müşriklerin Hz. Peygamber ve Kur’ân hakkındaki söylediklerini ve hazırladıkları tuzakları bilendir. Şüphesizki Kur’ân’ O indirmiştir ve yine O inananların ve inkar edenlerin cezasını verecek olandır.¹²⁴

“Rahman Kur’ân’ı öğretti.”¹²⁵ ayetinde ve birçok ayette ifade edildiği üzere Kur’ân’ı, Hz. Peygamber’e öğreten bir insan değil, Cenâb-ı Hak’tır. Ancak yüce Allah’ın peygamberlerle görüşmesi vahiy yoluyla, bir perde arkasından yada Cebrâil’i gönderip vahyi onun vasıtasıyla iletmesiyledir.¹²⁶

¹²⁰ Yunus, 10/39.

¹²¹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 209.

¹²² Furkan, 25/6.

¹²³ KOMİSYON: a.g.e., IV, 128.

¹²⁴ ZEMAHŞERÎ: III, 202.

¹²⁵ Rahman, 55/1-2.

¹²⁶ Şura, 42/51.

“(Kur’ân’ı) Ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görünümlü (Cebrail) öğretti. O, en yüksek ufukta bulunuyorken doğruldu. Sonra yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu. İki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu. Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti. Kalp, gördüğünü yalanlamadı, gördüğü şey hakkında onunla tartışıyor musunuz?”¹²⁷

Âyetlerde Hz. Peygamber’e gelen vahyin kaynağı ve onun Allah katındaki üstün mertebesi hakkında hiçbir kuşku duyulmaması için oldukça canlı tasvirlerle yer verilirken bir taraftan da duyularla algılanamayan, fizik ötesi konularda imanın esas olduğuna ve bu hususta akli zorlamanın anlamsızlığına dikkat çekilmiştir.¹²⁸

Necm sûresinin diğer ayetlerinde Allah Teâlâ Hz. Peygamber’in Cebrail’i ikinci kez gerçek suretinde gördüğünü haber vermektedir. Bu olayın birisinin dünyada, diğerinin ise Mirac gecesi semâda “Sidretü’l münteha” adı verilen ilerisi bilinmeyen, yaratılmışların ulaşabilecekleri sınır noktasında gerçekleşmiştir.¹²⁹ Âyetlerde ifade edildiği üzere Hz. Peygamber Cebrail (as)’a olabildiğince yaklaşıp onu yakîn olarak görmüştür. O’nun gördüğü halusinasyon değildir, Cebrail’i gözüyle müşahade ettiği gibi, kalbiyle de gördüğünden mutmain olmuştur.¹³⁰

Bu ve benzeri bir çok ayette Yüce Allah müşriklerin bu iddiasını reddederek Kur’ân’ın Hz. Peygamber’e bir insan aracılığıyla değil, Allah tarafından vahyedildiği; vahyi Hz. Peygamber’e getiren elçinin de Cebrail olduğunu açıklamakta,¹³¹ böylece bir taraftan müşriklerin iddialarını reddederken diğer taraftan mü’minlerin imanını pekiştirmekte ve doğru yolda ilerleyenlere kurtuluş ve mutluluk müjdeleri vermektedir.

¹²⁷ Necm, 53/5-12.

¹²⁸ KOMİSYON: a.g.e., V, 106.

¹²⁹ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., IV, 316.

¹³⁰ Necm, 53/13-18; Nahl, 16/102.

¹³¹ 26/193-195; 2/97.

10. "Kur'ân'ı Şeytanların İndirdiği" İddiası

Mekke müşriklerinin Kur'ân hakkındaki yeni iddiaları; O'nun Hz. Peygamber'e şeytanlar tarafından indirildiği iftirasıydı. Araplar, cin şeytanlarının sihirbazlar, kâhinler ve şairlerle ilişki kurduklarına, onların göklere çıkıp oradan bazı şeylere kulak misafiri olduklarına inanıyorlardı.¹³² Bu nedenle onlara göre Resûlullah'ın getirdiği Kur'ân ilahî bir kitap değil, olsa olsa bir şeytan sözü olabilirdi.

Aşağıdaki âyetlerde bu iddiaya cevap verilerek müşriklerin ortaya attıkları delilleri çürütmekte; Kur'ân'ın, şeytanların sözü olmadığı gibi, onların böyle bir şey yapma imkanları da bulunmadığı bildirilmekte ve bu iftiralarla davetinin engellenmeye çalışılmasından dolayı üzülen Hz. Peygamber teselli edilmektedir.

*"O Kur'ân'ı şeytanlar indirmemiştir. Zaten bu onların harcı değildir, buna güçleri de yetmez. Çünkü onlar işitmekten uzaklaştırılmışlardır."*¹³³

İbn-ü Kesîr'e (v. 774/1373) göre şeytanların Kur'ânı indirmeleri şu şekilde imkansızdır: Öncelikle vahiy gerçeği şeytanların arzu ve istekleriyle bağdaşmaz. Zira şeytanların seciyesinde fesat çıkarmak ve insanları saptırmak vardır, Kur'ânda ise iyiliği emretme kötülükten sakındırma vardır. Ayrıca şeytanlar isteseler bile Kur'ân'ı taşımaya muktedir olamazlar ve O'na ulaşamazlar. Çünkü Kur'ân'ın Rasûlullah'a indirildiği müddet içerisinde bütün gökyüzü çok güçlü bekçi melekler ve yakıcı yıldızlarla donatılmıştır.¹³⁴ Dolayısıyla şeytanlar Kur'ân'dan tek bir harf bile dinleme imkanı bulamamışlardır.

*"Yıldızların yerlerine yemin ederim ki, -eğer bilerseniz, gerçekten bu, büyük bir yemindir- o, elbette değerli bir Kur'ân'dır."*¹³⁵

Bu âyet-i kerimelerde de Allah Teâlâ Kur'ân'ı Kerim'in şeytanların uydurduğu bir kitap olamayacağını yıldızlar üzerine yemin ederek teyit etmektedir. Dolayısıyla kainattaki bu gezegenler sistemini yaratan Zat

¹³² DERVEZE: a.g.e., II, 182.

¹³³ Şuarâ, 26/210-212.

¹³⁴ NESEFÎ: a.g.e., III, 290; SÂBÛNÎ: a.g.e., II, 529.

¹³⁵ Vâkıâ, 56/75-77.

ile Kur'ân'ı nâzil eden Zat aynıdır.¹³⁶ Gökyüzündeki yıldızların gerçekliği ne kadar doğru ise Kur'ân'ın Allah kelamı olduğu da o kadar gerçektir. Bunun için Allah Teâlâ onu “mertebesi yüksek, değerli, yüce” anlamlarına gelen “kerîm” sıfatıyla nitelenmiştir. Kur'ân içerdiği hidayet, bilgi ve hikmetlerle her türlü övgünün üzerinde bir kıymete haizdir.¹³⁷

*“Korunmuş bir kitaptadır. Ona, ancak tertemiz olanlar dokunabilir. Alemilerin Rabb'inden indirilmedir.”*¹³⁸

Kur'ân-ı Kerim Allah tarafından indirilmiş bir kitap olduğu gibi aynı zamanda Allah tarafında da korunmuş bir kitaptır, onun için Allah Teâlâ onu “korunmuş, muhafaza edilmiş” anlamına gelen “meknûn” sıfatıyla nitelemiştir.¹³⁹ O kitap her türlü kirlilikten arınmış olan mukarrebûn melekleri dışındaki bütün varlıklara karşı korunmuştur.¹⁴⁰ Dolayısıyla Rasûlullah'a nâzil olmadan önce Allah indinde mahfuz olan Kur'ân'a hiç kimse yaklaşamaz ve onu değiştiremez.¹⁴¹ Bundan hareketle İslam alimleri öğrenme ve öğretme zarureti dışında abdestsiz olarak Kur'ân okumanın caiz olmayacağı konusunda da ittifak etmişlerdir.¹⁴²

Allah Teâlâ Kur'ân'ın özelliklerini sayarak böyle bir kitabı şeytanların indirmesi yada ona müdahalede bulunmalarının mümkün olmayacağını açıklarken, şeytanların kimlere musallat olacağını da bildirmektedir.

*“Şeytanların kime ineceğini size haber vereyim mi? Onlar, her günahkar yalancıya inerler. Bunlar da şeytanlara kulak verirler. Onların çoğu ise yalancıdır.”*¹⁴³

Şeytanlar, Şıkk b. Rehm, Satıyh b. Rabîa, Müseylime ve Tuleyha gibi peygamberlik iddia eden kâhinler ve insanları şeytana itaat etmeye davet eden fasık, facir ve yalancı kimselerin üzerine inmektedir.¹⁴⁴ Bunlar, gaybı bilir pozu takınan ve insanlara geleceklerini söyleyen

¹³⁶ MEVDÛDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, VI, 107.

¹³⁷ KOMİSYON: a.g.e., II, 167.

¹³⁸ Vâkıâ, 56/78-80.

¹³⁹ YAZIR: a.g.e., VII, 411.

¹⁴⁰ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., IV, 351.

¹⁴¹ MEVDÛDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, VI, 108.

¹⁴² ZUHAYLÎ: a.g.e., XIV, 239.

¹⁴³ Şuarâ, 26/221-223.

¹⁴⁴ ZEMAŞŞERÎ: III, 259; ZUHAYLÎ: X, 223.

büyücüler, müneccimler, falcılar ve sihirbazlardan, ya da cinler ve ruhlar üzerinde kontrolleri olduğu ve onlarla insanların kaderlerine hükmettikleri iddiasında bulunan kimselerdir.¹⁴⁵ Onlar ancak çok yalan söyleyen, iftira atan, günah işlemekten çekinmeyen kimselere, yanaşırlar. Zira onlar şeytanların kardeşleridir.¹⁴⁶ Şeytanlar inanlara değil ancak kendilerine uygun karaktere sahip olan kimselere inerler.

“Kur’ân, kovulmuş şeytanın sözü değildir.” nereye gidiyorsunuz?”¹⁴⁷

Yüce Allah âyetlerde Kur’ân’ın şeytan sözü olamayacağını delillerle açık bir şekilde ortaya koyduktan sonra, böyle bir kitabı bırakarak kendilerini doğru yola eriştirecek başka bir yol aramanın faydasız olduğunu hatırlatmış ve böylece müşriklerin Kur’ân’ı inkar etmeleri için hiçbir haklı gerekçelerinin kalmadığını bildirmiştir.

11. “Kur’ân’ın Büyü Olduğu” İddiası

Hz. Peygamber’e her seferinde kâhin ve sâhir şeklinde ithamlarda bulunan Mekke müşrikleri Kur’ân’ı da büyü olarak nitelendiriyorlardı.

“Âyetlerimiz onlara açıkça okunduğu zaman, o küfredenler kendilerine geldiğinde Hak (kitap Kur’ân) için, düşünmeden “Bu, apaçık bir büyüdür” dediler.”¹⁴⁸

Müşrikler, Kur’ân ayetlerini iştiklerinde, duyduklarının sıradan sözler olmadığını anladıkları için Kur’ân’ın eşsiz güzelliği karşısında hayran kalmışlar, ancak onlardan bir çoğu bu güzelliği sihir olarak göstermeye çalışmışlardır. Âyette ifade edildiği gibi onlar Kur’ân’ı yeterince dinlemeden, düşünmeden onun muhtevasını kavramaya çalışmadan bu iddiayı ortaya atmışlar, insanların Kur’ân’ın eşsiz güzelliğinden, etkilenererek İslam’a girilmesini engellemeye çalışmışlardır.

Müşrikler, Hz. Peygamber hakkında sihirbaz iddiasında bulunurken de O’nun bu işi Kur’ân ayetleriyle yaptığını; âyetleri okuyarak karı ile

¹⁴⁵ MEVDÛDÎ: Tefhîmu’l-Kur’an, IV, 79.

¹⁴⁶ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., III, 259.

¹⁴⁷ Tekvir, 81/25, 26.

¹⁴⁸ Ahkâf, 46/7.

kocanın, ana baba ile çocukların arasını açtığını iddia ediyorlardı.¹⁴⁹ Âyetlerdeki tekrarlardan anlaşıldığı üzere müşrikler Firavun ve diğer kavimlerin de dile getirdikleri bu iddiayı her seferinde dile getiriyorlar,¹⁵⁰ dışardan gelen insanlara Kur'ân'ı dinlememeleri için uyarıda bulunuyorlardı.

Kur'ân'ı insanların gözünde değersiz göstermek için çeşitli yollar deneyen müşrikler, bazen de insanların Kur'ân'ın eşsiz güzelliğinden etkilenererek İslam'ı kabul etmemeleri için gürültü çıkırılmasını istiyorlardı.

“İnkâr edenler dediler ki: “Bu Kur'ân'ı dinlemeyin, (onu etkisiz kılmak ve bastırmak için) yaygara koparın, belki baskın çıkarsınız.”¹⁵¹

Rivayete göre Resulullah (sa) Mekke'de iken yüksek sesle Kur'ân okuduğunda müşrikler, etraftan dinleyen insanları kovar, dağıtırlar; bir takım hurafeler ve hezeyanlar haykırarak¹⁵² dinlemeyin şu Kur'ân'ı ve asılsız yaygara, gürültü yapın derler¹⁵³ ve ıslık çalar gürültü ederlerdi.¹⁵⁴

İbn-ü Abbas'tan rivayet edildiğine göre Ebû Cehil, “Muhammed'in yüzüne karşı bağırın ki ne dediği anlaşılmasın.”¹⁵⁵ diyordu.

Kur'ân okunduğu zaman, Kusayy'ın torunlarından iki kişi sağına, iki kişi de solunda durur, alkışlar, ıslık çalar ve şiirler okuyarak Kur'ân'ın başka sözlerle karışmasını sağlamaya çalışırlardı.¹⁵⁶ Bunun sebebi; şirkin nefislerinin derinliklerinde kök salmış olması, dinin gerçekleri hakkında fikirlerini düşüncelerini kullanmayış olmalarıdır.¹⁵⁷

Bu nedenle Allahu Teâlâ mü'min kullarına Kur'ân okunurken susmalarını ve dinlemelerini emretmektedir. *“Kur'ân okunduğu zaman ona kulak verip dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin.”¹⁵⁸*

¹⁴⁹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV, 489-490.

¹⁵⁰ İsrâ, 17/101; Şuarâ, 26/153,185; Sebe, 34/43; Mü'min, 40/23, 24; Zuhuf, 43/30,49.

¹⁵¹ Fussilet, 41/26.

¹⁵² ZEMAHŞERÎ: a.g.e. IV, 151.

¹⁵³ YAZIR: a.g.e., VI, 555.

¹⁵⁴ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., IV, 643.

¹⁵⁵ ZUHAYLÎ: XII, 487.

¹⁵⁶ ZUHAYLÎ: VIII, 77.

¹⁵⁷ ZUHAYLÎ: VIII, 79.

¹⁵⁸ A'raf, 7/204.

Müşriklerin Kur'ân'a muhalefet etmelerinin altında Hz. Peygamber'in çağrısını tasdik etmenin beraberinde getireceği ahlakî ve manevî disipline uymak konusunda duydukları derin ve köklü endişeler yatmaktaydı.¹⁵⁹ Onlar İslam'ı kabul ettiklerinde içinde bulundukları genel durum tamamen değişeceğini, yalnız dini inançları değil, hayatın bütün safhalarının, ferdi ve sosyal durumlarının bu değişiklikten etkileneceğini çok iyi biliyorlardı.¹⁶⁰ Bu nedenle müşriklerden bazıları kendileri Kur'ân'ı inkar ettikleri gibi başkalarının da ondan etkilenecek iman etmelerini önlemek için dikkatleri başka yönler çekmeye çalışıyorlar, İslam'ı kabul edenleri de dinlerinden döndürmek için her türlü metodu deniyorlardı.

“İnsanlardan öylesi vardır ki, bilgisizce Allah yolundan saptırmak ve o yolu eğlenceye almak için, eğlence için asılsız ve faydasız sözleri satın alır. İşte onlar için aşağılayıcı bir azap vardır.”¹⁶¹ “Ancak kâfirlerin kalpleri bu Kur'ân'a karşı bir gaflet içindedir. Onların bundan başka yapageldikleri bir takım (kötü) işleri de vardır.”¹⁶²

Burada sözde felsefî laf cambazlıklarına ve gerçek bir temeli bulunmayan metafizik spekülasyonlara işaret edilmektedir.¹⁶³ Zemahşerî'ye göre لَهُوَ الْحَدِيثُ asılsız olaylar ve hikayeler, komiklikler, lüzümsüz sözler, müzik ve benzerleridir.¹⁶⁴ İbn-ü Cerir, İbn-ü Abbas'dan bu ayetin Kureyş'ten şarkıcı cariyeye satın alan bir adam hakkında nâzil olduğunu rivayet ettiğini nakletmiştir.¹⁶⁵ Yine İbn-ü Abbas'dan rivayet edildiğine göre, Nadir b. Haris, şarkıcı bir cariyeye satın almıştı, İslam'a girmek isteyen birisini duyduğu zaman hemen bu cariyeye ile onun yanına gider ve cariyeye, o kimseye yedirmesini, içirmesini söyler, bunun Muhammed'in davet ettiği oruç, namaz ve çağrışmaktan daha hayırlı olduğunu söylerdi.¹⁶⁶

¹⁵⁹ ESED: a.g.e., II, 646.

¹⁶⁰ İZUTSU: a.g.e., s. 21.

¹⁶¹ Lokman, 31/6.

¹⁶² Mü'minun, 23/63.

¹⁶³ ESED: a.g.e., II, 834, DOĞRUL: a.g.e., II, 647.

¹⁶⁴ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., III, 370.

¹⁶⁵ ZUHAYLÎ: a.g.e., XI, 138.

¹⁶⁶ ZUHAYLÎ: XI, 139.

Âhirete yönelik bir gayesi olmayan insanlar; hayatı sadece dünyada maddî haz ve mutluluktan başka bir şey düşünmeyen insanlar, her dönemde bilgisizce Allah'ın yolundan saparak, kendilerini anlamsız, içi boş sözlerle, çalgılı eğlencelere kaptırmakta Kur'ân âyetleri kendilerine okunduğunda büyükenerek bunlara sırt çevirmekte başkalarını da hatalarına ortak etmektedirler.

*“Doğrusu onları ve atalarını kendilerine hak olan Kur'ân ve onu açıklayan bir peygamber gelinceye kadar geçindirdim. Fakat kendilerine Hak gelince, “Bu bir büyüdür, biz onu kesinlikle inkar ediyoruz”, dediler.”*¹⁶⁷

Allah Teâlâ, Mekke toplumunu tevhid den uzaklaşarak putperest bir toplum haline gelmeleri, hak ve adaletten uzaklaşarak zulmetmelerine rağmen helak etmemiş, onlara ve bütün insanlığı uyarmak üzere gönderilen Hz. Muhammed'in peygamberliğine kadar onlara süre tanıdı. Ancak onlar kendi içlerinden gelen bir peygamber'i alaya almışlar, O'nun getirdiği Kur'ân'ı da reddetmişlerdi. Onları inkara götüren en önemli sebep şüphesiz ki gerçekleri yeterince düşünmemeleridir.

*“...O bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz! O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedir.”*¹⁶⁸

Kur'ânın bir kâhin sözü olmadığını anlamak için düşünmeye ihtiyaç vardır. Kur'ân, müşriklerin iddia ettikleri gibi büyü de değildir. O Allah'ın insanlığa ışık olması için gönderdiği bir hidayet rehberidir. Ancak onu dinlemeden, onun üzerinde yeterince düşünmeden konuşanlar, hem kendilerini hem de peşlerinden giden insanları helaka sürüklemektedirler.

Hız. Peygamber'in bir sihirbaz, Kur'ân'ın da önceki sihirbazlardan intikal eden bir sihir, bir beşer sözü olduğunu insanlar arasında yaymalarını tavsiye eden Velîd b. Muğîre¹⁶⁹ ve Kur'ân'a karşı benzer

¹⁶⁷ Zuhruf, 43/29, 30.

¹⁶⁸ Hâkka, 69/41,42.

¹⁶⁹ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., IV, 489-490.

şekilde inkârcı tutum sergileyen müşrikler, aşağıdaki âyetlerde şiddetli bir şekilde kınanmış ve hak ettikleri uhrevî ceza özetlenmiştir.

“Kahrolası nasıl da ölçtü biçti! Yine kahrolası, nasıl ölçtü biçti! Sonra (Kur’ân hakkında) derin derin düşündü. Sonra yüzünü ekşitti, kaşlarını çatı. Sonra arkasını döndü ve büyüklük taslayıp şöyle dedi: “Bu ancak nakledilegelen bir sihirdir.” Sonra arkasını döndü ve büyüklük taslayıp şöyle dedi: “Bu ancak nakledile gelen bir sihirdir. Bu, ancak insan sözüdür.” Ben onu “Sekar” a sokacağım. Sekar’ın ne olduğunu sen ne bileceksin? Geride bir şey koymaz, bırakmaz. Derileri kavurur.”¹⁷⁰

Âyetlerden anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber’in davetine engel olmak isteyenler, Onun ve getirmiş olduğu Kur’ân-ı Kerim’in hakkında yalan yanlış iddialar ortaya atarak; her seferinde farklı şekil ve metotlarda mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Yüce Allah, Kur’ân ile onların bu asılsız iddialarını en güçlü ve etkili bir şekilde çürütmüş, yalancı olduklarını ortaya koyarak, onların en şiddetli bir şekilde cezalandırılacaklarını bildirerek, Hz. Peygamber’e ve mü’minlere güven telkin etmiştir.

12. “Kur’ân’ı Hz. Muhammed Uydurdu” iddiası

Hz. Muhammed’in peygamberliğini reddeden müşrikler, Kur’ân’ın da vahiy ürünü olmadığını, onun kendisinin uydurduğu düzmece bir kitap olduğunu iddia ediyorlardı. Âyetlerdeki tekrardan anlaşıldığı üzere¹⁷¹ her vesileyle bu iddiayı dillendiren Mekkeli müşrikler, bunu yayarak insanları İslam’a girmekten alıkoymaya çalışıyorlardı.

Müşriklerin bu iddialarına Hz. Peygamber’in ilk defa alenen okuduğu ve kendilerinin de onu dinledikleri¹⁷² Necm suresinde cevap verilmektedir. *“Kaydığı zaman yıldıza andolsun ki, arkadaşınız sapmadı*

¹⁷⁰ Müddessir, 74/19-29.

¹⁷¹ Bakara, 2/23; Hud, 11/13; Enbiya, 21/5; Secde, 32/3; Şura, 42/24; Ahkâf, 46/8; Tur, 52/33.

¹⁷² ZUHAYLÎ: a.g.e., XIV, 84.

ve batıla kaymadı. O, kendi hevâ ve hevesi ile konuşmaz. (Size okuduğu) Kur'ân ancak kendisine bildirilen bir vahiydir.”¹⁷³

Âyetlerde Hz. Peygamber ve Kur'ân hakkındaki asılsız isnatlar kesin bir dille reddedilmekte, onun yolunu şaşırmış bir insan olmadığı gibi kişisel ihtiraslarıyla da hareket etmediği, vahyin ve aklın icaplarından sapmadığı belirtilmektedir.¹⁷⁴ “Arkadaşınız” ifadesiyle de kırk yıldır beraber yaşadıkları kendisinin her yönüyle dürüstlüğüne şahitlik ettikleri; hiçbir zaman yalan söylemediği ve bir şey uydurmadığı bilinen Hz. Muhammed’in peygamber olarak tebliğ ettiklerinin de kesinlikle doğru olduğu, kişisel arzularına göre söylenmiş sözler olamayıp, O’nun bildirdiklerinin ancak Allah’ın âyetleri olduğu vurgulanmıştır.

*“Kendisinde hiçbir şüphe bulunmayan bu Kitab’ın indirilişi alemlerin Rabbi tarafından. Yoksa “Onu Muhammed uydurdu” mu diyorlar? Hayır o, kendilerine senden önce hiçbir uyarıcı gelmemiş olan bir kavmi uyarman için, doğru yolu bulsunlar diye Rabbin tarafından indirilmiş gerçektir.”*¹⁷⁵

Bu ve benzeri âyetlerde¹⁷⁶ Kur'ân’ın Allah katından indirilmiş olan bir kitap olduğunu bildirdikten sonra, kendilerine uzun süredir bir uyarıcı gelmemiş olan Mekkelilerin Hz. Peygamber’i uydurmacılıkla itham etmelerindeki çelişkiye değinilmektedir. Zira onlar hiçbir delile dayanmadan Kur'ân’ı da yalanlayarak onun Hz. Muhammed tarafından uydurulduğunu iddia etmişlerdir. Zira Hz. Îsâ ile Hz. Muhammed arasında geçen zaman diliminde peygamber gönderilmemiştir.

*“İnkâr edenler, “Bu Kur’ân, Muhammed’in uydurduğu bir yalandan başka bir şey değildir. Başka bir topluluk da bu konuda ona yardım etmiştir” dediler. Böylece onlar büyük bir zulüm ve iftira yaptılar.”*¹⁷⁷

Esasen müşriklerin Kur'ân’a karşı çıkmalarının sebebi; O’nun Hz. Peygamber tarafından uydurulduğuna inanmaları değil, servet ve

¹⁷³ Necm Suresi, 53/1-4.

¹⁷⁴ KOMİSYON: a.g.e., V, 104.

¹⁷⁵ Secde, 32/2,3.

¹⁷⁶ Sebe, 34/43,44; Fussilet, 41/42.

¹⁷⁷ Furkan, 25/4.

saltanatlarına güvenerek büyüklük taslamaları olduğunu bildirilmiştir.¹⁷⁸ Zira müşrikler Kur'ân gibi her yönüyle mükemmel ve eşsiz bir kitabın hiçbir kimse tarafından yazılamayacağını iyi biliyorlardı. Ayrıca temas halinde oldukları Ehl-i Kitaptan Abdullah İbn-ü Selam gibi Hz. Muhammed'in gerçek peygamber ve Kur'ân'ın Allah katından gönderilmiş bir kitap olduğuna şahitlik eden kimseler olduğu halde¹⁷⁹ sadece kibirlerinden dolayı gerçekleri kabule yanaşmıyorlardı.

*"Hayır, o, kendilerine ilim verilenlerin kalplerindeki apaçık âyetlerdir. Bizim âyetlerimizi ancak zalimler inkâr eder."*¹⁸⁰

*"De ki: "Eğer Allah dileseydi, ben size onu okumazdım, Allah da size onu bildirmezdi. Ben sizin aranızda bundan (Kur'ân'ın inişinden) önce (kırk yıllık) bir ömür yaşadım. Hiç düşünmüyor musunuz?"*¹⁸¹

Bu âyet-i Kerime de Hz. Peygamber'in "Kur'ân'ı kendisi yazdığı halde onu Allah'a nisbet ettiği" iddiasını çürüten güçlü bir delil olmuştur.

Peygamberlikten önceki hayatına baktığımızda; Hz. Muhammed doğduğu andan itibaren Mekkelilerle birlikte olmuş, onların gözleri önünde kırk yıllık bir ömür yaşamış, onlarla ailevî sosyal ve ticarî ilişkiler kurmuş dolayısıyla Hz. Peygamberin hayatının Mekkeliler için gizli hiçbir tarafı olmayan her yönüyle örnek bir şahsiyet olduğunu görüyoruz.

Kendilerinin de yakinen bildikleri gibi Hz. Peygamber risâletten önce ne bir eğitim ve öğretim almıştı, ne de eşsiz sözlerle dolu böyle bir Kitabın yazarı haline getirecek herhangi bir çevreyle birlikte bulunmuştu. Kur'ân'ın farklı surelerinde dile getirilen meseleler hakkında hiç kimse kendisinden bir şey işitmemişti.¹⁸² Kırk yaşına gelip risâletini ilan etmeden öncesine kadar ne tek bir mısra düzmüş, ne de kendine özgü bir belagatla dikkatleri üzerine çekmişti. İşte bütün bunlar Kur'ân'ın Hz. Peygamber tarafından uydurulmuş bir kitap olamayacağının en açık delilleriydi.

¹⁷⁸ Ahkâf, 46/10.

¹⁷⁹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV, 226.

¹⁸⁰ Ankebut, 29/49.

¹⁸¹ Yunus, 10/16.

¹⁸² MEVDÜDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, II, 318.

“Sen şu Kur’ân’dan önce hiçbir kitap okumuyor ve onu sağ elinle yazmıyordun. (Okuyup yazsaydın) o takdirde batıl peşinde koşanlar, şüpheye düşerlerdi.”¹⁸³

Öyleyse müşriklerin bir ömürlük gözlemlerine rağmen Hz. Peygamber’e yalan yanlış ithamlarda bulunmaları tutarsızdır. Ümmî, eğitimsiz birinin Kur’ân gibi dil ve üslubunda kusursuz, insan psikolojisindeki vukuf ve görüşlerinde onun kadar nüfuz eden, iç mantığında onun kadar ikna edici bir kitabı telif etmesi mümkün değildir.

Yine Hz. Peygamber’in Arap olması da böyle mucize bir kitabı yazabileceği anlamına gelemezdi, ayrıca Arap bir topluma kendi içlerinden ve kendi dilerinden bir kitabın gönderilmesi kadar doğal bir şey de olamazdı. Kur’an’ın Arapça bilmeyen birisine nazil olması da müşriklerin tavırlarını değiştirmeyecekti.

“Biz onu Arapça bilmeyenlerden birine indirseydik ve o da bunu kendilerine okusaydı yine buna inanmazlardı.”¹⁸⁴

Müfessirlerin ifade ettikleri üzere şayet Kur’an Arap olmayan birisine indirilmiş olsaydı bu sefer müşrikler yine “O, yabancı değil, pekala Arapça biliyormuş” derlerdi,¹⁸⁵ yada inanmamak için bu kişinin, Arap olmayan birisinin ağzından Arapça konuşan bir cinin etkisinde olduğunu söylerlerdi.¹⁸⁶

Görülüyor ki, müşrikler sırf inatlarından dolayı Kur’ân’ı okuyup anlamalarına onun eşsiz fesahat ve belagatını kabul etmelerine rağmen onu inkar etmişler,¹⁸⁷ kabul etmemek için bahaneler uydurmuşlardır.

Yüce Allah, Kur’ân’ın Hz. Peygamber tarafından uydurulmadığını çok iyi bilmelerine rağmen iddiaların da ısrar etmeleri üzerine müşrikleri iddialarını ispat etmeye çağırmış ve Kur’ândan daha iyi bir kitap getirmelerini istemiştir.¹⁸⁸ Kur’ân’ın bu çağrısına cevap veremeyen müşriklerden daha sonra istedikleri yardımcılar da çağırabilme şartıyla

¹⁸³ Ankebut, 29/48.

¹⁸⁴ Şuarâ, 26/198,199.

¹⁸⁵ YAZİR: a.g.e., VI, 118.

¹⁸⁶ MEVDÛDÎ: Tefhîmu'l-Kur'an, IV, 71.

¹⁸⁷ ZEMAŞSERÎ: a.g.e., III, 254.

¹⁸⁸ Kasas, 28/49.

Kur'ân'dakilerin benzeri on sure getirmeleri istenmiş,¹⁸⁹ buna da cevap veremeyen müşriklerden bu sefer de Kur'ân dakilerin benzeri bir sure getirmeleri istenmiş,¹⁹⁰ buna da cevap veremeyen müşrikler bütün çağrılara rağmen Kur'ân'ın benzeri bir söz dahi söyleyememişlerdir.¹⁹¹

Şüphesiz ki Kur'ân müşriklerin iddia ettikleri gibi uydurulmuş ya da uydurulabilecek bir kitap değildir.¹⁹² O insanları hidayete iletmek üzere gönderilmiş bir ilahî bir kitaptır. Sadece insanlar değil, cinler de insanlarla işbirliği yaparak Kur'ân'ın benzerini yapmak için toplansalar ve bunu başarmak için bütün güçlerini harcasalar asla bir benzerini getirmeye güç yetiremeyeceklerdir.¹⁹³ O halde müşriklerin Hz. Peygamber ve Kur'ân hakkındaki bu iddiaları sadece kendi arzularına uymaları sonucu ortaya atılan, hiçbir şekilde bir deli ve ispatı bulunmayan iddialardır.

*“Eğer sana cevap veremezlerse bil ki onlar sadece kendi nefislerinin arzularına uymaktadırlar. Kim, Allah'tan bir yol gösterme olmaksızın kendi nefsinin arzusuna uyandan daha sapıktır. Şüphesiz Allah zalimler toplumunu doğruya iletmez.”*¹⁹⁴

Müşrikler her zaman olduğu gibi, yine iddialarını ispat edememişler, sadece iftira atmakla kalmışlardır. Böylece Kur'ân'ın Allah'ın ilmiyle indirildiği, böyle bir kitabın indirilmesinde hiçbir kimsenin katkısı bulunmadığı ispat edilmiş ve müşrikler için bu gerçeği kabul ederek Hakk'a teslim olmaktan başka bir yol kalmamıştır. *“Eğer size cevap veremedilerse, bilin ki o ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiştir ve ondan başka hiçbir ilah yoktur. Artık müslüman oluyor musunuz?”*¹⁹⁵

Aşağıdaki âyetlerde ise Yüce Allah Kur'ân'ın katından indirilmiş ilahî bir kitap olduğunu bir başka delille ispatlamaktadır. Zira Allah Teâlâ önceki ayetinin hemen ardından *“Acaba onlar herhangi bir yaratıcı*

¹⁸⁹ Hud, 11/13.

¹⁹⁰ Bakara, 2/23.

¹⁹¹ Tur, 52/33, 34.

¹⁹² Yusuf, 12/111.

¹⁹³ İsrâ, 17/88.

¹⁹⁴ Kasas, 28/50.

¹⁹⁵ Hud, 11/14.

olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdır?”¹⁹⁶ buyurarak her şeyden önce kendi yaratılışları üzerinde düşünmeye ve muhakeme yapmaya çağırılmaktadır. Onlar nasıl ki kendileri anne babasız veya sebepsiz olarak yaratılmadılar ise Kur’ân da kendiliğinden söylenmiş, yada sebepsiz olarak gönderilmiş bir kitap değildir.

Kur’ân’ın Hz. Peygamber tarafından uydurulmuş bir kitap olmadığına şüphe yoktur, ancak Hz. Peygamber vahiy almadığı halde vahiy aldığını iddia etmiş olsaydı, Allah’a karşı yalan uydurmasından dolayı onun bu fiilin karşılıksız kalmayacağını, faraza böyle bir şey yapmış olsaydı şiddetli bir şekilde cezalandırılacak ve hiç kimsenin onu bu cezadan kurtaramayacak olduğunu haber vermektedir.

“Eğer (Peygamber) bize isnat ederek bazı sözler uydurmuş olsaydı mutlaka onu kudretimizle yakalardık. Sonra da onun şah damarını mutlaka keserdik. Hiç biriniz de bu cezayı engelleyip ondan savamazdı. Şüphesiz Kur’ân Allah’a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür.”¹⁹⁷

Âyetle “Sağ elimizle yakalardık” ifadesinde sağ el gücü temsil etmek üzere kullanılmış, “onu bütün hareket kabiliyetinden yoksun bırakırdık” anlamına kastedilmiştir.¹⁹⁸ İkincisi ise; “sonra da onun şah damarını mutlaka keserdik” ifadesiyle de “hayatına kesin olarak son verirdik” buyurularak, böylece hakkında yalan uyduranların müstehak olacakları cezanın şiddeti ifade edilmiştir.

Ayrıca Yüce Allah, Hz. Peygamber’i Allah’a karşı yalan uydurmakla itham edenlerin kendilerinin müfteri olduğunu ve bu çirkin fiillerinden dolayı kalplerinin mühürlenmiş olduğu haber vermektedir.¹⁹⁹

“Şüphesiz biz, içinizden yalanlayanların olduğunu elbette biliyoruz. Şüphesiz Kur’ân onlar için mutlaka bir pişmanlık sebebidir.”²⁰⁰

Böylece Allah Teâlâ müşriklerin Hz. Peygamber ve Kur’ân hakkındaki iftiralarından haberdar olduğunu, bunlara üzülmemesi

¹⁹⁶ Tur, 52/35.

¹⁹⁷ Hâkka, 69/44-46; bkz., Ahkâf, 46/8.

¹⁹⁸ ESED: a.g.e., III, 1184.

¹⁹⁹ Şura, 42/24.

²⁰⁰ Hâkka, 69/49,50.

gerektiğini, gerçek müfterinin peygamber değil müşriklerin kendileri olduğunu haber vererek Resûlullah'a teselli vermekte ve onların sözlerine aldırış etmemesini istemektedir. Böylece yüce Allah müşriklerin Hz. Peygamber ve Kur'ân hakkında diğer iddialarına cevap vererek onları çürüttüğü gibi bu iddiayı da en kuvvetli bir biçimde çürütmüştür.

Âyetlerde ayrıca mü'minlere de hitap edilmekte ve her dönemde Kur'ân'a inanan ve inanmayanlar olacağını bildirmekte, âhiret gününde inkarcıların onu Kur'ân'ı tasdik eden mü'minlerin elde edecekleri sevabı gördüklerinde büyük bir pişmanlık duyacaklarını bildirilmektedir.²⁰¹

*"Allah böyle yapar ki, âyetlerimiz hakkında tartışanlar, kendileri için kaçacak bir yer olmadığını bilsinler."*²⁰² Onlardan mutlaka intikam alınacak, Yüce Allah'ın kudret ve saltanatıyla yok olacaklardır.²⁰³

Şüphesizki Kur'ân, âhirette onun müminler için kurtuluş, inkârcılar için de ceza sebebi olacaktır. O halde mü'minere düşen görev; Kur'ân'ın Allah katından indirilmiş ilahî bir kitap olduğuna inanarak onun öğütlerini yerine getirmektir.

13. "Hoşlanacağımız Âyetler Getirseydin" İddiası

Müşriklerin bir çoğu Kur'an hakkında mantıksız ve tutarsız iddialar ileri sürerken, bazıları da içlerindeki gerçeği gizlemiyorlar, açıkça ayetlerden hoşlanmadıklarını söyleyerek, Peygamberden hoşlanacakları, onların inançlarını destekleyen özgürlüklerini kısıtlamayan âyetler uydurmasını istiyorlardı.

Mekke müşriklerini Kur'ân'a karşı tavır almaya sevk eden en önemli sebep; muhtevastaki emir ve nehiylerdi. Bunlar, sorumsuzca dilediklerini yapmaya alışmış olan müşriklerin davranışlarını kısıtladığı için müşrikler tebliğ edilen ayetlerden hoşlanmıyorlardı.

²⁰¹ ZEMAHŞERÎ: Keşşâf, IV, 458.

²⁰² Şura, 42/35.

²⁰³ ZUHAYLÎ: a.g.e., XIII, 66.

Müşrikler, düşüncelerini, kurgularını bayağı göstermeyen, inançlarını ve geleneklerini horlamayan bir Kur'ân talep etmeketeydiler. Bunlar, onlardan kuvvet ve saldırıya başvurmada tartışmaya taraftar olan grubun talepleriydi.²⁰⁴ Müşrikler İslâmî bir hayat tarzının güçlenip yaşamasından rahatsız oluyor, bu nedenle ondan yaşam tarzlarını eleştiren ve onu değiştiren âyetler değil, inançlarını destekleyen, taptıkları putları öven âyetler getirmesini istiyorlar, kendileri yoldan saptıkları gibi Resûlullah'ı da kendi çizgilerine çekmeye çalışıyorlardı.

“Onlar, sana vahyettiğimizden başkasını bize karşı uydurman için az kalsın seni ondan şaşırtacaklardı. O zaman seni dost edinirlerdi.”²⁰⁵

Said b. Cübeyr'den rivayet edildiğine göre müşrikler, “Bizim putlarımızı ziyaret etmedikçe senin Haceru'l Esved'i ziyaret etmene fırsat vermeyeceğiz.” demeleri üzerine Hz. Peygamber, kendi içinden “Haceru'l Esved'i istilam etmeme karışmayacaklarına göre benimde onların putlarını ziyaret etmemde ne sakınca olabilir. Allah bilir ki ben putlardan hoşlanmıyorum.” diye bir düşünce aklına gelince, Yüce Allah Hz. Peygamber'i uyarmak üzere bu ayeti indirmiştir.²⁰⁶ Katâde'nin (v. 735) rivayetine göre, bu âyet nâzil olunca Rasûlullah, “Allah'ım sen beni bir göz açıp kayıncaya kadar dahi yalnız bırakma” buyurmuştur.²⁰⁷

Ancak bir kısım müfessirlerce bu rivayetler temelsiz bulunmaktadır. Burada ikaz edilen husus; Hz. Peygamber'in putperestleri İslâm'a çekmek ve müslümanlara güvenlik ortamı sağlamak için, bazı önerilerini olumlu karşılama, onlara karşı daha yumuşak bir üslûp kullanma, sonuçta dini yaymaya yarayacak davranışlardır. Âyet Resûlullah'ı bu tür tutumlar hususunda dikkatli olmaya çağırmaktadır.²⁰⁸

“Eğer biz sana sebat vermiş olmasaydık, az kalsın onlara biraz meyledecektin. İşte o zaman sana, hayatın da, ölümün de katmerli

²⁰⁴ DERVEZE: a.g.e., II, 235.

²⁰⁵ İsrâ, 17/73.

²⁰⁶ ZUHAYLÎ: a.g.e., VIII, 120.

²⁰⁷ ZEMAŞERÎ: Keşşâf II, 504. ZUHAYLÎ: VIII, 121.

²⁰⁸ KOMİSYON: a.g.e., III, 439.

*acılarını tattırırdık. Sonra bize karşı kendine hiçbir yardımcı bulamazdın.*²⁰⁹

Âyette Allah Teâlâ peygamberine lutfuyla aklını ve düşüncesini sağlamlaştırıp onu kararlı kıldığını ve ismet sıfatıyla hata yapmaktan ve onların tuzaklarına düşmekten koruduğunu bildirmektedir.²¹⁰

Âyet-i kerîme, Hz. Peygamber'in şahsında genel olarak müslümanları, putperestlik gibi sapkın inanç sahibi gruplar karşısında kendi inançlarını, değerlerini ve kişiliklerini korumaya; akıllı ve onurlu bir duruş sergilemeye çağırmaktadır.²¹¹

*“Onlara (istedikleri) bir âyet getirmediğin zaman (alay ederek) derler ki: “Onu (da) bir yerlerden derip toplayaydın ya.” De ki: “Ben ancak Rabbimden bana vahyedilene uymaktayım.”*²¹²

Müşrikler kendilerini hidayete erdirecek bir kitap değil, inançlarına ve yaşantılarına karışmayan onları kendi hallerine bırakan bir Kur'ân istiyorlardı. Oysa Kur'ân-ı Kerîm bir yandan insanların din ve dünya hayatlarıyla ilgili doğru yolu göstermekte ve hem bireye hem de topluma yön vererek, huzur ve mutluluğa götürmek için vahyedilmiş, müşriklerin yaptıkları yanlışları onaylamak, onları memnun etmek için gönderilmiş bir kitap değildir. Bu yüce kitaptan ancak önyargılardan uzak, batılda ısrar etmeyen mü'minler istifade edebilecektir.

*“Âyetlerimiz kendilerine apaçık birer delil olarak okunduğunda, bize kavuşmayı ummayanlar, “Ya (bize) bundan başka bir Kur'ân getir veya onu değiştir” dediler. De ki: “Onu kendiliğimden değiştirmem benim için olacak şey değildir. Ben ancak bana vahyolunana uyarım. Eğer Rabbime isyan edecek olursam, elbette büyük bir günün azabından korkarım...”*²¹³

Müşrikler, esasen bu teklifleri ile Hz. Peygamber'i yanıltarak büyük bir tuzağın içine çekmeye çalışmışlardır. Zira onların isteklerini yerine

²⁰⁹ İsrâ, 17/75.

²¹⁰ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 503.

²¹¹ KOMİSYON: a.g.e., III, 439.

²¹² A'raf, 7/203.

²¹³ Yunus, 10/15, 16.

getirmesi halinde Kur'ân'ın Allah'tan geldiği bildiren Hz. Peygamber yalancı durumuna düşecek ve müşriklerin onun peygamberliğini inkâr etmeleri için haklı bir neden ortaya çıkacak, Hz. Peygamber'in değiştirdiği; orijinalliğini yitirmiş bir kitaba hiç inanmayacaklardı.

Bu nedenle Hz. Peygamber'e tebliğ ettiği âyetleri kendiliğinden söylemediği, sadece Allah tarafından vahyedilene uyduğu, Allah'ın bildirdiği ayetlerin de değiştirilmesinin asla mümkün olamayacağı, bildirilerek ondan böyle bir talepte bulunmanın ne kadar büyük bir câhillik olduğunu hatırlatılarak müşriklerin bu küstahça tavra karşılık, asıl güç ve yetkinin Allah'a ait olduğu, peygamberin de Allah'tan kendisine indirilen vahye uyduğu bildirilmiştir. Ayrıca Allah'ın vahyettiği âyetleri değiştirmek suretiyle ona yalan isnat etmenin en büyük zulüm olduğu belirtilmiştir.²¹⁴

Mekke müşriklerinin Kur'ân hakkındaki iddialarını genel olarak değerlendirdiğimizde, bunların mantıklı, tutarlı ve kabul edilebilir olmadığını görmekteyiz. Âyetlerden anlaşıldığı üzere gerek Hz. Peygamber'e gerekse Kur'an'a yönelik eleştiri ve ithamlarda bulunan kimselerin çoğunluğu Mekke toplumunda ileri gelen, zengin, sosyal ve siyasal statü sahibi kimselerdir ve iddia sahiplerinin bir çoğu içlerinden onu tasdik ettikleri halde, dünyevî menfaatlerinin ve statülerinin kaybolacağı endişesiyle onu yalanlamışlar, çeşitli bahaneler ileri sürerek reddetmişlerdir.

Peygamberlik görevini yerine getirmek için olağanüstü çaba göstermesine rağmen Mekke müşriklerinin Kur'ân'a karşı kayıtsız kalmaları Peygamber efendimizi büyük bir üzüntüye sevk etmiş, bundan dolayı Allah'ın elçisi *"Ey Rabbim! Kavmim şu Kur'ân'ı terkedilmiş bir şey haline getirdi."*²¹⁵ diyerek hâlini rabbine arzetmiştir. Bazı müfessirler de

²¹⁴ Yunus, 10/17.

²¹⁵ Furkan, 25/30.

Hız. Peygamber'in bu şikâyetini âhirette, o büyük yargılama sırasında dile getireceğini belirtmişlerdir.²¹⁶

Âyetlerden anlaşıldığı üzere müşriklerin Kur'ân'ı içlerine sindirememelerinin ve ona kulak tıkamalarının sebeplerinin başında servet ve saltanat sahibi olmayı yaşamın yegane gayesi olarak gören putperest bir toplumu Kur'ân'ın tevhit inancına yöneltmesi, âhiret bilinci geliştirerek onların şirke dayalı kurulu düzenlerini ve çıkarlarını tehdit etmesi vardı.

*"Senin kendilerini çağırdığın şey, Allah'a ortak koşanlara ağır geldi..."*²¹⁷ Ortak koştukları bütün ilahlardan kurtulup yalnız bir olan Allah'a inanarak sadece ona ibadet etmeleri müşriklere ağır gelmiş,²¹⁸ onlar "Allah'tan başka ilah yoktur." sözünü bir türlü hazmedememişlerdi.²¹⁹

Müşrikler hiçbir bilgi ve delile dayanmadan, sadece zanlarıyla hareket ederek gerçeklerden kaçıyor ve temelsiz ve batıl inançlarını devam ettirmeye çalışıyorlardı. Yüce Allah ayette müşriklere ve bütün insanlığa evrensel bir kuralı hatırlatarak kesin bir bilgiye dayanmayan kişisel kanaatlerin gerçeğin yerini tutamayacağını bildirmektedir.

*"Onların çoğu ancak zannın ardından gider. Oysa zan, hak namına hiçbir şeyin yerini tutmaz. Şüphesiz Allah onların yapmakta olduklarını hakkıyla bilendir."*²²⁰

Müşriklerden bazıları da Kur'ân'ı dinliyorlar, emir ve nehiyleri, hikmetleri ve manaları anladıklarında kibirlenerek nefretle oradan dağılıyorlardı.²²¹ Aşağıdaki ayette sadece kibirlerinden dolayı Kur'ân'ı reddedenlerin hiçbir şey elde edemeyecekleri bildirilmektedir.

"Allah'ın âyetleri hakkında, kendilerine gelmiş bir delilleri olmaksızın tartışmalar var ya, onların kalplerinde ancak bir büyüklük taslama vardır."

²¹⁶ BEYDAVÎ: a.g.e., II, 161; ŞEVKÂNÎ: a.g.e., IV, 93; ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., III, 211.

²¹⁷ Şura, 42/13.

²¹⁸ ŞÂBÜNÎ: a.g.e., III, 220; ŞEVKÂNÎ: IX, 663.

²¹⁹ ZUHAYLÎ: a.g.e., XIII, 39.

²²⁰ Yunus, 10/36.

²²¹ KURTUBÎ: a.g.e., X, 261.

*Onlar, tasladıkları bu büyüklükle amaçlarına asla ulaşmazlar. Sen Allah'a sığın. Şüphesiz o hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.*²²²

Zemahşerî, âyetteki كِبْر kavramını, “lider olma, öne geçme, üstün olma arzusu” şeklinde tanımlamaktadır. Müşrikler, peygamberlik bütün liderliklerden üstün olduğu için onun kendilerinden daha çok itibar kazanıp ileride kendilerini yönetimi altına almasından kaygı duyuyorlar, ona karşı düşmanlık besliyor; ortaya koyduğu delilleri reddediyorlardı.²²³ Zira ellerine hiçbir delilleri bulunmadığı halde Kur’ân ile mücadele edenlerin kalbinde hakkı kabul etmelerini engelleyen büyükleme arzusu ile liderlik ve peygamberliğin kendilerine kalması arzusundan başka bir şey yoktur. Bu nedenle aşağıdaki âyetlerde Yüce Allah davetini insanlara duyurmak için adeta kendisini parçalayan peygamberine onların Kur’ân’ı dinlememeleri ve peygamberliğini tasdik etmemelerinin sorumlusunun kendisi olmadığı, hakka karşı kör ve sağır kesilmelerinden dolayı bu sorumluluğun ancak müşriklere ait olduğunu bildirmektedir.

“Sen sağıra duyurmak veya köre yahut apaçık sapkınlık içinde bulunan kimseye yol göstermek mi istiyorsun!”²²⁴ “İçlerinden, (Kur’ân okurken) seni dinleyenler de var. Onu anlamamaları için kalpleri üzerine perdeler (gereriz), kulaklarına ağırlık koyarız...”²²⁵

Müşrikler Kur’ân âyetleri okunduğu zaman bu ayetlere sırtlarını çevirir, kibirlenerek geri dönerlerdi. Onların kulaklarında sağırılık olmadığı halde, sanki kulaklarında sağırılık yada bir ağırlık varmış gibi davranarak ayetlerden yüz çevirirlerdi.²²⁶

Bu ve benzeri âyetlerde²²⁷ ifade edilen *kalpleri üzerine perde, kulaklarına ağırlık konması* “onların gerçekleri anlamalarını engellenmesi demektir.”²²⁸ Şüphesizki Allah insanı, kendisini tanıyacak

²²² Mü'min, 40/56.

²²³ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV, 131.

²²⁴ Zuhruf, 43/40.

²²⁵ En'am, 6/25.

²²⁶ ZUHAYLÎ: a.g.e., XI, 140.

²²⁷ İsrâ, 17/46; Lokman, 31/7.

²²⁸ ZEMAHŞERÎ: II, 493.

ve Kur'ân ile bağdaşacak fıtratta yaratmıştır. Kişi bu fıtratı üzere yaşamaz, onu bozar, küfür ve sapıklığa kucak açarsa Allah da onu şaşırtacak, onunla alay etmeleri hak yoldan sapmaları ve fasıklıkları sebebiyle cezalandıracaktır.

“Âyetlerimizi yalanlayanlar karanlıklar içerisindeki bir takım sağırlar ve dilsizlerdir. Allah kimi dilerse onu şaşırtır. Kimi de dilerse onu dosdoğru yol üzere kılar.”²²⁹ “Âyetlerimizi yalanlayanlara ise, yapmakta oldukları fasıklık sebebiyle azap dokunacaktır.”²³⁰

Allah'ın kitabı hakkında insanların ihtilâfa düşerek, bir kısmının ona içtenlikle inanmasına rağmen bir kısmının onu reddetmesi gerçeği, Hz. Mûsâ'ya indirilen Tevrat örneğiyle hatırlatılmaktadır.

“Andolsun, biz Musa'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) vermiştik de onun hakkında ayrılığa düşülmüştü. Eğer daha önce Rabbinin bir sözü geçmemiş olsaydı, elbette aralarında hüküm verilirdi. Onlar da (müşrikler de) o Kur'ân hakkında derin bir şüphe içindedirler.”²³¹

Âyete göre Allah Teâlâ inkârcıları hak ettikleri cezaya hemen çarptırmamasının sebebi; O'nun, inkâr ve isyana sapan insanlara, isterlerse dönüş yapıp doğru yola yönelmelerini mümkün kılacak şekilde fırsat tanıyan hükmü ve yasasıdır.²³²

“Ey Muhammed! Biz sana Kitab'ı (Kur'ân'ı) insanlar için, hak olarak indirdik. Kim doğru yola girerse, kendisi için girmiş olur. Kim de saparsa, ancak kendi aleyhine sapar. Sen onlara vekil değilsin.”²³³

Bundan sonra Kur'ân'ın aydınlığından yararlanarak doğru yolu tutmak veya ona sırt çevirerek yanlış yollara sapmak insanların kendi seçimlerine kalmıştır. Hz. Peygamber'in insanların sorumluluğunu yüklenmek veya onları ilâhî hükümlere zorla inandırmak gibi bir görevi

²²⁹ En'am, 6/39.

²³⁰ En'am, 6/49.

²³¹ Hud, 11/110; Fussilet, 41/45.

²³² KOMİSYON: a.g.e., IV, 618.

²³³ Zümer, 39/41.

yoktur. Zira Ondan önceki peygamberlerde hiçbir şekilde gönderildikleri toplumu iman etmeleri için zorlamamışlardır.²³⁴

Yüce Allah bu ve benzeri âyetlerde Kur'ân'ı inkar etmelerinden dolayı kavmine üzülen Rasûlünü teselli etmekte; Kur'ân'ı insanlara zorla kabul ettirmek gibi bir görevinin olmadığını bildirerek herkesin kendi tercihi ile yaptığı fiilden sorumlu olacağını ifade etmekte ve bu hususta kimseye haksızlık edilmeyeceği teminatını vermektedir.²³⁵

Doğru yolu seçen kimse kendi nefesine fayda sağlamış yanlış yolu seçen kimse de kendi nefesine zarar vermiştir. Çünkü yükümlülük zorlamaya değil, insanın kendi seçimine dayanmaktadır.²³⁶

“Artık sen öğüt ver! Sen ancak bir öğüt vericisin. Sen, onlar üzerinde bir zorba değilsin.”²³⁷ “Onlara vaadettiğimiz azabın bir kısmını sana göstersek de, (göstermeden) senin ruhunu alsak da senin görevin sadece tebliğ etmektir. Hesap görmek ise bize aittir.”²³⁸ “Âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, biz onları bilemeyecekleri bir yerden yavaş yavaş felakete yaklaştıracğız.”²³⁹

Yüce Allah nimetini verdikçe inkarcılar şımarmakta, bu şımarıklıkla onlar kendilerin bekleyen cehennem azabını unutmaktadırlar, oysa ki Allah Teâlâ rahmetinin gereği olarak onları nimetlendirmekte düşünmeleri ve gerçeğe ulaşmaları için fırsat vermektedir. İslamî literatürde “istidrac” terimiyle ifade edilen bu durumla müşrikleri aldanmaktadır.²⁴⁰ Onlar kurtulması zor bir tuzağa düşmektedirler.²⁴¹

“Derken onlar kendilerine hatırlatılanı unuttuklarında, (önce) üzerlerine her şeyin kapılarını açtık. Sonra kendilerine verilenle sevinip

²³⁴ Hud Suresi, 11/28.

²³⁵ Fussilet, 41/46.

²³⁶ ZEMAHŞERÎ: a.g.e. IV, 98.

²³⁷ Gaşiye, 88/21,22, bkz., Hud, 11/12.

²³⁸ Ra'd, 13/40.

²³⁹ A'raf, 7/182; Kalem, 68/44.

²⁴⁰ İstidrac için bkz. Fikret KARAMAN ve başk.: Dini Kavramlar Sözlüğü, (DİB. Yay., Ankara: 2006), s. 331-332.

²⁴¹ Kalem, 68/45.

*şımardıkları sırada onları ansızın yakaladık da bir anda tüm ümitlerini kaybedip yıkıldılar.*²⁴²

Şüphesizki inkârcıların Hz. Peygamber ve Kur'ân karşısındaki tavırlarından dolayı âhiret de büyük bir pişmanlık duyacaklardır.

*“Ateşin karşısında durdurulup ta, “Ah, keşke dünyaya geri döndürülsek de Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak” dedikleri vakit (hallerini) bir görsen!”*²⁴³

Yüce Allah Kur'ân'ı inkar edenlerin âhirette karşılaştıklarından dolayı pişman olacaklarını, ancak kendilerine tekrar fırsat verildiğinde eski davranışlarından vazgeçmeyeceklerini, nehyedildikleri fenalıklara tekrar döneceklerini bildirmektedir.²⁴⁴

Allah Teâla müşriklerin Kur'ân'a karşı takındıkları bu tavrı kendisine karşı kurulmuş bir tuzak olarak kabul etmiş, yaptıklarından haberdar olduğunu ve takındıkları bu tavrın karşılıksız kalmayacağını bildirmiştir.

*“Kendilerine dokunan bir sıkıntıdan sonra, insanlara bir rahmet tattırdığımız zaman, bir de bakarsın ki âyetlerimiz hakkında onların bir (takım) tuzakları vardır. De ki: “Allah daha çabuk tuzak kurar.” Şüphesiz elçilerimiz (melekler) kurmakta olduğunuz tuzakları yazıyorlar.*²⁴⁵

Allah Teâlâ bu ifadeyi müşrikleri alaya almak üzere kullanmıştır.²⁴⁶ Yüce Allah rahmetiyle onlara her türlü rızkı vermişken müşrikler bunu bile bile sırf inatlarından, dolayı inkar etmişlerdir. Kendilerine verilen nimetlere karşılık, Allah'ın ayetlerine tuzak kurmuşlardır.²⁴⁷

Akıl ve iradelerini kullanmak yerine, şeytanın vesveselerine tabi olmak, Mekke müşriklerini Hz. Peygamber'e ve Kur'ân'a düşmanlığa sevk etmiştir. Allah'ın verdiği akıl ve iradeyi gerektiği gibi kullanamayanlar, her zaman nefis ve şeytanın tuzaklarına düşme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Zira şeytan her dönemde insanları Allah'ın

²⁴² En'am, 6/44.

²⁴³ En'am, 6/27.

²⁴⁴ En'am, 6/28.

²⁴⁵ Yunus, 10/21.

²⁴⁶ TABERÎ: Câmi'u'l-beyân,(Mevsuatü's-Şamile, cd) VI, 543.

²⁴⁷ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., II, 628.

yolundan saptırmak için çeşitli tuzaklar hazırlamakta; iyi ve güzel olan şeyleri çirkin olarak göstermeye çalışmaktadır.²⁴⁸

*“Kim, Rahmân’ın Zikri’ne karşı kör kesilirse, biz onun başına bir şeytan sararız. Artık o, onun ayrılmaz dostudur. Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan saptırırlar. Onlar ise doğru yolda olduklarını sanırlar.”*²⁴⁹

Ayetten anlaşıldığına göre, Kur’an’a kulak vermeyen kimseler şeytanların yoldaşı olacak, farkında olmadan onlar şeytanların tuzağına düşeceklerdir.

“Kur’ân’ı dinlemeyin” diyerek insanları ondan alıkoymak için çabalayan müşriklerin en şiddeti biçimde cezalandırılacağı bildirilmiştir. *“Kur’ân kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir...”*²⁵⁰ *“...O zaman onlar, boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde kaynar suda sürüklenecekler, sonra da ateşe yakıt olacaklardır.”*²⁵¹

Allah Teâlâ Hz. Peygamber’i ve Kur’ân’ı yalanlamalarından dolayı vaadettiği azabın mutlaka gerçekleşeceğini, bunun kaçınılmaz olduğunu bildirirken, bu azabın nerede ve ne zaman olacağının kararının da kendisine ait olduğunu haber vermektedir.

*“... Onları tehdit ettiğimiz azâbın bir kısmını sana göstersek de (ya da göstermeden önce) seni vefât ettirsek de, sonunda onlar bize döndürüleceklerdir.”*²⁵²

Allah’ın müşrikler için vaadettiği cezanın bir kısmı Hz. Peygamber’in sağlığında gerçekleşecek ve O müşriklerin cezalandırılmalarına şahit olacak bir kısmı da daha sonra gerçekleşecek, Allah Teâlâ en ufak bir haksızlık yapmadan onların cezalarını verecektir.

Böylece Âyet-i kerime inkarcıların âhirette azabı gördüklerinde dile getirecekleri *“Keşke benim için dünyaya bir dönüş daha olsa da iyilik*

²⁴⁸ İsrâ, 17/62; Fussilet, 41/25.

²⁴⁹ Zuhruf, 43/36, 37.

²⁵⁰ Fussilet, 41/41.

²⁵¹ Mü’min, 40/69-72.

²⁵² Mü’min, 40/75-77; Zuhruf, 43/41-44.

yapanlardan olsam” şeklindeki temennileri karşılıksız kalacağı gibi²⁵³ kendilerini saptıranları suçlamalarının da fayda vermeyeceği²⁵⁴ ifade edilerek müşriklerin büyüklük taslayarak Hz. Peygamber’i ve Kur’ân’ı yalanlamaları ve iftira atmaları sebebiyle âhirette yüzleri kapkara kesileceği bildirilmektedir.²⁵⁵

“Göklerin ve yerin anahtarları onundur. Allah’ın âyetlerini inkar edenler var ya, işte onlar hüsrana uğrayanların ta kendileridir.”²⁵⁶

Yüce Allah âyetlerde inkarcılar için kaçınılmaz olan cehennem azabının şiddeti tasvir edildikten sonra, müşriklere henüz ölüm gelmeden ve iş işten geçmeden Kur’ân’a kulak verilmesi şirkin her çeşidinin bırakarak salih ameller yapmalarını, ilerde pişmanlık duyulacak tavır ve davranışlardan bir an evvel vazgeçmelerini emretmekte, Kur’ân’ı tasdik edip emirlerine uymayanların yaptıkları güzel amellerinin de boşa çıkacağını, hesap gününde kendilerini ilahî azaptan kurtarmaya yetmeyeceğini bildirmektedir.²⁵⁷ Onların sıla-i rahim, misafire ikram gibi bazı iyi işleri, iman etmedikleri için âhirette dikkate alınmayacak, kötülükleriyle yargılanıp ceza göreceklerdir.²⁵⁸

“Biz, onlar düşünüp anlayabilsinler diye (gerçekleri) bu Kur’ân’da değişik biçimlerde açıkladık. Fakat bu onların ancak kaçışlarını artırıyor.”²⁵⁹ “... Onlar sanki aslandan kaçan yaban eşekleridirler.”²⁶⁰

Âyet-i kerime Hz. Peygamber’in çağrısının müşrikler üzerinde ne büyük etki yaptığını ifade etmektedir. Onlar aslandan ürkmüş yabanî eşekler gibi Kur’ân’ı büyük bir tehlike olarak görmekte etrafına bakmadan gerçeklerden kaçmaktadırlar.²⁶¹

Mekke müşriklerinin Kur’ân’a karşı bu tavırları, esasen Hz. Nuh başta olmak üzere önceki inkarcı toplumların tavırlarının bir benzeri idi.

²⁵³ Zümer, 39/55-58.

²⁵⁴ Fussilet, 41/27-29; Zuhruf, 43/38, 39.

²⁵⁵ Zümer, 39/59,60.

²⁵⁶ Zümer, 39/63.

²⁵⁷ Muhammed, 47/1, 2.

²⁵⁸ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., IV, 644.

²⁵⁹ İsrâ, 17/41.

²⁶⁰ Müddessir, 74/49-51.

²⁶¹ DERVEZE: a.g.e., II, 179.

Hız. Nûh'un bütün gücüyle halkının kurtuluşu için çabalaması insanları kurtuluşa çağırmasına rağmen inkarcıların imansızlıkta direnmeleri, parmaklarını kulaklarına tıkamaları ve elbiselerini başlarına bürümeleri gibi²⁶² Mekke müşrikleri de kibir ve inatla Kur'ân'dan kaçıyorlardı.

Allah Teâlâ açık delillerle öğüt vererek onları şirkten ve zulümden uzaklaştırmaya çalışsa da bütün bunlar müşriklere fayda vermemekte sadece Hak'tan kaçışlarını artırmakta,²⁶³ Onlar Allah'ın ayetlerinden bir türlü tatmin olamamaktadırlar.²⁶⁴

Yüce Allah şirkte ve küfürde inat eden müşrikleri pişmanlığın fayda vermeyeceği ceza gününü defalarca hatırlattıktan sonra, onları kendi tercihleriyle baş başa bırakarak mü'minleri de onların hatalarına düşmeme konusunda uyarmakta ve ayetlerini kabul kulağı ile dinlemeye, anlamaya ve itaat etmeye çağırmaktadır.

*"Ey iman edenler! Allah'a ve Rasûlüne itaat edin ve (Kur'ân'ı) dinlediğiniz halde ondan yüz çevirmeyin. İşitmedikleri halde, "işittik" diyenler gibi de olmayın."*²⁶⁵ Bu ve benzeri âyetlerde Yüce Allah mü'minleri Kur'ân'ı gereği gibi dinlemeye ve emirlerine itaat etmeye çağırmakta²⁶⁶ onların bu davranışları karşısında elde edecekleri faziletleri ve mükafaatları müjdelemektedir.

*"Dosdoğru Kur'ân'ı getiren ile onu tasdik edenler var ya, işte onlar Allah'a karşı gelmekten sakınanlardır. Onlar için Rableri katında diledikleri her şey vardır..."*²⁶⁷ Âyette ifade edildiği üzere Tevhid ile çelişen her türlü inanç ve davranıştan sakınan yaptığı işin en güzelini yapmaya çalışan muhsin kulların geçmişte yaptıkları en kötü günahlar bile affedilecek, Kur'ân'ı tasdik ederek O'na uymalarından dolayı diledikleri her türlü nimete kavuşacaklardır.

Görülmektedir ki Kur'ân, müşriklerin eleştirilerine cevap vermek için gönderilmiş bir kitap olmamakla birlikte yüce Allah ayetlerle hem Hz.

²⁶² Nuh Suresi, 71/5-7.

²⁶³ SÂBÛNÎ: a.g.e., II, 200.

²⁶⁴ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 492.

²⁶⁵ Enfal, 8/21.

²⁶⁶ Bakara, 2/285.

²⁶⁷ Zümer, 39/33-35, Araf, 7/157; Zümer, 39/61,62; Ahkâf, 46/13-14.

Peygamber'in şahsına ve peygamberliğine yönelik olan asılsız ve tutarsız eleştirileri ve ithamları yalanlamıştır. Zira müşriklerin Kur'an hakkında ortaya attıkları iddalar kutsal bir kitap hakkında dile getirilebilecek iddialar değildir, iddialarda bir bütünlük olmadığı gibi tutarlılık da bulunmamaktadır.

Şiir ve edebiyatın en üst düzeyde olduğu bir dönemde müşrikler, Kuran'ın şekil ve muhtevasında hiçbir eksiklik bulamadıkları hatta kendi aralarında ona karşı hayranlıklarını itiraf ettikleri halde, sadece cehaletlerinden servet ve saltanat hırslarından dolayı Kur'an'a asılsız, bir biriyle bütünlük arzetmeyen, birbiriyle çelişen eleştiriler getirmişlerdir. Kur'ân eşsiz fesahat ve belağatıyla müşriklerin bütün iddialarını güçlü bir şekilde çürütmüş, böylece hem Rasûlünü teselli etmiş, hem de O yüce Peygamber'in getirdiği din hakkındaki şüpheleri en güzel şekilde gidermiştir.

IV. BÖLÜM

MÜŞRİKLERİN DİĞER ELEŞTİRİ VE İTHAMLARINA KARŞI CEVAPLAR

1. MÜŞRİKLERİNİN ÂHİRETLE İLGİLİ ELEŞTİRİLERİNE VERİLEN CEVAPLAR

Âhiret kelimesi, evvelin mukabili ve “son” manasındaki “âhir”in müennesi olup Kur’ânda yüzden fazla yerde geçmektedir.¹

İslam akâidi’nin üç ana esasından (Allah, peygamber, âhiret) birini teşkil eden âhiret inancı dünya hayatından sonra başlayıp ebediyyen devam edecek olan sonraki hayatı ifade etmektedir.² Her insan öldükten sonra tekrar dirilecek, dünya hayatında yaptıklarının hesabını vererek cennet yada cehennemde ebedi olarak yaşamaya devam edecektir. Kur’ân’a göre dünya hayatı “oyun, eğlence, süs ve öğünmeden ibaret olup, mal, evlat ve nüfuz yarışıdır” asıl olan, âhiret hayatıdır.³ “Âhirete iman” konusu önemine binaen Kur’ân’da “Allah’a imanla” birlikte zikredilmiş, bu nedenle âhireti inkar eden Allah’ı da inkar ettikleri bildirilmiştir.⁴

Mekke müşriklerinin Hz Peygamber’in çağrısına karşı takındıkları olumsuz tavırların önemli nedenlerinde birisi de Kur’ân ayetlerinde kıyamet, ölümden sonra dirilme, hesap verme, cennet ve cehennem gibi tabloların bol bol yer alması ve bunların müşrikler üzerinde büyük tesir yapmasıydı. Müşrikler âhiret hayatına inanmadıklarından dolayı, hesabını vereceklerini ummadıklarından dolayı kendilerinde her türlü zulüm ve haksızlık da olsa diledikleri her şeyi yapma cesaretini görüyorlardı.

Câhiliye şiiirinde de âhireti inkar eden ifadelere rastlanmaktaydı. Mesela Şeddad b. Esved’e isnat edilen bir kıtada İbn-ü Kebşe,

¹ ABDDU'L BAKİ: a.g.e., 21-23.

² Bekir TOPALOĞLU: “Âhiret mad”, DİA, I, 543.

³ Ankebut, 29/64; Mü’min, 40/39; Hadid, 57/20.

⁴ Nisa, 4/38; Ra’d, 13/5.

“Muhammed beni yeniden diriltileceğimi söyleyerek mi korkutuyor” dedikten sonra insan ruhu bir kuşa dönüşerek bedenden ayrıldıktan sonra yeniden canlanmanın imkansız olduğunu savunmaktadır.⁵

Câhiliye Arapları âhirete inanmamalarının sonucu olarak dua, secde tavaf, adak ve kurban gibi ibadetlerini; sağlık, afiyet, servet kazanmak, zafer kazanmak, erkek evlat sahibi olmak gibi dünyevî niyetlerle yaparlardı.⁶ Bununla birlikte Arabistan'ın entelektüel havasının tam müşrik bir hava olmaması, monoteist fikirlerinde düşünce hayatlarında etkiler bırakması nedeniyle konuyu genelleştirerek, câhiliye döneminde âhiret fikrinin hiç olmadığını söylemek hatalıdır. Ancak kısmen de olsa onlarda var olan âhiret düşüncesi açık bir şekilde uhrevî semantik alana oturtulmamış, zayıf ve dağınık düşüncelerdir.⁷

Bazı Araplar, ölünün mezarı başına bir deve bağlayarak onu aç susuz ölüme terk ediyorlar, ölünün yeniden dirileceğine ve “akire” veya “beliyye” denilen bu deveye binilerek mahşer yerine gidileceğine inanıyorlardı. Bazıları da ölünün yeniden dünyaya döndüğünde yemesi için mezarına yiyecek ve içecek maddesi koyuyorlardı.⁸

Âhiretle ilgili ayetlerin Mekke müşriklerini bu derece etkilemesinin sebebi ise Arapların düşünce ve kültürlerinde büyük etkisi olan Ehl-i Kitab'ın düşüncelerinde bu olgunun açıkça ortaya konulmamış olması dolayısıyla âhiretin herkesin bildiği bir şey olmamasıdır.⁹

Hız. Peygamber müşriklere her canlının ölümü tadacağını ve bütün insanların öldükten sonra tekrar diriltilerek yaptıklarından dolayı hesaba çekileceklerini, iyilik yapanların cennetle mükafatlandırılacaklarını, kötülük yapanların ise cehennemde cezalandırılacaklarını bildiriyordu.¹⁰

Bütün gayeleri dünyada refah içinde yaşamak olan müşrikler, hayatı sadece dünyada yaşamadan ibaret sayıyor ve keyiflerini kaçırmamak için âhirete ilişkin hiç bir şey öğrenmek istemiyorlardı. Onların bir çoğu

⁵ ÇAĞRICI: a.g.e., III, 319.

⁶ ÇAĞRICI: III, 319.

⁷ İZUTSU: a.g.e., 104, s. 105.

⁸ ÇAĞRICI: III, 319.

⁹ DERVEZE: a.g.e., II, 197.

¹⁰ Al-i İmran, 3/185; Mülk, 67/2, vd.

yaşamlarına son veren gücün sadece zaman olup dünyadan sonra âhirette tekrar dirilmeyeceklerine inanıyorlardı.

“Öldükten ve toprak olduktan sonra mı (dirileceğiz)? Bu olmayacak bir dönüş!”¹¹ Âyetten anlaşıldığı üzere Mekke toplumunun bir kısmında karışıktı olsa mevcut olan âhret inancı müşrikler tarafından açıkça reddedilmiştir. Onlara göre, insanların çürümüş kemikler haline geldikten sonra tekrar dirileceklerine inanmak saçmalaktır.

“Eğer şaşacaksan, asıl şaşılacak olan onların, “Biz toprak olunca yeniden mi yaratılacakmısınız?” demeleridir....”¹²

Âyette insanın kendi yaratılışı üzerinde düşünmek yerine küstahlaşarak Allah'ın bildirdiklerini yalnızca aklıyla yargılamaya kalkışmasının ne kadar yanlış olduğunu ortaya konmuş, sadece bir nutfeden insanı yaratan Allah'ın ve çürümüş kemiklere tekrar can vermesinin yadırganmaması gerektiği hatırlatılmıştır.

“İnsan, bizim kendisini az bir sudan yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: “Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?”¹³

Müşriklerinden Übey b. Halef, el-Âsî b. Vâil, Ebû Cehil ve Velîd b. Muğîre bir grup Hz. Peygamber'e elinde çürümüş bir kemik parçasını ufalayarak gelmişler “Böyle un ufak olduktan sonra Allah bunu diriltecek öyle mi?” demeleri üzerine Resûl-i Ekrem de “Evet. Nitekim O seni de öldürecek, sonra diriltip cehenneme atacak!” cevabını vermiştir.¹⁴

Onların bu davranışlarının temelinde her şeyi inkar eden anarşik bir görüş olan nihilizm yatmaktadır.¹⁵ Âyette Hz. Peygamber'in müşriklerin yönelik eleştiri ve ithamlara, sergiledikleri menfi tavırlara şaşırmaması gerektiği onların sadece peygamber'i değil, âhret gününü ve rablerini

¹¹ Kaf, 50/3.

¹² Ra'd, 13/5.

¹³ Yasin, 36/77, 78.

¹⁴ ZEMAHŞERÎ: a.g.e. II, 24.

¹⁵ IZUTSU: a.g.e., s. 101.

de inkar ettikleri böylece ebedî cehennemi hakkettikleri vurgulanmaktadır.

Âhiret konusu Mekki surelerde davetin araçları ve destekleyicisi olarak önemli ve geniş bir biçimde yer almış, öğütlere, müjdelemelere, yalanlamalara, tehditlere genişçe yer verilerek müşriklerin iddiaları tamamen çürütülmüş ve Hz. Peygamber ve mü'minler teselli edilmiştir.

“Dediler ki: “Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman yok eder.” Bu hususta onların bir bilgisi yoktur. Onlar sadece zanda bulunuyorlar.”¹⁶

Müşriklere göre Allah; insanı yarattıktan sonra artık onun işlerine karışmaz, O çocuklarına karışmayan bir baba gibidir. Artık bundan sonra iş dehr (zaman) adı verilen bir kuvvetin eline geçmiştir. Onlara göre ölüm dehr adı verdikleri zalim diktatörün son darbesidir.¹⁷ Oysa İslam'a göre hayatın her safhası Allah'ın kontrolü altındadır. O kullarını yaratan, yaşatan, terbiye eden, zamanı geldiğinde öldüren¹⁸ ve hesaba çekendir. O hiç kimseye asla zulmetmez, haksızlık yapmaz.

“Andolsun başına gelen bir zarardan sonra kendisine tarafımızdan bir rahmet tattırsak mutlaka “Bu benim hakkımdır, Kıyametin kopacağını da sanmıyorum... İnsana nimet verdiğimizde yüz çevirir ve yan çizer. Başına bir kötülük gelince de yalvarmaya koyulur.”¹⁹

Âyet-i Kerime de Allah Teâlâ müşrik insanın psikolojisini tahlil ederek Allah'a gereği gibi inanmayan insanların sıkıntı halinde rabbine yalvarırken Allah'ın rahmetiyle sıkıntının kendisinden kaldırılmasıyla elde ettiği rahatlık ve bolluk anında ise kıyameti bile inkar edecek duruma gelebileceğini ifade etmektedir. Oysa mü'min Allah karşısında her zaman kulluğunun bilincinde olmalı, elde ettiği nimeti O'ndan bilip, sahip olduğunda şükreden, kaybettiğinde sabredendir. Her zaman Allah'a kulluk ve niyazla kendisini âhiret gününe hazırlayandır.

¹⁶ Casiye, 45/24. En'm, 6/29.

¹⁷ İZUTSU: a.g.e., s. 144, 150.

¹⁸ Al-i İmran, 3/145; Nisa, 4/78; En'am, 6/2; Enbiya, 21/35.

¹⁹ Fussilet, 41/50,51.

Ahireti inkar ederek Hz. Peygamberden yüz çevirenler, birinci derecede uyarılan kimseler zengin ve şöhretli liderlerdir, çıkarlarına uygun düştüğü için mevcut inanç ve yaşantıdan memnun olan kesimlerdir, bunlar önceki toplumlarda olduğu gibi genelde tebliğ edilen hususları kendi toplumsal ve ekonomik statüleri için tehlikeli görerek nübüvvetle birlikte ahiren inancını da reddetmekteydiler.²⁰ Bunlar aynı zamanda kibirli ve katı yürekli insanlardır; yetimi itip kakan, kendisi yardım etmediği gibi yardım edene de engel olan merhametsiz ve mütecaviz kimselerdir.²¹

“O gün yalanlayanların; hesap ve ceza gününü yalanlayanların vay haline! Onu, ancak her azgın, günahkâr kimse inkar eder.”²² “Bizim mallarımız ve çocuklarımız daha çoktur. Bize azap edilmeyecektir”, demişlerdi.²³ “...O, malının, kendisini ebedileştirdiğini sanır. Hayır! Andolsun ki o, Hutâme’ye atılacaktır...”²⁴ “Hayır, onlar Kıyameti de yalanladılar. Biz ise o Kıyameti yalanlayanlara çılgın bir cehennem ateşi hazırlamışızdır.”²⁵ “Yaklaşmakta olan gün konusunda onları uyar. O gün yürekler, (sanki) gırtlaklara dayanmıştır; yutkunur dururlar. Zalimlerin ne sıcak bir dostu, ne de sözü dinlenir bir şefaatçileri vardır.”²⁶

İnkarcıların cezalarını âhirette cehennem alevli ateşine atılarak çekeceklerinin bildirilerek cehennemle ilgili sarsıcı tasvirlerin yer aldığı bu ve benzeri âyetler, özellikle zengin ve şöhret sahibi müşrik liderleri rahatsız ediyordu. Onlar inançlarını alt üst eden bu gerçeği kabul etmeye bir türlü yanaşmıyorlar, yaptıklarının hesabını vereceğini düşünmeyen, yaşamı sadece dünya hayatından ibaret sayarak sorumsuzca yaşayan insanlar, diledikleri her şeyi yapabiliyor, hiçbir suçu işlemekten geri durmuyorlardı.

²⁰ Mü’minun, 23/35-37.

²¹ Nahl, 16/22; Müddessir 74/43-47; Maun, 107/1-3.

²² Mutaffifîn, 83/10-12.

²³ Sebe, 34/35.

²⁴ Hümeze, 104/1-5.

²⁵ Furkan, 25/11.

²⁶ Mü’min, 40/18; Yunus, 10/7, 10/8.

"Ne zaman demir atacak diye sana kıyametten soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi ancak Rabbimin katındadır. Onu vaktinde ancak o ortaya çıkaracaktır. O göklere de, yere de ağır basmıştır. O size ancak ansızın gelecektir." Sanki senin ondan haberin varmış gibi sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi sadece Allah katındadır...."²⁷

Müşriklerin Hz. Peygamber'e karşı takındıkları tavırlardan birisi O'nu güç durumda bırakmak için sorular sormaktı. Onların çoğu ikna olmak için değil, Hz. Peygamber'i zora sokmak için kıyametin vaktini soruyorlardı. Allah bildirmeden, peygamberlerin gaybı bilmesi mümkün değildi. Yüce Allah kalplerindekini bilmesine rağmen Peygamberine onların sorularını ciddiye alarak cevaplandırmasının emretmiştir.

"Eğer doğru söyleyenler iseniz, bu tehdit ne zaman gerçekleşecek", diyorlar. De ki: "Sizin için belirlenen bir gün vardır ki, ondan ne bir saat geri kalabilirsiniz, ne de ileri geçebilirsiniz."²⁸ "Kıyametin ne zaman kopacağına ilişkin bilgi ona havale edilir..."²⁹

Kıyamet ansızın gelip çattığı, amellerin hesabı çabuk olduğu veya uzun sürdüğü yada süresi uzun olmasına rağmen Allah Teâlâ bakımından insanların hesabındaki bir saatlik süre kadar kısa sürdüğü için saat kelimesiyle ifade edilmiştir.³⁰ Hasan el-Basri ve diğer bazı alimlerden rivayet olunduğuna göre kıyametin ne zaman kopacağını bilmek gökteki ve yerdekilere ağır geleceği için, Allah Teâlâ insanlar dünya işleri ile meşgul iken hiç beklemedikleri bir zamanda, aniden kopmasını takdir buyurmuştur.³¹

Hz. Peygamber kıyametin vaktiyle ilgili bütün sorulara karşı bilmediğini ifade ettiği gibi Cebrail tarafından yöneltilen, *"Kıyamet ne zaman kopacak?"* şeklindeki soruya da *"Bu hususta sorulan sorandan daha bilgili değildir"* cevabını vermiştir.³²

²⁷ A'raf, 7/187.

²⁸ Sebe, 34/29; Yusuf, 12/107.

²⁹ Fussilet, 41/47.

³⁰ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., II, 137; ZUHAYLÎ: a.g.e., V, 150.

³¹ ZUHAYLÎ: V, 149.

³² MÜSLİM: a.g.e., "Kitabu'l-İman, I, 27.

Yüce Allah kıyametin vakti konusunda âyetlerde herhangi bir işaretle bulunmamış, onu sadece kendinin bildiğini ifade ederek³³ kıyametin mutlaka gerçekleşeceğini,³⁴ bunun yakın olduğunu³⁵ ve göz açıp kapayacak kadar kısa bir zamanda olacağını³⁶ bildirdikten sonra yeniden dirilişin kavranabilmesi insanların çevrelerine bakmalarının, tabiattaki değişimleri ibret nazarıyla seyretmelerinin yeniden yaratılışı anlamaya yeterli olacağını bildirmiştir. Hiç yoktan yaratan Allah öldürdükten sonra tekrar diriltmeye elbette güç yetirendir.

“De ki: “Yeryüzünde dolaşın da Allah’ın başlangıçta yaratmayı nasıl yaptığına bakın. Sonra Allah (aynı şekilde) sonraki yaratmayı da yapacaktır. Şüphesiz Allah’ın gücü her şeye hakkıyla yeter.”³⁷

Öte yandan Allah Teâlâ, âhiret hayatının varlığı haber verilmemiş olsa bile insanların Allah’a inanmak ve her şeyden haberdar olduğu bilinciyle, O’nun emrine göre yaşamak zorunda olduklarını bilmeleri gerekmektedir. Buna rağmen Allah Teâlâ göndermiş olduğu peygamberler ve kitaplar vesilesiyle dünya hayatının sürekli devam etmeyeceğini kıyametle her şeyin yok olduktan sonra insanlar için din gününün, hesap gününün başlayacağını haber vermektedir.

“Kıyamet mutlaka gelecektir. Herkes işlediğinin karşılığını görsün diye, neredeyse onun geleceğinden hiç söz etmeyecektim.”³⁸

Şüphesiz ki âhiret bütün gerçeklerin gün ışığına çıktığı, hakkın ve adaletin yerini bulduğu hesap günüdür. Dünya hayatında Allah’ın gönderdiği elçilere kulak vermeyerek böbürlenip şımaranlar, kıyametin çabuk gelmesini istemektedirler.³⁹ Kibirlerinden dolayı Allah’ın emirlerine uymaktan kaçınanlar, mutlaka ilahî azapla cezalandırılacaklar, onların oradaki pişmanlıkları da kendilerine hiçbir fayda sağlamayacaktır.

³³ Lokman, 31/34.

³⁴ Taha, 20/15.

³⁵ Şura, 42/17.

³⁶ Nahl, 16/77; Yunus, 10/45.

³⁷ Ankebut, 29/20, benzer âyetler için bkz., Yunus, 10/24; İsrâ, 17/98, 99.

³⁸ Taha, 20/15.

³⁹ Şura, 42/18.

“...İnanıp yararlı işler yapanlar da cennet bahçelerindedirler. Onlar için Rableri katında diledikleri her şey vardır. İşte bu büyük lütuftur.”⁴⁰

Mü'minler ise âhiret günü konusunda kesinlikle bir şüphe taşımazlar. Onlar gayb'a inanarak işledikleri her fiilin hesabını verecekleri bilinciyle hareket ederler ve Rablerinden sakınırlar.

2. MÜŞRİKLERİN MÜ'MİNLERE YÖNELİK ELEŞTİRİLERİNE VERİLEN CEVAPLAR

Mekke müşrikleri Hz. Peygamber'e ve getirdiği Kur'ân'a inanmayarak onunla mücadele ettikleri gibi O'na tabi olanların da iman etmesine engel olmak için ellerinden gelen her türlü çabayı gösteriyorlar, farklı şekillerde ve boyutlarda müslümanlarla mücadele ediyorlardı.

Müşrikler, mü'minlere gülüp, onlarla alay ediyor, onları jurnallıyor, sapıklık ve beyinleri yıkanmış olmakla itham ediyorlardı.⁴¹ Mü'minlerin maruz kaldıkları bu haksızlıktan haberdar olan Yüce Allah, kıyamet günü işin tersine döneceğini, alay ve gülme sırasının mü'minlere geleceğini bildirerek Rasûlünden ayetlerle mü'minleri teselli etmiştir.

“Şüphesiz günahkârlar, (dünyada) iman edenlere gülüyorlardı. Mü'minler yanlarından geçtiğinde bir birlerine kaş göz ederek onlarla alay ediyorlardı. Ailelerine döndüklerinde, zevk ve neşe içinde gülüşe gülüşe dönüyorlardı. Mü'minleri gördükleri vakit, “Hiç şüphe yok, şunlar sapık kimselerdir”, diyorlardı. Halbuki onlar, mü'minlerin başına bekçi olarak gönderilmemişlerdi. İşte bugün de mü'minler kâfirlere gülerler.”⁴²

Müslümanlar arasında küçümsenemeyecek ölçüde fakir ve yoksul bir kesim vardı. Özellikle bu kesim müşrik liderler tarafından eğlence konusu ediliyor ve hakarete maruz bırakılıyorlardı, gerçeğin onların yanında olduğunu kabul etmeyi kendilerine yediremiyor; bu sebeple

⁴⁰ Şura, 42/22; bkz., Bakara, 2/4.

⁴¹ DERVEZE: a.g.e., II, 219.

⁴² Mutaaffifîn, 83/29-34.

onlara haset ediyor, kin besliyorlardı.⁴³ Ayrıca onlar Hz. Peygamber'in bunları korumasını da ayıplıyorlar ve bunun için aleyhinde propaganda yapıyorlardı.⁴⁴

Mekke'nin ileri gelen zengin müşrikleri Hz. Peygamber'in kendileriyle ilgilenmek yerine fakir ve kimsesiz insanlarla ilgilenmesini de kabullenemiyorlardı. Halbuki Hz. Peygamber'in davette ilk ilişki kurmaya çalıştığı kimseler genellikle daveti kabul edeceğini kestirdiği kimseler, özellikle de zenginlik ve liderlik vasfını taşıyan kişilerdi. Hz. Peygamber onların İslam'ı kabul etmesi durumunda halk kitleleri arasında da başarıya ulaşacağını umuyordu.⁴⁵ Hatta Hz. Peygamber'in bu şiddetli arzusu onlarla meşgul olduğu bir sırada kendisine gelen bir âmaya yüzünü ekşitmesi ve sırf bu yüzden vahiyle ikaz edilmesine neden olmuştu.⁴⁶ Buna rağmen müşrikler Hz. Peygamber'e bir takım eleştirilerde bulunmaya devam ediyorlardı. Çünkü onlar, mü'minleri kendilerinden aşağı görüyor; gerçeğin onların yanında olduğunu kabullenemedikleri için onlara kin ve haset besliyorlardı.⁴⁷

Müşrikler kendilerinin horladıkları insanları peygamberlerin çevresinde toplandıklarını görünce o insanlarla aynı düzeye inmeyi kabullenememişler, bu nedenle bazı müşrik liderler Hz. Peygamberle konuşacakları zaman kendisiyle beraber oturmak istediklerinde oturacakları yerden Ammar, Bilal, Habbab ve Suheyb fakir ve yoksulları kovmasını istemişlerdi.⁴⁸ Hz. Peygamber de "Ben mü'minleri kovamam" buyurmuştu. Onlar: "Bari biz senin yanına geldiğimizde onlar kalkıp gitsinler, biz çıkınca girsinler. Çünkü biz bunlarla oturmayı gururumuza yediremiyoruz," demişlerdi. Resûlullah da bu kişilerin bu sayede müslüman olabileceklerini düşünerek teklifi kabul etmek üzere iken bu ayeti kerime inmiştir.⁴⁹

⁴³ TABERÎ: a.g.e., XVIII, 42.

⁴⁴ DERVEZE: a.g.e., II, 342.

⁴⁵ DERVEZE: II, 186.

⁴⁶ Abese, 80/1-12.

⁴⁷ TABERÎ: XVIII, 42; NESEFÎ: a.g.e., IV, 52.

⁴⁸ ZEMAŞERÎ, a.g.e., II, 22.

⁴⁹ ALTUNTAŞ vd.: a.g.e., Dipnot, s. 132.

“Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam ona dua edenleri yanından kovma. Onların hesabından sana bir şey yok, senin hesabından da onlara bir şey yok ki onları kovasın. Eğer kovarsan zalimlerden olursun. Böylece insanların bazısını bazısı ile denedik ki, “Allah aramızdan şu adamları mı iman nimetine layık gördü?” desinler. Allah şükreden kullarını daha iyi bilen değil mi?”⁵⁰

Âyette şımarık zengin müşriklerin mü'minlerle nasıl alay ettikleri dile getirilmiştir. Halbuki müşrikler kıyamet gününde dünyada iken onları aşağılamalarından dolayı pişman olacaklardır.

Yine şöyle derler: “Dünyada kendilerini bayağılardan saydığımız adamları acaba neden göremiyoruz?”(Cehennemlik değillerdi de) biz onları alaya mı almış olduk, yoksa gözlerimiz mi onlardan kaydı?”⁵¹

Bu ifade ile Hz. Peygamber'i ve mü'minleri küçümseyen müşrikler hakkında inmiş olmakla birlikte tarih üstü bir muhtevaya sahiptir. Çünkü yoksul ve alt tabaka insanları her zaman peygamberlerin ilk izleyicileri arasında yer almışlardır.

Esasen peygamberler eşrafa ve mevki sahiplerine karşı, ezilen ve zulüm gören alt tabakayı kışkırtıp, onlara bayrak açarak, mücadele etselerdi buna muvaffak olabilirlerdi. Ancak yüce Allah elçilerini böyle yöne yönlendirmemiş, bütün peygamberler davete esastan başlamışlar, her şeyden önce insanları tevhid esasını kabule çağırmışlardır.⁵²

Tarih boyunca müşriklerin ileri gelenleri, yoksul ve fakirliğinden dolayı horlanan tabakanın peygamberlere iman etmelerini tuhaf karşılamışlardır.⁵³

Mekke müşriklerinin bu istekleri Hud kavminin önde gelen şımarık zenginlerinin isteklerinin aynısıydı Onlar; *“İlk bakışta sana uyanların da ancak en aşağılıklarımızdan ibaret olduğunu görüyoruz.”⁵⁴* diyerek

⁵⁰ En'am, 6/52, 53.

⁵¹ Sa'd, 38/62, 63.

⁵² ÖNKAL: a.g.e., 79.

⁵³ ÜNAL: a.g.e., 180.

⁵⁴ Hud, 11/27.

yoksul ve güçsüz müslümanları aşağılamışlar; onları alaya alarak fakir ve kimsesizlerle aynı dine inanmayacaklarını bildirmişlerdi.

Nuh (as)'ın kavminin ileri gelenleri de *“sana ancak en düşüklerimizin inandıklarını görüyoruz”* diyerek horladıkları insanları çevresinden uzaklaştırmasını istediklerinde Nuh (as) onlara şöyle cevap vermiştir. *“Ey kavmim! Eğer ben onları kovarsam, beni Allah'tan kim koruyabilir? Hiç düşünmüyor musunuz?”*⁵⁵

Salih (as)'ın kavminden büyüklük taslayanlar de mü'minleri horlayarak *“Şüphesiz biz sizin inandığınız şeyi inkar edenleriz.”*⁵⁶ demişlerdir.

Lut kavminin ileri gelenleri ise mü'minlere *“bunlar pek temiz insanlardır”*⁵⁷ diyerek onlarla alay etmişlerdir. Yüce Allah Hz. Peygamber'e geçmiş toplumların haberlerini anlatırken kendisin de mü'minlere (şefkat) kanadını indirmesi gerektiğini bildirmiştir.⁵⁸

Bu durum aynı zamanda çağımız insanları içinde geçerlidir. Çünkü her türlü manevi değere karşı körleşmeye yol açan teknolojik gelişme sonucu ekonomik refaha ulaşmış ülkeler, dinin çoğunlukla şekîl de olsa hala önemli bir rol oynadığı zayıf uygarlıkları küçümsemektedirler ve böylece bu zayıflığın temelinde dini inançların değil, bu şekilciliğin ve kültürel kısırlığın yattığını anlamayanlar bunun sorumluluğunu dine yüklemekte, böylece kendi materyalist tavırlarını ve ruhî değerlerin yönlendiriciliğini reddetmelerini haklılaştırmaya çalışmaktadırlar.⁵⁹

Müşrikler açıkça mü'minlerle alay etmenin yanısıra bazen de bir takım tekliflerde bulunarak onları aldatmaya çalışıyorlardı.

*“İnkâr edenler iman edenlere, “Yolumuza uyun da sizin günahlarınızı yüklenelim!” derler. Halbuki onların günahlarından hiçbir şey yüklenecek değildir. Şüphesiz onlar kesinlikle yalancılardır.”*⁶⁰

⁵⁵ Hud, 11/30.

⁵⁶ A'raf, 7/76.

⁵⁷ A'raf, 7/82.

⁵⁸ Hicr, 15/88.

⁵⁹ ESED: a.g.e., III, 1027.

⁶⁰ Ankebut, 29/12,13.

Âyetlerde müşriklerin mü'minlerin günahlarını yükleneceklerini iddia ederek yumuşaklıkla onları şirke davet ettiklerini görüyoruz. Müfessirler bu sözü söyleyenin Ebû Süfyan olduğunu ve bu teklifin kendilerine fiili baskı ve işkence yapamadıkları müslümanlara yapıldığını ifade etmişlerdir.⁶¹ Âyet bu inatçı kâfirleri eleştirmiş ve onların müslümanlara karşı sadece yalan söylediklerini bildirmiştir.

Allah Teâlâ bunların apaçık yalan söylediklerini; günah işleyen hiçbir nefsin başkasının günahını üstlenmeyeceğini,⁶² hiçbir kimsenin başkasının günahını çekmeyeceğini,⁶³ hiçbir akrabanın diğerinden mesul olmayacağını bildirmekte,⁶⁴ ayrıca bu kimselerin kıyamet gününde kendi günahlarını tam olarak yüklenecikleri gibi bilgisizce başkalarını da saptırmalarından dolayı saptırdıkları kimselerin günahlarından bir kısmını da yüklenecıklarını haber vermektedir.⁶⁵

Müşrikler müslümanlarla olan ticarî münasebetlerin de dürüst davranmıyorlar, onlara borçlandıkları zaman borçlarını âhirette ödeyeceklerini söyleyerek Âhiret hayatını inkar ediyorlardı. Mekke'de demircilikle meşgul olan Habbâb b. Eret, yaptığı bir işten dolayı müşriklerin ileri gelenlerinden Âs b. Vâil'den alacağını isteyince Âs, Hz. Muhammed'i reddetmedikçe borcunu ödemeyeceğini söylemiş, Habbâb da "Allah'a yemin ederim ki sen ölüp tekrar dirilinceye kadar onu asla inkâr etmem" demesi üzerine Âs, "Gerçekten ben ölüp tekrar dirilecek miyim?" diye sorunca. Habbâb "evet" cevabına karşılık Âs, "Öyle ise benim orada mutlaka malım ve evlâdım olacaktır; o zaman sana olan borcumu öderim!" diyerek onunla alay etmiştir.⁶⁶ Bunun üzerine mü'minleri teselli etmek için aşağıdaki âyetler nâzil olmuştu.⁶⁷

"Âyetlerimizi inkar edip "Bana elbette mal ve evlat verilecek!" diyen kimseyi gördün mü? Gaybı mı görüp bilmiş, yoksa Rahman'dan bir söz

⁶¹ DERVEZE: a.g.e., II, 257, 296.

⁶² Fatır, 35/18.

⁶³ En'am, 6/164.

⁶⁴ Mearic, 70/10.

⁶⁵ Nahl, 16/25.

⁶⁶ İBN-Ü HİŞAM: Siretü'n Nebeviyye, I, 383.

⁶⁷ ZEMAŞERÎ, a.g.e., III, 30,31.

mü almış? Hayır! Biz onun söylediklerini yazacağız ve azabını arttırdıkça arttıracacağız!”⁶⁸

Müşrikler müslümanları üzen her meseleyi alay konusu yapıyorlardı. İslam’ın henüz duyurulmaya başladığı sırada dönemin iki süper gücünden İranlılar, Rumlara (Bizans’a) galip gelmişlerdi. Mecusî İranlıların Hristiyan Rumlara galip gelmesi üzerine müşrikler, bu olaya da sevinmişler ve mü’minlerle alay etmişlerdi.

“Rumlar, yakın bir yerde yenilgiye uğratıldılar. Onlar yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir. Önce de, sonra da emir Allah’ındır. O gün Allah’ın zafer vermesiyle müminler sevinecektir. Allah dilediğine yardım eder. O, mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir.”⁶⁹

Âyetler bu olaya ve daha sonra Bizans’ın İranlılara karşı galip geleceğine işaret etmekteydi. Gerçekten de birkaç yıl sonra müslümanlar Bedir zaferini kazandıkları gün, Bizans’ın İranlılara karşı galip geldiğini duymuşlar, hem kendi zaferlerine hem de kitap ehli olan Bizans’ın zaferine sevinmişlerdir.⁷⁰

İslam’ın yayılmasını önlemek için müslümanlarla topluca mücadele eden müşrikler bazen de onlarla bire bir mücadele içine de giriyorlardı.

Osman El-Mahzûmî’den rivayet edildiğine göre müşrikler müslümanları İslam dininden uzaklaştırmak amacıyla her biri için bir adam musallat etmeyi kararlaştırmışlardı. Örneğin, Talha b. Ubeydullah, Hz. Ebû Bekir’i İslam’dan vazgeçip kendi putlarına tapmaya davet ediyordu. Ancak buna muvaffak olmayan Talha kendisi kelime-i şهادeti getirerek müslüman olmuştu.⁷¹

Müşrik liderlerin Hz. Peygamber’e ve mü’minlere karşı muhalefeti, engelleme ve fikirsel olarak meydan okumakla kalmamış, içlerinden zulümde aşırı gidenler bazıları müslümanlara eziyet ve işkence ederek küfre döndürmeye çalışmışlardır. Mekke dönemi boyunca devam eden

⁶⁸ Meryem, 19/77-79.

⁶⁹ Rum, 30/2-5.

⁷⁰ ZUHAYLÎ: a.g.e., XI, 50.

⁷¹ ZUHAYLÎ: XIII, 132.

bu engellemeler davetin seyrini olumsuz yönde etkilemiştir.⁷² Sadece müslüman olmalarından dolayı eziyetlere maruz kalan mü'minler teselli edilerek, müşriklerin mutlaka cezalarını çekecekleri bildirilmiştir.

*“Şüphesiz mümin erkeklerle mümin kadınlara işkence edip, sonra da tövbe etmeyenlere; cehennem azabı ve yangın azabı vardır.”*⁷³

Müşrik liderler, Hz. Peygamber'in çağrısının ezilen kesim arasında kabul görülmesi dolayısıyla bu kesimin kendi kontrollerinden çıkmasından endişe ediyorlardı. Bunu engellemek için kimsesiz ve fakir mü'minleri kızgın kumlara yatırıyor, çıplak bedenlerine ağır taşlar koyarak, el ve ayaklarını bağlayıp aç ve susuz olarak bekletiyor, kırbaçlarla onları döverek eziyet ediyorlardı.⁷⁴

İlk olarak Buruc suresinde mü'min kadınların ve erkeklerin işkenceye uğradıklarına işaret edilerek dinlerinden döndürmek için onlara bu eziyetleri yapanlar, sert bir şekilde uyarılmış ve bu davranışlarına son vererek bundan dolayı tövbe etmeye çağrılmıştır.⁷⁵

Mü'minlere karşı yapılan bu eziyet ve işkenceler yüzünden onlar öz vatanlarını terk ederek önce Habeşistan'a daha sonra da Medine'ye hicret etmek zorunda kalmışlardır. Hicret edememiş ve sabretmeye de tahammül edemeyenlere ise son çare olarak müşriklerin görüşlerine katılıyormuş gibi görünebilecekleri bildirilmiştir.⁷⁶

Hz. Peygamber'i anlama ve İslam'ı yaşamada insanlığa örnek olan Allah Rasûlünün sadık dostları, Hz. Peygamber'i tasdik etmede ve onu desteklemede hiçbir fedakarlıktan çekinmemişler, maruz kaldıkları her türlü zorluğa rağmen, canları pahasına yalnızca Allah'a ibadete devam etmişler, resulün ahlakıyla ahlâklanarak onun etrafında kenetlenmişler, Yüce Allah da onlara zaferler ve büyük nimetler nasip etmiştir.

⁷² DERVEZE: a.g.e., II, 278.

⁷³ Buruc, 85/10.

⁷⁴ İBN-Ü HİŞAM: Siret'ün Nebeviyye, I, 339.

⁷⁵ Buruc, 85/10-14.

⁷⁶ Nahl, 16/106.

3. DİĞER PEYGAMBERLERE YAPILAN ELEŞTİRİLERE VERİLEN CEVAPLAR

İlahî mesajı insanlara ulaştırma, insanları içine düştükleri inkâr bataklığından kurtarmak için çalışırken bir kısım insanlardan düşmanlık gören maddî ve mânevî baskılara, haksızlıklara mâruz kalan tek peygamber şüphesiz Hz. Muhammed değildi.

“Eğer siz yalanlarsanız bilin ki, sizden önce geçen birtakım ümmetler de yalanlamışlardı. Peygamber’e düşen apaçık tebliğden başka bir şey değildir.”⁷⁷ “Onlardan öncekiler de tuzak kurmuşlardı. Allah’ın azabı binalarını, temelinden gelip yıktı da tavanları başlarına çöküverdi ve azap kendilerine fark edemedikleri yerden geldi.”⁷⁸

Rivayete göre Nemrut b. Kenan, uzunluğu beş bin zirâyı bulan uzun bir bina yaptırmış, Ancak Allahu Teâlâ o binayı bir fırtına ile yıkınca Nemrut ve yanındakiler altında kalarak ölmüşlerdi.⁷⁹

Âyetlerden anlaşıldığı üzere önceki toplumlarda kendilerine gönderilen Peygamberleri yalanlamışlar, aşağılayıcı sözlerle⁸⁰ onları alaya almışlar,⁸¹ kovmakla öldürmekle tehdit etmişler, hatta Allah’ın elçilerini öldürme cüretinde bulunmuşlardır.

“Dediler ki: “Ey Nuh! (Bu işten) vazgeçmezsen mutlaka taşlanarak öldürülenlerden olacaksın!..”⁸² Âyette ifade edildiği üzere Nuh (as)’ın davetine uymayarak azgınlık yapan ve O’nu öldürmekle tehdit Nuh kavmi helak olmuştur.”⁸³

Hız. Mûsâ’nın getirdiği deliller karşısında çaresiz kalan Firavun, kaba kuvvete başvurarak onu zindana atmakla⁸⁴ ve öldürmekle tehdit etmiş,⁸⁵ bununla birlikte Mûsâ (as) Firavun’un iman edeceği ümidiyle ona tatlı

⁷⁷ Ankebut, 29/18.

⁷⁸ Nahl, 16/26; bkz., Ra’d, 13/42.

⁷⁹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 442.

⁸⁰ Hud, 11/38, 54, 55, 87; Zuhruf, 43/52.

⁸¹ En’am, 6/10. Zuhruf, 43/52.

⁸² Şuarâ, 26/116-120.

⁸³ Yûnus, 10/71-74; Hûd, 11/25.

⁸⁴ En’am, 6/29.

⁸⁵ Mû’min, 40/26.

dille konuşmuş, ancak Allah'ın gönderdiği birçok mucizeyi de inkar eden Firavun, Kızıl denizin dalgaları arasında boğulmaktan kurtulamamıştır.⁸⁶

Aynı şekilde İbrahim de tanrıların gazabıyla tehdit edilmiş⁸⁷ O da Allah'tan başka kimseden korkmadığını haykırarak Nemrut ve benzerlerine karşı yılmadan cesurca mücadele etmiştir. İbrâhim (as) bu tehdide aldırış etmediği gibi, onlara her şeyi eksiksiz bilen ancak Allah Teâlâ'dan korktuğunu ifade etmiş; böylece fayda ve zararın ancak Allah'tan geldiğine, her şeyin O'nun ilim ve iradesine bağlı bulunduğu, güvenilecek olanın sadece Allah Teâlâ olduğunu bildirmiştir.⁸⁸ Tevrat'ta zikredilmeyen İbrahim kıssası özellikle putları ve onlara ibadeti eleştirmesi Arapların ataları olan İbrahim (as)'ın müşrik olmadığı tam anlamıyla müslüman olduğunu ifade etmesi açısından büyük önem arz etmektedir.⁸⁹ Sayılan bu örneklerin dışında hemen her kavimden peygamberlerle mücadele eden insanlar olmuştur.

“Onlar kendilerine gelen her peygamberle alay ediyorlardı.”⁹⁰ “Biz, işte böyle, her peygamber için suçlulardan bir düşman yarattık. Yol gösterici ve yardım edici olarak Rabbin yeter.”⁹¹

Allah Teâlâ insanları tevhide çağıran her peygamber için düşmanlar yarattığını dolayısıyla endişelenmemesi gerektiğini ifade ederek Hz. Peygamber'i teselli etmiştir.⁹²

Yüce Allah bu örneklerin dışında Âd kavmi,⁹³ yine onun bir kolu olan Semûd kavmi,⁹⁴ Lût kavmi,⁹⁵ Eykeliler,⁹⁶ Yemen hükümdarı Tübba'nın kavmi⁹⁷ ve Arabistan'ın orta bölgesinde yaşamış olan Res halkı⁹⁸ gibi bir çok kavmin peygamberlerle mücadelelerinden örnekler vermiş, ve

⁸⁶ A'râf, 7/107-108; Tâhâ, 22/22, 56-76.

⁸⁷ En'am, 6/80.

⁸⁸ En'am, 6/81.

⁸⁹ DERVEZE: a.g.e., II, 254.

⁹⁰ Hicr, 15/11; Bkz., Zuhurf, 43/7.

⁹¹ Furkan, 25/31.

⁹² ŞEVKÂNÎ: a.g.e., IV, 93.

⁹³ A'râf, 7/65.

⁹⁴ A'râf, 7/73.

⁹⁵ Hûd, 11/70; Hicr, 15/61-62.

⁹⁶ Şuarâ, 26/176, 177.

⁹⁷ Duhân, 44/37.

⁹⁸ Furkan, 25/38.

Hız. Muhammed'e kadar insanlara gönderilmiş olan başta Adem (as) olmak üzere İdris, Nuh, Hud, Sâlih, Lut, İbrahim, İsmail, İşhak, Yakup, Yusuf, Eyyub, şuayb, Musa, Harun, Davut, Süleyman, İlyas, El-Yesa', Zülkifl, Yunus, Zekerıyyâ, Yahya, İsa (as) gibi peygamberlerin hayatından kesitler sunarak⁹⁹ önceki elçileri reddeden inkarcıların akıbetlerini bildirmiş, ayrıca Kur'ân'da öyküleri anlatılmayan daha nice peygamberler olduğu hatırlatarak¹⁰⁰ davetine inatla direnenlere karşı izlemesi gereken yolu göstermiştir.

Bütün peygamberler, kendi toplumlarının inanç, ahlâk ve bütün hayat düzenlerini sorgulamışlar, eleştirmişler ve değiştirmek istemişlerdir, bu da mevcut yapı sayesinde servet ve itibar sahibi olan kesimleri rahatsız etmiş, bu rahatsızlık giderek düşmanlıklara dönüşmüştür. Bütün peygamberler kavimleriyle olan mücadelesinde sadece Allah'ın yardım ve desteğine sığınarak insanlığın kurtuluş ve mutluluğu için sabırla mücadele edip görevlerini yerine getirmişlerdir.

Allah Teâlâ önceki inkarcıları bir takım sıkıntılar ve hastalılarla imtihan etmiş, onlara fakirlik, geçim darlığı ve çeşitli acılar vererek, Allah'a dönmelerini ve ahlâklarını güzelleştirmelerini istemiştir.¹⁰¹ Ancak bu sıkıntılar onların hatalarını anlayarak doğru yola gelmeleri için yeterli olmamıştır.

Kur'ân'da önceki toplumlarla ilgili olaylar çeşitli üsluplarda defalarca tekrarlanmış, bununla Hız. Peygamber'in müşriklerin büyüklük taslamalarına, inatlarına, komplolarına, hilelerine ve karşılaştığı bütün zorluklara rağmen eylemini kararlılıkla devam ettirmesi amacı güdülmüştür.¹⁰²

Öncekilere inkarlarından dolayı hemen azap edilmemiş Peygamberlerin davetini dinleyerek imana gelmeleri için fırsatlar

⁹⁹ Kaf, 50/12-14.

¹⁰⁰ Mü'min, 40/78.

¹⁰¹ En'am, 6/42.

¹⁰² DERVEZE: a.g.e., II, 253.

verilmiş, ancak onlardan çoğu bu fırsatları da değerlendirememişler ve azabı hak etmişlerdir.¹⁰³

Kur'ân'ın ilk muhatapları olan Mekke putperestlerine, içinde bulundukları geçici nimet ve güvenliğe aldanmamaları, Allah Resûlü'ne ve İslâm'a karşı düşmanca tavırlarını sürdürdükleri takdirde bütün bu nimetleri, güvenliklerini ve hakimiyet alanlarını adım adım kaybedecekleri uyarısında bulunulmuştur.¹⁰⁴

“Evet, biz onları da atalarını da, faydalandırdık. Öyle ki uzun süre yaşadılar. Ama, artık görmüyorlar mı ki, biz yeryüzünü çevresinden eksiltiyoruz? O halde onlar mı galip gelecekler?”¹⁰⁵

Müfessirler âyeti, imar edilmiş ülkelerin harap olması, ülke halkının helâk olması, ileri gelenlerin, önderlerin ve ilim adamlarının yok olması, toprağın ürünlerinin eksilmesi,¹⁰⁶ müslümanların onların topraklarına girmesiyle topraklarının daralması müslümanların topraklarının ise genişlemesi şeklinde yorumlamışlardır.¹⁰⁷

Öncekileri peygamberlerle alay etmeye sevk eden sebeplerin başında yaptıkları zulüm ve haksızlıktan dolayı doğruyu görme yeteneklerinin kaybolması ve yaptıklarının faydalı şeyler olduklarını zannetmeleri gelmekteydi.¹⁰⁸

“... Sonra kendilerine verilenle sevinip şımardıkları sırada onları ansızın yakaladık da bir anda tüm ümitlerini kaybedip yıkıldılar.”¹⁰⁹

Mekke müşriklerinin durumu da geçmişteki inkarcılardan farklı değildir; onlar da sahip oldukları servet ve saltanata güvenerek Hz. Peygamber'e direnmektedirler.

Taberânî (v. 260/873) ve Beyhakî'nin (v. 384/994) riayetine göre; Hz. Peygamber, “*Mâsiyetleri üzerinde devam edip gittiği halde bir kula*

¹⁰³ En'am, 6/10; Rad, 13/32; Enbiya, 21/41.

¹⁰⁴ KOMİSYON: a.g.e., III, 509.

¹⁰⁵ Enbiya, 21/44.

¹⁰⁶ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., III, 587.

¹⁰⁷ ZUHAYLÎ: a.g.e., IX, 58.

¹⁰⁸ Ra'd, 13/33.

¹⁰⁹ Enam, 6/44.

*Yüce Allah'ın istediğini verdiğini görürsen, şunu bil ki o Allah'tan ona bir istidraçtır.” buyurmuştur.*¹¹⁰

Aşağıdaki âyetlerde ise Yüce Allah, kendilerine verilen bütün delilleri inkar etmeleri ve küfürde inat etmeleri sebebiyle inkarcıların azabı hak ettiklerini, azap edilmeyip bekletilseler de inkarlarından dönmeyecek olduklarını haber vermektedir.

*“Andolsun, sizden önceki nice nesilleri peygamberleri kendilerine apaçık deliller getirdikleri halde zulmettikleri vakit helâk ettik. Onlar zaten inanacak değillerdi. İşte biz suçlu toplumu böyle cezalandırırız.”*¹¹¹

Zira onlar küfür de o kadar inatlaşmışlardır ki, azabın kendilerine geldiğini görmelerine rağmen inkarlarından vazgeçmemişler, yaptıkları kötülükler nedeniyle duyarlılıklarını tamamen yitirmişler, basiretleri kapanmış, hiçbir olaydan ibret alamaz hale gelmişlerdir.

*“Hiç olmazsa onlara azabımız geldiği zaman yakarıp tövbe etselerdi ya... Fakat (onu yapmadılar) kalpleri katılaştı. Şeytan da yapmakta olduklarını zaten onlara süslü göstermişti.”*¹¹²

Onlar inatlarından, kalplerinin katılığından, şeytanın amellerini kendilerine süslü göstermesinden dolayı yalvarıp tövbe etmemişler,¹¹³ inkarda aşırılıklarından ve inatlarından dolayı kendilerine azabın geldiğinde bile rablerine yalvarmadıklarından dolayı yüce Allah onları azarlamıştır.¹¹⁴

Allah Teâlâ, Kur'ân'da geçmişte helak olan kavimlerin akıbetlerinden haber verirken, Mekke müşriklerinin hiç duymadıkları kavimleri değil, ticarî faaliyetleri sebebiyle sürekli yolları üzerinde kalıntılarını gördükleri kavimlerden örnek vermektedir. *“Andolsun, biz çevrenizdeki memleketleri de yok ettik. (Doğru yola) dönsünler diye âyetleri tekrar tekrar açıkladık.”*¹¹⁵

¹¹⁰ ZUHAYLÎ: a.g.e., IV, 196.

¹¹¹ Yunus, 10/13.

¹¹² En'am Suresi, 6/43.

¹¹³ ZEMAHŞERÎ: a.g.e. II, 19.

¹¹⁴ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., II, 146.

¹¹⁵ Ahkâf, 46/27. Krş. Nahl, 16/36; Ankebut, 29/20.

Yok elden kavimlerden Semud kavmi, Lut kavmi ve Yemendeki Sebe halkının yaşadığı topraklar Hicaz bölgesine komşu olup Mekkelilerin yaz ve kış yolculuklarında uğradıkları yollar üzerinde bulunuyordu.¹¹⁶ Allah Teâlâ, gözleri önündeki bu belgeleri hatırlatarak aynı azaba uğramamaları için inkarcıları uyarmaktadır.

Öte yandan Allah Teâlâ önceki inkarcı kavimlerin Hz. Peygamber'i yalanlayan Mekke toplumundan daha güçlü olmalarına rağmen, kendilerine gönderilen azabı kaldırmaya güç yetiremediklerini haber vermektedir. *"Ey Muhammed! Seni çıkaran kendi memleket halkından daha güçlü nice memleket halkları vardı ki, biz onları helak ettik. Onların hiçbir yardımcısı da olmadı."*¹¹⁷

*"...Onlar kendilerinden daha çok, daha güçlü ve onların yeryüzündeki eserleri daha üstündü. Fakat kazanmakta oldukları şeyler onlara bir fayda vermemişti."*¹¹⁸

Öncekiler sayı bakımından Kureyş müşriklerinden daha fazla olup yeryüzünde ulaştıkları ilim, fen ve medeniyet seviyesini gösteren binalar, saraylar, kaleler, çiftlikler ve setler bırakmışlar. Ancak üzerlerine azap geldiğinde ne malları ne evlatları kendilerinden şiddetli azabı uzaklaştıramamıştır.¹¹⁹

*"Onlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Halbuki bunlar onlara verdiğimiz şeylerin onda birine bile ulaşamamışlardır. Elçilerimi yalanladılar. Peki, beni inkar etmenin sonucu nasıl oldu!"*¹²⁰

Mekke müşrikleri ve diğer Araplar, öncekilere verilen güç, çok mal ve uzun ömür gibi nimetlerin onda birine bile ulaşamamışlardır.¹²¹ Âyetteki "onda biri" ifadesiyle bir şeyin azlığı ifade edilmiştir.¹²² Dolayısıyla mal ve servetlerinden dolayı kibir ve gurura kapılan Mekke müşriklerine, önceki toplumların sahip oldukları onca imkana rağmen

¹¹⁶ ZUHAYLÎ: a.g.e., XIII, 297.

¹¹⁷ Zuhruf, 43/8; Muhammed, 47/13.

¹¹⁸ Mü'min, 40/82.

¹¹⁹ ZUHAYLÎ: XII, 449.

¹²⁰ Sebe, 34/45.

¹²¹ ZUHAYLÎ: XI, 496.

¹²² ŞEVKÂNÎ: a.g.e., IV, 416.

cezadan kendilerini kurtaramamışlarsa, kendilerinin de gelecek azaptan kurtulamayacakları hatırlatılmakta, varlığından dolayı kibir ve gurura kapıldıkları nimetleri verenin sadece Allah Teâlâ olduğu bildirilmektedir.

Ayrıca Allah Teâlâ küfürde inatlarından dolayı dünyada azabı hak edenlerin cezasının bununla kalmayacağını, asıl cezayı âhirette çekeceklerini bildirmekte,¹²³ aynı akıbeta uğramamaları konusunda Hz. Peygamber'in ümmetine uyarı yapılmaktadır.

*Andolsun peygamberler ile ilgili haberlerin bir kısmı sana gelmiş bulunuyor.*¹²⁴ *“Sonra, nasıl davranacağınızı görelim diye, onların ardından yeryüzünde sizi onların yerine getirdik.”*¹²⁵

Böylece Allah Teâlâ iman ve inkar açısından insanlık tarihinin geçmişini özetledikten sonra imtihan sırasının Hz. Peygamber'in ümmetinde olduğunu bildirmekte, ancak Hz. Peygamber'in çağrısına icabet ederek hesap gününe kendini hazırlayanların kazanacağını haber vermektedir.

*“Rabbine andolsun, onların hepsine yapmakta olduklarını mutlaka soracağız. Ey Muhammed! Şimdi sen, sana emrolunanı açıkça ortaya koy ve Allah'a ortak koşanlara aldırış etme.”*¹²⁶ *“Şüphesiz biz, Allah ile beraber başka ilah edinen alaycılara karşı sana yeteriz. İlerde bilecekler.”*¹²⁷

Taberanî'nin (v. 260/873) rivayetine göre Peygamber Efendimizin yoldan geçtiği sırada bazı müşriklerin peygamberimiz hakkında “kendini peygamber zanneden adam” diyerek Hz. Peygamber'i tahkir etmeleri üzerine bu âyet nâzil olmuş ve Allah Teâlâ Cebrail'i müşrikler üzerine göndererek onları cezalandırmıştır.¹²⁸

“Andolsun ki, senden önce de bir çok Peygamberler yalanlanmıştı da onlar yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine karşı sabretmişler ve

¹²³ Ra'd, 13/34.

¹²⁴ En'am, 6/34.

¹²⁵ Yunus, 10/14.

¹²⁶ Hicr, 15/92-94.

¹²⁷ Hicr, 15/95,96.

¹²⁸ ZUHAYLÎ: a.g.e., VII, 291.

*nihayet kendilerine yardımımız yetişmişti. Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek bir güç de yoktur.*¹²⁹

Sonuç itibariyle Mekke müşriklerinin de âkıbeti önceki inkarcı toplumlar gibi olmuş, ileri gelenleri yok edilmişler, güvendikleri onlara fayda vermemiş, acı sonu engelleyememiştir.

*“Allah’a karşı gelmekten sakınanlara va’dolunan cennetin durumu şudur: Onun içinden ırmaklar akar, yemişleri ve gölgeleri devamlıdır. İşte bu Allah’a karşı gelmekten sakınanların sonudur. ...”*¹³⁰

Allah Teâlâ önceki âyetlerde inkârcıların peygamberlere karşı tutumlarını ve bunların sonlarını hatırlattıktan sonra burada da müminlerin âhiretteki durumlarına dair bilgi vermekte, İslam’ı yaşama noktasında bir takım sıkıntılarla karşılaşsalar da sonuçta Allah’ın sayısız nimetlerine kavuşacakları müjdelenmektedir.

4. İDDİALARIN GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsanlara yaratılış gayesini öğreterek, yaratana karşı kulluk görevini yapmak ve böylece dünya ve âhiret sadetini kazanmak için bir rehber olarak gönderilen peygamberler, görevlerini hakkıyla yapmak için çırpınmalarına rağmen, her dönemde Allah’ın bu kutlu elçilerine uymak yerine onlarla mücadele eden insanlar var olmuştur.

Mekke müşrikleri de önceki müşrik toplumların yaptıkları gibi Hz. Peygamberle, O’nun şahsında Kur’ân ve İslam’la mücadele etmişlerdir. Yüce Allah kendisiyle amansız bir mücadele içerisine giren Mekke müşriklerine karşı mücadelesinde peygamberini hiçbir zaman yalnız bırakmamış göndermiş olduğu ayetlerle onu teselli etmiştir.

“...Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve Allah’a ortak koşanlardan üzücü bir çok söz işiteceksiniz. Eğer sabreder ve Allah’a

¹²⁹ Sâffât, 171-173; Ra’d, 13/38, Gâfir, 40/ 51, Mücâdele, 58/ 21.

¹³⁰ Ra’d, 13/35.

karşı gelmekten sakınırsanız bilin ki, bunlar yapmaya değer, azmi gerektiren işlerdendir.”¹³¹

Âyet-i kerime de müşriklerden Hz. Peygamber ve mü'minlere yönelik sözlü ve fiili saldırılar olabileceğini, dolayısıyla bu tür saldırılara karşı psikolojik olarak kendilerini hazırlamaları, olayları sabır ve metanetle karşılamaları gerektiği ifade edilmiştir. Hz. Muhammed'in bildirdikleri, kendi hevâ ve hevesinden söylenmiş sözler olmayıp, bütün peygamberlerin bildirdiği evrensel gerçeklerdir. Ancak gerçekleri işitmekten hoşlanmayan müşrikler, peygamberlikten önce her yönüyle takdir ettikleri Hz. Peygamber'den Kur'ân ayetlerini işittiklerinde bir anda ona karşı düşman kesilmişlerdir.¹³²

4. 1. Müşriklerinin İddialarındaki Tutarsızlıklar

Âyetlerden de anlaşıldığı üzere Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber hakkındaki iddialarının hiç biri diğerini tutmuyordu. Müşriklerin aralarında ki konuşmalar da bu tutarsızlığın açık delileri idi.

Mekke'nin ileri gelenlerinden Velid b. Muğire, Kureyşten bir grubu toplayarak onlara, hac mevsiminin yaklaştığını, Hz. Muhammed hakkında birinin sâhir, diğerinin kâhin, başka birinin şair yada mecnun olduğunu söylediğini, oysa bu söylenenlerin hiç birisinin onda olmadığını, ona tek bir şey söylenmesi gerektiğini söylemişti. Uzun diyaloglardan sonra, Velid b. Muğire, ona en çok yakışanın “sâhir” olacağını çünkü Hz. Peygamber'in kişinin babası, kardeşi, eşi ve kabilesiyle arasını açtığını belirtmiş, bunun üzerine oradakilerden her biri Mekke'ye gelenlere Hz. Peygamber'in sihirbaz olduğunu söyleyerek onu dinlememeleri konusunda propaganda yapmaya başlamışlardı.

Bunun üzerine Müddessir Sûresi'nin 11 ila 26. âyetleri nâzil olmuş,¹³³ Allah Teâlâ bu âyetlerde Hz. Peygamber'e ve Kur'ân'a karşı

¹³¹ Al-i İmran, 3/186.

¹³² Mü'minun, 23/69, 70.

¹³³ İBN-Ü HİŞAM: Siretü'n Nebeviyye, I, 288, 289.

bu tür haksız iddialarda bulunan Velid b. Muğire'nin "Sekar" adı verilen cehenneme atılacağını, böylece Hz. Peygamber ve Kur'ân'a karşı düşmanlık edenlerin yaptıklarının karşılıksız kalmayacağı, onların çetin bir azap ile cezalandırılacakları bildirilerek Hz. Peygamber'i teselli etmiştir.

Yine İbn-ü İshak'ın rivayet ettiği Nadr b. Haris'in Mekkelilere hitaben yaptığı konuşma da müşriklerin ortaya atıkları iddiaların tutarsızlığını ve inandırıcı olmadığını en açık bir şekilde ifade etmektedir.

"Siz bu metotlarla Muhammed (sa)'i alt edemezsiniz. O genç bir adamken onu aranızda en iyi huylu kimse olarak kabul ediyor ve onu en doğru ve şerefimiz diye saygı duyuyordunuz. Şimdi ise o olgunluk yaşına ulaştı ve siz ona büyücü, kâhin, şair, büyülenmiş mecnun" diyorsunuz. Tanrıya andolsun o ne büyücü, ne kâhin ne şair, ne de mecnun bunların özelliklerinin hiçbirisi onda yoktur. O halde onu alt etmek için başka bir plan bulalım" demiş, bundan sonra insanların dikkatini Kur'ân'dan çevirmek için Rüstem ve İsfendiyar gibi İran kültürüne ait hikayeleri toplumda yaymak gerektiğini söyleyerek onları insanların toplu bulundukları yerlerde anlatmaya başlamıştır.¹³⁴

Müşrikler, böylece tutarsızlıklarını gösteriyorlar, inat ve kibirlerinden dolayı Hz. Peygamber'in davetinden kaçtıkları gibi, başkalarını da ondan uzaklaştırmak için asılsız ve tutarsız iddialar ortaya atıyorlar, böylece İslam'ın yayılmasını engellemeye çalışıyorlardı.

Allah Teâlâ da "*Hatta gerçek kendilerine gelince onu yalanladılar. Artık onlar karmaşık ve tutarsız bir hal içindedirler.*"¹³⁵ buyurarak bu ve benzeri âyetlerde¹³⁶ müşriklerin tutarsızlık ve çelişkiler içerisinde bulundukları bildirmektedir.

Müşrikler bir yandan göklerin ve yerin Allah tarafından yaratıldığını söylerken,¹³⁷ diğer yandan putlara tapıyorlar; bir yandan öldükten sonra

¹³⁴ İBN-Ü HİŞAM: a.g.e., I, 320, 321.

¹³⁵ Kaf, 50/5.

¹³⁶ Sa'd, 38/2; Zariyat, 51/7, 8.

¹³⁷ Zümer, 39/38.

dirilmeyi inkâr ederken,¹³⁸ diğer yandan putların ileride kendilerine şefaath edeceklerini umarak¹³⁹ ölüm sonrası hayatı kabul anlamına gelen bazı tavır ve davranışlarda bulunuyorlardı. Ayrıca onların bir yandan Resûlullah'ın güvenilirliğini, erdemlerini kabul ederken, diğer yandan onu vahiy konusunda yalancılıkla suçlamaları; kendisini şair, kâhin, sihirbaz ve mecnun olmakla itham etmeleri de tutarsızlıklarını en açık bir şekilde ortaya koymaktaydı. Zira onların bu ifadeleri akıl ve bilim çerçevesinde yapılan bir değerlendirme olmayıp, sahip oldukları imkanları koruma pahasına ortaya attıkları; tamamen kendi hevâ ve heveslerine göre uydurulmuş sözlerden ibaretti.

*“...Allah'tan başkasına tapanlar (gerçekte) Allah'a koştukları ortaklara tâbi olmuyorlar. Şüphesiz onlar ancak zanna uyuyorlar ve sadece yalan söylüyorlar.”*¹⁴⁰

Bu ve benzeri âyetlerde¹⁴¹ ifade edildiği üzere müşrikler mantıklı bir gerekçeden dolayı değil, sadece kendi zanlarına uyarak, Allah'a ortak koşmuşlar, kendilerinin bile inanmadıkları yalanlarla başkalarını da saptırmaya çalışmışlardır. Allah Teâlâ bu konu da peygamber'ini ve onun şahsında bütün mü'minleri uyararak, asla onların yalanlarına kanmamaları inandıkları davaya sımsıkı sarılmalarını emretmekte, her şeye galip olanın sadece kendisi olduğunu, dolayısıyla davasında peygamber'ine yardım edecek de kendisi olduğunu ifade etmektedir.¹⁴²

Mekke müşriklerini şirke yönelten, Allah'a ve Peygamber'ine düşmanca tavır almalarına neden olan bir diğer sebepten hiç şüphesiz şeytanlar olmuştur.¹⁴³ *“Kâfirlerin başına, onları durmadan tahrik eden şeytanları gönderdiğimizi görmedin mi?”*¹⁴⁴

İnsanlar ve cinlerden olan şeytanlar, vesvese vermek ve insanları günaha kışkırtmak üzere sürekli çabalamaktadır. Zira bunlardan

¹³⁸ Ena'm, 6/29; Fussilet, 41/50,51; Casiye, 45/24; Kaf, 50/3.

¹³⁹ Yunus, 10/18.

¹⁴⁰ Yunus, 10/66.

¹⁴¹ Rum, 30/29.

¹⁴² En'am, 6/116, 117.

¹⁴³ En'am, 6/113.

¹⁴⁴ Meryem, 19/83.

insandan olan şeytanların cinlerden olanlardan daha tehlikeli olabileceği bildirilmiştir.¹⁴⁵ İnsanlığın hidayeti için gönderilen peygambere tâbî olmak yerine şeytanlara uyanlar Allah'ın elçisini yalanladıkları gibi Kur'ân'ı da inkar ederek küfrün karanlığına hapsolmuşlardır.¹⁴⁶

Yüce Allah göndermiş olduğu ayetlerle müşriklerin asılsız iddialarından haberdar olduğunu, bu iddialardan etkilenecek her hangi bir kuşkuya kapılmaması gerektiğini Peygamber'ine bildirmiş,¹⁴⁷ hiçbir delile dayanmayan, gerçek dışı bu iddialarla insanları saptırmaya çalışanların çetin bir azapla cezalandırılacaklarını haber vermektedir.

*“Allah'ın çağrısına uyulduktan sonra onun hakkında tartışmaya girenlerin ise delilleri Rableri katında bâtıldır. Onlara bir gazap vardır. Onlar için çetin bir azap vardır.”*¹⁴⁸

5. 2. İzleyeceği Metod Bildirilerek Hz. Muhammed'in Teselli Edilmesi

Mekke müşriklerinin hiçbir haklı sebepleri olmadığı halde Hz. Peygamber'in davetine uymadıkları gibi kendisi ve bildirdiği Kur'ân âyetleri hakkında ağır eleştiri ve ithamlarda bulunmaları Hz. Peygamber'i üzmekte ve rahatsız etmekteydi. Yüce Allah Hz. Peygamber'in yaşadığı bu sıkıntılardan gizli ve açık her şeyden tamamıyla haberdar olduğunu kendisine bildirmiş,¹⁴⁹ yaşadığı bu sıkıntılara katlanmaktan sabır ve sebatla görevini yerine getirmekten başka bir yol bulunmadığını haber vermiştir.

*“Onların (inkarcıların) sözleri seni üzmesin. Çünkü bütün güç Allah'ındır. O hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”*¹⁵⁰ *“Eğer onların yüz çevirmeleri sana ağır geldiyse; bir delik açıp yerin dibine inerek yahut bir merdiven kurup göğe çıkarak onlara bir mucize getirmeye gücün*

¹⁴⁵ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 45.

¹⁴⁶ En'am Suresi , 6/33.

¹⁴⁷ En'am, 6/112, Hicr, 15/94.

¹⁴⁸ Şura, 42/16.

¹⁴⁹ Bkz.Enbiya, 21/110; Yasin, 36/76.

¹⁵⁰ Yunus, 10/65.

*yeti yorsa durma, yap! Eğer Allah dileseydi elbette onları hidayet üzere toplardı. O halde sakın câhillerden olma.*¹⁵¹

Böylece Yüce Allah, peygamberine müşriklerin kendisini yalanlamaları, tehdit etmeleri, nübüvvet görevine engel olmaları ve hakkında konuştukları diğer sözlerden dolayı üzülmemesi gerektiğini bildirmektedir.¹⁵²

Allah Teâlâ, Hz. Peygamber'e içinde bulunduğu bu sıkıntılı durumun sadece kendisine has bir durum olmadığını, geçmişteki peygamberlerin de aynı sıkıntılara maruz kaldıklarını haber vermiş, dolayısıyla çekmiş olduğu sıkıntıların ilahî iradenin tayin ettiği şekilde yaşanması gerekenler olduğu¹⁵³ ve ilahî iradeye boyun eğerek emredilenleri yerine getirme noktasında hem peygamberlerin hem de onlara tâbî olmaları gerekenlerin hesaba çekilecekleri bildirilmiştir.¹⁵⁴

“Yazık o kullara! Kendilerine bir peygamber gelmezdi ki, onunla alay ediyor olmasınlar.”¹⁵⁵ “Sana ancak, senden önceki peygamberlere söylenenler söylenmektedir...”¹⁵⁶ “Biz, işte böyle, her peygamber için suçlulardan bir düşman yarattık. Yol gösterici ve yardım edici olarak Rabbin yeter.”¹⁵⁷

Böylece Yüce Allah Kur’ân’da Hz. Muhammed’in yolunun peygamberlerin yolu olduğunu bu nedenle müşriklerin bu tavır ve davranışlarından dolayı üzülmemesi gerektiğini bildirmekle birlikte kendisinin din ve dünya işlerinde kullarına yol gösterip düşmanlarına karşı da onlara yardım edeceğini haber vererek,¹⁵⁸ sabır ve sebatla görevlerini yerine getiren bu sebeple yüksek dereceler elde eden seçkin peygamberlerden örnekler sunmaktadır.¹⁵⁹

¹⁵¹ En’am, 6/35.

¹⁵² ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 266.

¹⁵³ En’am, 6/112.

¹⁵⁴ A’raf, 7/6.

¹⁵⁵ Yasin, 36/30.

¹⁵⁶ Fussilet, 41/43.

¹⁵⁷ Furkan, 25/31.

¹⁵⁸ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., IV, 93.

¹⁵⁹ Enbiya, 21/48,51,71-89; Sâd, 38/45-48, vd.

Yüce Allah peygamberleri dinlemeyerek onlara düşmanlık eden, haksız davranışlarıyla onları inciten kavimlerin yaptıklarının karşılıksız kalmadığını bildirilmiştir. Kur'ân da ibret alınması için geçmişte helak olan kavimlerden Nuh, Ad, Semud, Lut, Tubba kavimleri, Ress ashabı, Eyke ashabı ve Firavun gibi bazıları hakkında bilgi verilmiş, bunların dışında hakkında bilgi verilmeyen daha nice kavimler olduğunu belirtilmiş,¹⁶⁰ böylece inkârcı nesillerin kötü akıbetleri Kur'ân'ın ilk muhataplarına bir ibret vesikası olarak anlatılmak suretiyle, fırsat kaçmadan Hz. Muhammed'in davetini ciddiye almaları gerektiği, aksi takdirde başlarına gelmesi kaçınılmaz olan büyük bir felaketten kurtulma fırsatı olmayacağı haber verilmiştir.¹⁶¹

*“Eğer hak onların arzularına uysaydı gökler ve yer ve onlarda bulunanlar elbette bozulur giderdi. Hayır, biz onlara Kur'ân'ı getirdik. Onlar ise bu şereflerinden yüz çeviriyorlar.”*¹⁶²

Zira Allah'ın yeryüzünde koymuş olduğu yasalar insanların arzularına göre değişmesi mümkün olmayan objektif ve mutlak olup, en küçük bir sapma göstermeden ilâhî iradenin tayin ettiği şekilde işlemektedir. Müşriklerin istedikleri gibi Hak herkesin arzusuna göre değişecek olsaydı şüphesiz ki bu durumda kainatta hiçbir düzen kalmaz tamamen bir kargaşa ortamı meydana gelirdi.

Şüphesiz ki mü'mine düşen görev; müşriklerin yaptıkları gibi hevâ ve heveslere tabi olmak, şeytanî telkinlere uymak değil, her zaman ve her şart altında hakka tabi olmak, fıtratına sarılarak Allah'ın rızasına ulaşmaktır.¹⁶³ Zira Allah Teâlâ, insanı Tevhid den uzak kalacak, ve onu inkar edecek şekilde değil, akla cevap verecek İslam'ı kabul edecek özellikte yaratmıştır, dolayısıyla Hz. Peygamber ve onun şahsında bütün mü'minlerin fıtrata en uygun din olan İslam'a tâbi olmaları emretmiştir. Hz. Peygamber'in *“Her çocuk fıtrat üzere doğar. Sonra*

¹⁶⁰ Sa'd, 38/3; Mü'min, 40/78.

¹⁶¹ Nahl, 16/26; Fussilet, 41/13.

¹⁶² Mü'minun, 23/71.

¹⁶³ Bkz.Rum, 30/30.

*ana-babası onu Yahûdi, Hıristiyan veya mecûsî yapar*¹⁶⁴ hadisi de fıtrata tâbi olmanın gereğini güzel bir şekilde ifade etmektedir. Allah'a ve Peygamber'e inanan her mü'min fıtrat dini olan İslam'a yönelerek ona tabi olmalı ve hiçbir şekilde şirk bulaştırmadan gereğini o dinin yerine getirmelidir.¹⁶⁵ Yüce Allah haksız eleştiri ve ithamlarla Hz. Peygamber ve mü'minlerle uğraşanlara karşı onlarla tartışmadan; dine sımsıkı sarılarak, emrolunduğu gibi doğruluktan ve adalet ilkesinden asla ayrılmadan mücadele edilmesini emretmiştir.¹⁶⁶

Ayrıca müşriklerin yaptığı kötülüklerin onlara iyi davranmayı engellememesini bildirmiş, kötülüklerle karşı iyilikle karşılık vermenin, onların dostluğunu kazanmaya vesile olabilecek en güzel mücadele metodu olduğunu haber vermiştir. *"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir."*¹⁶⁷

Zemahşerî, kötülüğün en güzel şekilde savılması konusunda, kötülük yapanı affetmek bir iyilik olduğunu, ancak bundan da iyi olanın, yapılan kötülüğe iyilikle karşılık vermek olacağını ifade etmiştir.¹⁶⁸

Bu ve benzeri âyetlerde ifade edilen¹⁶⁹ kötülüğe iyilikle karşılık vererek düşmanlıkları sıcak dostluklara çevirmek, ahlak psikolojisi ve toplumsal barış açısından son derece önemlidir. Bilinmektedir ki çeşitli yaptırımlarla önlenemeyen bir çok kötülük, hoşgörü, güzel söz, güzel muamele ile önlenabilmektedir. Âyetin devamında kötülüğe karşı iyilikte bulunmanın güçlü bir irade ve sabrı gerektirdiği için peygambere sabırlı olması ve kötülüğe rağmen iyilik yapma konusunda şeytandan gelebilecek vesveselere karşı Allah'a sığınması gerektiği bildirilmiştir.¹⁷⁰

¹⁶⁴ MÜSLİM: a.g.e., "Kitabu'l Kader", 23.

¹⁶⁵ Rum, 30/31, 32.

¹⁶⁶ Hud, 11/112; Şura, 42/15.

¹⁶⁷ Fussilet, 41/34.

¹⁶⁸ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV, 153.

¹⁶⁹ Mü'minun, 23/96; Nahl, 16/125.

¹⁷⁰ Fussilet, 41/35, 36.

Bu âyetlerin müşriklerle savaşmayı emreden âyetlerin gelmesiyle hükümsüz kılındığını ileri sürenler¹⁷¹ varsa da müfessirler, savaşın olağan dışı bir durum olduğu, bu âyet ise insanların günlük hayattaki ilişkileriyle ilgili genel bir düzenleme, kalıcı ve sürekli bir ahlâk kuralı koymayı hedeflediği, bunun bir zorunluluk değil, tavsiye olduğu, zorunlu olan hakkını alırken haksızlığa sapmamak, kötülüğe karşılık verirken adalet sınırını aşmamak olduğu belirtilmiştir.¹⁷² Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'in affetme, kötülüğe iyilikle karşılık verme gibi öğütleri bireysel hakların ihlâliyle ilgili olup kamu haklarını kapsamadığı Hz. Peygamber'in uygulamalarından anlaşılmaktadır.¹⁷³

Allah Teâlâ hakkı en güzel şekilde tebliğ edilmesine rağmen, inanmayarak, kötülöklere devam edenlerin sorumluluğunun da kendilerine ait olacağını bu noktada Hz. Peygamber'in sorumluluğunun bulunmadığını bildirmiştir. Zira kişinin kendi seçimi ile yapmış olduğu iman kendisine fayda vermekte, zorlama neticesindeki imanın faydası bulunmamaktadır.¹⁷⁴

“Siz haddi aşan bir topluluk oldunuz diye vazgeçip Zikir’le (Kur’ân’la) sizi uyarmaktan geri mi duralım?”¹⁷⁵

Ancak buna rağmen bütün peygamberler tevhidi insanlara duyurma noktasında azami gayret göstermişler, karşılaştıkları meşakkat ve çilelere azim, irade sabır ile tahammül onların belirgin vasfı olmuştur.¹⁷⁶

“De ki: “Ey insanlar, size Rabbinizden gerçek (Kur’ân) gelmiştir. Artık kim doğru yola girerse ancak kendisi için girer. Kim de saparsa ancak kendi aleyhine sapar. Ben sizin vekiliniz değilim.”¹⁷⁷

Bu aşamadan sonra müşriklerin Allah’a sunabilecekleri hiçbir mazeretleri kalmamıştır.¹⁷⁸ Bu âyetler ışığında davet metodu belirlenen

¹⁷¹ KURTUBÎ: El-Câmiu Li Ahkâmi'l-Kur'an, (Mısır: 1944), XII, 147.

¹⁷² KOMİSYON: a.g.e., IV, 73.

¹⁷³ MÜSLİM: a.g.e., “Hudûd”, 8, 9.

¹⁷⁴ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., IV, 630.

¹⁷⁵ Zuhurf, 43/5.

¹⁷⁶ ÖNKAL: a.g.e., 360.

¹⁷⁷ Yunus, 10/108.

¹⁷⁸ ZEMAŞŞERÎ: a.g.e., II, 280.

H. Peygamber, müşriklerin her türlü haksızlık taşkınlıklarına rağmen yılmadan azim ve kararlılıkla davetini sürdürmüş, Kur'ân ayetleriyle onları uyarmaya devam etmiş, tebliğ ettiği ayetlerle kendisini alaya almaları ve Allah'a şirk koşmaya devam etmeleri sonunda herkesin kazanılacağı mükâfaat ve cezadan kendisinin sorumlu olacağını bildirmiş, azim ve kararlılıkla davetine devam etmiştir.

“Eğer onlar seni yalanlarsa, de ki: “Benim işim bana aittir; sizin işiniz de size. Siz benim yaptığımdan uzaksınız; ben de sizin yapmakta olduğunuz şeylerden uzayım.”¹⁷⁹

Tebliğin ilk dönemlerinde nâzil olan bu âyetin, cihadı emreden âyetlerle neshedildiğini söyleyenler olmakla birlikte âyet sorumluluğun ferdiliği ilkesini ifade etmesi bakımından da özel bir önem taşımaktadır. Bu ilkenin mevcudiyeti savaşa karşı olmayı gerektirmediği gibi, savaş âyeti de bu ilkeyi ilga etmiş değildir.¹⁸⁰

H. Peygamber müşriklerin davranışlarına karşı tavrını açık bir şekilde ortaya koyduktan sonra *“Ey Rabbim! Hak ile hüküm ver. Bizim Rabbimiz, sizin nitelemelerinize karşı yardımı istenecek olan Rahman'dır.”¹⁸¹* diyerek, onların yönelttikleri bütün eleştiri ve ithamlar karşısında yardım istenecek olanın sadece Allah Teâlâ olduğunu Allah'ın onlar hakkındaki hükmünü beklediğini bildirmiş, böylece her dönemde müşriklerin İslam'a ve müslümanlara karşı yönelttikleri saldırılar karşısında alınması gereken tavır ve tutumu göstermiştir.

Şüphesizki Allah'a hakiki mânada kulluk, sabrı gerektirdiği gibi peygamberlik gibi ağır bir görevde başarıya ulaşmak ve güzel sonuçlar elde edebilmek, ancak sabırla mümkün olacaktır. Her türlü engellemeye rağmen davete devam etmek, karşılaşılan meşakkat ve külfetlere severek katlanabilmek, iyiliği emir kötülüğü nehyetmek Allah yolunda canla başla mücadele edebilmek, sabrı gerektirmektedir. Bu nedenle

¹⁷⁹ Yunus, 10/41, Kâfirun, 109/1-6.

¹⁸⁰ KOMİSYON: a.g.e., III, 120.

¹⁸¹ Enbiya, 21/112.

Kur'ân'da yüzden fazla ayette sabır konusu işlenmiş,¹⁸² Allah'ın sabredenlerle beraber olduğu¹⁸³ ve sabredenlere mükafatları hesapsız bir şekilde ödeneceği bildirilmiştir.¹⁸⁴ Yüce Allah önceki peygamberlere emrettiği gibi Hz. Muhammed'e de peygamberlik görevini ifa ederken karşılaştığı her türlü engel karşısında sabretmesini emretmiştir.

*"Onların söylediklerine sabret ve onlardan güzellikle ayrıl."*¹⁸⁵
*"Sabret! Çünkü Allah iyilik edenlerin mükafatını zayi etmez"*¹⁸⁶

Âyetle Hz. Peygambere yalancılardan sözlerine sabrederek onları güzelce terk etmesi; ne sertlik nede ilişkiyi kesmeye başvurmada, yumuşak bir tavır takınmasını öğütlemekte, ellerindeki makam ve nimetlerle böbürlenilenlerin işini de Allah'a bırakması istenmektedir.¹⁸⁷

Yüce Allah Hz. Peygamber'den müşriklerden gelen eza ve cefalara sabrettiği gibi rabbine ibadet ve tâat ta bulunma noktasında da sabretmesi gerektiğini bildirmiştir.

*"Hayır! Sakın sen ona uyma; secde et ve Rabbine yaklaş."*¹⁸⁸
*"Rabbbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önündesin, kalktığında Rabbini hamd ile tespih et. Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışı sırasında onu tespih et"*¹⁸⁹

Âyetlerde Resûlullah'a, inkarcılara boyun eğmemesi, namaz kılmaya ve secde etmeye devam ederek azim ve sebatla görevini yerine getirmesi emredilmiş, kendisinin ilâhî gözetim ve koruma altında bulunduğu bildirilerek sürekli Allah'ı yüceltmesi ve O'na güvenmesi gerektiği hatırlatılmıştır.¹⁹⁰ Peygamberimiz de *"Kulun rabbine en yakın olduğu an secdede anıdır"*¹⁹¹ buyurarak namaz ve dua ile ona layık bir

¹⁸² ABDDU'L BAKİ: a.g.e., صبر maddesi.

¹⁸³ Bakara, 2/153, 249; Enfal, 8/46,66.

¹⁸⁴ Zümer, 39/10.

¹⁸⁵ Müzzemmil, 73/10.

¹⁸⁶ Hud, 11/115.

¹⁸⁷ DERVEZE: a.g.e., II, 175.

¹⁸⁸ Alâk, 96/19; Meryem, 19/65.

¹⁸⁹ Tur, 52/49.

¹⁹⁰ KOMİSYON: a.g.e., VI, 98-99.

¹⁹¹ MÜSLİM: a.g.e., "Salât", 215.

kul olmak, kâfirlere karşı galip olmak ve görevini en güzel biçimde başarmak için bütün gücüyle çabalamıştır.

Öte yandan yüce Allah Peygamberine müşriklerin ellerinde bulundurdıkları bir takım dünyevi nimetlerden dolayı aldanmaması için uyarıda bulunulmuş, onlara verilen nimetlerin imtihan gereği olduğu asıl ve kalıcı olan nimetlerin ise mü'minlerin olacağı müjdelenmiştir.

*“Kâfirlerden bir kısmını faydalandığımız şeylerde sakın gözün kalmasın. Onlara karşı mahzun olma ve mü'minlere kanadını indir.”*¹⁹²

Bu ve benzeri âyetlerde Allah'ın Rasûl'e verdiği nimet hatırlatılmakta ve Rasûlün bazı lider kadrolarının yararlandığı şeylerden etkilenmesi yasaklanmaktadır.¹⁹³ Esasen Hz. Peygamberde böyle bir sıkıntının oluşma sebebi; zenginlerin imkan ve servetlerini diğer insanlara karşı üstünlük vasıtası olarak görüp, bunların kendilerini azaptan koruyacağını iddia ederek¹⁹⁴ fakir müslümanları hor görmeleridir.

Başta Ebû Leheb olmak üzere Mekke müşrikleri Hz. Peygamber'e engel olmak için sadece onu kötülemekle kalmamışlar, O'nun davetini engelleyebileceklerini zannederek mallarını da o yolda harcamışlardı.¹⁹⁵ Yüce Allah, Hz. Peygamberden müşriklerin düşmanlıklarından dolayı Allah'ın hükmü verilinceye kadar bir müddet daha sabretmesini¹⁹⁶ onların azaba uğramalarını istemekte acele etmemesini istemiş ve zamanı geldiğinde onların helak olacaklarını bildirmiştir.

*“Ey Muhammed! Şu halde onların azaba uğramalarını istemekte acele etme. Biz onlar için ancak (günleri) sayıp durmaktayız.”*¹⁹⁷ “Onlara mutlaka yardım edilecektir. Şüphesiz ordularımız galip gelecektir. O halde bir süreye kadar onlardan yüz çevir.”¹⁹⁸

Resûlullah'tan, inkârcıların inatçı, kaba davranışlarına, davetini reddetmelerine karşı sabırlı olması, bir süreye kadar onları kendi

¹⁹² Hicr, 15/88; Taha, 20/131.

¹⁹³ DERVEZE: a.g.e., II, 338.

¹⁹⁴ Sebe, 34/35.

¹⁹⁵ Bkz. Tebbet, 1-5; Beled, 90/5, 6.

¹⁹⁶ Yunus, 10/109.

¹⁹⁷ Meryem, 19/84; Enbiya, 21/111; Lokman, 31/24; Müzzemmil, 73/11.

¹⁹⁸ Saffat, 37/172-174.

halleriyle baş başa bırakması istenmiştir. Bu “bir süre” hakkında “onlar ölünceye kadar, Bedir zaferine kadar, kıyamete kadar” gibi farklı açıklamalar yapılmıştır, ¹⁹⁹ Nitekim daha başta Bedir savaşı olmak üzere müşriklerle yapılan savaşlarda ileri gelenlerinden büyük bir kısmı ölmüştür. Ancak Hz. Peygamber’e ve İslam’a karşı düşmanlıklarından dolayı asıl cezalarını âhirette çekecekleri bildirilmiştir.²⁰⁰

Yüce Allah, sabır konusunda Hz. Yûnus’un hatalı davranışını örnek vererek aynı hataya kendisinin de düşmemesi için peygamberini uyarmış, müşriklerin yaptıkları eziyet ve yalanlamalara aldırmaksızın tebliğini sürdürmesini emretmiştir.²⁰¹ Zira Yunus (as) kavmine kızıp, sabırsızlık göstererek Allah’ın emri gelmeden hicrete kalkıştığı için Allah tarafından cezalandırılmış, daha sonra tövbesi kabul edilerek tebliğ için yeniden kavmine gönderilmişti.²⁰²

Bu örnekte Allah Teâlâ Hz. Peygamber’e müşriklerin kendisine ve mü’minlere uyguladıkları her türlü baskı ve engellemelerden dolayı yılmaması gerektiğini bildirmekte, müşriklere karşı mutlak güç ve kuvvet sahibi Allah’ın yardımının yeterli olacağı bu konuda asla ümitsizliğe kapılmaması gerektiği bildirilmektedir.²⁰³

Şüphesiz ki Allah Teâlâ, önceki peygamberlere yaptığı gibi, başta Kur’ân’ı Kerim olmak üzere bir takım mucizeler vermek suretiyle Hz. Peygamber’e de yardım etmiş, meleklerde O’nun izniyle Hz. Peygamber ve onun ümmetine dua ve yardımda bulunmuşlardır.²⁰⁴ Aşağıdaki âyetlerde de Hz. Peygamber’e yapılan bu yardımlar hatırlatılmaktadır.

“Ey Muhammed! Senin göğsünü açıp genişletmedik mi? Belini büken yükünü üzerinden kaldırmadık mı? Senin şânını yükseltmedik mi?

¹⁹⁹ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV, 52; TABERÎ: a.g.e., X, 541.

²⁰⁰ Hicr, 15/92, 93; Müzzemmil, 73/12-14.

²⁰¹ Enbiya, 21/87; Saffât 37/139-148; Kalem, 68/48, 49.

²⁰² ZEMAHŞERÎ: III, 99; ZUHAYLÎ: a.g.e., XV, 75.

²⁰³ Zümer, 39/36-40.

²⁰⁴ Al-i İmran, 3/124, 125; Ahzab, 33/56; Mü’min, 40/7-9.

*Şüphesiz güçlkle beraber bir kolaylık vardır...Öyleyse, bir işi bitirince diğerine koyul. Ancak Rabbine yönel ve yalvar.*²⁰⁵

Özellikle peygamberliğin ilk gününden beri kendisine sürekli destek olan sevgili eşi Hz. Hatice ve kendisini müşriklere karşı himaye eden Ebû Talibin vefatıyla iyice hüzünlenen Hz. Peygamber, İsrâ ve Mirac mucizesi manevi bir desteklenmiş ve teselli edilmiştir.²⁰⁶

Yine Mekke’de İslam’ın yaşanmasına engel olunması, müşriklerin baskı ve işkencelerinin dayanamaz hale gelmesi üzerine İslam’ın yaşanabileceği başka bir yere hicret edebilmelerine izin verilmesi de Hz. Peygamber ve müslümanlar için bir yardım ve teselli olmuştur.²⁰⁷

Kur’ân-ı Kerim müslümanların sayıca az ve güçsüz oldukları İslam’ın İlk dönemlerinde müşriklere karşı mücadelesinde sabır ve tahammülü tavsiye ederken sonraki dönemlerde Mescid-i Haram’a yaklaştırılmamalarını istemiş,²⁰⁸ daha sonra yaptıklarına misliyle karşılık verilmesini ve nihayet onlarla savaşılmalarını emretmiştir. Ayrıca Yüce Allah Hz. Peygamber’i ve ona tabi olan mü’minlere doğrulukları ve sabır ve sebatla dinlerine olan bağlılıkları dolayısıyla dünya hayatında yardım ettiği gibi, âhiret hayatında da yardım edeceğini müjdelemiştir.

*“Şüphesiz ki, peygamberlerimize ve iman edenlere dünya hayatında ve şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz.”*²⁰⁹

Allah Teâlâ’nın elçilerine ve inanmış kişilere dünyadaki yardımı, inkarcılara karşısında onları er geç zafere ulaştırması veya kötülük eden düşmanlarını çeşitli felaketlerle cezalandırması, âhiretteki yardımı da onları cennetiyle ve en güzel nimetleriyle ödüllendirmesidir.²¹⁰

Müşrikler hakkın ortadan kaldırmak için bütün güçleriyle uğraşsalar da hak ve batıl mücadelesinin galibi her zaman Allah’ın tarafı olacaktır.

²⁰⁵ İnşirah, 94/1-8.

²⁰⁶ İsrâ, 17/1.

²⁰⁷ Nahl, 16/110; Ankebut, 29/56; Zümer, 39/10.

²⁰⁸ Tevbe, 9/28.

²⁰⁹ Mü’min, 40/51.

²¹⁰ KOMİSYON: a.g.e., IV, 576.

“Onlar ağızlarıyla Allah’ın nurunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır.”²¹¹

“Allah, “Şüphesiz ben ve peygamberlerim galip geleceğiz”, diye yazmıştır. Şüphe yok ki Allah çok kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir.”²¹²

Cenâb-ı Hakkın gösterdiği metotla peygamberlik görevini yerine getiren Hz. Muhammed, davasında başarılı olacağına güvenini hiçbir zaman yitirmemiş, rabbine ibadet ve taat ta bulunmaya devam etmiştir. Hz. Aişeden rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber ayakları şişinceye kadar namaz kılardı.²¹³ Hz. Aişe’nin kendisine yönelttiği “Ey Allah’ın Rasûlü geçmiş ve gelecek günahların affedildiği halde niçin kendini helak edercesine yoruyorsun?” demesi üzerine “Allah’a şükreden bir kul olmayayım mı?”²¹⁴ buyurarak, kendisine lütfedilen nimet ve yardımların her zaman bilincinde olmuş, her halükârda şükretmiş karşılaştığı sıkıntılar karşısında da hiçbir zaman sabırsızlık göstermemiştir.

Hz. Peygamber, sabır ve azimde, şefkat ve merhamette, ümit ve istikamette, tevazu ve ahlakta hep örnek teşkil etmiş, ashabına ve ümmetine de bunu emretmiş, güçleri yettiğinde Allah’a ibadet etmelerini, onlar usanmadıkça Allah’ın bundan usanmayacağını bildirmiştir.²¹⁵ Ashabını da sabırlı ve ümitli olmaya davet etmiş, geçmiş ümmetlerin kendilerinden daha kötü bela ve musibetlerle karşılaştıkları hatırlatarak,²¹⁶ “Sabır Aydınlıktır”,²¹⁷ “Kim sabretmek isterse Allah ona sabır verir.”²¹⁸ buyurmuş, kendisinden düşmanlarına lanet etmesini isteyenlere de kendisinin bunun için değil, rahmet ve merhamet peygamberi olarak gönderildiğini bildirmiştir.²¹⁹

Hz. Muhammed en muannit, en azılı müşriklerden bile bir an ümidini kesmemiş, azim ve iştiaqla defalarca davet ve irşatta bulunmuş, Bütün

²¹¹ Saf, 61/8.

²¹² Mücadele, 58/21.

²¹³ NEVEVÎ: a.g.e., 43.

²¹⁴ BUHARÎ: a.g.e., “Munafikun”, 79.

²¹⁵ NEVEVÎ: 53.

²¹⁶ İBN-Ü HANBEL a.g.e., II, 109-11.

²¹⁷ MÜSLİM: a.g.e., “Taharet” I.

²¹⁸ MÜSLİM: “Zekat” 124

²¹⁹ MÜSLİM: “Bir”, 87.

insanların hidayete ermelerini için kendisini helak edecek kadar çaba göstermiştir. Allah Teâlâ bütün bu olağan üstü çabaya rağmen küfür ve inatta direnen insanların bu haline üzülen peygamberi ayetlerle teselli etmiş,²²⁰ gerçeklere karşı kör ve sağır kesilen akıllarını kullanmayan insanların büyük bir sapıklık içerisinde olduklarını bildirmiştir.

*“Sağırlara sen mi duyuracaksın; yahut körleri ve apaçık bir sapıklık içinde olanları sen mi doğru yola ileteceksin?”*²²¹

Şüphesiz ki insanlar için en büyük kayıp büyük kayıp görme ve işitme duyularından mahrum kalmak değil, akıl ve basiretini kullanmamaktır.²²² Hz. Peygamber’in olağanüstü çabasına rağmen halâ küfürde direnen şartlanmış insanlar akıl, göz, kulak gibi nimetlere sahip olsalar bile şartlanmışlık sebebiyle doğruyu dinleme, görme ve doğru düşünme kabiliyetlerini kaybetmiş kimselerdir Yüce Allah akıl ve basiretini kullanamayanları da canlıların en kötüsü olarak nitelemektedir.

*“Şüphesiz, yeryüzünde yürüyen canlıların Allah katında en kötüsü, akıllarını kullanmayan sağırlar, dilsizlerdir.”*²²³ Ayrıca onlar her ne kadar görünüş itibarıyla canlı görünseler de duyularını kaybettikleri için ölüler gibi olduklarını bildirilmektedir.²²⁴

Böylece Allah Teâlâ müşriklerin iman etmeleri ve kurtuluşa ermeleri için çırpındığı halde tam sonuç alamayan Hz. Peygamber’i üzerine düşeni yaptığını ifade ederek teselli etmiştir.

*“Allah’tan başka dostlar edinenlere gelince, Allah onları daima gözetlemektedir. Sen onlara vekil değilsin.”*²²⁵ “Sen ne kadar şiddetle arzu etsen de insanların çoğu inanacak değildir.”²²⁶

Peygamberler insanların vekili değildir, insanların sorumluluğunu yüklenmek veya onları zorla inandırmak gibi bir görevleri yoktur.

²²⁰ Yunus, 10/42, 43; Enbiya, 21/45.

²²¹ Zuhruf, 43/40.

²²² ZEMAHŞERÎ: a.g.e., II, 260.

²²³ Enfal, 8/22.

²²⁴ En’am, 6/36.

²²⁵ Şura, 42/6.

²²⁶ Yusuf, 12/103; Nahl, 16/37.

Hidayeti seçen kendi nefesine iyilik yapmış, dalaleti seçende kendi nefesine kötülük yapmıştır.²²⁷ Görülmektedir ki bazı insanlarda iyi niyet, irade ve gayret olmayınca yalnızca Peygamber'in çabası da onların hidayete kavuşmaları için yeterli olmamıştır. Hz. Peygamber'in öğütleri inatçı müşriklere fayda vermediği gibi onlar apaçık mucizeleri de inkar etmişlerdir.²²⁸ Bu nedenle Hz. Peygamber'e üzerine düşen görevi yaptığı hidayetin ancak Allah'ın dilemesiyle gerçekleşeceği bildirilmiş, daha fazla kendini üzmemesi istenerek teselli edilmiştir.²²⁹

*"Andolsun, onların söyledikleri şeylerden dolayı göğsünün daraldığını biliyoruz."*²³⁰ *"Ey Muhammed! Mü'min olmuyorlar diye adetâ kendini helak edeceksin!"*²³¹ Âyetlerin tekrarından anlaşılabileceği üzere İnkarcıların yalanlama ve engellemelerinden dolayı Hz. Peygamber'in göğsünün daralması bir kez olmamış, zaman zaman yaşanmıştır.²³²

Mekke müşrikleri öncekiler gibi öğüt ve mucizelerden hiçbir ibret almamışlardır, onlar gerçekleri ancak âhiret günü anlayacaklardır.

*"Onlardan önce helak ettiğimiz hiç bir memleket halkı iman etmedi de şimdi bunlar mı iman edecekler?"*²³³ *"Şöyle derler: "Vay başımıza gelene! Kim bizi diriltip mezarımızdan çıkardı? Bu, Rahman'ın va'd ettiği şeydir. Peygamberler doğru söylemişler."*²³⁴

Bu tür haksız iddia ve isnatlarda bulunmak bu ve benzeri âyetlerde zulümlerin en büyüğü olarak gösterilmiştir.²³⁵ Zira onlar İslam'a davet edildikleri halde hem Allah'ı hem de Peygamber'i yalanlayarak batıl bir yola sapmışlardır. Müşrikler Hz. Peygamber'e inanmadıkları için *"bu tehdit ne zaman gerçekleşecek?"* diyerek kendilerini bekleyen azabı da inkar etmişler, Yüce Allah bekledikleri azabın yakın olduğunu bildirerek.²³⁶

²²⁷ ZEMAHŞERÎ: a.g.e., IV, 98.

²²⁸ Saffat, 37/13, 14.

²²⁹ Enfal, 8/6; Nahl, 16/82. Kehf, 18/6; Fatır, 35/8, 9; Neml, 27/70.

²³⁰ Hicr, 15/97.

²³¹ Şuarâ, 26/3.

²³² DERVEZE: a.g.e., II, 333.

²³³ Enbiya, 21/6.

²³⁴ Yasin, 36/52.

²³⁵ Zümer, 39/32.

²³⁶ Neml, 27/71-74.

Hız. Peygamber'e de müşriklere gelecek azap konusunda şüphe etmemesi, gelecek olan azabı kendisi görmese de onların yaptıklarına karşılık olarak mutlaka cezalandırılacakları haber verilmiştir.²³⁷

*“Şayet biz seni alır götürürsek, şüphesiz biz onlardan intikam alırız. Öyle ise Sana vahyedilene sımsıkı sarıl. Şüphesiz sen doğru bir yol üzeresin.”*²³⁸ Nitekim bu ayetlerin gelmesinden sonra Hız. Peygamber, putperestlere karşı Mekke'nin fethedilmesine kadar varan büyük zaferler elde etmiştir. Şüphesiz ki müşrikler bu dünyevî cezaları tatmakla kalmayacak, inkâr ve isyanlarının hesabını vermek üzere âhirette Allah'ın huzuruna çıkarılıp, hak ettikleri cezaya çarptırılacaklardır. Yüce Allah bu gerçeğe bir çok ayette dikkatleri çekerek hak ettikleri cezadan onları kurtarmaya ortak koştuklarının gücü de asla yetmeyeceğini bilmelerini istemiştir.²³⁹

*“Onlara, “Ebedî kalmak üzere cehennem kapılarından girin. Büyüklük taslayanların yeri ne kötüdür!” denir.”*²⁴⁰ *“Yoksa bizim dışımızda onları koruyacak ilahları mı var? O ilah edindikleri nesneler kendilerine bile yardım edemezler...”*²⁴¹

Allah'ın azabından ve gazabından sakındırma, cehennem ve ateşi hatırlatma Hız. Peygamber'in nübüvvetin temelini teşkil etmekte ve daha ilk günlerinden itibaren davetinde yer almaktadır. Çünkü Hız. Peygamber “beşîr” olduğu gibi aynı zamanda “nezîr” dir.

Görülmektedir ki, Kur'ân'ın müşriklerle mücadelesinde bazen değer verme, yakınlaşma, diyalog, aklî delillerle düşünmeye çağırma, tekrar, metotlarını kullanırken bazen de ikaz, tartışma, eleştirme, meydan okuma azarlama, tehdit, takbih, beddua, ve aşağılama gibi metotlar seçilmiştir Nefislerinin gurur ve kibrine kapılıp Peygamber'in davetine karşı bilgisiz ve bilinçsizce savaş verenler, ancak kendilerine kötülük

²³⁷ Rad, 13/40. Mü'min, 40/77.

²³⁸ Zuhuf, 43/41; Yunus, 10/46.

²³⁹ Bkz. En'am, 6/40, 41. Yunus, 10/107; Nahl, 16/27. Enbiya, 21/42; Yasin, 36/75; Fussilet, 41/48.

²⁴⁰ Mü'min, 40/76.

²⁴¹ Enbiya, 21/43, Alak, 96/17, 18.

etmişlerdir. Onlar, içinde bulundukları psikoloji ile dünyada farkında olmadıkları gerçeği âhirette anlayacaklardır.

Müşrikler, *“andolsun ki biz ortak koşanlar değildik”*²⁴² dedikleri gibi kendi zanlarına göre hiçbir kötülük yapmadıklarını iddia edeceklerdir.²⁴³

Halbuki Allah Teâlâ onlara doğruyu ve yanlışı birbirinden ayırt edebilmeleri, akletme, görme işitme gibi duyular vermiş, ancak onlar taassuplarından ve inatlarından dolayı kendilerine zulmetmişlerdir.²⁴⁴

*“Şüphesiz Allah insanlara hiç bir şekilde zulmetmez; fakat insanlar kendilerine zulmederler.”*²⁴⁵

Şüphesizki Hz. Peygamber insanlığa gerçek olanı, yani her akıl sahibi ve fıtratı bozulmamış insanın doğruluğunu kolayca kavrayacağı bilgi ve hikmetler getirmiş, iyilikleri emretmiş, kötülükleri yasaklamıştır. Ancak görülmektedir ki müşriklerin onun peygamberliğini tanımamalarının asıl sebebi; "gerçeği sevmemeleri" yani doğruları kabul edip getirdiği hükümlere uymaya yanaşmamalarıdır.

Eskiden beri insanlar kendilerini uyarmakla görevli olan peygamberlerin çağrılarına karşı direnç göstermişler, peygamberleri yanılamışlar, alaya almışlar, olmadık eziyetlerde bulunmuşlardır. Ancak kulların yaptığı her şeyi gören, her şeyden haberdar olan Allahu Teâlâ onların asılsız iddialarını cevapsız, yaptıklarını da karşılıksız bırakmamıştır.²⁴⁶ Görülmektedir ki Kur'ân'ın büyük bir zulüm olarak açıldığı şirk, insanın ilim ve tefekkür özelliğini yitirerek, eşrefi mahluk olmaktan çıkarıp esfele safiline sürüklemekte, böylece insanlık şerefini yok ederek, fert ve toplumsal hayatı kaosa götürerek insana dünyevî ve uhrevî zararlar vermektedir.

²⁴² En'am, 6/23.

²⁴³ ŞEVKÂNÎ: a.g.e., III, 200.

²⁴⁴ ŞEVKÂNÎ: II, 550.

²⁴⁵ Yunus, 10/44.

²⁴⁶ Enam, 6/11.

SONUÇ

“Kur’an da Mekke Müşriklerinin Eleştiri ve İthamlarına Yönelik Cevaplar” isimli tez çalışmamızda önce müşrik Arap toplumunun yapısı hakkında genel bir bilgi verdikten sonra, Mekke’de müşrik toplumların başında yer alan putperestler, Yahûdiler, Hıristiyanlar ve Sâbiîlerin Hz. Peygamber dönemindeki inanç ve yaşantılarını izah ettik. Bu din mensuplarının başlangıçta tevhid dininden olmalarına rağmen inançlarından saparak nasıl şirke düştüklerini ve Hz. Muhammed’e düşman kesildiklerini izah ettik, daha sonra çoğunluğunu putperestlerin oluşturduğu Mekke müşriklerinin eleştiri ve ithamlarının arkasındaki sebepleri inceledik.

Hız. Peygamber ve Kur’an hakkında yönelttikleri eleştiri ve iddiaların ardında esasen cehalet, önyargı, kibir, ahlaksızlık, sahip oldukları statüyü kaybetmeme arzusu ve şeytana tâbi olma gibi nedenlerin yattığını tespit ettik. Müşrik kavramının sözlük ve terim anlamlarıyla birlikte bu kavramın daha iyi anlaşılması için bu kavramla ilgili olan, velî, şâhid, ilah, şefî’, rab, ve nid, kelimelerinin manalarını vererek, Kur’ân’daki kullanılışlarını örneklerle gösterdik ve şirkin kapsamını tarif ettik.

Mekke müşriklerinin bu iddialarında ne derece haklı olduklarını anlamak için, onların peygamberlikten önce Hız. Muhammed hakkındaki görüşlerini araştırdık ve risâlettten önce Hız. Muhammed hakkında olumsuz bir söz yada harekette bulunmadıkları gibi, her yönüyle takdir ettikleri ve son derece güvendikleri için kendisine Muhammedü’l-Emîn dediklerini gördük. Buna rağmen risâletin başlamasıyla birlikte müşriklerin Hız. Peygamber’e, Kur’ân’a, âhiret gününe ve mü’minlere yoğun bir eleştiri ve karalama kampanyası başlattıklarını tespit ettik.

Kur’an ayetlerinden anlaşıldığına göre müşrikler öncelikle Hız. Peygamber’in şahsına yönelik olarak; mecnun, şair, kâhin, sâhir, büyücü, bozguncu ve soyunun kesileceği iddialarında bulunmuşlar, ancak kendileri başta olmak üzere asılsız ve birbiriyle çelişen bu

iddialara kimseyi inandıramamışlardır. Peygamberlikten önce her yönüyle takdir ettikleri bir insana, bir anda bu tür iftiraları atarak büyük bir tutarsızlık sergilemişlerdir.

Müşrikleri Hz. Muhammed'in şahsına yönelik bu iddiâlarda bulunmaya sevk eden asıl sebep, onun peygamberliği olmuştur. Zira onlar Hz. Muhammed'in şahsından ziyade onun peygamberliğini eleştirmişler, sahip oldukları statüyü korumak, ellerindeki imkanları kaybetmemek için, dinî inançlarını korumaları gerektiğine inanarak, öncelikle Hz. Peygamber'i bir çok ilah yerine insanları tek bir ilâha kulluk etmeye çağırdığı, böylece atalarının dinini de değiştirdiğini ve onlara saygısızlık ettiğini iddia etmişlerdir. Kur'an, onlara Allah'ın zâtında ve sıfatlarında ortağının olamayacağını aklî delillerle izah etmiş, ayrıca atalarının yaptığı her şeyin doğru olmayabileceğini hatırlatarak, yanlışa sapanları değil, tevhidin öncülüğünü yapan en eski ataları olan Hz. İbrahim'i örnek alarak tevhide tabi olmaları gerektiğini bildirmiştir.

Risâletin ilk döneminde vahyin bir süre kesilmesine sevinen, bu durumun kendilerini haklı çıkardığını savunan müşrikler, bir müddet sonra vahyin devam etmesiyle birlikte yanıldıklarını görmelerine rağmen Hz. Peygamber'e yönelik eleştirilerine devam etmişler; peygamberin kendileri gibi bir insan değil, melek olması yada en azından yanında peygamberliğini tasdik edecek bir melek veya başka bir insan bulunması gerektiğini iddia etmişlerdir. Kur'an onların bu iddialarının geçersiz olduğunu, zira insan yerine bir melek peygamber olarak gönderilmiş olsaydı, bu seferde kendileri melek olmadıkları için onun bildirdiklerini yapamadıklarını söyleyeceklerini belirtmiştir. Ayrıca önceki peygamberlerin hepsinin de insan olarak gönderildiklerini hatırlatarak yanında peygamberliğini tasdik edecek bir insan veya meleğin bulunmasının da onların tutumlarını değiştirmeyeceğini Hz. Peygamber gibi onu da yalanlayacak olduklarını bildirerek iddialarını çürütmüştür.

Esasen müşriklerin ileri sürdükleri bu eleştirilerde samimi olmadıkları daha sonraki iddialarından daha iyi anlaşılmaktadır. Zira iddia sahiplerinin çoğu Mekke'de servet ve saltanat sahibi kimselerdir, bunlar

mevcut statülerini kaybetmemek için Hz. Muhammed'in peygamberliğine karşı çıkmakta peygamberliğin kendilerine verilmesi gerektiğini iddia etmektedirler. Kur'an, Peygamberlik kavramını anlayamayan müşriklere bu görevin servet ve saltanatla ilgili olmadığını Allah'ın kulları arasından dilediğini bu göreve seçebileceğini bildirmiştir.

Hız. Peygamber'e inanmamakta direnen müşrikler bu seferde gerçekten peygamberse mağlup olmaması ve bir takım mucizeler göstermesi; beraberinde bir hazine indirmesi, kendilerine Allah'ı göstermesi, bilinmeyenleri bilmesi, yerden pınarlar fışkırtması, altından evinin olması ve göğ'e çıkması gerektiğini savunmuşlar, ancak isteklerinin bir çoğu gerçekleşmesine rağmen Hız. Peygamber'i kabul etmemişler, İsrâ ve Miraç gibi en büyük mucizeyi bile inkar ederek iman etmemekte direnmişler ve söyledikleri doğru ise gökten taş yağdırmasını isteyerek küstahlıklarını sürdürmüşlerdir. Oysa Kur'an'a göre onlar istedikleri zaman değil; önceki inkarcılar gibi, sünnetullah gereği, zamanı geldiğinde ve Allah'ın dilediği şekilde cezalandırılacakları gibi, ayrıca âhirette de yaptıklarının karşılığını göreceklerdir.

Müşriklerin Hız. Peygamber'e karşı iddiaları bunlarla kalmamış, sadece dünyevî çıkarlarını gözeten menfaatperest insanlar, Hız. Muhammed'in peygamberlikten bir menfaati olduğunu ileri sürmüşler, ancak Kur'an, Peygamberlerin insanları hidayete çağırırken hiç bir karşılık beklemediklerini haber vererek eleştirilerine karşılık vermiştir. Hız. Peygamber hakkında mantıklı ve tutarlı bir iddia bulamayan müşrikler, zaman zaman âyetleri gerçek manasından saptırarak bir takım demagojilerle zihinleri karıştırmaya çalışmışlar, ancak bunda da muvaffak olamamışlardır. Hız. Peygamber'e karşı düşmanlıklarında sınır tanımayan Mekke müşrikleri bütün bu eleştirilere rağmen davetine engel olamadıkları Hız. Peygamber'den bir takım tavizler koparabilme umuduyla kendisine uzlaşma teklif etmişler, çağrılarını reddedilince de Hız. Peygamber'e ve mü'minlere karşı fiili saldırıya geçmişlerdir.

Müşrikler Hz. Peygamber'e yönelttikleri iddialarla esasen onu değil, onun getirdiği Kur'an'ı yalanlamışlar ve bunu da açıkça ifade etmekten kaçınmamışlardır. Kur'an'ın Hz. Muhammed'e gönderilmesini hazmedemeyen müşrikler, böyle bir kitabın kendilerine gönderilmesi gerektiğini iddia ederek Allah'ın iradesine karşı gelmişle, daha sonra da Kur'an'ın Arapça olmaması, mücessem olması ve topluca indirilmiş olması gerektiğini iddia ederek O'nun şekli konusunda eleştiride bulunmuşlardır. Kur'an, bu iddialara ilahî kitabın indirildiği toplumun dilinde indirilmesinden doğal bir şey olmadığını, daha iyi anlaşılması ve kalplere iyice sindirilmesi için de ihtiyaç nispetinde parça para inzal edildiğini belirterek cevap vermiş, onların istedikleri gibi Arapça olmayan ve mücessem bir kitap inzal edilse bile kanaatlerinin değişmeyeceğini, zira onların Kur'an'a kalplerini kapattıklarını bildirmiştir.

Müşriklerden bir kısmı Kur'an'ın şekline eleştiri getirirken, bir kısmı da ilahî bir kitap olmadığı için ona inanmadıklarını söylemişler; onlardan bazıları Kur'an'ın önceki toplumların hikayelerini anlatan bir masal kitabı olduğunu iddia ederken, diğerleri de Kur'an'ı Hz. Peygamber'e başka bir insanın öğrettiği, şeytanların indirdiği, büyü olduğu şeklindeki farklı iddialarla Kur'an'a eleştiri getirmişlerdir. Kur'an bütün bu iddiaları en güzel ve en etkili bir üslupla cevaplandırmış; iddiaların hiç birisinin doğru olmadığını belirtilerek gerçekten samimi iseler onun bir benzerini getirmelerini istemiş, ancak müşrikler O'na benzer bir tek sûre bile getirememişlerdir. Öte yandan Kur'an, iddia ettikleri gibi şeytanların ilahi bir kitaba müdahale etmelerinin mümkün olmadığını, zira O'nun korunmuş bir kitap olduğu, şeytanların ancak yalancıları etkileyebilecekleri ifade etmiş, ayrıca Kur'an'a büyü diyerek O'nu kabul etmeyenlerin acı bir azap ile cezalandırılacağını bildirmiştir.

Kur'an'ın Hz. Peygamber tarafından uydurulduğunu iddia eden müşriklere ise peygamberlikten önceki düşünceleri hatırlatılarak, kendisine her yönüyle güvendiklerini bir insana bu konuda güvenmemelerinin çelişki olduğu, ayrıca okuma yazma bilmeyen bir kimsenin her yönüyle mucize bir kitabı uydurmasını mümkün

olamayacağı bildirilmiş, Hz. Peygamber'in böyle bir girişimde bulunmuş olsaydı en ağır biçimde cezalandırılacak olduğu belirtilmiştir.

Müşriklerin Kur'an hakkındaki en tutarlı iddiaları ise açıkça O'nun muhtevasını beğenmediklerini söyleyerek, inançlarını değiştirmeyen ve özgürlüklerini kısıtlamayan, hoşlanacakları âyetler getirmesini istemeleri idi. Yüce Allah müşriklerin tekliflerine karşı güç ve yetkinin yalnız Allah'a ait olduğu, peygamberlerin hevâ ve heveslere değil, sadece ilahî vahye tâbî olduklarını bildirerek cevap vermiştir.

Müşriklerin Kur'an'a yönelik eleştirilerinin altındaki en önemli sebeplerden biri de hayatı sadece dünya yaşamından ibaret sayarak, âhîret inancını reddetmeleriydi. Kur'an onların bu iddialarına, hiç yoktan var olan insanın kendi yaratılışına ve tabiatıta sürekli devam eden yaratılmaya dikkat çekmiş, aynı şekilde insanın öldükten sonra tekrar yaratılacağını ve dünyada yaptıklarının karşılığını göreceğini bildirmiştir.

Müşrikler, Hz. Peygamber'e yönelik asılsız ve tutarsız bir çok eleştiri ve ithamlarda bulundukları gibi kendisine tâbî olan mü'minleri de İslam'dan vazgeçirmek için alay, iftira eziyet ve işkencelere maruz bırakmışlar, ancak onlar bütün bunlara rağmen, canları pahasına inançlarını koruyarak, Hz. Peygamber'in etrafında kenetlenmişlerdir.

Yüce Allah Kur'an'da, Hz. Peygamber'in ve mü'minlerin maruz kaldığı bu zulüm ve haksızlıkların ilk defa yapılmadığını, geçmiş toplumların benzer tavırlarından örnekler vererek hatırlatmış, Hz. Peygamber'in azim ve sebatla görevini yerine getirmesi gerektiği, Allah'ın kendisini gözettiği ve her şeyden haberdar olduğunu bildirmiştir.

Mekke'nin, ileri gelen zengin ve statü sahibi kimselerince dünyevî menfaatlerinin kaybolacağı endişesiyle Hz. Peygamber'in davetini engellemek için ortaya attıkları asılsız, tutarsız ve çelişkili bu iddialar, Kur'an'ın eşsiz fesahat ve belagatıyla güçlü bir şekilde reddedilmiş, böylece hem Hz. Peygamber teselli edilmiş, hem de Kur'an hakkında akla gelebilecek şüpheler giderilmiştir.

KAYNAKÇA

ABDULBAKİ, Muhammed Fuad. "el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfazi'l-Kur'âni'l-Kerim", İstanbul, 1990.

ALBAYRAK, Halis. "Kur'ân'ın Bütünlüğü Üzerine", İstanbul, 1993.

ALTUNTAŞ Halil, Muzaffer ŞAHİN. "Kur'an-ı Kerim Meâli", Ankara, 2006.

ATEŞ, Süleyman. "Gerçek Din Bu", İstanbul, Ts.

BERKİ, Ali Himmet. Osman KESKİOĞLU. "Hazret-i Muhammed ve Hayatı", Ankara, 1966.

BEYDAVÎ, Nâsiruddîn Ömer. "Tefsîru el- Kâdî Beydavî", İstanbul, 1303.

BİLMEN, Ömer Nasuhi. "Hukûk-u İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu", İstanbul, 1985.

CASSAS, İmam Ebû Bekir Ahmed er-Razî. "Ahkâmu'l Kur'ân", Beyrut, 1993.

CANAN, İbrahim. "Kütüb-i Sitte Muhtasarı ve Şerhi", Ankara, 1992.

CERRAHOĞLU, İsmail. "Tefsir Usulü", Ankara, 1988.

CEVHERÎ, İsmail b. Hammad. "Tacü'l Lügati ve Sıhahî'l- Arabiyye", Mısır Ts.

DERVEZE, İzzet. "Kur'ân'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı", Terc., Mehmet Yolcu, İstanbul, 1998.

DOĞAN, D. Mehmet. "Büyük Türkçe Sözlük", İstanbul, Ts.

DOĞRUL, Ömer Rıza. "Kur'ân-ı Kerim'in Tercüme ve Tefsir-i Şerifi", İstanbul, 1947.

ESED, Muhammed. "Kur'ân Mesajı", Çev. Cahit KOYTAK, Ahmet ERTÜRK, İstanbul, 1999.

EMİROĞLU, H.Tahsin. "Esbâb-ı Nüzul", Konya, 1965.

FÎRÛZÂBÂDÎ, Mecdüddîn Muhammed b. Yakub. “Besâiru Zevî't Temyîz Fî Letâifi'l Kitabi'l Azîz”, Beyrut, Ts.

..... “Kamûsu'l Muhit” Mısır, Ts.

GÜNALTAY, Şemsettin. “İslam Öncesi Araplar ve Dinleri”, sad. M. Mahfuz SÖYLEMEZ, Mustafa HİZMETLİ, Ankara, 1997.

GÜNDÜZ, Şinasi. “Sabiîler Son Gnostikler”, Ankara, 1999.

HAMİDULLAH, Muhammed. “İslam Peygamberi”, terc., Prf. Dr. Salih Tuğ, İstanbul, 1993.

HARMAN, Ömer Faruk. “İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi”, İstanbul, 2006.

IZUTSU, Toshihiko. “Kur’ân’da Allah ve İnsan”, çev. Süleyman ATEŞ, İstanbul. Ts.

İBN HANBEL, Ahmed. “el-Müsned”, İstanbul, 1982.

İBN-Ü HİŞAM, “Siretü'n Nebeviyye”, Beyrut, 1936.

....., “Hz. Muhammed’in Hayatı”, terc. Yusuf Velişah Uralgiray, Riyad, 1985.

İBN-Ü KELBÎ, “Kitabu'l Asnâm”, Çev. Beyza DÜŞÜNGEN, Ankara, 1969.

İBN-Ü MANZUR, Ebû'l Fadıl Cemaleddin Muhammed b. Mukerrem. “Lisanu'l Arab”, Beyrut 1906.

İMAM NEVEVÎ, “Riyaz'üs-Salihîn”, Terc. Kandemir M.Yaşar ve başk., İstanbul, 2004.

İslam Ansiklopedisi, TDV, İstanbul, 1992.

İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1967.

KARAMAN, Fikret, ve başk., “Dini Kavramlar Sözlüğü”, Ankara, 2006.

KARAMAN, Hayreddin, ve başk., “İlmihal”, İstanbul, 1998.

KOMİSYON, “Kur’ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir”, Ankara, 2003.

KÖKSAL, Asım. “İslam Tarihi”, İstanbul, 1989.

....., Asım. “Hz. Muhammed ve İslamiyet”, Ankara, 1966.

KURTUBÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed El-Ensârî. “El-Câmiu Li Ahkâmi'l-Kur'ân”, Mısır, 1946.

KUTUB, Muhammed. “İnsan Psikolojisi üzerine Etüdler”, Çev. Bekir KARLIĞA, İstanbul, 1992.

KUTUP, Seyyid, “Fi Zılali'l Kur'ân”, İstanbul, 1993.

LE BON, Gustave. “Kitleler Psikolojisi”, İstanbul, 1979.

MATURÎDÎ, Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud. “Te'vîlât-ı Ehl-i Sünne”, Lübnan, 2004.

MEVDUDÎ, Ebû'l Al'â. “Tefhimu'l-Kur'ân”, Çev. Muhammed Han KAYANÎ ve başk., İstanbul, 1991.

..... “Kur'ân'a Göre Dört Terim”, İstanbul, 1989.

MUTÇALI. Serdar, “Mu'cemu'l Arabiyyu'l Hadîs”, İstanbul, 1995.

MÜSLİM, Müslim b. Haccac el-Kuşeyri, “es-Sahih”, İstanbul, 1981.

NESEFÎ, İmam Abdullah b. Ahmed b. Mahmud. “Medariku't-Tenzil ve Hakaiku't-Te'vil”, Beyrut, 1996.

NEVEVÎ, Ebû Zekakeriyya Yahya b. Şerif. “Riyazü's-Salihîn”, Beyrut, 2005.

..... “Riyazü'z-Salihîn”, Terc. M. Yaşar KANDEMİR ve başk., İstanbul, 2004.

NUMANÎ, Mevana Şibli. “Son Peygamber Hz. Muhammed”, Çev., Yusuf Karaca, İstanbul, 2005.

ÖNKAL, Ahmet, “Rasûlullah'ın İslam'a davet Metodu”, Konya, 2006,

ÖZEK, Ali ve başk., “Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali”, Ankara, 1993,

ÖZSOY, Ömer, İlhami Güler. “Konularına Göre Kur'ân”, Ankara, 1990

RAZÎ, Abdulkadir. “Muhtaru's- Sıhah”, Lübnan, 1996.

SÂBÛNÎ, Muhammed Ali. “Muhtasar-ı Tefsîr-i İbn-ü Kesîr”, Beyrut, 2002.

SARIÇAM, İbrahim. “Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı”, Ankara, 2003.

SEZİKLİ, Ahmet “Hz. Peygamber Devrinde Nifak Hareketleri” Ankara, 1994.

SUYUTİ, Celaluddin, C. el-MAHLÎ. “Tefsiru’l Kur’âni’l-Azim”, İstanbul, Ts.

ŞEVKANİ, Muhammed b. Ali b. Muhammed. “Fethu’l kadir”, Beyrut, 1997.

TABERÎ, Ebû Cafer Muhammed. “Câmiu’l-Beyan An Te’vili Ayi’l-Kur’ân”, Mısır, 1954.

TÜMER Günay, Abdurrahman KÜÇÜK: Dinler Tarihi, Ankara, 1993.

ÜNAL, Ali. Mekke Rasûllerin Yolu, İstanbul, 2004.

VEHBİ, Konyalı Mehmed, “Hulasat’ül Beyan Fi Tefsiri’l-Kur’ân”, İstanbul, 1969.

YAZIR, Elmalılı M. Hamdi. “Hak Dini Kur’ân Dili”, İstanbul, 1992.

Yüksel, Nevzat. “Hayat Rehberi Kur’ân Fihristi”, İstanbul, Ts.

ZEBİDÎ, Zeynü’d-din Ahmed b. Ahmed b. Abdî’l-Latif. “Tecrîd-i Sarih Tercemesi ve Şerhi”, Çev. Kamil Miras, Ankara, 1978.

ZEKERİYYA, Ebû’l Hüseyin, Ahmed b. Faris. “Megâyîsi’l-Lüga”, Kahire 1368.

ZEMAŞŞERÎ, Mahmud b. Ömer. “el-Keşşaf an Hakaiki Gavamidi’t-Tenzil ve Uyuni’l-Ekavil fi Vucuhî’t-Te’vil”, Beyrut, 2006.

ZUHAYLÎ, Vehbe. “Tefsîrü’l-Münir”, Terc. Hamdi Arslan ve başk., İstanbul, 2005.

ÖZET

AY, Mahmut, Kur'an'da Mekke Müşriklerinin Eleştiri ve İthamlarına Yönelik Cevaplar, Yüksek Lisans, Ankara, 2007

İlk insandan bu yana tevhidle şirkin mücadelesi farklı şekil ve boyutlarda sürekli varlığını göstermiştir. Tevhidi, zulüm ve haksızlığa dayalı düzenlerini hedef alan en büyük tehdit olarak algılayan müşrik toplumlar, her dönemde Allah'ın elçilerine savaş açmışlar, insanlara dünya ve âhiret mutluluğuna erdirmek için rehber olarak gönderilen peygamberlerle mücadele etmişlerdir.

Kur'ân'ın ilk muhatapları olan Mekke müşrikleri de ortaya attıkları hiçbir delile dayanmayan, akıl ve mantık dışı iddialarla risâletten önce her yönüyle takdir ettikleri Hz. Muhammed'le ve onun tebliğ ettiğİ Kur'ân'la alay etmişler; kibir, cehalet, önyargı ve sahip oldukları statüyü kaybetme endişesi ile davetine engel olmaya çalışmışlardır.

Yüce Allah müşriklerin yönelttiğİ haksız eleştiri ve ithamlardan dolayı üzölen Hz. Peygamber'i ve mü'minleri göndermiş olduğı ayetlerle teselli etmiş, ortaya attıkları mantıksız ve mesnetsiz iddiaları en güçlü delillerle çürüterek rasûlüne izlemesi gereken yolu göstermiştir.

Hz. Peygamber, tevhidin hakim olması için hiçbir zaman şirkin metodunu kullanmamış, tevhidin hakimiyeti için diğİer peygamberler gibi Allah'ın koyduğı sünneti izlemiş, ancak hidayetin Allah'ın elinde olduğı bilinciyle şirkin her çeşidi ile en güzel şekilde mücadele ederek insanları iman esaslarını kabule çağırmış, kendisine yönelik her türlü engellemeye karşı duygusallıktan kaçınarak, sabır ve sebatla çabalamış, görölen putlardan önce zihinlerdeki putları temizlemiş, böylece gönüllere yerleştirdiğİ sağlam bir inançla bütün insanlık için örnek bir toplum yetiştirmiştir.

Anahtar Sözcükler

1. Hz. Muhammed
2. Kur'an-ı Kerim
3. Müşrikler
4. Ahiret
5. Peygamberler

ABSTRACT

AY, Mahmut, Responses in Qur'an To The Criticism and to The Accusations Of Polytheists in Mecca, Master, Ankara, 2007

From the existence of first human, fight of unification and to polytheism is always existed in different forms and dimensions. One who polytheist perceive unification as the biggest threat against their cruel and injustices based order and declare war against God's prophets and fight with prophets who are sent for people to guide to reach happiness both in this world and afterdeath.

The first interlocutors of Qur'an who are the polytheists of Mecca ridiculed with Qur'an and the Prophet Muhammed, who was appreciated with regard to every behaviour before the prophethood, by suggesting claims which are mindless and illogical; they tried to obstruct invitation with fear of losing arrogance, ignorance, prejudice and statue they have.

Great God consoled the believing mutekit and the Prophet Muhammed, who was upset because of polytheists unjust criticism and accusation by sending verses of Qur'an, he guided his prophet about the way he should follow by rebutting their illogical and unfounded claims with the strongest proofs.

Prophet Muhammed never used the method of ones who polytheism fort he domination of unification. He, like the other prophets, followed the rules of God fort he domination of unification but invited people to accept the essentials of belief by struggling in a good way with all kinds of attributions to God, being conscious about searching the right way in religion is in hand of God. He tired with patience and diligence by avoiding sesibility despite the obstructions. He ended the effigies which are in minds before the tangible ones.

Key Words

- 1. Muhammed**
- 2. The Holy Qur'an**
- 3. Polytheists**
- 4. Future life**
- 5. Prophets**